

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Teorie a praxe divadelní tvorby

DISERTAČNÍ PRÁCE

VÁCLAV ŠTECH:

od vlasteneckého ochotníka k divadelnímu manažerovi

MgA. Viktorie Schmoranzová

Vedoucí práce: prof. MgA. Jan Vedral, Ph.D.

Oponenti práce: doc. PhDr. Jan Dvořák,

prof. MgA. Zbyněk Srba, Ph.D.

Datum obhajoby: 17. 9. 2021

Přidělovaný akademický titul: Ph.D.

Praha, 2021

THE ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Dramatic Arts

Theory and Practice of Theatrical Art

DISSERTATION THESIS

VÁCLAV ŠTECH:

From a Patriotic Revivalist to a Theatre Manager

MgA. Viktorie Schmoranzová

Dissertation Supervisor: prof. MgA. Jan Vedral, Ph.D.

Reviewers of Dissertation: doc. PhDr. Jan Dvořák,

prof. MgA. Zbyněk Srba, Ph.D.

Date of Defence: 17. 9. 2021

Assigned Academical Degree: Ph.D.

Praha, 2021

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma Václav Štech: od vlasteneckého ochotníka k divadelnímu manažerovi vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

MgA. Viktorie Schmoranzová

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků disertační práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy, tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Evidenční list

Uživatel stvrzuje svým podpisem, že tuto práci použil pouze ke studijním účelům, a prohlašuje, že ji vždy řádně uvede mezi použitými prameny.

[illegible]

Poděkování:

V první řadě bych ráda poděkovala svému prvnímu školiteli profesoru Janu Císařovi, který se nezalekl vést disertační práci absolventce katedry produkce a plně mě podpořil v mém záměru zkoumat Václava Štecha z pohledu manažerského a nikoliv jako dramatika a literáta. Byl mi po dlouhou dobu trpělivým a fundovaným rádcem.

Další velký dík patří profesoru Janu Vedralovi, který převzal mou práci v rozpracovaném a velmi roztříštěném stavu, do kterého ještě přišla pandemie COVIDU 19 a s ní spojené komplikace. Nejenom, že mi byl vždycky ochoten pomoci odbornou radou nebo konzultací, ale dokázal mi vyjít vstříc i v osobní rovině. Velmi mi pomohlo jeho vnímání osobnosti Václava Štecha a řada nejen teoretických, ale i praktických postřehů.

Za odbornou a přátelskou pomoc pak děkuji kolegům Anně Hejmové Ph.D. a Janu Jiříkovi Ph.D.

Abstrakt

Padesát let potřebovalo české divadlo, aby se konstitovalo jako plně profesionální, tvůrčí, organizační i ekonomická součást české kultury a završilo tak de facto národní obrození v této oblasti. Těch padesát let, rámovaných založením ND a ustavením rámcové divadelní sítě ve 20. letech, reprezentují výrazné tvůrčí osobnosti dramatiků, skladatelů, zpěváků, herců, výtvarníků, ale i organizátorů, ředitelů, manažerů...

Jedním z významných představitelů této generace byl i Václav Štech. Jeho cesta od národně obrozeneckých aktivit na malém městě, přes řadu podnikatelských projektů (včetně těch autorsko-právních) vedla do čela několika výrazných divadelních scén (Městské divadlo na Královských Vinohradech, Lidové divadlo Uranie, České národní divadlo v Brně), kde přes často složité situace pomohl konstituovat řízení divadla jako mnohvrstevný konglomerát činností tvůrčích, organizačních a ekonomických. Sledovat tuto cestu je poučné nejen z hlediska dějin českého divadla, ale i jako inspirace v úvahách o možnostech kulturní politiky v nejširším slova smyslu. A sledovat tuto cestu, pochopit záměry, možnosti a výsledky Štechovy práce na tomto poli bylo proto předmětem této práce.

Summary

Czech theatre needed fifty years to establish itself as a fully professional, creative, organizational, and economic part of Czech culture, thus completing the National Revival. Those fifty years, framed by the opening of the National Theatre and the establishment of a framework network of theatres in the 1920s, are represented by prominent creative individuals: playwrights, composers, singers, actors, artists, as well as organizers, directors, and managers...

One of the important representatives of this group was Václav Štech. His journey started with National Revival activities in a small town and took him through a number of business projects (including ones related to copyright law) to several significant theatre stages (Municipal Theatre in Královské Vinohrady, People's Theatre Uranie, Czech National Theatre in Brno), where he helped - despite often complex situation - to constitute the management of theatre as a multi-layered conglomerate of creative, organizational and economic activities. It is instructive to follow this path not only in terms of the history of Czech theatre, but also as an inspiration for thinking about the possibilities of cultural policy in the broadest sense. This is why the subject of this work was to follow Štech's steps and understand the intentions, possibilities and results of his work in this field.

Obsah

1. Úvod – Proč Václav Štech	1
2. České země na přelomu století	6
2.1. Jazyková otázka	7
2.2. Pražská aglomerace	7
2.3. První světová válka a vznik republiky	9
2.4. Praha – sociální a kulturní kontext	10
3. Od podučitele a ochotníka k profesionálovi	11
3.1. Pedagogická a osvětová činnost	15
3.2. Divadelní a další kulturní aktivity	19
3.3. Odchod ze Slaného	26
3.4. První pražská léta – Máj	29
4. Vinohrady a jejich divadlo	35
4.1. Založení divadla	38
4.2. Vinohrady na přelomu století	42
4.3. Sociální poměry obyvatelstva	43
4.4. Starosta Bureš	45
4.5. Krok stranou - námluvy s ND	46
5. Tajemník, ředitel, manažer	50
5.1. Šubertův spor s Čelanským	53
5.2. Zájezd do Vídně	54
5.3. Stávka	57
5.4. V čele divadla	59
5.5. Repertoár	61
5.6. Ekonomická situace divadla	66
5.7. Příjmy a výdaje	67
5.8. Personální agenda	70
5.9. Příchod Hilara	71

5.10. Spory a různice	73
5.11. Štechův odchod z divadla	75
5.12. Bilance a hořké konce	80
6. Uranie – divadlo jako projekt	83
6.1. Stručná historie	83
6.2. Úspěšná éra „lidového“ divadla	84
7. Brno – divadlo jako kulturní instituce	90
7.1. České národní divadlo v Brně	92
7.2. Jednání o převzetí divadla	94
7.3. Hledání spolupracovníků	97
7.4. Převzetí divadla	99
7.5. Organizační struktura	101
7.6. Provozní problémy	102
7.7. Propagační aktivity	104
7.8. Tvorba rozpočtu a cenová politika	105
7.9. Repertoár první sezóny	108
8. Nové postupy v řízení	112
8.1. Založení Kuratoria	115
8.2. Spor s Mahenem a brněnskou kritikou	120
8.3. Konec divadelní kariéry	124
9. Návrat do Prahy	126
10. Závěr	130
11. Prameny a literatura	138
12. Přílohy	146

Seznam příloh:

Příloha 1 – Josef Baumann. *Svity*. V Slaném: Fr. Jeřábek, 1880, 5. 9. 1880; Vlastivědné muzeum ve Slaném, MČ-312

Příloha 2 – *Půjčka za oplátku* (plakát, 1820); Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném, DVS - 142

Příloha 3 – Plakát ke slavnostnímu otevření divadla (1883); Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném, DVS-142

Příloha 4 – Plánek původního interiéru Městského divadla Slaný; Kultura a Slánsko [online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://kultura.slansko.cz/page/9770/article/5201/historie-mestskeho-divadla>

Příloha 5 – *Slánský obzor* – originální obálka 1. čísla z roku 1893; Národní digitální knihovna, ISSN 1214-3847

Příloha 6 – *Slánský obzor* – obálka z roku 2001; Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, přílohy

Příloha 7 – Plné znění knihovního zákona: Václav Štech. *Máj*. Nakladatelské družstvo Máje, roč. 2., č. 10, 27. 11, 1903, s. 157

Příloha 8 – Finanční návrh pro zajištění veřejných knihoven: Václav Štech. *Časopis československých knihovníků*. Praha: Spolek čsl. knihovníků a jich přátel, 1936, roč. 15., č. 1–2, s. 68–70

Příloha 9 – Václav Štech s druhou manželkou Marií Štechovou a dětmi. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 10 – Opis ze schůze Musejního spolku ve Slaném ze dne 27. 12. 1894. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 11 – Inzerát na periodikum Noviny mládeže. *Český učitel*. Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách, roč. 8, 9. 9. 1905, s. 936

Příloha 12 – Ignát Herrmann; Wikipedia [online]. [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ign%C3%A1t_Herrmann

Příloha 13 – inzerát na spis *Mladý živnostník*, *Národní politika*, Praha: V. Nedoma, roč. 14., č. 110, 21. 4. 1896, s. 8

Příloha 14 – honorování českých textů – *Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 5., č. 18, 18. 1. 1907, s. 288

Příloha 15 – dopisy s prosbou o odpuštění autorských poplatků. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

Příloha 16 – První výbor nakladatelského družstva Máje 1902; Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 193

Příloha 17 – Redakce Máje v Libuši u Štechů roku 1903; Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 209

Příloha 18 – Dopis od podřízené (jméno pisatele je nečitelné) V. Štecha ze dne 31. 5. 1905. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

Příloha 19 – Karel Kadlec. Družstva Král. českého zemského Národního divadla v Praze. Praha: Družstvo Národního divadla, 1896

Příloha 20 – Plakát k představení *Náš dům v asanaci*. Esbirky [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/3616059>

Příloha 21 – Blahopřání V. Štecha G. Schmoranzovi k šedesátým narozeninám ze dne 15. 9. 1918. Archiv V. Štecha. Signatura H6A. Divadelní oddělení, Národní muzeum v Praze

Příloha 22 – Alois Bureš; Encyklopedie Praha2 [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/osobnost/645-alois-bures>

Příloha 23 – Jaroslav Kvapil, Gustav Schmoranz, Karel Kovařovic; Hana Konečná. *Čtení o Národním divadle*. Praha: Odeon, 1983

Příloha 24 – Nejvyšší maršálek kníže Jiří z Lobkowitz; Wikipedia [online]. [cit. 2021-05-12]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Kristi%C3%A1n_Lobkowicz

Příloha 25 – Plakát slavnostního matiné k otevření divadla; Otakar Roubínek. *Vinohradské divadlo - Založení a první sezóny*. Praha: Divadlo na Vinohradech

Příloha 26 – Plakát pro zájezd Městského divadla na Král. Vinohradech do Vídně (1908); Divadlo na Vinohradech [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z:

<http://bulletiny.divadlonavinohradech.com/m2013-03/historie.html>

Příloha 27 – „Resignace a konflikt ředitele vinohradského divadla F. A. Šuberta“ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, roč. 48., 26. 9. 1908

Příloha 28 - Z dopisu V. Štecha správnímu výboru družstva ze dne 25. 4. 1910. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 29 – Přehledová tabulka příjmů ze vstupného. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 30 – Nedatovaný dopis předsedy Družstva ND K. Marka V. Štechovi s informací o prodloužení dovolené. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 31 - Z dopisu K. Marka V. Šechovi ze dne 5. 7. 1913. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 32 – Plán hlediště divadla Uranie; Lidové divadlo Uranie v 7. části Prahy, k oslavě 25. výročí své činnosti. Praha: Družstvo lidového divadla Uranie, 1928

Příloha 33 – Zápis z ustanovující schůze DNDB ze dne 4. 3. 1881; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

Příloha 34 – Seznam členských příspěvků v Družstvu ČNDB; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

Příloha 35 – Koncese k provozování her v Besedním domě; Národní divadlo Brno. [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z: <https://www.ndbrno-evystavy.cz/druzstvo-ceskeho-narodniho-divadla-v-brne/>

Příloha 36 – Fotografie předsedy výboru JUDr. Františka Weyra; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

Příloha 37 – Almanach ČNDB z roku 1920–1921; Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, přílohy

Příloha 38 – dopis V. Štecha neznámému adresátovi ze dne 31. 5. 1919; Archiv Václava Štecha, Divadelní oddělení, Národní muzeum Praha, signatura H6A_5627

Příloha 39 – Divadelní šepety. Brno: Ředitelství Národního divadla, 1922–1924; Národní digitální knihovna, ISSN nepřiděleno

Příloha 40 – Dopis neznámého pisatele V. Štechovi ze dne 22. 6. 1922. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

Příloha 41 – Dopis K. Čapka V. Štechovi z dne 26. dubna 1919. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

Příloha 42 – Dopis V. Štecha O. Nedbalovi ze dne 6. 5. 1922; Archiv Václava Štecha, Divadelní oddělení, Národní muzeum Praha, signatura H6A_5627

Příloha 43 – Hrob V. Štecha ve Slaném; Literární muzeum [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://www.literarnimuzea.cz/hrob-vaclava-stecha/>

„Tajemstvím Štechových životních úspěchů bylo, že mimo idealism a poctivý zápal pro dobrou věc měl vždy dostatek smyslu pro realitu, pro cifry a pro praktický život. Když bylo třeba, osvojil si znalosti účetnické a již jako tajemník Městského divadla vinohradského počal se učit psaní na stroji...“¹

2

1. Úvod – Proč Václav Štech

Během studia na katedře produkce Divadelní fakulty Akademie múzických umění v letech 2006 až 2011 jsem se začala hlouběji zajímat i o historii svého oboru. Tento zájem vyústil do mé bakalářské a následně i magisterské práce. V obou projektech jsem se zabývala postavou nejdéle sloužícího ředitele Národního divadla – Gustavem Schmoranzem.³ Zatímco v bakalářské práci jsem se věnovala jeho počátečním šesti letům ve funkci šéfa první české scény, v navazující magisterské práci jsem se pokusila zasadit jeho další šestnáctiletou ředitelskou éru do širšího divadelního, kulturního i společenského kontextu, a narazila tak na řadu

¹ Petr Fingal. *Václav Štech, dramatik, prosatér a organisátor: jubilejní náčrt k šedesátinám*.

Praha: Máj, 1919, s. 21

² Václav Štech. Fotografie. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

³ Gustav Schmoranz (1858–1930) byl český divadelní režisér, výtvarník a nejdéle sloužící ředitel Národního divadla v Praze (1900–1921).

informací, které dokládají, jak dalece byl pražský divadelní organismus na začátku 20. století živý a proměnlivý. To se samozřejmě nevztahovalo pouze k situaci Národního divadla, ale i k ostatním pražským „kamenným“ divadlům, která procházela na pozadí velkých historických, sociálních a politických změn stejně jako všechny segmenty společnosti mnoha změnami – organizačními, provozními a pochopitelně i dramaturgickými.

Při svém studiu mapujícím působení Gustava Schmoranze v českém divadle jsem nemohla nenarazit na postavu Václava Štecha, který mě okamžitě zaujal jako Schmoranzův soupeř i konkurent. Vzhledem k oboru, který jsem vystudovala a kterému se i nadále aktivně věnuji, je pro mě stále inspirující seznamovat se velkými, zajímavými, byť kontroverzními osobnostmi, které působily ve významných řídicích a manažerských funkcích českého divadla, a právě takovou osobností bezesporu byl i Václav Štech. To je také hlavní důvod, proč jsem se v rámci doktorandského studia na katedře teorie a kritiky DAMU rozhodla věnovat jeho činnosti zakladatelské, organizační, řídicí, dnešními slovy manažerské a producentské.

Výsledkem mé práce by měl být ucelený portrét tohoto multifunkčního divadelníka, který stál bezmála dvacet let v čele několika divadelních institucí a snažil se je – i když často na úkor kvality repertoáru a pomocí poněkud bulvárních praktik – vést v dobách bouřlivých politických a sociálních změn české společnosti. Vzhledem k mému předešlému studiu a stávající profesi je práce věnována v první řadě Štechovi jako divadelnímu manažerovi, řediteli tří předních divadelních scén⁴, ale i velmi schopnému nakladateli či zakladateli různých významných kulturních podniků, mnohé v pozměněných formách fungují dodnes. Samozřejmě nešlo opomenout jeho bohatou literární činnost, zaměření mé práce ani má odbornost však neumožňují její estetické hodnocení. Nelze ale pominout okolnost, že Štech je jako komediograf dodnes zastoupen v repertoáru ochotnických i profesionálních divadel.

O Václavu Štechovi, stejně jako o Gustavu Schmoranzovi, nevyšla nikdy žádná monografie ani jiné ucelené dílo, které by mohlo sloužit jako výchozí materiál. Pro práci i pro objektivitu výsledného textu tak bylo nezbytné čerpat z pramenů různých zdrojů, především z archiválií Městského divadla na

⁴ Václav Štech byl postupně ředitelem Městského divadla na Královských Vinohradech, divadla Uranie a Národního divadla v Brně.

Královských Vinohradech, které jsou uloženy v Divadelním oddělení Národní muzea, Štechovy soukromé korespondence, z dobového tisku a pochopitelně i z dílčích odborných studií, vztahujících se ke zkoumaným divadelním či kulturním událostem.

Významným, i když historiograficky specifickým zdrojem informací byly pochopitelně i písemnosti samotného Václava Štecha. Většinou se sice jedná o poměrně jednostranný pohled na danou problematiku, ale díky Štechově až mírně chorobné snaze archivovat důležité informace a dokumenty se knihy jeho vzpomínek staly velkým zdrojem informací pro tuto práci.

Vzhledem k tomu, jak se v případě prací o Gustavu Schmoranzovi osvědčilo studium jeho rozsáhlé korespondence, snažila jsem se získat prostřednictvím pěti potomků a nositelů autorských práv po Štechovi co nejvíce dochovaných materiálů. Nakonec jsem na ještě odborně nezpracovanou korespondenci Václava Štecha narazila v archivu Vlastivědného muzea ve Slaném. Jak jsem již ale zmínila, jedná se zatím o do velké míry neutříděné materiály, takže zabralo mnoho času dostat se přes rodinnou a přátelskou korespondenci k dokumentům pro tuto práci relevantním. Okolo třiceti Štechových rukopisů je uloženo také v Divadelním oddělení Národního muzea.

Cennými materiály ze Štechova brněnského období disponuje Archiv města Brna (fond R35), Městského zemského muzea v Brně a významnou sumu informací obsahuje i několik diplomových prací na téma historie Národního divadla v Brně v archivech příslušných vysokých škol.

Dalším zdrojem informací o Václavu Štechovi je také dobový denní a divadelní tisk: noviny a časopisy s odkazem na Štecha jsem dohledávala podle záznamů bibliografie z Institutu umění – Divadelního ústavu, veškerá označená divadelní periodika, až na výjimky, jsou k dispozici v Divadelním ústavu, denní tisk pak v oddělení tiskovin a časopisů knihovny Národního muzea v Praze. Vzhledem k protipandemickým opatřením, která jsou víceméně nepřetržitá od března 2020, nebylo možné více pracovat v oddělení tiskovin a časopisů knihovny Národního muzea. Naštěstí ale se dal získat elektronický přístup pro badatele a prostudovat některé naskenované dokumenty v Národní digitální knihovně.

Část pozůstalosti po Václavu Štechovi archivuje i Památník národního písemnictví. Jedná se ale v první řadě o archiv Štechovy literární tvorby.

Pro účely práce tak byl k dispozici relativní dostatek materiálů a archiválií, což umožnilo sestavit ucelený a pokud možno co nejobektivnější profil Václava Štecha – divadelníka, často citovaného, ale divadelní historiografií ne zcela zmapovaného principála, nakladatele, spisovatele a nadšence, jehož tvůrčí stopa v hodnocení vývoje české kultury bývá zpravidla označována jako okrajová, který však měl mimořádné manažerské schopnosti a dovednosti, díky nimž byl znovu a znovu instalován do významných vedoucích funkcí kulturního života.

Získané materiály a svědectví vztahující se k Václavu Štechovi ale do značné míry osvětlují i paradoxní postavení vinohradského divadla v pražské divadelní síti – ono věčné lavírování mezi naplňováním programu náročné a kvalitní dramaturgie reprezentované předními osobnostmi kultury první republiky i řadou mimořádných divadelníků posledních padesáti let a tendencí k divadlu vstřícnému k dobovému diváckému vkusu, zaštiťujícím se návštěvností, což je, zdá se, této scéně přes všechny společenské změny často tak nějak „souzeno“, pochopitelně s velkými, i když relativně krátkými epizodami výsostné tvůrčí práce.

Mapování působení Václava Štecha v českém divadle přineslo pochopitelně i řadu poznatků nejen o scénách spojených s jeho prací, ale i o budování české divadelní sítě, která se konstitovala právě v přelomovém Štechově období – tedy v prvním dvacetiletí 20. století. Přispělo však také k ucelenějšímu obrazu Gustava Schmoranze, lze tak snáze porovnávat manažerská, dramaturgická i personální rozhodnutí, která provázela dlouhé kariéry obou osobností a která do značné míry ovlivnila proces konstituování mapy českého divadla i dlouhodobou roli jednotlivých, jimi řízených scén v českém kulturním životě.

Věřím, že – byť se v případě této disertační práce jedná především o historický výzkum⁵ – má zvolené téma v současné době diskusí o hledání ideální kulturní politiky a tápání nad funkcí národních institucí své opodstatnění nejen ve vztahu k českým divadlům, ale i k dalším kulturním institucím, jejichž

⁵ Historický výzkum je z definice proces systematického popisu a přezkoumávání minulých událostí s cílem podat zprávu o tom, co se v minulosti stalo (Historický výzkum, UK FTVS, nedatováno).

Historický výzkum se zpravidla provádí v následujících krocích:

- identifikace tématu a formulace problému,
- volba přístupu,
- sběr dat, vyhledávání materiálů, literární přehled,
- evaluace nalezeného materiálu,
- analýza a syntéza,
- příprava zprávy (tamtéž)

Historický výzkum. In: Elektronická studovna [online]. Praha: UK FTVS [cit. 2020-03-28]. Dostupné z: <http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/historickyvyzkum.htm>

„nekomerčnost“ musí být, zdá se, stále znovu a znovu ve veřejném prostoru obhajována.

„Obraz dějin vzniká i druhotně, a to v nás samých a v daném kontextu doby, a je třeba si uvědomit, jak k tomu dochází. Historik není a nikdy nemůže být absolutně objektivní, protože obraz dějin sleduje ze svého pohledu a jen tak jej může i popsat.“⁶

⁶ Dvořák a kol. *Česká humanistická tradice v moderním managementu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2018, s. 11

2. České země na přelomu století

Léta 1848 až 1916, éra dlouhé vlády císaře Františka Josefa⁷, byla v celé habsburské monarchii obdobím velkého dynamického rozvoje, který ukončila až první světová válka. Také české země, a především Praha a její prudce se rozrůstající obyvatelstvo prošly za těch osmdesát let velkým vývojem.⁸ Ruku v ruce s vynálezy šel pochopitelně i hospodářský, sociální a následně kulturní rozmach.

K základním politickým trendům patřil ke konci 19. století odklon od „všennárodních“ politických programů (staročeši⁹ a mladočeši¹⁰). Rodilo se hnutí křesťansko-sociální i agrární, sílila sociální demokracie.¹¹

Vývojem prošly i obě národní society (česká a německá). Docházelo k narušování zaběhaných tradic příbuzenských a osobních vztahů. Venkovské obyvatelstvo ve velkém počtu odcházelo do měst¹² a stávalo se z „poddaných“ „občany“. Na jedné straně se rozpad dosavadních malých, relativně autonomních světů v důsledku nových dopravních a komunikačních prostředků (vlak, tisk, telegraf) projevily vytvořením struktur nových, širších (spolky, politické strany, odbory). Na straně druhé se zároveň obě národní komunity od sebe vzdalovaly. Každé uskupení začalo budovat systém vlastního školství i kulturních institucí. V posledních předválečných letech působil česko-německý rozpor de facto zpomalení vývoje celé země.¹³

⁷ František Josef I. (1830–1916) z rodu Habsbursko-lotrinského byl v letech 1848–1916 císař rakouský, král český (nekorunovaný) a uherský (korunovace 1867), král lombardský a benátský, dalmátský, chorvatský, slavonský atd. Vládl téměř 68 let, což ho řadí mezi nejdéle efektivně vládnucí panovníky světové historie.

⁸ Nejčastěji bývá tento skok dokumentován revolucí v technice.

⁹ Národní strana (později označována také jako staročeská) vznikla v roce 1848 byla nejstarší politickou stranou v českých zemích. V rámci této strany se nacházela rozličná politická a ideová uskupení a strana držela pohromadě zejména díky svým liberálním vůdcům (např. František Palacký a František Ladislav Rieger). K prvnímu rozkolu ve straně došlo roku 1861 kvůli postoji české šlechty k polskému povstání. Roku 1863 se strana rozdělila na staročeské a mladočeské křídlo.

¹⁰ Národní strana svobodomyšlná (označovaná jako mladočeská) vznikla v roce 1873 a byla historicky druhou významnou českou politickou stranou. Hlásila se k odkazu Karla Havlíčka Borovského, požadovala univerzální volební právo pro všechny muže, prosazovala svobodu jednotlivce. Snažila se o snížení vlivu římskokatolické církve a vymezovala se proti politicky zastoupené české historické šlechtě. Na přelomu 19. a 20. století získala dočasně dominantní postavení v rámci českého politického spektra. Roku 1918 se stala nejsilnější složkou České státoprávní demokracie.

¹¹ Jan Randák. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 234-235

¹² V důsledku zrušení nevolnictví v roce 1781 a roboty v roce 1848.

¹³ Jan Randák. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 213

2.1. Jazyková otázka

Pro téma této práce je důležité zastavit se u zrovnoprávnění českého a německého jazyka. První pokus o změnu dosavadní praxe znamenal v roce 1880 nařízení ministerstva vnitra a spravedlnosti, tzv. *Stremayrovo nařízení*, které přineslo zrovnoprávnění obou jazyků na úrovni takzvaného *vnějšího úřadování*.¹⁴ Skutečný průlom ale přinesla až *Badeniho jazyková nařízení* v roce 1897. Byla platná pro resorty vnitra, spravedlnosti, financí, obchodu a zemědělství. Zaváděla rovnoprávnost češtiny a němčiny ve *vnitřním úřadování*.¹⁵ Aby toto nařízení mohlo vejít do praxe, byl v roce 1901 vypracován harmonogram prokazování bilingvní způsobilosti úředníků. Badeniho návrh vzbudil vlnu nevole německých nacionalistů a nepokoje ve Vídni. Politik byl nakonec odvolán. Nařízení však zůstalo v platnosti, nicméně se týkalo pouze jazykově smíšených území. Nakonec byla i tato okleštěná varianta odvolána a vše se vrátilo do starých kolejí. Posledním předválečným pokusem o zrovnoprávnění obou jazyků tak byly debaty mezi staročechy a německými liberály směřující k národnostnímu rozhraničení země. Tyto tzv. *punktace* obsahovaly mj. národnostní rozčlenění zemské školní rady. Měl být otevřen prostor pro menšinové školství, přerozděleny obvody obchodních a živnostenských komor, okresních a krajských soudů. Proti *punktacím* se zvedl odpor české veřejnosti, čehož využili ve volbách v roce 1891 mladočeši, a načas se tak dostali do čela české politiky.¹⁶

2.2. Pražská aglomerace

Počet obyvatel Prahy a jejích aglomerací byl na přelomu 19. a 20. století přímo úměrný hospodářskému, průmyslovému a dopravnímu vývoji celé země.¹⁷

Až do poloviny 20. století zůstala Praha národnostně smíšeným městem, i když podíl německé menšiny stále klesal. Podle neúplných údajů žilo

¹⁴ Jinými slovy na úřad bylo možné se obrátit v kterémkoliv z obou jazyků. Další jednání pak museli úředníci vést ve stejném jazyce, v jakém byla žádost podána.

¹⁵ Spis musel být veden v jazyce původního podání i ve styku mezi jednotlivými úřady a úředníky.

¹⁶ Jan Randák. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 254

¹⁷ Vybudování železničního spojení a rozvoj pražského průmyslu měly za následek rychlý nárůst počtu obyvatel Prahy již v první polovině 19. století. Jisté zpomalení, související pravděpodobně i s dočasným odlivem obyvatelstva z Prahy, způsobila až hospodářská krize v 70. letech 19. století. Následná vysoká konjunktura na konci 19. století pak přinesla Praze i všem větším městům v českých zemích největší přírůstek obyvatel v historii. Částečně za to mohla skutečnost, že do hlavního města přišla vlna přistěhovalců a také se v Praze po mnoha letech v této době rodilo více lidí, než umíralo. Následná hospodářská krize na začátku 20. století (kulminace 1900–1902) sice nárůst obyvatelstva opět zpomalila, ale přesto zůstal rychlejší než u ostatních českých měst.

v šedesátých letech 19. století na území Prahy asi 80 procent českého obyvatelstva a asi 20 procent obyvatelstva německého. O dvacet let později už Němci tvořili pouze desetinu obyvatelstva a v roce 1910 jen 6 %, ačkoliv se počet osob zvýšil (přibližně z 34 000 na 37 000). Nejvíce německého obyvatelstva žilo na Novém Městě mezi ulicemi Spálenou a Senovážnou, kde jejich podíl dosahoval téměř jedné třetiny. Bohatí němečtí občané bydleli také v úzkém okolí Staroměstského náměstí a na dnešním Jungmannově náměstí.¹⁸

Na přelomu století se mírně zvýšilo procento německého obyvatelstva v příměstských částech Prahy (např. Bubeneč), kam se lidé stěhovali z přeplněného centra města. V ostatních obcích pražské aglomerace tvořili Němci méně než 1 procento obyvatelstva.

K úbytku německého obyvatelstva vedl menší počet sňatků¹⁹, vyšší sňatkový věk a záměrné omezování počtu dětí v rodině. Tyto údaje také částečně poukazují na sociální rozvrstvení německého obyvatelstva. Značné zastoupení měli Němci pochopitelně mezi aristokracií. Mnoho pražských Němců také působilo v armádním důstojnickém sboru, v administrativě a v obchodě. Asi desetinu německého obyvatelstva tvořili studenti pražských německých vysokých škol. Podíl německého obyvatelstva mezi řemeslníky, maloobchodníky a dělnictvem byl oproti tomu velmi nízký.²⁰

¹⁸ Ivan Borovský. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 522

¹⁹ Německé ženy zůstávaly častěji svobodné než ženy české.

²⁰ Ivan Borovský. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 522

2.3. První světová válka a vznik republiky

Začátek války českou politiku velmi zaskočil. Dokud Srbsko neodmítlo rakousko-uherské ultimátum, vypadalo to, že se situaci podaří vyřešit diplomatickou cestou. S tím, že by válka mohla mít za důsledek rozpad soustátí, nepočítal na počátku války prakticky nikdo. Později se však hrstka českých politiků, v čele s T. G. Masarykem, rozhodla emigrovat a ze zahraničí řídit odboj, který měl za cíl vznik samostatného státu.²¹ Většina českých vůdců se ale z opatrnosti přidala na stranu habsburské říše.²²

Teprve po smrti císaře Františka Josefa²³ a poté, co se ukázalo, že Rakousko pravděpodobně nebude ve válce vítěznou stranou, začala pražská radnice následovat české politické vlastence a Praha se stala centrem odporu proti monarchii. Po proslovu ministra zahraničí Ottokara Czernina v dubnu 1918, který označil politiky v emigraci za „velezrádné“, se uskutečnilo shromáždění ve Smetanově síni Obecního domu, kde promluvil Alois Jirásek, zazněla píseň *Kdož sú boží bojovníci* a Czerninův projev byl ostře kritizován. Ještě mohutnějšího vlasteneckého charakteru byly pak *Divadelní slavnosti*.²⁴ 13. července vznikl v Praze Národní výbor československý jako vrcholný orgán české politiky. 14. října se konala v Praze generální stávka proti vývozu potravin. Její součástí mělo být i vyhlášení samostatné republiky. V té době byla ale Praha ještě obsazena císařským vojskem, a proto politici od svého záměru ustoupili.

Následně 28. října se po páté hodině odpoledne sešel Národní výbor v Obecním domě a byl přijat První zákon Československa – tím vznikla i samostatná Československá republika.

Vznikem samostatného státu se pochopitelně změnilo i postavení Prahy. Stala se hlavním městem republiky, středem politického, hospodářského i kulturního života. Místem, kde sídlila hlava státu, vláda a parlament. Jejími

²¹ Jiní politici, jako například Karel Kramář, zůstali doma a doufali ve vítězství Ruska a obnovení českého království.

²² Bylo tomu tak i v případě vedení královského města Prahy, v jehož čele stál primátor Karel Groš. Praha se v prvních dnech války stala dějištěm mohutných „prorakouských“ manifestací. I když se situaci ve městě podařilo posléze uklidnit, pražská radnice, stejně jako jiné městské správy, pokračovala ve zřetelně loajálnější politice než většina předáků českých politických stran. Vzhledem k tomu byly vztahy mezi radnicí a pražskými vlasteneckými Čechy v těchto dnech velmi napjaté. Po vzniku samostatného státu se zvedla vlna kritiky právě na adresu pražské radnice. Veřejnost se domáhala toho, že pokud se má začít s „čištěním hnízd Rakušáků“, prvním z míst je bezesporu právě pražská radnice.

²³ V roce 1916.

²⁴ Konané v Praze 16. a 17. května k výročí položení základního kamene Národního divadla. Oficiální slavnosti byly uspořádány i v ostatních pražských divadlech.

hlavními cíli bylo – fungovat jako centrum nového státu, zacelit rány po válce a stát se respektovaným evropským velkoměstem.²⁵

2.4. Praha – sociální a kulturní kontext

Na počet obyvatelstva měla válka velký vliv²⁶, vzhledem k politickým a sociálním změnám v těchto letech docházelo nejen u nás, ale i v celé Evropě k silné migraci. Po roce 1918 se tak do Prahy přistěhovalo velké množství nových obyvatel. Přicházelo nejen dělnictvo, ale hlavně lidé z dobře situovaných vrstev, úředníci a rentiéři. Tím, že se Praha stala hlavním městem, získala na atraktivitě i pro ostatní obyvatele českých zemí. Metropole tak měla při prvním poválečném sčítání lidu v roce 1921 již 675 000 obyvatel a 1. ledna 1922 pak vznikla usnesením Národního shromáždění Velká Praha, k níž bylo připojeno 37 okolních obcí.²⁷

Během několika generací se tak zrodila moderní česká společnost, která završila obrozenécké snahy ustanovením vlastního státu – Československé republiky. Tato republika, budovaná na demokratických, nikoli národních principech (i když národnostní rozpory nakonec přispěly k jejímu zániku) byla poslední institucí, jejímž ustanovením byl završen vývoj řady českých politických, společenských a kulturních institucí, které se staly prostředky emancipačního procesu „národa.“²⁸ To vše tvořilo „kulisy“, na jejichž pozadí můžeme lépe porozumět činnosti jednoho z tehdejších významných kulturních aktivistů – Václava Štecha.

²⁵ Ivan Borovský. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 539

²⁶ Zahynulo hodně mužů ve věku mezi 20 až 50 lety. Byla vysoká úmrtnost při epidemiích a rodilo se málo dětí.

²⁷ 8 obcí patřilo do té doby do okresu Karlín, 14 do smíchovského, 10 do vinohradského, 4 do žižkovského a 1 obec do zbraslavského okresu.

²⁸ Ivan Borovský. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964, s. 539

3. Od podučitele a ochotníka k profesionálovi

29

Václav Štech se narodil 29. dubna 1859 Tomáši Štechovi a jeho druhé manželce Marii (rozené Chládkové) v Kladně.³⁰ Otec na následky dlouhodobé nemoci způsobené prací v dolech³¹ umírá rok po jeho narození. Aby se rodina uživila, nastoupila Štechova matka na slánskou piaristickou kolej jako kuchařka a hospodyně a Václava vychovávali ovdovělá teta a dědeček v Mžanech u Sadové. Po čtyřech idylických letech na venkově si vzala matka Václava s sebou do Slaného.³²

Ve Slaném nastoupil čtyřletý Štech do první třídy a velmi rychle se naučil číst. Po několika letech relativně spokojeného života na koleji došlo k roztržce mezi Štechovou matku a jedním piaristou, která vyvrcholila odchodem Štechových z koleje. Štech v této relativně zanedbatelné příhodě viděl později základ svého neúspěšného studia. Rodina se přestěhovala k tetě do Kuklen u Hradce Králové.

²⁹ Fotografie Václava Štecha. Wikipedia [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_%C5%A0tech

³⁰ Státní oblastní archiv v Praze; Kladno 12 (N1859–1862)

³¹ Původně se Tomáš Štech vyučil kupcem.

³² Kolektiv autorů. *Lexikon české literatury* 4. Praha: Academia, 2008, s. 734-735

Odsud je vyhnala prusko-rakouská válka.³³ Přečkali ji u známých v Losenici u Přibyslavi. Po válce se velmi zchudlá rodina vrátila do Kuklen. Štechova matka musela znovu syna opustit a našla si místo kuchařky na jihu Čech. Václava se opět ujaly tety.³⁴

V roce 1868 dochází znovu ke stěhování do Slaného. Díky řadě zaměstnání dokázala Štechova matka srovnat jejich finanční deficit z období války a rozhodla se pro stěhování do města, kde ještě žili oba rodiče Štechova otce i jeho relativně zámožní bratři. Další důvodem, kromě možné podpory rodiny, byla i existence slánského gymnázia, kde měl nadaný Štech posléze studovat.³⁵

Pokud budeme hledat vysvětlení pro pozdější Štechovo ekonomické uvažování a celoživotní spořivost jak v soukromém, tak profesním životě, jistě nemůžeme opomenout vliv jeho matky. Ovdovělá Marie Štechová nikdy nepřijala další nabídku sňatku. Oficiálním důvodem bylo, že nechtěla riskovat možný komplikovaný vztah otčíma se synem. Musela si tedy vždy poradit s obživou rodiny sama. Malý Štech dostával do 12 let malý sirotčí důchod z kladenských hutí, jinak byli odkázáni na matčin podnikatelský um. Kromě přípravy občerstvení pro různé slavnostní události ve Slaném a okolí vyučovala paní Štechová u sebe doma i ruční práce. Mimo to také pro movitější rodiny ve městě pletla, šila, vyšívala a háčkovala. Když to zlepšující se ekonomická situace dovolila, pronajali si ve Slaném větší byt, ale jednu místnost Štechová vždy pronajímala studentům nebo jiným zájemcům. Aby si přilepšila a nájemníci ušetřili, zajišťovala pro ně i stravování. Štechova matka byla velmi skromná a také finančně gramotná. Všechny náklady i příjmy si pečlivě evidovala a vydělané peníze jezdila ukládat do spořitelny v Praze, jednak aby nikdo ve městě neměl přehled o její finanční situaci, ale také proto, že za existenci pražského peněžního ústavu zodpovídal stát, a nikoliv pouze malé město. Až těsně před smrtí se Štech od matky dozvěděl, jak velký finanční obnos dokázala za život našetřit.³⁶

³³ Prusko-rakouská válka byla vedena v roce 1866 mezi pruským královstvím, italským královstvím a jejich spojenci na straně jedné a rakouským císařstvím a jeho spojenci na straně druhé o převahu v Severoněmeckém spolku. Vítězství Pruska nad císařstvím vedlo ke vzniku Rakousko-Uherska a pruské hegemonii v Severoněmeckém spolku, což byl krok vedoucí ke sjednocení Německa a jeho maloněmecké řešení s vyloučením Rakouska. V důsledku války získala Itálie Benátky odstoupené Rakouskem.

³⁴ Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slaně: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 63

³⁵ Kolektiv autorů. *Lexikon české literatury 4*. Praha: Academia, 2008, s. 734–735

³⁶ Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slaně: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 70

Václav Štech v deseti letech nastoupil na piaristické slánské gymnázium. I když v té době už rád a hodně četl, ve studiu příliš úspěšný nebyl. Patřil spíš ke slabším studentům a největší problémy mu paradoxně dělala jeho ve vyšším věku velmi oblíbená matematika a logika. Ve svých pozdějších vzpomínkách³⁷ se Štech rád vrací k několika spolužákům z dob studií na slánském gymnáziu, ke svým prvním zážitkům spojeným s divadlem, které založil s dětmi ze sousedství, i k doučování, jímž si vydělal své první peníze, ale na období na piaristickém gymnáziu vzpomíná velmi nerad. Dnes se již asi nedozvíme, jestli za jeho neúspěšným studiem byla oprava šikana ze strany pedagogů, jak se jednoznačně domníval, nebo jestli na nároky tehdejšího vzdělávacího systému prostě nestačil. Faktem zůstává, že v roce 1873 přestoupil, na přímluvu matčiných známých, na Akademické gymnázium do Prahy.

Vedle studia na nové škole byla v Praze pro Štecha zásadní i dvě nová setkání. Bydlel v Jindřišské ulici v Harrachovském paláci, kde pracovala jako služebná matčina příbuzná. Štechovi se nové bydlení i společnost v paláci velmi líbily. Svou roli jistě sehrál i fakt, že rodina Harrachů³⁸ byla velmi vlastenecky zaměřená a v celém sídle se atypicky mluvilo pouze česky. Jediné, co Štechovi vadilo, bylo, že mu noví opatrovníci bránili ve čtení beletrie. Považovali to za ztrátu času a zdržování od učení. S tímto problémem mladému gymnazistovi pomohla až přítelkyně jeho matky paní Borovičková, která vlastnila rozsáhlou knihovnu, a Štech se k ní mohl uchýlit pokaždé, když si chtěl číst.³⁹

Dalším důležitým setkáním v době jeho raného pobytu v Praze bylo setkání se spisovatelem Františkem Xaverem Josefem Benešem.⁴⁰ Beneš v té době pracoval jako konzervátor hlavního města Prahy a kustod sbírek Národního musea a měl kancelář v Harrachovském paláci. Původně mu Štech pomáhal pouze

³⁷ Kniha vzpomínek na život ve Slaném *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slané: Knihovna Václava Štecha, 2010

³⁸ Harrachové jsou rakouský šlechtický rod českého původu. Připomínají se od 13. století v jižních Čechách, své jméno odvozují od názvu dnes již neexistující vesnice Harachy (Horach). Po rozdělení rodu na českou a rakouskou větev dosáhl většího významu rakouští Harrachové, kteří získali říšský panský stav (1552) a v osobě vlivného císařského rádce Karla Harracha (1570–1628) titul říšských hrabat (1623). V 17. století získali Harrachové značný majetek v Čechách, který rozšiřovali i později, a zařadili se mezi nejvýznamnější šlechtu v habsburské monarchii. Členové rodu dosáhli vysokých postů v církvi, Arnošt Vojtěch Harrach (1598–1667) byl nejdéle působícím pražským arcibiskupem (1623–1667) a kardinálem. V 17. a 18. století zastávali nejvyšší funkce u císařského dvora, v zemské správě, armádě a diplomacii, devět Harrachů získalo Řád zlatého rouna, v 19. století se věnovali spíše správě rodového majetku a zapojili se do kulturních aktivit v Čechách. Štech pobýval v rodině Františka Arnošta Harracha (1799–1884), poslance Českého zemského sněmu, člena Panské sněmovny, mecenáše a rytíře Řádu zlatého rouna.

³⁹ Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slané: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 195

⁴⁰ František Xaver Beneš (1816–1888) byl český spisovatel, archeolog a konzervátor historických památek.

s vyřizováním pošty, ale posléze Beneš zjistil, že umí i obstojně psát a překládat z německého jazyka. Beneš studoval pouze na německých školách, měl proto často problém s českým pravopisem a formulacemi. Štech mu nejprve pouze texty opravoval, ale zanedlouho již krátké články do Národních listů⁴¹ či Pokroku⁴² sám psal. Beneš také využíval Štecha pro zápisy ze schůzí Archeologického sboru Musea království českého⁴³, kde se mohl student setkat se řadou významných vědeckých osobností, což považoval za další důležitý impulz pro svou budoucí kariéru. Za své články získal Štech posléze i relativně slušný honorář, který sice odevzdával tetě jako příspěvek na bydlení, ale společně s příjmem z doučování si mohl nakonec dovolit investovat i do svého dalšího zájmu, a tím se postupně stávalo divadlo.

Do Prozatímního divadla vedly tenkrát pro Štecha dvě cesty. Většinu roku trávil Harrachova rodina mimo hlavní město. V těchto měsících bral často Beneš s sebou Štecha do předplacené hraběcí lóže. Když bylo panstvo na zimu v Praze, dělal Štech často doprovod do divadla služkám z paláce, což mu umožnilo poznat Prozatímní divadlo i z jiné perspektivy – z horní galerie.⁴⁴

Ohledně studia na gymnáziu si rozhodně oproti Slanému polepšil. Nebyl sice premiant, ale byl považován za průměrného studenta a neměl žádné zásadní problémy. Okolí od něj očekávalo, že by mohl studovat práva. V kvartě však došlo u Štecha ke změně. Rozhodl se, že chce odejít z gymnázia a přestoupil na učitelský ústav, aby se mohl stát pedagogem. Za jeho rozhodnutím pravděpodobně stála kombinace lásky k literatuře, setkání s několika vynikajícími učiteli, touha věnovat se psaní a nedostatek akademické ctižádosti. Vzhledem k tomu, že v 19. století se stále ještě nahlíželo na pedagogickou činnost jako na něco spíše podřadného, nenašel Štech u své rodiny příliš pochopení. Po mnoha debatách s matkou padlo rozhodnutí, že nastoupí do kvinty a pokud by jeho zájem trval ještě na konci školního roku, matka mu přestup umožní. Na velký odpor nicméně narazil i u nevzdělané tety a konflikty vygradovaly tak dalece, že se Štech z paláce

⁴¹ Národní listy byly české noviny reprezentující staročeskou stranu. Vycházely v letech 1861–1941. Česká politická reprezentace si na přelomu 50. a 60. let 19. století uvědomila význam denního tisku a začala usilovat o založení politického deníku. Jedním z projevů byla myšlenka založení novin, které se měly stát tribunou českých liberálů. Po obdržení koncese vzniklo vydavatelské družstvo ve složení: František Palacký, František Ladislav Rieger, František August Brauner, Jan Evangelista Purkyně a Václav Vladivoj Tomek. Byl přijat také název Národní listy. První číslo novin vyšlo 1. ledna 1861 v nákladu 7000 výtisků. Postupně se náklad stabilizoval na výši 4000 výtisků.

⁴² Pokrok: Noviny pro Slovaný rakouské vycházely v letech 1848–1885.

⁴³ Národní muzeum (zkratka NM, od roku 1848 České muzeum, v letech 1854–1919 Museum Království českého) je nejvýznamnější česká muzejní instituce. Bylo založeno v roce 1818 jako Vlastenecké muzeum.

⁴⁴ Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slané: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 205

Harrachů v šestnácti letech odstěhoval a osamostatnil se. Od matky sice dostával příspěvek na bydlení, ale jinak se o sebe musel postarat sám, což se mu dařilo doučováním, psaním do novin a prací pro Beneše, se kterým zůstal i přes změnu bydliště v kontaktu.

Nakonec Štech dosáhl svého a v roce 1876 nastoupil v Praze na učitelský ústav. Uznali mu dva roky gymnázia a byl ve škole velmi spokojen. Ve svých vzpomínkách se často vracel k několika svým zdejšími učitelům, včetně Jaroslava Vrchlického⁴⁵, a chválil si menší upjatost a silné vlastenectví tehdejšího pedagogického sboru. Na dobu posledních dvou let Štechova studia se do Prahy za synem přistěhovala i matka. Pronajali si byt, do kterého matka opět brala nájemníky, jimž zajišťovala stravování. Zároveň pečovala o prádlo rodiny Harrachů a slušný příjem přinášel domů až do maturity v roce 1879 i Štech.

Osmdesátá léta byla pro pedagogickou dráhu dobrou příznivou, všude se otvírala řada škol a Štech si mohl vybírat. Nakonec nad jeho touhou učit na českém venkově zvítězila pragmatičnost a v září 1879 nastoupil do chlapecké školy ve Slaném.⁴⁶

3.1. Pedagogická a osvětová činnost

Město Slaný leží 40 kilometrů severozápadně od Prahy. Jeho založení je spojeno s objevem slaného pramene, který na úpatí hory vyvěral a dal zřejmě i jméno pozdějšímu městu.⁴⁷ Druhá polovina 19. století přinesla městu bouřlivý rozvoj průmyslu, bylo zde objeveno uhlí, což mělo za následek hluboké ekonomické přeměny. V letech 1836–1842 byla ve Slaném vybudována továrna na předení bavlny. V jejím sousedství pak vznikla strojírna Bolzano. Rozvoj textilního i dalšího průmyslu podpořilo železniční spojení.⁴⁸ To vše si vyžádalo i rozšíření komunikací, pokládá se nová dlažba, buduje se kanalizace a také

⁴⁵ Jaroslav Vrchlický (1853–1912) byl český spisovatel, básník, dramatik a překladatel.

⁴⁶ Václav Štech. *Přes ostrnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slaný: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 300

⁴⁷ Vzhledem k výhodné poloze uprostřed úrodné krajiny, ale i z důvodů obranných byla Slánská hora vyhledávána už pravěkými obyvateli naší země. V roce 1305 je Slaný vyhlášeno za královské město a stalo se hospodářským střediskem oblasti. Prudký rozkvět města nastal za vlády Karla IV. Za husitství se Slaný stal jedním z významných středisek tohoto hnutí. Třicetiletá válka, přesuny vojsk, drancování, požáry, epidemie a emigrace pro víru měly za následek ochromení hospodářského života a vylidnění města. Některá řemesla a živnosti zanikly – např. soukenictví, rybářství, vinařství a pivovarnictví. Stavba lipské silnice v roce 1753 přinesla oživení obchodu a života ve městě. Do Slaného byla přenesena v roce 1784 pošta a v roce 1787 se sem vrátilo sídlo krajského úřadu rakovnického kraje. Teprve roku 1794 Slaný opět získal statut svobodného města a v roce 1850 se stal sídlem politického okresu.

⁴⁸ Pražsko-duchcovská dráha byla zavedena v roce 1873.

vodovod. Stoupl zájem o „slánský pramen“, v jehož blízkosti byly nakrátko otevřeny lázně.

S uvolněním poměrů v Rakousko – Uhersku se začal ve městě silně probouzet spolkový život, vznikají různé podpůrné i kulturní instituce: pěvecký spolek Dalibor⁴⁹, tělovýchovný spolek Sokol⁵⁰, Řemeslná beseda⁵¹, divadelní ochotnický spolek i řada dělnických spolků.⁵²

Štech se i díky dřívějším přátelům ze studií ve Slaném rychle etabloval. Vedle pedagogické činnosti⁵³ se zajímal i o dění ve městě. Se slánskou inteligencí chodil každé odpoledne do knihkupectví Rudolfa Vokouna⁵⁴, kde se rodily nápady na společenský život, často zárodky pozdějších spolků. Mezi první patřil například Bruslařský klub. Mladý učitel také přispíval pravidelně fejetony do místních staročeských novin „Svornost“ a začal propagovat myšlenku, že by Slané mělo mít vlastní divadelní budovu. Pro nový záměr však bylo potřeba získat obě strany slánského politického spektra. Štech se zavázal vytvořit pracovní skupinu, která bude mít na starost propagaci stavby nového divadla. V roce 1881 byla založena akciová společnost a 18. září valná hromada zvolila správní radu, v jejímž čele opět stanul Štech.⁵⁵ O pár dní později byla vypsaná soutěž o architektonické návrhy divadla a začaly přípravy prezentačních materiálů. Tenká brožurka propagující stavbu divadla dostala název *Svity*⁵⁶ a obsahovala například propagační texty od Jaroslava Vrchlického nebo Svatopluka Čecha.⁵⁷ Brožurka byla distribuována po Slaném a okolí a podařilo se díky ní získat prvních 1000 zlatých⁵⁸ na stavbu divadla.

I přes počáteční úspěchy v plánování nového divadla považovala intelektuální skupina okolo knihkupce Rudolfa Vokouna tou dobou kulturní nabídku ve Slaném za velmi nedostačující. Ke konci 19. století bylo možné ve městě navštěvovat pouze koncerty klasické hudby, tam ale chodila výhradně městská

⁴⁹ Pěvecký spolek Dalibor byl ve Slaném založen v roce 1861.

⁵⁰ Tělovýchovný spolek Sokol byl založen v roce 1861.

⁵¹ Řemeslná beseda byla ve Slaném založena v roce 1862.

⁵² Královské město Slaný (brožura). Slaný: Městský úřad, 2006, s. 3.

⁵³ Pro zajímavost – málokterá třída, kterou tou dobou Štech vyučoval měla pod 100 žáků.

⁵⁴ Rudolf Vokoun byl slánský majitel knihkupectví ale i vydavatel.

⁵⁵ Jaroslav Rus. Václav Štech: hrst vzpomínek k uctění prvního výročí jeho smrti. *Slánský obzor*. Slaný: Musejní a literární spolek Palacký, 1948, s. 12

⁵⁶ Příloha 1 – Josef Baumann. *Svity*. V Slaném: Fr. Jeřábek, 1880, 5. 9. 1880; Vlastivědné muzeum ve Slaném, MČ-312

⁵⁷ Svatopluk Čech (1846–1908) byl český básník, prozaik, novinář a cestovatel.

⁵⁸ Dle Hany Konečné, viz *Čtení o Národním divadle*. Praha: Odeon, 1983, s. 37, se 1 zlatý rakouské měny na konci 19. století rovnal 2 českým korunám. Roční učitelský plat byl 400 zlatých.

honorace, nebo občasná ochotnická představení velmi nízké úrovně, a navíc na ně neměla přístup slánská mládež, protože ve většině představení účinkovali pedagogové. Z Prahy do Slaného doléhaly vlastenecké snahy, které měly za úkol posílit pozici české kultury v Rakousko-Uhersku. I ve Slaném díky tomu přibývalo sympatizantů s mladočeským proudem a okolo Štecha a jeho nového spolku, který dostal jméno Mládenecký klub, se utvořila silná skupina literátů, studentů a místních novinářů, kteří hodlali sesadit z vedení radnice staročechy a nahradit je progresivnější reprezentací. Sám Štech ve své vzpomínkové knize *Přes ostnaté dráty* podotýká, že jeho příklon k Národní straně svobodomyslné nebyl jednoznačný. Jako učitel silně podporoval tendence nové strany o rozvoj školství a snahu zbavit vzdělávací systém politického a církevního vlivu, také souhlasil s omezením vlivu římskokatolické církve, ale na druhou stranu si vážil práce a morálních hodnot zakladatelů Národní strany. Zcela pragmaticky také považoval současné staročeské vedení města za schopnější než neorganizované a nahodilé kandidáty mladočechů. Nicméně vzhledem k tomu, že jeho učitelské místo ve Slaném bylo dočasné, považoval za nezbytné nechat si svou politickou orientaci pro sebe a počkat až mu bude nabídnuto stálé místo. Pokud tedy přispíval do slánského tisku s politicky laděným příspěvkem, dělal to v těchto letech pouze anonymně.

Štech se tak více méně stáhl z politického života, o to více se ale angažoval v Mládeneckém klubu. Sdružení mělo okolo 100 členů a začalo se aktivně podílet na společenském a kulturním vyžití ve městě. Spolku se podařilo například prosadit zbudování venkovních kulturních prostor, které navazovaly na společenský sál. Po prvotních obtížích se školní inspekcí také sdružení začalo organizovat přednášky, které často vedl právě Štech, nebo některý z profesorů místního gymnázia. Vedle těchto aktivit se spolek rozhodl prosazovat i divadelně. Shodou okolností byla nastudovaná jako premiéra spolku první Štechova aktovka *Pan Knihupec*.⁵⁹ Období premiéry připadlo na září 1881, a zajistilo tak Štechovi početné první publikum, protože se hrála na podporu nové výstavby vyhořelého Národního divadla. Zajímavé jsou vzpomínky začínajícího dramatika na obsazování prvních her. Na malém městě bylo potřeba dobře taktizovat s hereckým obsazením: neurazit nikoho ze slavných skalních slánských ochotníků i obsadit dostatek mladých dam z lepších rodin, aby si tak spolek zajistil dobré vztahy s městskou honorací. Také bylo nutné opatřit nové vybavení jeviště a kulisy,

⁵⁹ Kolektiv autorů. *Lexikon české literatury 4*. Praha: Academia, 2008, s. 734-735

protože existující výpravu nechtěly konkurenční spolky novému divadelnímu uskupení půjčit. To byly jistě zkušenosti, které se v budoucnu Štechovi mnohokrát hodily.

V těchto měsících se také mladý Štech sblížil se svou pozdější první ženou Annou Mrzílkovou. Její rodina pocházela z blízkých Lidic a se slánským učitelem se potkala právě při divadelních zkouškách. Dvojice musela překonat několik překážek. Předně byla Anna již zasnoubena s profesorem z Prahy a zrušení zasnub vyvolalo na malém a konzervativním městě vlnu nesouhlasu, a to hlavně kvůli tomu, že bylo zřejmé, kdo za komplikacemi stojí. Druhou překážkou byl otec Anny, který byl poměrně úspěšným obchodníkem a dlouho mu mladý učitel bez garantovaného stálého místa nepřipadal jako vhodný ženich. Zamilovaný pár se proto musel několik dlouhých měsíců tajně scházet a vymýšlet řadu téměř literárních taktik a úskoků.

O to razantněji se Štech ucházel o náhle uvolněné stálé učitelské místo ve Slaném. A i když je nakonec získal, nebylo to zdaleka jednoduché. Inspektorům ani školní radě se nelíbily kandidátovy sympatie s mladočeským proudem ani jeho novinářské a divadelní aktivity. K místu mu velmi pomohl nově nastupující inspektor a jeho pozdější celoživotní přítel František Wenig.⁶⁰

V letech 1879 až 1894, kdy Štech pracoval ve Slaném jako pedagog, zapůsobil zde na několik pozdějších významných osobností. Mimo jiné například učil Karla Scheinpfluga⁶¹, spisovatele Františka Procházku⁶², nebo pozdějšího univerzitního profesora Rudolfa Urbánka⁶³. Posledně jmenovaný uveřejnil v roce 1929 ve Slánských večerech vzpomínku na bývalého pedagoga.

„Není možno tu podrobněji vylíčiti, jak náš pan učitel předjímal ve své době to, co je dnes cílem t. zv. Vlastivědy; jak nás učil všímati si nejbližšího okolí a v jeho zrcadle poznávati náš národ, v minulosti i přítomnosti. Záhy jsme věděli, kde byly staré slánské památky, v městě i na hřbitově, kdo byli Vinařický, Kinský, Frič – jak Sv. Čech psal v Slaném své „Adamity“ a jak Vrchlický souvisel se Slaným; od našeho pana učitele jako malí cvrčkové jsme slyšeli a naučili se milovati úryvky ze Smetany, z Dvořáka; od něho jsme nejprve slyšeli jména Němcové,

⁶⁰ František Wenig (1898–1974) byl český spisovatel, novinář a učitel.

⁶¹ Karel Scheinpflug (1869–1948) byl český novinář, kritik a spisovatel. Otec Olgy Scheinpflugové.

⁶² František Procházka (1877–1964) byl český právník a spisovatel.

⁶³ Rudolf Urbánek (1877–1962) byl český historik a první profesor československých dějin na Masarykově univerzitě v Brně.

Třebízského a Jirásků a na něm jsme viděli, jak se jen nemluví o veřejné práci pro lid a pro národ; nýbrž jak se ta práce opravdu dělá."⁶⁴

Podobně kladně se o Štechovi vyjadřuje ve vzpomínkách i Procházka:

„...a jakým byl Štech ve škole, takovým byl i v celém svém veřejném a soukromém životě. S myslí jarou a svěží zahrnoval vždy své okolí svým humorem jasným a víry plným názorem na svět, na jeho smysl a cíl, na lidi a jejich drobné i velké trampoty. Ani v dobách nejhorších tuto víru v krásném poslání člověka neztrácel. (...) Pracoval denně ne deset hodin, ale snad celé dny i noci. Neboť nebylo možno tolik knih napsat, tolik veřejných a zodpovědných funkcí zastávat vždy s podstatným a daleko do budoucnosti sahajícím úspěchem, kdyby člověk v pravém slova smyslu nepracoval jako obr. (...) Václav Štech byl tedy nejen vzorný učitel, požehnaný umělec, ale především celý muž a dobrý člověk."⁶⁵

Ve svých vzpomínkách se k otcově původní profesi vrací i Václav Vilém Štech:

„Z toho, co vím, mohu soudit, že otec byl učitelem milovaným, k němuž se někdejší žáci po desetiletích vraceli a vzpomínali, že je probouzel, podněcoval lásku k české minulosti a zájem o přítomnost. Vzpomínali na „pana učitele.““⁶⁶

3.2. Divadelní a další kulturní aktivity

Jak bylo uvedeno v předešlé kapitole, mělo divadlo ve Slaném svou tradici ještě před Štechovými divadelními aktivitami. Ve Vlastivědném muzeu ve Slaném lze najít slavnostní projev k výročí otevření divadla v piaristické koleji v roce 24. září 1820.⁶⁷ V muzeu také existuje plakát⁶⁸ zvoucí na studentské představení z 8. října 1820, jehož výtěžek měl být použit na další vydláždění města. Vůdčí studentskou osobností této doby byl František Karel Miltner.⁶⁹

Vedle studentských divadelních aktivit fungoval ve Slaném také ochotnický divadelní spolek založený někdy okolo roku 1845. Hrál se česky a německy v sále

⁶⁴ Rudolf Urbánek. *Slánské večery III. Večer Václava Štecha*. Praha: Volné sdružení rodáků a přátel města Slaného, 1929, s. 3.

⁶⁵ František Procházka. *Slánské večery III. Večer Václava Štecha*. Praha: Volné sdružení rodáků a přátel města Slaného v Praze, 1929, s. 4.

⁶⁶ V. V. Štech. *V zamlženém zrcadle*. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 16

⁶⁷ Na koleji se nicméně provozovalo divadlo již v 18. století. Studenti hráli latinsky.

⁶⁸ Příloha 2 – Půjčka za oplátku (plakát, 1820); Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném, DVS - 142

⁶⁹ František Karel Miltner (1797–1874) byl český právník a absolvent slánského gymnázia.

hostince V Templu. Divadelní společnost tvořili především úředníci krajského úřadu a slánského magistrátu. Spolek organizačně spadl pod Akciovou společnost, ve které bylo možné zakoupit si za 20 zlatých členství. Nejvíce podílů si zakoupila Občanská záložna, a její představitelé tak měli možnost zasahovat nejvíc do divadelní dramaturgie, provozu i obsazení jednotlivých inscenací. Akciová společnost si také v Praze opatřila koncesi, na jejímž základě přidělovala povolení k uvádění her.⁷⁰ Spolek si v roce 1846 pronajal od piaristické koleje zkušební sál dvě místnosti a založil tak ve Slaném první stálé divadlo, ve kterém se od roku 1849 začalo hrát i česky.⁷¹ Téměř 30 let pak fungovalo ochotnické divadlo ve Slaném bez velkých problémů. Konec této éry nastal v 70. letech, kdy vedení města vyvolalo soudní spor o to, jestli divadlo náleží ochotníkům nebo městu. V roce 1873 byla proto ukončena činnost dosavadního ochotnického spolku a byl založen Spolek divadelních ochotníků ve Slaném⁷² se právní subjektivitou⁷³ a stanovami.⁷⁴ Zároveň se spolek otevřel i novým členům, mezi které patřil i Štech. Následujících několik let věnovali divadelníci čas nejen nastudování nových inscenací, ale postupně uzrávala i myšlenka nového divadla ve Slaném.

Výstavba nového Městského divadla⁷⁵ byla zahájena v červnu 1882. Na ustanovující schůzi nové akciové společnosti se sešlo 203 členů se 569 podíly. Během půl roku se podařilo rozprodat akcie na výstavu nového divadla v hodnotě 12 000 zlatých. Celkové náklady na výstavbu divadla byly 48 930 zlatých.⁷⁶ Divadlo bylo 30. prosince⁷⁷ 1883 slavnostně otevřeno^{78 79}, i když ještě nedokončené a nedovybavené.^{80 81} K této příležitosti napsal Štech článek do Svornosti. Ve stati se Štech pozastavuje nad starými divadelními poměry a zároveň navrhuje nové možnosti fungování divadelního spolku jak po stránce

⁷⁰ Pro divadelní obec bylo toto ochotnické uspořádání poměrně atypické. Nejenom, že soubor tvořila vyšší střední vrstva, ale ještě si aktivity sama financovala.

⁷¹ Osvětovým ředitelem divadla byl v té době Petr Radlický.

⁷² Spolek ukončil svou činnost až v roce 1948.

⁷³ Opět se jednalo o akciovou společnost.

⁷⁴ Zakládajícím členem byl i Svatopluk Čech.

⁷⁵ Původní název Městské divadlo byl v roce 1888, kdy se budova stala vlastnictvím Občanské záložny, změněn na Divadlo Občanské záložny. V roce 1948 převzalo budovu od Občanské záložny město Slaný a přejmenovalo ji na Divadlo Zdeňka Nejedlého, dnes nese stavba opět název Městské divadlo.

⁷⁶ Na financování se podílelo město nebo například Občanská záložna.

⁷⁷ Měsíc po otevření Národního divadla.

⁷⁸ Příloha 3 – Plakát ke slavnostnímu otevření divadla (plakát, 1883); Archiv Vlastivědného muzea ve Slaném, DVS - 142

⁷⁹ Slavnostní projev Svatopluka Čecha přednesla pozdější Štechova první manželka, členka divadelního spolku Anna Mrzíkova.

⁸⁰ Příloha 4 – Plánek původního interiéru Městského divadla Slaný; Kultura a Slánsko[online]. [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://kultura.slansko.cz/page/9770/article/5201/historie-mestskeho-divadla>

⁸¹ Jaroslav Šrajer. 100 let divadla v Slaném. Slaný: ZK ROH, 1983, s. 21

dramaturgické, tak hlavně organizační. Navrhuje zde kroky, kterých se více či méně úspěšně snažil držet celou svou profesní kariéru.

„Žádám-li organizaci divadelního spolku, nemyslím tím hrstku planých formalit, několik nových „zvučných“ jmen, na které obyčejně hasnoucí spolky postonávají, ani ne obligátní rámus ve valné hromadě. Beru za základ, že spolek ochotnický ve Slaném existuje, pokládám za jeho povinnost, aby – vystříhaje se však všeho monopolizování – shrnul v sebe veškeré své síly, které buď slibným nadáním nebo osvědčenou již dovedností vzbuzují naději, že by v tom neb onom oboru, ať to je již na jevišti, za jevištěm nebo před ním mohli platně působiti. Osoby, které mimo chvalitebnou akademickou lásku ke kulisám nepřinášejí nic, čímž by k rozkvětu spolku přispěti mohly, i ty naleznou platné místo v hledišti, u pokladny, ve foyer i jinde.“⁸²

Ve svém článku Štech také upozorňuje na dramaturgický výběr inscenovaných textů. Domnívá se, že to není úkol celého spolku, jak tomu bylo v minulosti, ale výboru. Nicméně i k výboru má jasné požadavky.

„Výbor ochotnického spolku nesmí býti odměňujícím institutem za ty neb ony služby, výborství zde musí býti složkou, která má čas, chuť a sílu ku práci (...) Zde nesmí státi se heslem shrnouti veškeren úkol na jednu osobu, která by co jakýsi univerzální faktor za ostatní myslela, cítila a jednala. Nemyslím tím snad, že by řediteli nesmělo se snad dopřáti ani trochu samostatné iniciativy a režiséru volná ruka v těch neb oněch případech, stavím se pouze na odpor myšlence, že by jedna osoba měla vyhledáváním kusů, určováním repertoáru, rozdáváním úloh, režii a odpovědností „držet“ celý spolek!“⁸³

Štech dále navrhuje, aby schůzky výboru nebyly nahodilé, ale konaly se pravidelně každé tři neděle. Knihovnické či režisérské by si na schůzi měli připravit příspěvek, jaké texty se momentálně inscenují v Praze, a to hlavně v Národním divadle, jaké hry byly nově přeloženy a jaké zajímavé články vyšly v Divadelních listech. Na základě těchto referátů by se mělo dojít k novým textům. Schůze výboru by neměly být uzavřené, ale naopak otevřené všem členům, kteří mají poradní hlas v rozhodovacím procesu. Součástí schůzí by také měly být zajímavé přednášky z teorie a historie divadla.

⁸² Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slané: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 45

⁸³ Tamtéž

Štech sám byl členem Akciové společnosti, ale nelíbilo se mu, jakým způsobem společnost do divadelního provozu zasahovala. Nebylo možné například zapojovat chudší obyvatele města, kteří si nemohli dovolit uhradit poplatek, naopak rozhodovali většinoví vlastníci, kteří ale často neměli s divadlem žádnou zkušenost. Štech systému vyčítal cenzuru, protekci, politikaření a elitářství.

Obhajoba existence nového divadla ve Slaném nebyla jednoduchá. Zatímco do hospodských a městských sálů se diváci na ochotnická představení hrnuli, do divadla jich mnoho nechodilo. Nicméně Štech si zde odbyl několik svých prvních premiér a díky bohatým společenským kontaktům v hlavním městě se mu podařilo dostat do hlediště i řadu známých kulturních osobností z Prahy jako například Františka Xavera Svobodu⁸⁴ nebo Jaroslava Kvapila.⁸⁵ Štech s kolegy také v roce 1884 zorganizoval zájezd spoluobčanů do Národního divadla. Jednalo se historicky o třetí vlakovou výpravu⁸⁶ do ND a účastnilo se jí 770 obyvatel⁸⁷ Slaného a okolí.⁸⁸

Díky dochované Štechovy korespondenci také víme, že divadlo ve Slaném často plnilo funkci „zimoviště“ pro kočovné divadelní společnosti.

Po počátečních peripetiích se v roce 1884 také Štech konečně oženil s Annou. I když museli žít v poměrně skromných podmínkách, které ještě umocnila vleklá cukrovarnická krize, Štech na své první manželství vzpomíná jako na velmi šťastné. Anna byla na tehdejší poměry sečtělá a měla pochopení pro manželovy literární ambice, a byla tak první čtenářkou jeho pokusů. Nicméně bohužel rok po svatbě vinou komplikovaného porodu umírá a Štech zůstává sám se synem Václavem.

Pravděpodobně v důsledku nové životní situace obrátil Štech na chvíli svou pozornost od divadelního společenského života ve městě k nové střídmější vizi, a to zbudování vlastivědného muzea ve Slaném.

„Když jsem jako dvacetiletý učitel dostal se roku 1879 do Slaného, a na vrcholu Slánské hory nalézal pak nesmírné množství nástrojů z doby kamenné v hroudách polí – a dovídal se od známých venkovanů o podobných objevech u jejich dědin – prolétla mou hlavou myšlenka, že by pro množství památek

⁸⁴ František Xaver Svoboda (1860–1943) byl český básník, dramatik a spisovatel.

⁸⁵ Jaroslav Kvapil (1868–1950) byl český básník, dramatik, překladatel, libretista a divadelní režisér.

⁸⁶ S projektem divadelních vlaků přišel první ředitel Národního divadla F. A. Šubert. V letech 1883–1884 k návštěvám divadla organizoval vypravení tzv. divadelních vlaků, kterých se zúčastnili Češi až z Vídně, Budapešti nebo z Chorvatska.

⁸⁷ Počet obyvatel Slaného byl v roce 1883 8000.

⁸⁸ Karel Scheinpflug. *Ochotnické divadlo v Slaném*. Slaný 1895, s. 30-35

ze Slánské hory a pro mnohé objevy v kraji blízkém mělo v městě vzniknouti museum. Vždyť na Slánské hoře zjistil jsem zdivo, sestavené z velkého počtu pravěkých ručních mlýnků obilních, všude hojnost známého mi náčiní předhistorického, a zbytky nádob ještě bez hrnčířského kruhu robených. Tedy nejstarších."⁸⁹

Svůj podrobný návrh představil Štech na schůzi literárního odboru Občanské besedy 18. května 1885⁹⁰, mimochodem opět spolku, který před dvěma lety sám pomáhal zakládat. Návrh muzejních stanov byl o několik měsíců později schválen i městským výborem a byl určen Musejní sbor⁹¹, ve kterém byl Štech jmenován kustodem sbírek. Město věnovalo pro účely muzea dům⁹² a 1000 zlatých, Občanská záložna 150 zlatých a okresní zastupitelství dalších 100 zlatých. Po získání finančních prostředků získalo vznikající muzeum pro své první sbírky tři místnosti. Nábytek do muzea byl vyroben na míru, další mobiliář tvořily dary občanů. Veřejnosti bylo muzeum zpřístupněno prvně 12. září 1886. Otevřeno bylo vždy v neděli za dobrovolné vstupné a průvodce po sbírkách často dělal sám kustod.⁹³

Něco víc se o této Štechově aktivitě dozvídáme opět od jeho syna:

„Založil a spravoval muzeum. Bylo umístěno v rohovém domě na náměstí, zvaném Stará radnice, kde v přízemí byla policejní strážnice. Otvíralo se v neděli dopoledne a já hlídal jeho bránu se starým Hronkem a zaznamenával počet návštěvníků. Atmosféra tří místností, přeplněných starožitnostmi a roztodivnými kuriozitami darovanými i vyprošenými, muzejní ovzduší ve mně zůstalo a pořád je mi v něm blaze."⁹⁴

V roce 1890 zaniká literární odbor Občanské besedy a na popud Štecha o rok později 1. listopadu 1891 vzniká nové progresivnější uskupení Musejní spolek, který navázal na činnost literárního odboru. K pozdější činnosti spolku patřila, kromě péče o památky umělecké, výtvarné, přírodní a písemné,

⁸⁹ Václav Štech. Vznik musea v Slaném. *Slánský obzor: věstník musejního a literárního spolku Palacký v Slaném*. 1934, roč. 42, s. 3.

⁹⁰ Pokrokový ruch. *Slánský obzor. Ročenka musejního spolku v Slaném*. Slaný: 1893, roč. 1, č. 1, s. 67

⁹¹ Musejnímu sboru předsedal purkmistr August Hemerka, zástupci literárního odboru Občanské besedy pak byli novinář Ferdinand Marjánko jako pokladník, profesor František Stýblo jako knihovník

⁹² Muzeum bylo umístěno do domu č. 143 na náměstí.

⁹³ Libor Dobner. *Slaný: kapitoly z historie královského města*. Slaný: nakladem JUDr. Jiřího Linkeho vydal Roman Kabátek, 2016, s. 28

⁹⁴ V. V. Štech. *V zamlženém zrcadle*. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 25

také popularizace umění a vědy formou přednášek, výstav, vydávání spisů a zpráv regionální povahy i nákupy a půjčováním knih a časopisů.

Musejní spolek se také zasadil o opětovné archeologické výkopy na Slánské hoře. Zorganizoval oslavu nedožitých stých narozenin Františka Palackého⁹⁵ a valná hromada ze dne 2. července 1898 změnila dosavadní stanovy a přijala pro spolek nový název – Musejní a literární spolek Palacký.⁹⁶

V té době se stále ještě hledaly nové prostory pro stále se rozšiřující muzejní sbírky. Problém s hledáním nového zázemí se vyřešil v roce 1897, kdy muzeum získalo tři místnosti v suterénu bývalé piaristické koleje. Zde byly sbírky nově a přehledněji uspořádány a zpřístupněny veřejnosti dne 29. srpna téhož roku. Později se muzeum rozšířilo z původních tří místností do celé reprezentativní budovy na náměstí, kde spolu s Městskou knihovnou sídlí pod názvem Vlastivědné muzeum ve Slaném dodnes.

Další důležitou aktivitou Musejního spolku bylo vydání prvního ročníku Slánského obzoru. První číslo ročenky vyšlo v roce 1893⁹⁷ a s občasnými pauzami⁹⁸ trvá tato tradice ve Slaném dodnes.⁹⁹ V roce 1897 se podařilo získat ke spolupráci malíře Mikuláše Alše¹⁰⁰, který speciálně pro ni navrhl městský znak. Rok od roku byl obsah ročenky zajímavější a širší. Sám Štech viděl smysl tohoto periodika především v jeho vzdělávací a kulturní funkci:

*„...má býti zrcadlem života v městě našem, archívem výzkumů a studií v oboru věd a umění, příruční knihou, památkem současných snah, měřítkem pokroku i ukazatelem slabín. V první řadě má sloužit Slanému, najdeme-li však pomocníků, rádi rozšíříme obor jeho i na města i obce celého okresu.“*¹⁰¹

Po zbudování divadla, muzea a ročenky přistoupil Štech a jeho kolegové z Musejního spolku k dalšímu počínu, a tím bylo založení městské knihovny. V říjnu 1891 byl na podporu knihovny uspořádán *Nerudův večer*, jehož výtěžek šel na

⁹⁵ František Palacký (1798–1876) byl český historik, politik, spisovatel a organizátor veřejného kulturního a vědeckého života v soudobé Praze. Je považován za zakladatele moderního českého dějepiscetví.

⁹⁶ Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slaný: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 203.

⁹⁷ Příloha 5 – Slánský obzor originální obálka 1. čísla z roku 1893; Národní digitální knihovna, ISSN 1214-3847

⁹⁸ Ročenka nevyšla v letech 1942, 1943 a 1944. Následně vycházela pouze nárazově. Pravidelně vychází opět od roku 1990.

⁹⁹ Příloha 6 – Slánský obzor-obálka z roku 2001; Adéla Svídová. Historický výzkum divadelního manažera za první republiky. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, přílohy

¹⁰⁰ Mikoláš Aleš (1852–1913) byl český malíř, kreslíř, dekoratér a ilustrátor.

¹⁰¹ Různí autoři. *Knihy o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994, s. 6.

podporu nové kulturní instituce. Díky Slánskému obzoru se nám dochovalo další svědectví, i když nikterak objevené, proč Štech o založení knihovny usiloval:

„...a poněvadž o důležitosti půjčoven spisů sporů není, poněvadž by bylo nevlastenecké nechávati sta a sta příslušníků našeho kmene bez duševní stravy a poněvadž dobrá kniha zatlačuje karty, omezuje pijáctví, daremnou zábavu, nízký tlach, ušlechťuje mravy, řeč, způsoby, dává látku k přemýšlení, k povznášejícím hovorům, utvrzuje mravní, národní a lidské city – proto je neodkladnou povinností, postarati se v Slaném o řádnou, všeobecně přístupnou knihovnu! Má-li veřejná knihovna v Slaném míti pevnou podstatu, je třeba, aby byla majetkem nejtrvalejší korporace – obce, aby byla soustavně řízena, pečlivě spravována, snadno přístupna a vhodně doplňována.“¹⁰²

Fond knihovny byl tvořen z titulů ostatních spolků ve Slaném, jako například Občanské besedy, Občanské záložny a Libuše. Mnoho knih bylo také darem od občanů. Město dalo k dispozici pro knihovnu a čítárnu jednu místnost. Knihovna byla obecním majetkem a pod správou Musejního spolku. 17. října 1897 byla slavnostně otevřena a o události informovala i některá pražská média.¹⁰³ V době svého otevření disponovala knihovna 2031 spisy, z čehož 902 kusů byla próza, 532 titulů almanachy a časopisy a 136 knih se věnovalo historii, archeologii a literatuře.¹⁰⁴ Knihy bylo možné si zapůjčit dva dny v týdnu, a to ve středu a v neděli. V knihovně existovala kartotéka a pracovalo se s výpůjčním systémem. V roce 1899 vydal také Štech spis *O veřejných knihovnách*, který výrazně přispěl k zakládání sokolských knihoven. V knihovnických aktivitách pokračoval i v následujících letech. V roce 1903 uveřejnil a předložil návrh knihovního zákona¹⁰⁵ včetně návrhu na financování.¹⁰⁶

V. V. Štech vzpomíná na mimoškolní aktivity svého otce v knize vzpomínek takto:

„Otec byl učitel zanesený funkcemi a činný ve spolcích, kde se tehdy formovala česká kultura a ustalovalo veřejné mínění a politické přesvědčení. Kreslil, maloval, hrál i zpíval, jezdil na vysokém kole, pracoval v Sokole i v

¹⁰² *Slánský obzor*. Ročenka musejního spolku v Slaném II. Slaný: 1894, roč.2., č.1., s. 11.

¹⁰³ Například *Národní listy*.

¹⁰⁴ Václav Štech. *Přes ostnaté dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slaný: Knihovna Václava Štecha, 2010, s. 70

¹⁰⁵ Příloha 7 – Plné znění knihovního zákona: Václav Štech. *Máj*. Nakladatelské družstvo Máje, roč. 2., č. 10., 27. 11.1903, s. 157

¹⁰⁶ Příloha 8 – Finanční návrh pro zajištění veřejných knihoven: Václav Štech. *Časopis československých knihovníků*. Praha: Spolek čsl. knihovníků a jich přátel, 1936, roč. 15., č. 1.-2. s. 68–70.

řemeslnických organizacích, působil jako místní jednatel Umělecké besedy, pracoval jako jakýsi kulturní konzul a sledoval i politický život."¹⁰⁷

3.3. Odchod ze Slaného

O Štechových posledních letech ve Slaném toho nevíme mnoho, v roce 1888 se podruhé oženil, vzal si Marii Brejchovou, dceru mlynáře z nedalekých Beřovic, se kterou měl dalších pět potomků^{108 109} a která se také starala o syna Václava z prvního manželství. Podle vyprávění pracovnice Vlastivědného muzea ve Slaném Boženy Franková se traduje, že to bylo manželství šťastné a harmonické, ale Štech nikdy nezapomněl na krátký, jistě lety idealizovaný vztah s první ženou Annou. I ve svých vzpomínkách ke konci života nazývá první manželku múzou a druhou skvělou hospodyní.¹¹⁰

Ve svých vzpomínkách se také často vracel k posledním letům ve Slaném, jako – vedle skandálu ve Vinohradském divadle – k nejtěžšímu období svého života. Měl pocit, že se kvůli vzrůstajícímu vlivu v intelektuálně-uměleckých kruzích a aktivnímu přístupu k řešení problémů stal neoblíbeným a nepohodlným. K jeho „oblíbě“ u určité vrstvy obyvatelstva jistě nepřispěla ani jeho literární a dramatická činnost, která se ironicky a satiricky strefovala do života maloměsta. Bezesporu k největším skandálům ale patřil spor s Musejním spolkem, který několik let před svým odchodem pomáhal sám zakládat. Když se po Slaném rozeslo, že se rodina Štechových stěhuje do Prahy, byl Štech vyzván, aby do muzea vrátil starožitnosti, které údajně získal od spoluobčanů a které nikdy nepředal k výstavním účelům. Této Štechově vzpomínce nicméně alespoň částečně odporuje dochovaný opis¹¹¹ ze schůze muzejního spolku ve Slaném, která se konala 27. prosince 1894, a kde bylo naopak Štechovi poděkováno za odvedenou práci v muzeu a jednohlasně odsouhlaseno, že inventura majetku muzea proběhla bez komplikací. Malou zmínku o konfliktu nalezneme i ve 3. ročníku Slánských obzorů, kde je celý článek věnovaný odchodu Štecha z muzea. I zde najdeme

¹⁰⁷ V. V. Štech. *V zamlženém zrcadle*. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 24

¹⁰⁸ Příloha 9 – Václav Štech s druhou manželkou Marií Štechovou a dětmi. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

¹⁰⁹ Vedle historika, teoretika umění, kritika a publicisty V. V. Štecha máme ještě informace o dceři Marii (provdané Lehnerové), která působila jako publicistka a učitelka a věnovala se převážně tvorbě pro mládež.

¹¹⁰ Druhá manželka Václava Štecha Marie Štechová zemřela v roce 1921.

¹¹¹ Příloha 10 – Opis ze schůze Musejního spolku ve Slaném ze dne 27. 12. 1894. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

zmínku, že byl inventář muzea převzat zcela bez problémů, nicméně v konci článku se uvádí, že muzeum nemohlo být z organizačních důvodů otevřeno pro veřejnost ve stanovenou dobu a že bylo potřeba udělat revizi vystavených kusů. Ať už byla skutečnost jakákoliv, doklady o těchto, jistě pro Štecha nelehkých posledních týdnech, nám opět zachoval syn Václav ve své vzpomínkové knize:

„Bylo to v posledních týdnech slánské existence a otec objížděl tehdy se svědky po vesnicích ony lidi, o něž se jednalo, aby dokumentárně prokázal, že obvinění bývalých přátel z instituce, již založil, bylo naprosto falešné. Že v ničem si nepřisvojil, ani nevyhlákal pod titulem muzea cizí majetek. Prokazoval to v slánských novinách a vím, že dokumentárně podložený rozklad a odpověď zakončil slovy: A teď si půjdu umýt ruce! Muzeum reagovalo rozpačitě a nevrle.“¹¹²

Ve stejné knize Štech ml. mimo jiné naráží na možné vysvětlení, proč byly otcovy poslední roky ve Slaném tak složité:

„Učitel, jenž bojoval existenčně a přitom zasahoval – nevolán – do života města, jež dost nevrle hledělo na jeho podnětnou a užitečnou práci veřejnou i literární. (...) Nevyslovovaná pohrda patriciů nad pozicí učitele, jenž šel podle výroku nějakého souseda „moc kách nahoru“, byla přece patrná.“¹¹³

Zdá se, že v citaci je podstatné slovo „nevolán“. To, že měl Václav Štech kladný vliv na kulturní a intelektuální život ve Slaném v 80. a 90. letech 19. století, je fakt víc než průkazný. Vezmeme-li v úvahu – prizmatem naší dnešní doby – čeho za své krátké působení ve Slaném dokázal, je to pro nás a dnešní byrokratický aparát téměř nepochopitelné. Zrealizovat výstavbu nového divadla trvalo slánským nadšencům pouhé tři roky, budova se otevřela necelých 50 dní poté, co v Praze zahájilo činnost Národní divadlo. Co se týče knihovny, tak k jejímu založení ve Slaném došlo celých 22 let předtím, než byl v roce 1919 Ministerstvem národní osvěty a vyučování vydán zákon, podle kterého měla každá větší obec v Československu za povinnost založit a finančně podporovat veřejnou knihovnu.¹¹⁴ Co se týče nápadu založit vlastivědné muzeum, zabrala jeho realizace něco málo přes rok. Vedle toho Štech učil, doučoval, přednášel¹¹⁵, založil tradici literární večerů, psal, přispíval fejetony pod pseudonymem Ježík Špička do různých

¹¹² V. V. Štech. V zamlženém zrcadle. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 39

¹¹³ V. V. Štech. V zamlženém zrcadle. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 28

¹¹⁴ Sám Štech inicioval v roce 1903 v časopisu Máj prosazení zákona, aby v každé obci v Čechách byla zřízena obecní knihovna.

¹¹⁵ Tradice Slánských debatních večerů od roku 1882.

slánských periodik, režíroval v divadle, dal podnět k zřízení místního odboru Ústřední matice školské¹¹⁶ a stal se jeho jednatelem a byl členem obecního zastupitelstva. Mimo to ještě udržoval intenzivní literární a divadelní styky s hlavním městem, kde nechyběl u žádné významné kulturní události. Jen při výčtu všech jeho aktivit je jasné, že šlo o opravdu renesančního člověka, který malé městečko blízko u Prahy dokázal za 25 let své přítomnosti nesmírně obohatit. Na druhou stranu, jak na to u Štecha narážíme po celou jeho dlouhou profesní kariéru, konal tak bez větší schopnosti sociální tolerance a daru naslouchat jiným názorům. Ve chvíli, kdy měl někdo jiný názor, nebo mu něco vytkl, se Štech okamžitě bránil v dostupných periodikách, nebo alespoň později ve svých knižních vzpomínkách.

Faktem zůstává, že vztahy Václava Štecha a Slaného ochladly na desítky let. Ve Slaném bylo dokonce zakázáno nějaký čas uvádět autorovy divadelní práce. Vztahy se začaly vylepšovat až v prvních letech 20. století. Z dopisů mezi Štechem a ředitelem slánského divadla například vyplývá, že mu z Prahy pomáhal zajistit malíře, který by ve Slaném za nízké náklady pomohl s rekonstrukcí jeviště. Že se zapomnělo na staré rozepře, dokázalo zcela až Volné sdružení rodáků a přátel Slaného v Praze, které připravilo Štechovi k sedmdesátým narozeninám slavnostní večeři.

„Co všechno Štech pro Slaný v ohledu kulturním učinil, nejde ani zdaleka v rámci tohoto stručného životopisu vypočítati a zhodnotiti. Pracoval, jak už bylo předem uvedeno, téměř ve všech spolcích a všude zastával funkce nejdůležitější. V dějinách slánského školství stejně jako v dějinách slánského Sokola a ochotnického spolku divadelního je zapsáno jeho jméno právem a po zásluze písmem zlatým.“¹¹⁷

¹¹⁶ Ústřední matice školská byla jedním z tzv. národních „obránných“ spolků vznikajících z valné většiny v 80. letech 19. století. Jednou z konfliktních sfér mezi Čechy a Němci žijících na území Čech, Moravy a Slezska se stalo školství a otázka vyučovacího jazyka. Národní boj o tzv. „duše“ na obecních školách se sváděl na obou stranách. Ústřední matice školská vznikla jako český ekvivalent k německému Deutscher Schulverein (DSV). Oba národní obranné spolky se snažily podporovat školství – ÚMŠ odvrácením „germanizace“ českých dětí a DS zastavením „čechizace“ dětí německých. Místní odbory ÚMŠ řízené centrálně z Prahy prováděly národnostní obrannou práci v postižených regionech.

¹¹⁷ *Slánský obzor. Ročenka musejního spolku v Slaném*. Slaný: nákladem Musejního spolku v Slaném, 1834, roč. 42, č. 1, s. 78

3.4. První pražská léta – Máj

Po celou dobu působení ve Slaném udržoval Štech vztahy s literáty a intelektuály v hlavním městě. Účastnil se řady významných událostí. Nechal se inspirovat kulturním životem v metropoli a často také dokázal získat pro slánské aktivity podporu pražské kulturní obce. Nebylo proto pro něj příliš obtížné zajistit si v Praze vhodné místo. V roce 1894 definitivně opouští Slané a nastupuje jako učitel na dívčí obecnou školu v Praze na Žižkově.¹¹⁸

Vedle své pedagogické kariéry se ale nadále věnoval tvůrčí činnosti, jeho první v hlavním městě uvedenou hrou byla aktovka *Maloměstská tradice* v Národním divadle již v roce 1888¹¹⁹, i činnosti organizační a manažerské. Vedle těchto aktivit například sestavoval a vydával čtrnácti deník *Noviny mládeže*¹²⁰, do kterého mu již tenkrát přispívala řada známých literátů. Stal se členem Spolku československých spisovatelů beletristů Máj¹²¹, kde jako jeden z prvních iniciátorů položil základy pro spravování autorských práv. Dovedla ho k tomu situace okolo druhého vydání jeho skript *Mladý živnostník*.¹²² Po vyprodání prvního vydání se vydavatel obrátil na Štecha s žádostí o další vydání. Štech se spojil s Ignátem Herrmannem¹²³, tehdejšíím místopředsedou Máje, a začal vyjednávat o lepších podmínkách. Vydavatel na ně nepřistoupil, a tak se Štech rozhodl vydat skripta sám. Vzhledem k jeho pečlivosti a velmi dobré orientaci v účetnictví se mu ve velmi krátké době podařilo etablovat vlastní malé nakladatelství¹²⁴, na kterém se podílela celá rodina. Sám si vydal ještě několik vlastních učebnic a knih fejetonů, ale například vydal i kuchařku své ženy. Nejenom, že tak mohl ovlivňovat vzhled a náklad svých knih, ještě se mu podařilo díky výdělku zajistit v prvních pražských letech finančně rodinu. Své poznatky z nakladatelského podnikání představil i v Máji, který zastupoval řadu známých i neznámých literátů, dlouhodobě

¹¹⁸ Pro zajímavost jeho nástupní plat činil 1050 zl. ročně.

¹¹⁹ Národní divadlo v Praze [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z: <http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3683>

¹²⁰ Příloha 11 – Inzerát na periodikum *Noviny mládeže*. *Český učitel. Zemský ústřední spolek jednot učitelských v Čechách*, roč. 8, 9. 9. 1905, s. 936

¹²¹ Máj, spolek českých spisovatelů-beletristů 1887–1948 byl kulturní spolek.

¹²² 1. vydání ekonomického průvodce *Mladý živnostník*. Příruční kniha dorostu českého průmyslnictva vydal Štech v roce 1892.

¹²³ Příloha 12 – Ignát Herrmann (1854–1935) byl český spisovatel, humorista a redaktor proslulý svými fejetony, povídkami a romány z pražského prostředí.

¹²⁴ Příloha 13 – inzerát na spis *Mladý živnostník*, *Národní politika*, Praha: V. Nedoma, roč. 14., č. 110, 21. 4. 1896, s. 8

nespokojených s finančními podmínkami své práce. Máj si vzal problematiku za svou a od roku 1894 se věnoval prosazování autorských práv u nás:

*„Valnou hromadou Máje schválen i návrh v příčině literárních pozůstalostí, aby se nemohl opakovati takový případ, jaký se stal v posledním desetiletí, že dědic literární pozůstalosti dokonce ke škodě přišel, kdežto při znalosti věci mohl získati kapitál jdoucí do tisíců.“*¹²⁵

Na začátku 20. století také Štech skrze Máj usiloval o zlomení monopolu pražského Národního divadla, které podepisovalo s dramatiky natolik nevýhodné smlouvy, že v krajním případě získalo veškerá práva na uvádění textu, ale i na poskytování podlicencí. Mohlo tedy dojít k tomu, že text byl uveden jednou v Národním divadle a autor k němu už neměl žádná práva. Když se divadlo rozhodlo, žádný jiný subjekt nemohl už text uvést. V časopisu *Máj* nalezneme článek z roku 1906, který je zajímavým svědectvím o výši a způsobu vyplácení autorských tantiém. Štech byl po smrti F. F. Šamberka¹²⁶ vyzván, aby nacenil výši autorských práv tohoto dramatika. K tomu mu posloužil dokument G. Schmoranze z Národního divadla, který dokládá, že Šamberk od divadla získával 1,5 % až 6 % ze vstupného podle délky uváděného textu.¹²⁷ U výšky tantiém tedy nebyl podstatný pouze zisk ze vstupného, ale i to, jak byl text obsáhlý.

Zajímavé svědectví nám *Máj* přináší i pár měsíců později, kdy došlo k domluvě mezi Májem a Národním divadlem o výši honorářů a tantiém pro české texty. Z první uvedení původního činoherního textu měl dostat autor od Národního divadla jednorázově 400 korun. Za druhé uvedení 200 korun a pak 7 % z hrubého příjmu za každé představení. U původní opery nebo baletu měl být honorář za první představení 600 korun. Za druhé uvedení 300 korun a následně 9 % z hrubého příjmu.¹²⁸

Podobně jako problematikou autorských práv z literární činnosti se Štech také zabýval divadelními tantiémami. Již během svého působení v divadle ve Slaném poukazoval na to, že neexistuje instituce nebo právní statut, který by určoval, kolik má dostat autor za provedení svého díla na jevišti. Divadelníci se často domlouvali přímo s autorem a stávalo se, že kvůli velmi nepřehledné

¹²⁵ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 16

¹²⁶ Ferdinand František Šamberk (1838–1904) byl český herec, režisér a autor divadelních her.

¹²⁷ *Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 5., č. 16., 12. 11. 1906, s. 284

¹²⁸ Příloha 14 – honorování českých textů – *Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 5., č. 18., 18. 1. 1907, s. 288

a široké ochotnické divadelní síti u nás, nedostal dramatik honorář žádný. Štechovi se také nelíbilo, že ochotníci, kteří mohli hrát pouze za dobrovolné vstupné, museli hradit náklady za knihy, kostýmy, pronájem sálu, osvětlení, hasičský dozor atd. Často proto žádali autora, aby jim odpustil honorář. Štech vcelku oprávněně nechápal, proč by nakonec jediný neoceněný měl být autor uváděného textu. Když vydával své drama *Zlatý déšť*¹²⁹, doplnil text o úvod, který se věnoval právě této problematice.

*„Kdyby naše ochotnická divadla zásadně určila, že za celovečerní původní dramatickou práci dá se honorář alespoň 5–6 procent hrubého výnosu, byla by palčivá otázka české tvorby divadelní rázem posunuta o sto honů... Kdosi vypočítal, že se Kolárovy kusy u nás hrály nejméně 3000krát. Kdyby byl za představení dostal jenom 3–4 zlaté, činilo to v našich poměrech hezký peníz desíti tisíc zlatých, kterých tento zasloužilý spisovatel ovšem nedostal. A honorář tak malý by přeci naše divadlo nezničil. Proto se musí zavést u nás jiná praxe.“*¹³⁰

Nutno podotknout, že Štech se sám svou deklamací i řídil. Od vydání *Zlatého deště* při každém uvedení svého textu žádal honorář, a pokud ho nedostal, vymáhal ho soudně. Dále si vymínil, že chce být vždy přítomen na generální zkoušce a kolikrát se musí minimálně jeho hra v divadle reprízovat. Pro představu za uvedení hry v profesionálním divadle inkasoval jednorázově 100 korun, 20 korun za každou další reprízu. Pokud inscenace hostovala mimo divadlo, tak se jednalo o částku 16 korun za představení. Za zveřejnění článku v časopise si Štech účtoval jednorázovou částku 200 korun.¹³¹ V případě, že se některý z jeho textů překládal, důrazně vyžadoval kontrolu finálního překladu. Vzhledem ke své jazykové vybavenosti neměl problém dělat případně zásahy do překladu. V příloze této práce je také možné přečíst si jeden ukázkový dopis, kterým se opět žádá Štecha o odpuštění poplatků za uvedení jednoho z jeho textů, a v dochované korespondenci se podobných dokumentů najde celá řada.¹³² Jak ale víme, jeho texty se i nadále inscenovaly velmi často.

Po několika měsících bylo proto domluveno, že by se o problematiku divadelních tantiém mohl také postarat Máj. Tady ale Štech i Herrmann narazili na

¹²⁹ Štech vydal své drama *Zlatý déšť* poprvé v roce 1890.

¹³⁰ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 20

¹³¹ Z dopisu V. Štecha neznámému adresátovi ze dne 23. 4. 1903. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

¹³² Příloha 15 – dopisy s prosbou o odpuštění autorských poplatků. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

nečekaný odpor. Spisovatelé, kteří se nevěnovali tvorbě dramatických textů, a tudíž byli honorováni přímo u vydavatelů, začali Máji vytýkat, že se odklání od svého původního záměru věnovat se vydávání literatury a příliš se věnuje autorsko-právním otázkám. Mnoho spisovatelů také netušilo, kolik ochotnických divadel na konci 19. století na venkově fungovalo, takže si nedovedli představit, že Štech mluví o opravdu vysokých částkách, které dramatikům unikaly. Spory vyústily dokonce ve Štechův krátkodobý odchod z výboru Máje. Když došlo ke změně ve vedení spolku, Štech se vrátil a začal opět usilovně prosazovat svůj záměr, aby se organizace stala zároveň agenturou českých spisovatelů. Nakonec se mu podařilo výbor přesvědčit a od roku 1895 začal Máj skutečně zastupovat řadu spisovatelů a dramatiků, kteří museli být buď literárně činní víc než pět let, nebo museli publikovat minimálně dva tituly.¹³³

Co se týkalo výše vybírání tantiém, byla divadla rozdělena do 6 tříd, například podle toho, jestli již hru uvádělo Národní divadlo, nebo třeba jestli po představení následovala taneční zábava. V průměru se účtovalo divadlům 15 korun za představení. V prvním roce se Štechovi, který se mezitím stal i pokladníkem Máje, podařilo vybrat úsměvných 133 korun za rok. Ovšem v roce 1907 to bylo již 16 949 korun. Za 13 let vybrala agentura na tantiémách přes 100 000 korun, které následně odeslala dramatikům nebo dědicům autorských práv. Sám Máj získal díky agenturní činnosti dostatek finančních prostředků, aby si mohl na začátku 20. století pořídit vlastní nemovitost.¹³⁴

Jako jeden z prvních se Štech také systematicky zabýval existenční situací spisovatelů, kteří již nemohli být ve svých profesích aktivní a vydělávat. V roce 1897 proto vypracoval pro spolek Máj nové stanovy a nechal zřídit penzijní fond, který pomáhal starším spisovatelům. Fond fungoval tak, že pokud spisovatel vložil na účet penzijního fondu nejvyšší možnou částku, a mohl i zpětně za dobu, co byl členem Máje, Máj mu pak vyplácel ročně až 1000 korun. Spolek přispíval členům 50 %. Máj takto dokázal vypomáhat až 40 spisovatelům. Na místo v penzijním fondu se ale někdy muselo čekat několik let.¹³⁵

¹³³ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 25

¹³⁴ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 30

¹³⁵ Kolektiv autorů. *Lexikon české literatury 4*. Praha: Academia, 2008, s. 734-735

K ochraně autorských práv také postupně přibyla správa ochrany práv výkonných umělců. V nových stanovách bylo jasně vyspecifikováno i nové poslání Máje:

„Pečovati o ochranu práv autorů – pěstovati hmotné zázemí spisovatelů – pečovati o zřízení Pensijního fondu pro spisovatele a poskytovat podporu členům potřebným...”¹³⁶

V roce 1901 založil spolek svou další aktivitu a to Nakladatelské družstvo Máje s.r.o.¹³⁷ a Štech se stal předsedou.¹³⁸ Spolek Máj vložil do svého podniku na počátku 4000 korun. Další podíly si mohli zakoupit členové Máje a Družstva. V roce 1901 to bylo 41 členů s 53 podíly. Za jeden rok činil už kapitál nakladatelství 17 000 korun. V roce 1903 to bylo již 80 členů a 170 podílů.¹³⁹ Vzhledem ke stabilní finanční situaci odmítal Štech variantu, aby si členství mohli zakoupit i zájemci mimo Máj a Družstvo. Tímto krokem si Štech sice získal v nakladatelství silnou pozici, také si ale zajistil leta trvající nepřátelství části literární obce, která mu nemohla zapomenout, že podnik sloužil jen „několika“ vyvoleným. Nakladatelství vydávalo nejenom Štechovy knihy, ale Štech do stejnojmenného časopisu přispíval romány na pokračování, fejetony a úvahami.

Zhodnocení Štechovy práce pro nakladatelství nám přináší JUDr. Josef Štolba¹⁴⁰, který byl v roce 1924 pověřen provést v nakladatelství audit:

„Zasluguje naše uznání a naše díky nejen správní výbor, ale v první řadě náš předseda Václav Štech (Výborně!), jenž v pravém toho slova smyslu srostl s naším nakladatelstvím. Předseda náš věnuje našemu podniku celou svou duši. On pro něj žije, on obětuje mu nejen všechny volné chvíle, on nasazuje noci, on

¹³⁶ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 23

¹³⁷ Na vzniku nakladatelství se podílelo 85 zakládajících spisovatelů, kteří začali v nakladatelství vydávat své tituly. Byly vydávány časopisy a edice jako například: Aventinská knihovna, Světová knihovna, soubor laureátů Nobelovy ceny za literaturu, Zlatá hvězda, Máj pro děvčátka, Máj pro chlapce ... Máj nevydával jenom knihy, ale měl i "provizovací práva" na divadelní hry, jako například *Maryša* bratří Mrštíků (Alois byl zakládajícím členem Máje). V roce 1931 odkoupil nakladatelství p. Vaňous, který odkoupil náklady i jiných firem, a tak zabránil úplnému úpadku nakladatelství Máje. Po roce 1945 byla podána žádost o státní správu, kterou v roce 1947 převzal Syndikát českých spisovatelů. V roce 1948 byla násilně sloučena nakladatelství Máj, Rodina, Borový a další, spojením vzniklo vydavatelství Československý spisovatel.

<http://www.slovník-nakladatelství.cz/nakladatelství/tiskarna-a-nakladatelství-loutkare.html>

¹³⁸ Příloha 16 – První výbor nakladatelského družstva Máje 1902; Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 193

¹³⁹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 30

¹⁴⁰ Josef Štolba (1846–1930 Praha) byl český dramatik, vychovatel, právník a spisovatel.

stará se o podnik náš s takovou úžasnou a obdivuhodnou pílí a láskou zároveň, že vyslovuji mu jménem celé valné hromady vřelé díky a plné uznání."¹⁴¹

Za nakladatelství Máj byl také později zvolen do Družstva Národního divadla.¹⁴²

V této době vytížený Štech také poměrně dost cestuje. Pobýval v Německu, ve Francii a Itálii.

V roce 1900 se stal ve škole na Žižkově řídícím učitelem, ale v roce 1905 se rozhodl opustit svou původní profesi, aby se mohl plně věnovat divadlu, a nechal se předčasně penzionovat.

O Štechově pedagogickém působení v Praze nemáme příliš informací, ale poměrně lichotivý se zdá být dopis od kolegyně¹⁴³ z pedagogického sboru, který zaslala Štechovi 31. května 1905:

„Zdrcena zprávou o Vašem vystoupení z řad učitelských, dovoluji si přátí ze srdce, že se Vám poštěstilo dosáhnouti, po čem jste toužil, po létech tak záslužné práce na roli školské, kterou si může vykazovati skromný počet osob učitelských (...) Pro obecný prospěch jest to výborná trefa, leč pro nás učitele hrozná pohroma. O sobě ani nemluvím, pro mne je to ztráta nenahraditelná. Já přišla o rádce, k němuž jsem se v nejtrpčích chvílích svého učitelování s důvěrou mohla vždy obrátit (...) Dobu svého působení na škole vaší pokládám za zlatý čas svého učitelského života, jemuž podobný nikdy nebyl a již nebude."¹⁴⁴

¹⁴¹ Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, č. 10., 18. 11. 1904, s. 159

¹⁴² Příloha 17 – Redakce Máje v Libuši u Štechů roku 1903; Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 209

¹⁴³ Příloha 18 – Dopis od podřízené V. Štecha, jméno pisatele je nečitelné, ze dne 31. 5. 1905. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

¹⁴⁴ Z dopisu podřízené V. Štechovi, jméno pisatele je nečitelné ze dne 31. 5. 1905. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

4. Vinohrady a jejich divadlo¹⁴⁵

Pro porozumění dějinám nejen vinohradského divadla je v první řadě důležité pochopit systém a kontext divadelních společností a družstev, které se formovaly v průběhu 19. století, a vytvořily tak základ české divadelní sítě na začátku 20. století, jejíž podobu nacházíme v divadelním provozu dodnes.

V druhé polovině 19. století existovalo v českých zemích několik možných způsobů provozování divadla. Tři základní modely byly – zemské, městské a podnikatelské divadlo. Lišily se rozdílnými druhy zřizování, provozování a financování.

Pro Zemské divadlo bylo charakteristické splynutí zřizovatele a provozovatele, soustředilo v sobě budovu i soubor. Do vedení zemských divadel byla sice volena kapitálová družstva či společnosti, ale ta se vždy zodpovídala zemskému intendantovi. Subvence získávalo ze zemského fondu a z komunálních rozpočtů.

Příkladem zemského divadla bylo Národní divadlo v Praze. Divadlo bylo od svého otevření v roce 1881 ve správě Družstva Národního divadla. V roce 1900 Zemský výbor neprodloužil staročeskému družstvu smlouvu a instituci svěřil na šest let novému právnímu subjektu mladočeské Společnosti Národního divadla.

Městské divadlo mělo zřizovatele, který poskytoval divadelní prostor provozovateli, a ten si sám zajišťoval umělecký i obslužný personál. Nicméně i zde zasahovalo do vedení instituce město, a to minimálně dosazením svých úředníků do výboru společností.

Oba modely umožňovaly čerpat subvence, na druhou stranu byly vázány podmínkami zřizovatelů.

Třetí typ – podnikatelský – byl pochopitelně finančně zcela nezávislý a soběstačný.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Postupně pod názvy: Městské divadlo na Král. Vinohradech, Divadlo československé armády, Ústřední divadlo československé armády, Divadlo na Vinohradech

¹⁴⁶ Kolektiv autorů. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977, s. 105

V roce 1850 ministr vnitra Rakouského císařství Alexander Bach¹⁴⁷ vydal *Divadelní řád*¹⁴⁸, kterým se až do roku 1945¹⁴⁹ řídilo veškeré provozování divadla, profesionálního i ochotnického. Jeho princip byl založen na třech na sobě nezávislých svoleních, která musel provozovatel získat, než mohl zahájit jakékoliv představení. V zákoně se mluví o povinnosti vlastnit reální koncesi, divadelní koncesi a cenzurní povolení. Tento koncesní systém byl přísně adresný, protože se ve všech třech povoleních obracel na konkrétní fyzickou osobu, byl aktuální, neboť povolení se vydávala na dobu určitou a platilo pro schválené místo. Reální koncese se týkala zřízení divadel, šlo o povolení divadlo/arénu postavit či upravit sál. Divadelní koncese se vztahovala na samotné provozování divadelního umění. Každý divadelní text musel schválit příslušný cenzurní úřad (místodržitelství, policejní ředitelství či hejtmanství), jenž uděloval svolení jednomu podnikateli pro jedno určité divadlo.¹⁵⁰ Po vzniku republiky se nově zřízené ministerstvo školství a osvěty pokusilo předložit zákon nový, v němž se počítalo s naprostým zrušením cenzury nebo alespoň s její velkou demokratizací. Rozpory mezi divadelníky a nedostatek lobbingu ale nakonec znemožnily předložit tuto verzi zákona Národnímu shromáždění. Vzhledem k tomu, že se nový zákon nepodařilo předložit, zůstaly praktiky převážně stejné jako za císařství. Cenzurní dohled řešily nově jednotlivé politické správy a povolení uskutečnit představení pak jednotlivá policejní ředitelství.¹⁵¹

¹⁴⁷ Alexander svobodný pán von Bach (1813–1893) byl rakouský politik, během revolučního roku 1848 nejprve představitel liberálů, později vykonavatel a strůjce politiky potlačení revoluce, ministr spravedlnosti (1848–1849) a ministr vnitra Rakouského císařství (1849–1859). Jeho působení na počátku vlády Františka Josefa I. je spojeno se (znovu) zavedením neústavní moci tzv. neoabsolutismu, též Bachův absolutismus.

¹⁴⁸ Přesná název zněl „Divadelní řád a Instrukce“

¹⁴⁹ První fázi tzv. divadelní revoluce uzavřel 6. června 1945 zvláštní výnos ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého o zrušení divadelních koncesí a licencí. Toto opatření znamenalo nejen konec soukromého podnikání v divadelnictví, neboť právo vlastnit divadlo získaly pouze právnické osoby, nýbrž i konec odborového řízení divadel.

¹⁵⁰ Veronika Haroková. *České Národní divadlo v Brně v letech 1918–1922 ve světle soudobého brněnského tisku*. [diplomová práce]. Brno, 1991, s 15

¹⁵¹ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, roč. 58., 3. 10. 1919, s. 5

Družstvo Národního divadla bylo zřízeno roku 1880 pod názvem Vlastenecká společnost dle rakouského spolkového zákona z roku 1867, podle kterého se jedná o soukromé podnikání – jak co do iniciativy, tak i do zájmů provozních a udržovacích. Předmětem činnosti družstva podle schválených stanov bylo: „...aby členové poskytující sobě vzájemného úvěru společně vedli správu Královského českého národního divadla v Praze, jakož i po případě jiného českého divadla v policejním obvodu pražském...“¹⁵² Družstvo mělo právní subjektivitu *společnosti s ručením omezeným*. Mělo stanovy, ve kterých specifikovalo zásady svého fungování a důvody a cíle svého založení. Nejvyšším orgánem byla valná hromada družstva, která měla ve zkoumané éře přibližně 40 členů, kteří měli počet hlasů podle výše zakoupených podílů. Výkonným orgánem byl správní výbor, který tvořil předseda, místopředseda, pokladník a v případě vinohradského divadla dalších 9 členů a který měl poměrně velké pravomoci. Členové byli do výboru voleni na tři roky. Stejně, jako v případě Společnosti ND¹⁵³ bylo členství ve společnosti zpoplatněno. Družstvo díky tomu sice pravidelně získávalo jistý obnos na provoz, ale na druhou stranu nepodléhala účast na přímém vedení divadla žádnému výběru. Kdo byl ochoten uhradit roční poplatky, byl do družstva přijat, a tudíž se podílel na zásadních krocích a rozhodování celé instituce – ať už se jednalo o volbu ředitele či dramaturgický výběr titulů. Musíme si také uvědomit, že i když se často jednalo o honoraci města, neznamenal to, že šlo o intelektuály, kteří měli jakoukoliv představu o fungování kulturní instituce či dostatečně fundované povědomí o dramaturgii. Velmi často se tak do vedení instituce dostal například místní lékař či továrník.¹⁵⁴ A lze si také asi snadno představit, že do vedení divadla zasahovaly nepřímo i manželky, které měly často jasnou představu o obsazení nebo o garderobě.

Kromě správy Národního a vinohradského divadla¹⁵⁵ byla od roku 1944 ve formě družstva i správa dalších pražských divadel – Divadla J. K. Tyla, Pražského komorního divadla a Pražského divadla na Poříčí. Ve funkcích v družstvech se vystřídal mnoho předních českých umělců.¹⁵⁶ A družstvo jako forma řízení Národního divadla existovalo až do roku 1952.

Pokud se jedná o způsob fungování družstev, je dobré v tomto kontextu zmínit názor na divadelní podnikání samotného Václava Štecha, jedná se ale o jeho názor z období ředitelování na Vinohradech. V průběhu brněnské éry se jeho názor poměrně výrazně změnil.

Štech považoval za ideální, pokud si divadelní podnikatel pronajme divadelní budovu i s koncesí, a nese tak sám finanční i uměleckou odpovědnost. Zároveň ale podotýká, že česká společnost nemá pro divadelní podnikatele příliš pochopení, že nikdo nevěří v umělecké ambice divadelních podnikatelů, neboť mu všichni závidí úspěch. To byl také dle Štecha hlavní důvod, proč se nikdy na ryze podnikatelskou dráhu nedal. Družstva považuje za funkční právnickou osobu, kde existují dobré nástroje pro kontrolu. Nemá ani zásadní výhrady k „mnohohlavému“ vedení instituce, za slabinu ale považuje možnost veškeré neúspěchy celku přehodit na hlavu jmenovaného ředitele.

4.1. Založení divadla

Vznik Městského divadla na Královských Vinohradech byl svázán s ekonomickou a podnikatelskou silou českého měšťanstva na začátku 20. století. Velký růst pražských předměstí souvisel s potřebou budovat nové městské struktury, které potřebují obchodní sítě, ale také parky, kostely a posléze i kulturní instituce. Vinohradský občan se necítil Pražanem a cítil potřebu svého vlastního divadla, stejně jako Žižkovák (Lidové divadlo žižkovské deklarace, 1910) nebo Smíchovák (Švandovo divadlo na Smíchově, 1881).

Teprve po první světové válce a sjednocení Velké Prahy se stalo vinohradské divadlo reprezentantem hlavního města mladé republiky, čímž se naplnila slova Otakara Hostinského při slavnostním otevření divadla: „*Národní divadlo vybuodoval národ sobě, vinohradské pokrokové město národu.*“¹⁵⁷

Prvním důvodem potřeby vybudovat druhé české divadlo¹⁵⁸ byla skutečnost, že Národní divadlo bylo nebo mělo být reprezentantem „vyšší“ divadelní kultury. Ve „zlaté kapli“ proto nebylo vhodné uvádět frašky a operety. Kvůli tomu si ale do divadla nenašla cestu spousta diváků, kteří toužili po uvolněnější divadelní zábavě.

152 Družstvo Národního divadla v Praze [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <http://www.170let.cz/clanek/druzstvo-narodniho-divadla-v-praze-25>

153 Společnost Národního divadla byla také s. r. o.

154 Příloha 19 – Karel Kadlec. Družstva Král. českého zemského Národního divadla v Praze. Praha: Družstvo Národního divadla, 1896

¹⁵⁵ Od roku 1906

156 Například, že v letech 1924 až 1936 byl členem výboru Družstva Národního divadla spisovatel Karel Čapek.

157 Otakar Roubínek. *Vinohradské divadlo – Založení a první sezóny*. Praha: Divadlo na Vinohradech, s. 10

158 Původně se mělo druhé pražské divadlo stavět u Prašné brány, kde dnes stojí Obecní dům.

Druhý důvod pro výstavbu nového divadla byl mnohem pragmatictější. Jedna divadelní budova nemohla z kapacitních důvodů uspokojivě uživit balet, operu i činohru. Každému tělesu bylo možné nabídnout jen určitý počet večerů v omezených technických a prostorových podmínkách. Zkušební prostory ND například chyběly zcela.¹⁵⁹

Vedle volání po druhé budově Národního divadla, ale sílily i hlasy, které žádaly, aby naopak vzniklo divadlo na Národním zcela nezávislé, umožňující konkurenci, aby tedy zanikl monopol ND. Tento trend sledoval i sám Štech:

„Nechtěli jsme, aby nové divadlo bylo odnoží Národního divadla, pouhou finanční oporou jeho a snad odbytištěm her, jež již neměly v Národním divadle přitažlivosti. Chtěli jsme míti divadlo konkurenční!“¹⁶⁰

O zbudování nového divadla usiloval od roku 1894 i spolek Máj, který si zakoupil podíl v Družstvu Národního divadla v hodnotě 500 zlatých. V sezóně 1897-98 uspořádal spolek cyklus nových a nikým nevázaných her na Smíchově, aby obhájil existenci nového divadla i co se týče dramaturgických možností a ukázal náročnějšímu obecenstvu, že kvalitní divadlo existuje a může existovat i mimo zlaté kapličky.

„Úspěch cyklu Máje byl událostí podzimu řečeného roku. Všude se o něm hovořilo a psalo, o dovedných hercích dovídala se tu široká veřejnost – o repertoiru plném zajímavostí sehraném jinde než ve zlaté kapličce – vida: je možno také ještě jinde, než v Národním očekávati zvědavě vznos opony.“¹⁶¹

Podobné propagační aktivity pokračovaly i v následujících letech v divadle Uránie. Štech společně s Karlem Šípem a Bohdanem Kaminským napsali pro divadlo hru *Náš dům v asanaci*¹⁶² a na nějakou dobu se zde protnul profesijní cestou Štecha s pozdějším konkurentem, ale jak dokazuje příloha i přítelem¹⁶³ a letitým ředitelem Národního divadla Gustavem Schmoranzem, který měl v divadle na starosti scénografické a technické zajištění. V tomto období dostal

¹⁵⁹ Viktorie Schmoranzová. *Gustav Schmoranz a jeho éra v ND*. [bakalářská práce]. Praha: Divadelní fakulta AMU, 2009, s. 33

¹⁶⁰ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 7

¹⁶¹ Václav Štech. *Druhé české divadlo. Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, č. 9., 22. 11. 1907, s. 125

¹⁶² Příloha 20 – Plakát k představení *Náš dům v asanaci*. Esbirky [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/3616059>

¹⁶³ Příloha 21 – Blahopřání V. Štecha G. Schmoranzovi k šedesátým narozeninám ze dne 15. 9. 1918. Archiv V. Štecha. Divadelní oddělení, Národní muzeum v Praze, Signatura H6A.

Štech také první nabídku na ředitelování pražského divadla, a to poněkud překvapivě od Karla Švandy ze Semčic¹⁶⁴, se kterým se blíže poznal během přípravy Cyklu nových divadelních her na Smíchově. Švanda mu nabídl post ředitele jak v divadle na Smíchově¹⁶⁵, tak i v jeho druhém prostoru v divadle U Libuše. Štech ale po všech předcházejících zkušenostech dospěl k názoru, že výstavba nového divadla má smysl a na základě všech posbíraných zkušeností sepsal své argumenty pro výstavbu a uplatnění druhého českého divadla v Praze:

„1. Pro nové divadlo je možno opatřiti dobrý, širokým vrstvám přístupný repertoár, odlišný od her ostatních v Praze.

2. Je možno sestaviti slušný soubor herecký, který by se mohl odvážiti na uměleckou soutěž s ND.

3. V Praze jest náležitý počet divadelního obecenstva, jemuž jen příliš vysoké ceny ND vadí, že si nemůže opatřiti častějšího požitku divadelních návštěvy.

4. Není nutno, aby nové divadlo stálo v historické části Prahy.“¹⁶⁶

Zajímavá je i Štechova finanční kalkulace výstavby nového pražského divadla z roku 1898. Počítal s tím, že Družstvo ND disponuje jměním 150 000 korun. Vklad sboru pro zřízení nového divadla v Praze odhadoval na 20 000 korun. Dále se domníval, že pozemek pro divadlo poskytne Praha zdarma. Z loterie očekával 60 000 korun. Od dárců by vybral dalších 100 000 korun. Od architektů získal informaci, že by se nové divadlo dalo postavit za 500 000 korun.¹⁶⁷ V původně plánované rozpočtu mu chybělo 170 000 korun. Vinohradské divadlo nakonec bylo postaveno za 400 000 korun a poměr finančních složek se příliš od jeho odhadů nelišil.¹⁶⁸

V roce 1900 je Národní divadlo poněkud překvapivě svěřeno do provozu Společnosti Národního divadla.¹⁶⁹ Štech se ale rozhodne nevyužít nabídky, aby do

¹⁶⁴ Karel Švanda ze Semčic (1867–1928) byl český spisovatel, divadelník a překladatel. Od roku 1897 na vedení divadla podílel jako umělecký správce, později jako člen správní rady.

¹⁶⁵ V roce 1871 otevřel Pavel Švanda ze Semčic na náměstí Kinských divadelní nekrytou arénu nazývanou Aréna v Eggenbergu či v lesíčku. V zimě divadlo hrávalo nejdříve v sále nedalekého hostince U Libuše čp.1 na nároží Schwarzenbergovy silnice (tj. dnešní Štefánikovy ulice) a ulice Holečkovy. Později bylo v nádvoří domu U Libuše postaveno Divadlo U Libuše.

¹⁶⁶ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 10*

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Otakar Roubínek. *Vinohradské divadlo – Založení a první sezóny. Praha: Divadlo na Vinohradech, s. 4.*

¹⁶⁹ Zajímavostí je, že i zde měl Máj zakoupený podíl a zástupce za Máj byl předseda Máje a blízký Štechův přítel a kolega Ignát Herrmann. Dvojice spolu leta spolupracovala při vzestupu Máje, ale nakonec je členství ve znepřátelených družstvech rozdělilo.

projektu také vstoupil a zůstal v Družstvu ND, kde byl ve výboru jakožto zástupce Máje. Podle možných dostupných informací se již v této době formuje komplikovaný vztah mezi pozdějším prvním ředitelem vinohradského divadla Františkem Adolfem Šubertem¹⁷⁰ a jeho budoucím nástupcem Štechem. Důležité je si uvědomit, že i když Štech byl pouze o deset let mladší než Šubert, dělilo je hned od počátku politické zaměření. Zatím co Šubert byl zatvrzelým staročechem¹⁷¹, Štech se již definitivně plně hlásí k mladočešství. Oba tak stáli na zcela odlišných stranách nejen politického spektra, ale i společenského a kulturního okruhu. Šubert nebyl nadšený, že si Máj zakoupil podíl v družstvu a už vůbec ne tím, že za reprezentanta byl zvolen právě Štech, který měl za sebou již slibně nastartovanou spisovatelskou kariéru, nashromážděné slušné jmění, ale hlavně byl, díky svým autorsko-právním krokům v Máji, respektován velkou částí spisovatelské obce. Štech na druhou stranu považoval Šuberta za ekonomicky nekompetentního a měl s ním konflikt z doby, kdy se snažil prosadit do Národního divadla svou hru *Třetí zvonění*¹⁷². Ale asi největší spor měli o budoucí funkci vinohradského divadla. Šubert pevně věřil, že pro další funkční období, získá Národní divadlo opět staré Družstvo a on stane opět ve vedení instituce, proto doufal, že nový prostor bude náležet pod Národní divadlo¹⁷³, kdežto Štech měl vizi, že se naopak bude jednat o divadlo zcela nezávislé, a vyčítal Šubertovi, pravděpodobně nikoliv neprávem, že se snaží opět získat ředitelský post, aby dokázal, že byl o vedoucí pozici v Národním divadle připraven neprávem.¹⁷⁴

Ze Štechova popudu bylo také založeno tzv. Tylovo sdružení, další menší družstvo, pomocí kterého bylo možné si za dotaci 100 zlatých získat podíl na stavbě nového divadla.

¹⁷⁰ František Adolf Šubert (1849–1915) byl český dramatik, prozaik a divadelní historik. Vystudoval gymnázium v Praze, poté Filozofickou fakultu. Pracoval v několika časopisech (*Pokrok*, *Čech*, *Politik*, *Brousek*...). V letech 1883–1900 byl prvním ředitelem Národního divadla po jeho otevření. V letech 1907–1908 byl prvním ředitelem Divadla na Vinohradech

¹⁷¹ Antonín Veselý. *Dramatik František Antonín Šubert*. Praha Vydala Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015, s. 11

¹⁷² První vydání 1900.

¹⁷³ F. A. Šubert. *Moje vzpomínky*. Praha: Unie, 1902

¹⁷⁴ Jedním z hlavních důvodů, proč nebyl F. A. Šubert osloven Společností ND pro ředitelování další éry Národního divadla, byla pravděpodobně jeho příslušnost ke staročechům. Nové umělecké vedení ND (Kovařovic, Kvapil) i celá Společnost ND se naopak hlásili k mladočeskému proudu.

4.2. Vinohrady na přelomu století

Počátky této dnes významné historické části Prahy sahají až do středověku. Rozvoj na tomto území začal již za doby krále Karla IV. a úzce souvisel s výstavbou Nového Města. Císař dal zřídit okolo nového města zahrady a vinice. Této oblasti se začalo říkat Viniční hory. Oblast hospodářsky i společensky vzkvétala až do husitských válek. Zašlou slávu místa se snažil neúspěšně obnovit Jiří z Poděbrad, ale navázat se podařilo až Ferdinandu I. Další rozmach přerušila třicetiletá válka. Po ní byla obnovena již jen čtvrtina vinic a na zbylém území začala vznikat pole a ovocné sady.

V roce 1848 bylo rozhodnuto o rozdělení osady Viničních hor a byla vytvořena obec Vinohrady. O rok později se Vinohrady staly samostatnou katastrální obcí. V roce 1867 byl obci udělen název Královská vinohradská obec, později byl název zkrácen na Královské Vinohrady, název měl odkazovat na nejslavnější období obce. V roce 1875 pak bylo území rozděleno na Královské Vinohrady a Žižkov. Společně s novou výstavbou došlo také k bourání hradeb, které oddělovaly Vinohrady od hlavního města. O čtyři roky později byla obec slavnostně povýšena na město, které se rychle stalo čtvrtým nejlidnatějším městem Českého království. Toto město se až do vytvoření Velké Prahy v roce 1922 až zuřivě bránilo splynout s historickou Prahou.

Rozvoj Vinohrad z několika zemědělských usedlostí až po podnikatelsky i kulturně bohaté město byl závratný. V roce 1849 sídlilo v obci 169 stálých obyvatel. V roce 1900, kdy se začíná uvažovat o stavbě nového divadla, jich bylo již 70 000.¹⁷⁵ O dva roky později, kdy byla výstavba divadelní budovy odsouhlasena obecním zastupitelstvem, se spustil provoz první části vinohradské nemocnice, byly otevřeny Riegrovy sady, zbudována tržnice a začal se hloubit tunel pod Vltavou. V době dokončení výstavby divadla zahájilo činnost například závodíště ve Velké Chuchli, v Národním divadle poprvé hostoval MCHAT¹⁷⁶ a v Karlově ulici se otevřelo první stálé české kino Ponrepo.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Lidé se stěhovali z Prahy na Vinohrady převážně kvůli nižším nájmům a lepšímu ovzduší. Díky nižším nájmům byly Vinohrady také dosažitelné pro přistěhovalce z venkova, kteří chtěli bydlet blíž u města. Zatím co z venkova přicházeli nejčastěji čeští občané, z Prahy na Vinohrady se naopak často stěhovali Němci nebo Židé.

¹⁷⁶ 1902

¹⁷⁷ Jindřich Novotný. *Královské Vinohrady – vývoj rezidenční čtvrti*. [bakalářská práce]. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016

4.3. Sociální poměry obyvatelstva

Královské Vinohrady obývala za začátku 20. století převážně střední třída. Většina obyvatel na Královských Vinohradech pouze bydlela a pracovala v hlavním městě. Čtvrť měla dobrou občanskou vybavenost a na rozdíl například od Smíchova i kvalitní dopravní dostupnost do Prahy. Bylo zde relativně málo průmyslových podniků (za zmínku stojí alespoň továrna na orientální cukrovinky A. Mašnera, kterou dnes známe pod názvem Orion, či Městský pivovar na Královských Vinohradech, který byl založen v roce 1893), takže podíl dělnictva byl malý, výraznou složku obyvatelstva Vinohrad tak tvořili úředníci, učitelé a stavitelé. Na rozdíl od ostatních pražských předměstí zde bylo poměrně hodně literátů, umělců a především divadelníků, což ovšem není tak překvapivé vzhledem k množství divadelních arén v okolí a pozdějšímu vinohradskému divadlu.¹⁷⁸

Pro zajímavost v Adresáři města Královské Vinohrady z roku 1912, je uvedeno 17 advokátů, 63 lékařů, 7 stavebních inženýrů. Z uměleckých odvětví tu je uvedeno 40 akademických malířů, 11 akademických sochařů, 63 architektů, 9 hudebních skladatelů a 112 hudebníků a kapelníků. Divadelníky adresář bohužel nezmiňuje. V adresáři je ale uvedeno 53 spisovatelů a 48 žurnalistů. Z řemeslnických a živnostenských povolání jsou na Královských Vinohradech v roce 1912 hojně zastoupeni především hostinští, holiči a kadeřníci, krejčí, malíři pokojů truhláři, uhlíři a zámečníci. Dále tu byl velký počet obchodních zástupců, komisionářů a jednatelů, řezníků a velkoobchodníků masem.¹⁷⁹

Kulturní život existoval na Vinohradech ještě před vystavěním nového divadla. Na tomto předměstí sídlila řada úspěšných arén.¹⁸⁰ Jejich velký výskyt na Vinohradech má své logické důvody. Letní scény se vždy stavěly na „osvědčených“ místech. Tedy na místech, kam byli Pražané zvyklí chodit ve chvílích volna. Vinohrady byly k těmto účelům ideální. Všude bylo spousta zeleně, klidu a lidé sem často chodili na procházky. Zajímavá je ovšem i nabízená kapacita míst ve vinohradských arénách. V průměru to bylo 2000 míst k sezení.¹⁸¹ Pro srovnání dnešní Vinohradské divadlo nabízí po úpravách 630 sedadel.¹⁸² Největší pražské hlediště patří momentálně Hudebnímu divadlu v Karlíně,

¹⁷⁸ Jindřich Novotný. *Královské Vinohrady – vývoj rezidenční čtvrti*. [bakalářská práce]. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016

¹⁷⁹ Julius Janeček. *Adresář města Král. Vinohradů*. Královské Vinohrady: J. Janeček, 1912

¹⁸⁰ Například Aréna na Hradbách, Aréna ve Pštrosce, Nové české divadlo atd.

¹⁸¹ Otakar Roubínek. *Vinohradské divadlo – Založení a první sezóny*. Praha: Divadlo na Vinohradech, s. 10.

¹⁸² <https://www.divadelni-noviny.cz/divadlo-na-vinohradech>

teré má k dispozici 921 míst.¹⁸³ Velká kapacita arén s sebou samozřejmě ale také přinášela jisté ekonomické zákonitosti. Bylo potřeba sedadla zaplnit a k tomu sloužilo relativně nízké vstupné, které přilákalo i lidovější publikum. Lidovější publikum ale vyžadovalo ze své peníze lidovější zábavu. V tom jim divadelní podnikatelé vycházeli vstříc, protože potřebovali v jarních, a hlavně letních měsících vydělat dostatečně, aby přežili málo produktivní zimu. I když se nám nemusí zdát tento vzhled do relativně známé divadelní historie důležitý, upozorňuji na něj kvůli kontextu, v jakém se dělaly plány na výstavbu a hlavně dramaturgickou koncepci nového divadla. Divadlo mělo navazovat na právě tento druh zábavy, která byla na Vinohradech léta vyhledávaná a také diváky očekávána a toho si byli vědomi i městští radní.

Stavba divadla začala v roce 1905 s rozpočtem 400 000 zlatých. Finančně se na výstavbě silně podílela vinohradská záložna.¹⁸⁴ Je zajímavé, jak trend ve společnosti, která se snažila urputně vyrovnat všemu německému, vycítili i jinak praktičtí podnikatelé a začali na kulturu přispívat. Původně bylo hlediště koncipováno pro 800 lidí, ale nakonec se projekt změnil na 1200 míst.¹⁸⁵ To Štech se během příprav snažil prosadit větší hlediště. Argumentoval tím, že se má jednat o lidové divadlo, které bude mít levnější vstupné, a tudíž potřebuje mít dostatek míst. Budova byla stavěna rovnou pro účely vícesouborového divadla a jeviště mělo mít stejné parametry jako v Národním divadle. Počítalo se tak s variantou, že kdyby byla první scéna opět (v roce 1906) svěřena Družstvu ND, stalo by se vinohradské divadlo jeho součástí.¹⁸⁶

¹⁸³ Hudební divadlo Karlín. [online]. [cit. 2021-09-05]. Dostupné z: <https://hdk.cz/cs/divadlo>

¹⁸⁴ V roce 1874 se sešli čelní obecní představitelé, aby založili první vinohradský peněžní ústav Občanskou záložnu Nová Praha, o dva roky později zvanou Záložna vinohradská. Ta se stala hlavním finančním zdrojem tehdejší bohaté stavební, podnikatelské a řemeslné, ale i kulturní činnosti na Královských Vinohradech.

¹⁸⁵ Zdeněk Hedvábný, Zuzana Paulusová. Divadlo na Vinohradech 1907–1997. Praha: Divadlo na Vinohradech 1997, s. 15

¹⁸⁶ F. A. Šubert. *Moje vzpomínky*. Praha: Unie, 1902, s. 41

4.4. Starosta Bureš¹⁸⁷

Pokud se chceme vážně zaobírat Štechovou kariérou ve vinohradském divadle, nesmíme rozhodně opomenout osobnost muže, která stála za Štechovým úspěchem jako i pádem. Byl jím vinohradský starosta Alois Bureš.

Bureš se narodil do chudé rodiny v Kolíně a vystudoval vyšší reálku v Kutné hoře. Vzhledem k nedostatku financí se poté vyučil zedníkem a v roce 1878 se stal stavitelem. Po přestěhování do Prahy provozoval na Královských Vinohradech samostatnou stavitelskou živnost. V roce 1878 byl zvolen do městského zastupitelstva Královských Vinohrad, o dva roky později byl již radním a v roce 1882 se stal náměstkem starosty. Byl členem většiny stavebních komisí, inspektorem staveb chrámu sv. Ludmily, Národního domu a samozřejmě i vinohradského divadla. Zároveň byl místopředsedou a později předsedou Záložny Vinohradské, která nejen věnovala pozemek pro stavbu divadla, či vykoupila pozemky Riegrových a Čechových sadů, ale svou finanční politikou zásadně ovlivnila vývoj celého města. Díky svým schopnostem a konexím získal v nemovitostech veliký majetek. Než byl v roce 1912 zvolen starostou, vykonával již řadu let funkci místostarosty. Politicky patřil ke staročechům, a i když měla funkce starosty připadnout při volbách v roce 1912 mladočechům, jmenovitě pak Karlu Prokopci, došlo k jiné politické dohodě a významné a taktické místo získal právě Bureš. Na radnici se Bureš seznámil a spřátelil s tajemníkem a pozdějším ředitelem městského úřadu Františkem Fuksou. Jak brzy pochopíme, měly tyto lehké nuance velký význam pro Štechovu existenci na Vinohradech.

Štech měl k Burešovi rozporuplný vztah. Ve vzpomínkách o něm píše:

„Vinohradský starosta Bureš byl něčím, co připomínalo antické samovládce. Radnici svíral rukou jednou – záložnu druhou. Kdo by se byl opovážil učiniti jen námitku – natož něco jako vzdor – lépe učinil, vystěhoval-li se pak rychle z vinohradského úvozu. Svrchovaný pán obce mohl všude podle libosti uhoditi na stůl jako Herkules. Vypočítaví chytráci vynuli se vždy kolem něho jako úhoři – i ti, kteří si před světem hráli na jeho oponenty. Byla to taková císařská královská opozice, jaká Burešovi tvořila nikoliv nepříznivé pozadí – oposice pro Bureše

¹⁸⁷ Příloha 22 – Alois Bureš; Encyklopedie Praha2 [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/osobnost/645-alois-bures>

*ve vinohradských klikatinách neocenitelná. Mařila vznik oposice skutečné a klátla se mu nad kloboukem jako strakatý chochol...*¹⁸⁸

4.5. Krok stranou – námluvy s ND

Mezi lety 1900 až 1906 se situace okolo výstavby druhého pražského divadla často mění. V jedné verzi vedení městské části Vinohrady navrhuje, že novou divadelní budovu zajistí samo a institucionálně bude součástí Národního divadla. Zároveň se od Společnosti ND odpojuje silná skupina, která není spokojena s uměleckými výsledky ani provozními praktikami stávajícího vedení divadla, a proto se připojuje k záměrům Družstva ND. To se ke Štechově značné nelibosti rozhodne v roce 1906 se opět ucházet o vedení Národního divadla. Nově vzniklé Spojené družstvo ND zahrnuje bývalé Družstva ND, odpojenou skupinu od Společnosti ND a členy Tylova sdružení.

Ještě předtím, v roce 1905, nicméně přichází pro Štecha už druhá nabídka na ředitelování ND, a to překvapivě od stávajícího vedení divadla. Do té doby měla Společnost ND svou základní trojici¹⁸⁹, která měla při opětovném zadání divadla Společnosti ND pokračovat ve vedení instituce: Jaroslav Kvapil jako šéf činohry, Karel Kovařovic¹⁹⁰ měl naplňovat dál své vize v opeře a ředitelem měl zůstat kontroverzní Gustav Schmoranz, který sice manažersky ustál vzpouru orchestru v roce 1901, ale neustále ho dostávala do problémů jeho výbušná a pedantská povaha.¹⁹¹

¹⁸⁸ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922, s.12

¹⁸⁹ Příloha 23 – Jaroslav Kvapil, Gustav Schmoranz, Karel Kovařovic; Hana Konečná. *Čtení o Národním divadle*. Praha: Odeon, 1983, s. 94

¹⁹⁰ Karel Kovařovic (1862 - 1920) byl český hudební skladatel. Do svého nástupu do Národního divadla v roce 1900 byl Kovařovic velmi činný jako skladatel, ovšem později se těžištěm jeho zájmu stala především dirigentská činnost. Během svého působení v oblasti uměleckého vedení ND často upravoval později prováděná díla. Úpravy se týkaly především instrumentace, či dramaturgických škrtů apod. Svými úpravami často přispěl ke kvalitnější životnosti díla, byť někdy proti vůli autora (viz pražské uvedení Janáčkovy *Pastorkyně*).

Z dnešního pohledu lze obecně říci, že co do věhlasu Kovařovice (jako skladatele i dirigenta) zastínili jeho současníci a nástupci, jako např. Otakar Zich, Josef Bohuslav Foerster, Otakar Ostrčil, Václav Talich. Kovařovicův dirigentský význam je však poměrně velký, neboť byl prvním dirigentem, který dokázal pozvednout interpretační umění a operní kulturu ND na světovou úroveň, a tím, jako jeden z prvních, propagovat české umělecké hodnoty ve světě. Ve funkci uměleckého ředitele opery ND působil až do své smrti v roce 1900.

¹⁹¹ Viktorie Schmoranzová. *Gustav Schmoranz a jeho éra v ND*. [bakalářská práce]. Praha: Divadelní fakulta AMU, 2009

Družstvo ND do výběrového řízení o vedení divadla počítalo s dramaturgem M. A. Šimáčkem¹⁹², pražským novinářem a spisovatelem a samozřejmě letitým členem Máje, šéfem opery se měl stát Oskar Nedbal¹⁹³ a na místo ředitele družstvo navrhovalo, v té době již neméně kontroverzního, F. A. Šuberta.

Realita byla pravděpodobně ještě složitější, domlouvala se i řada jiných partnerství a koalic. Sám Štech ve svých vzpomínkách¹⁹⁴ uvádí, že existovala i varianta, že kdyby Národní divadlo bylo opět zadáno Družstvu ND, osvědčený Kovařovic i Kvapil by na svých pozicích zůstali a došlo by pouze k výměně nepohodlného ředitele. Jak jsem již zmínila v úvodu své práce, byl tehdy pražský divadelní organismus velmi dynamický. Všichni byli propojeni se všemi. Kovařovic byl například Štechův přítel a pochopitelně také letitý významný člen Máje. I když by se mohlo zdát, že byl Štech jen tichým pozorovatelem dění, je nesporné, že v těchto složitých vyjednáních sledoval především své vlastní cíle.

Faktem zůstává, že Štecha navštívil v roce 1905 zástupce nejvyššího maršálka Království českého knížete Jiřího z Lobkowitz^{195 196} a navrhl mu jménem svého nadřízeného funkci ředitele Národního divadla. S tím, že příští rok bude divadlo odejmuto Společnosti a Šubert není vhodným kandidátem na ředitele:

*„Vše se opatří nejlepším způsobem. Jen potřebujete říci, zda se chcete chopiti tohoto úkolu. Je možno, že dojde ke změně velmi závažné v kratší době. Musel byste pak ihned nastoupiti. Národnímu divadlu se za každou cenu musí opatřiti klid...”*¹⁹⁷

Právě tato nečekaná nabídka byla nejspíš hlavním důvodem, proč se Štech nechal v roce 1905 penzionovat ze školy na Žižkově. Jeho oficiálním argumentem bylo, že se chce víc zapojit do příprav na setkání Družstva a Společnosti v nadcházejícím roce. Pravdou ale bylo, že chtěl být volný, aby mohl okamžitě usednout na vedoucí pozici v Národním divadle.

¹⁹² Matěj Anastasia Šimáček (1860–1913), vystupoval také pod pseudonymem Martin Havel, byl český úředník, novinář a spisovatel.

¹⁹³ Oskar Nedbal (1874–1930) byl český hudební skladatel, dirigent a violista.

¹⁹⁴ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922

¹⁹⁵ Předseda zemského sněmu 1883–1907

¹⁹⁶ Příloha 24 – Nejvyšší maršálek kníže Jiří z Lobkowitz; Wikipedia [online]. [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Kristi%C3%A1n_Lobkowicz

¹⁹⁷ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 253

Na této epizodě je také zajímavé, že zemské vedení pravděpodobně poprvé uvažovalo i o změně systému vedení celého divadla:

„Žádné družstvo nebude míti již Národní divadlo. Mají toho nahoře již po krk. Budete jmenován plnomocníkem zemského výboru – tak se vám důvěřuje. Tři vynikající pánové – mezi nimi intendant – budou míti s vámi v moci Národní divadlo. Konec družstevních nešvarů!“¹⁹⁸

Pro Štecha bylo přijetí takové výzvy velmi riskantní. Jednak přišel o pravidelný příjem ze školy, což bylo jistě s velkou rodinou komplikované, i když měl našetřené peníze ze svých dalších podnikatelských aktivit, ale hlavně mu muselo být jasné, že se taková informace dlouho neutají. I když se snažil i nadále držet strategie, že nabídku přijal jen z donucení a pod tíhou okolností, poštval proti sobě navždy vedení Národního divadla, ale pochopitelně i F. A. Šuberta, pro kterého byl návrat do vedení Národního divadla alfou a omegou momentální existence.

Dnes již víme, že se tento kalkul Štechovi nevyplatil. Národní divadlo bylo v roce 1906 překvapivě opět zadáno Společnosti ND. O důvodech lze dnes pouze spekulovat. Jistou roli v tom mohl hrát odborný i denní tisk, který se nakonec postavil na stranu Společnosti a argumentoval, že nové vedení potřebuje více času, aby obhájilo svoji vizi.¹⁹⁹ Údajně se za Společnost postavil i arcivévoda František Ferdinand.²⁰⁰ Novému družstvu jistě také nepomohla kandidatura bývalého ředitele F. A. Šuberta na stejný post. Proti osobě Václava Štecha se také postavila ta část literátů, kterou ignoroval při aktivitách Máje. Byla mu sice, jako cena útěchy, maršálkem nabídnuta pozice dramaturga v Národním divadle, ale Štech logicky odmítl. Neodvážil se nastoupit ke spolupracovníkům, kterých se snažil několik let zbavit. Nicméně se neúspěšným kandidátům podařilo na nejvyšším maršálkovi vymoci alespoň slib, že nové plánované vinohradské divadlo bude zcela nezávislé na subvencovaném zemském divadle.

„Po neděli povolal Nejvyšší maršálek kníže Jiří z Lobkowitz zástupce Společnosti k sobě a jim řekl: „Slyším, že hodláte převzít vinohradské divadlo, až se po roce dostaví, ve svou správu. Upozorňuji, že nikdy toho zemský výbor

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ „Měnění správy divadla nepomůže, naopak brání vytvoření stálého repertoáru, řádně připraveného, i výchově dobrého dorostu. Dnešní správa vykonala za čtyři léta – první dvě léta nejde počítat – tolik, že by sotva kterákoliv jiná správa mohla vykonat na jejím místě víc.“ Čas. Praha: Jan Herben, roč. 20., č. 13., 7. 1. 1906, s 6

²⁰⁰ František Ferdinand Karel Ludvík Josef Maria arcivévoda Rakouský-Este (1863–1914) byl následník rakousko-uherského trůnu a synovec císaře a krále Františka Josefa I.

nedovolí. Subvence, jež se dává ze zemských peněz, je určena jen pro Národní divadlo. Proto jí nesmí býti použito k provozu žádného jiného ústavu. Žádám, abyste se podle toho řídili."²⁰¹

Po prohře mělo být Družstvo rozpuštěno, ale nakonec k zániku nedošlo. Společnost ND odstoupila od výběrového řízení na vinohradské divadlo a to bylo 19. prosince 1906 svěřeno do správy Spojeného družstva Národního divadla. Ředitelem divadla se stal František Adolf Šubert, dramaturgem Jaroslav Kamper²⁰² a tajemníkem a zástupcem ředitele Václav Štech.²⁰³

Na tom že nakonec vinohradské divadlo „obsadilo“ družstvo není pravděpodobně nic překvapivého. Modernější a umělecky ambicióznější kandidát nebyl k dispozici, protože opět zasedl ve vedení Národního divadla. F. A. Šubert byl sice kandidát diskutabilní, ale byl to velký divadelní praktik s obrovskými zkušenostmi a jeho konzervativní přístup k nástupu moderní režie, kterou v té době již opatrně u konkurence začínal prosazovat Jaroslav Kvapil, nehrál ve výběru žádnou roli. Hlavní roli v obsazení nového divadla hrály hlavně společenské a ekonomické aspekty. Zajímavé je i sledovat, že boj o správu nového divadla se nijak zásadně nelišil od zadání Národního divadla o několik let dříve. Opět se jednalo o souboj naivní idealistů a několika ctižádostivých jednotlivců, kteří vlastní ambice dokázali šikovně ukrýt za kolektivní rozhodnutí družstev a společností, ale kterým často chyběla zkušenost a umění přijmout jiný názor. Pro celou kulturní obec bylo zakládání českých subvencovaných divadel novou zkušeností a podle toho často i vypadal samotný proces zadávání divadel, který o to víc ostře kontrastoval s provozem několika dotovaných a velmi profesionálně vedených německých divadel.²⁰⁴

²⁰¹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 285

²⁰² Jaroslav Karel Kamper (1871–1911) byl český novinář, spisovatel, překladatel, dramaturg, literární, divadelní a výtvarný kritik. Po otevření vinohradského divadla se stal nakrátko jeho dramaturgem.

²⁰³ *Divadlo na Vinohradech*. In Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů. Praha: Divadelní ústav, 2000, s. 615

²⁰⁴ Například Nové německé divadlo.

5. Tajemník, ředitel, manažer

„A vůbec soudím o divadle takto: Divadlo je ústav umělecký – pro poučení, vzdělání a zábavu širokých vrstev. Myslím: Vkusnými prostředky opatřované požitky – tak dobře připravenými, aby divák odešel buď rozveselen – nebo dojat – ale vždy spokojen. Divadlo není pro úzký kruh hořkých estétů a filosoficky může jen tou měrou působiti, pokud té estetiky rozuměti může zlatý normální posluchač...“²⁰⁵

Divadlo mělo být otevřeno 18. listopadu 1907. Ve stejný den totiž zahájilo činnost Prozatímní i Národní divadlo a Šubert na tomto termínu velmi trval. Nakonec se ale přípravy protáhly až do 24. listopadu.²⁰⁶ Nový ředitel otevřel divadlo slovy, která značně odporovala vizi Štecha:

„Učiníme z tohoto divadla druhé české divadlo Národní!“²⁰⁷

Štech také od začátku důrazně nesouhlasil s myšlenou vícesouborového divadla. Na začátku svého působení navrhoval alespoň začít program činoherními inscenacemi a na léto, kdy byla Praha plná turistů, přidat do programu operetní, operní a baletní představení. Návrh ale nebyl přijat a dle dramaturgických plánů vedení byl také nasmlouván personál. Náзор na nesmyslnost vícesouborového divadla sdílel hned od začátku se Štechem například i F. X. Šalda:²⁰⁸

„Týž dualism jako v Národním divadle, činohra i opera; cítí-li se trapně již v Národním divadle, které jest přece větší a silnější divadla vinohradského, oč trapněji bude se časem cítiti teprve zde.“²⁰⁹

Při zahájení provozu mělo divadlo 325 zaměstnanců (36 členů činohry, 28 členů zpěvohry, 40 členů sboru, 50 hráčů orchestru, 16 členů baletu).²¹⁰ To bylo jen o 20 zaměstnanců méně, než kolik mělo v době svého otevření Národní divadlo.²¹¹

²⁰⁵ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 97

²⁰⁶ Příloha 25 – Plakát slavnostního matiné k otevření divadla; Otakar Roubínek. *Vinohradské divadlo – Založení a první sezóny*. Praha: Divadlo na Vinohradech, s. 14

²⁰⁷ Zdeněk Hedvábný, Zuzana Paulusová. *Divadlo na Vinohradech 1907–1997*. Praha: Divadlo na Vinohradech 1997, s. 19

²⁰⁸ František Xaver Šalda (1867 - 1937) byl český literární kritik, novinář a spisovatel.

²⁰⁹ F. X. Šalda. *Kritické projevy 7*. Praha: Ústavu pro českou literaturu ČSAV nakladatelství Československý spisovatel, 1959, s. 28

²¹⁰ F. A. Šubert. *Krise a budoucnost Městského divadla Král. Vinohradů*. Praha: Politika, 1908, s. 24. I tato čísla ukazují, jak důsledně budoval Šubert druhé ND.

²¹¹ Tamtéž. Nicméně to bylo otevřeno za úplně jiných finančních i společenských podmínek. Národní divadlo bylo vždy podnikem subvencovaným Zemským výborem a případné schodky vždycky někdo uhradil.

Vinohradské divadlo se tedy téměř od svého otevření potýkalo s finančními problémy. Na rozdíl od dotovaného Národního divadla, kde vždy někdo případný schodek v rozpočtu uhradil, muselo si nové divadlo pomoci samo. Šubert také velmi brzy vyčerpал finanční rezervu, se kterou se divadlo otvíralo.

Starosti měl ale nový ředitel i s repertoárem. Národní divadlo zakoupilo za mnoho let svého působení výhradní právo na uvádění velkého množství domácích i cizích her. Například celý Smetana byl svázán s ND. S mnoha agenturami mělo také ND smlouvy na novinky. Paradoxem celé situace bylo, že za tvrdými podmínkami se zahraničními agenturami stál právě Šubert, který si je vymohl v době, kdy byl ředitelem první scény a teď se mu monopol ND tvrdě nevyplácel. Ani ze staršího repertoáru Gustav Schmoranz svému konkurentovi nic nepřepustil. Šubert se musel vydat do Vídně a Berlína, aby navázal kontakty s tamními agenturami. Protože ale nové divadlo nemělo zatím velkou důvěru, musel se upsat k placení vysokých záloh.

Štech na blížící se finanční katastrofu upozorňoval členy správního výboru opakovaně. Nicméně mnozí věřili, že se situace ještě obrátí. Hlavní problém viděl Štech v provozování opery. Argumentoval, že nikde v Evropě neexistují v jednom městě hned tři opery. V Praze to tou dobou byla opera Národního divadla a opera Nového německého divadla. Tyto dva divadelní domy také měly předkupní právo na většinu novinek, ať se již jednalo o činoherní texty nebo o opery.²¹² Vinou tohoto uspořádání neměly Vinohrady možnost získat ani nové, ani kvalitní kusy a neměly zároveň ani finance na zajímavé hosty.

²¹² V roce 1888 podepsali tehdejší ředitel Národního divadla F. A. Šubert a ředitel Nového německého divadla Angelo Neumann smlouvu o provozování novinek. Ze smlouvy vyplývalo, že na francouzské a italské novinky mělo přednostní právo Národní divadlo a na německé zase Nové německé divadlo. Druhé divadlo se mohlo „konkurenčního“ titulu ujmout, až když první divadlo jasně ukázalo, že nemá o novinku zájem. Stejný titul mohlo druhé divadlo uvést až po uplynutí 6 měsíců od premiéry. Stejně pravidlo platilo i pro angažování členů konkurenčního divadla. Divadla si navzájem vypomáhala i půjčováním členů orchestru. Neumann dokonce Šubertovi poskytl informace o výši gáží svého technického personálu v době, kdy v ND propukla stávka zaměstnanců. I když byli oba ředitelé konkurenty, postupovali v mnoha věcech společně. Například při dohodě o výši příspěvků do penzijního fondu nebo při poradách představenstva připravované vídeňské divadelní výstavy. Společně také žádali o peníze zemského maršálka i Českou spořitelnu a audienci u císaře v době finanční krize. Samozřejmostí byla pochopitelně i vzájemná zvaní na premiéry. Výměna ředitele v Národním divadle v roce 1900 na dobrých vztazích obou institucí nic nezměnila. Neumann se Schmoranzem podepsal více méně stejnou smlouvu jako s jeho předchůdcem. Nadále platilo, že ND má právo na francouzské a italské novinky, pouze u oper měl nově o původu díla rozhodovat jazyk, v němž je psané libreto. U baletů naopak rozhodovala národnost skladatele. Zajímavé je, že všechna další divadla ve stejném policejním obvodu byla vyloučena ze získávání a provozování těchto děl. – Jan Němeček. *Dějiny opery operety a baletu bývalého Nového německého divadla v Praze 1888-1944*. rukopis. Svazek I., Kabinet pro studium českého divadla IDU, s. 49

V létě 1908 je již finanční situace v divadle tak napjatá, že správní výbor doporučí vedení, aby se vytvořila nové funkce administrativního ředitele, který by měl na starost hospodaření divadla. Místo bylo nabídnuté Štechovi, který ale odmítl s argumentem, že divadlo je po všech stránkách v komplikované situaci a není možné v takových podmínkách se snažit prosadit nějaký nový směr.

Spolupráci Štecha a Šuberta na Vinohradech provázely od začátku velké turbulence. Nebylo žádným tajemstvím, že Šubert nebyl ze svého zástupce nijak nadšený. Jistě i k němu se doneslo leccos ze zákulisních Štechových her během kandidatury na nové divadlo a jistě v něm také viděl nejsilnější konkurenci, což ještě přizivovala část výboru. Kanceláře vinohradského divadla se otevřely 28. prosince 1906 a nový ředitel svého nového tajemníka pověřoval zpočátku pouze opisováním vlastní korespondence. Známa je také scéna, kdy Šubert nutil Štecha přepisovat obálky na dopisy ve chvíli, kdy podtrhával místo doručení, což měl ve zvyku.²¹³ Neustále byl také nespokojen s rychlostí, s jakou Štech přepisoval, což tajemníka nakonec vedlo k tomu, že si pořídil psací stroj a naučil se na něm jako jeden z prvních v divadle pracovat. Od sekretářských povinností nakonec Štecha zachránil až výbor. Nicméně ani potom se situace nevyvíjela pro Štecha příliš dobře. Jeho touhu po práci s divadelními texty mu komplikoval fakt, že divadlo mělo svého dramaturga, novou funkci hospodářského ředitele se pro rozpory se Šubertem neodvážil přijmout, ale na druhou stranu neviděl svoji budoucnost v divadle v opisování ředitelovy korespondence. 21. října 1907 apeluje Štech v dopise na správní výbor, že společně s funkcí tajemníka získal při nástupu do divadla i funkci zástupce ředitele:

„Prohlásil jsem tehdy, že přijmu tajemnictví s podmínkou, že budu zástupce ředitele. Tato má podmínka byla za souhlasu ředitele Šuberta jednohlasně schválena a byla též se mnou uzavřena ve smyslu tom platná smlouva. P. řed. Šubert toto ustanovení mne tajemníkem a zástupcem ředitele nyní zpochybňuje. Prosím, aby se stala opatření, aby mé právo nebylo rušeno a aby zároveň tak jak bylo původně ustanoveno byl jsem respektován jako tajemník, ale i jako zástupce ředitele.“²¹⁴

Situace se nakrátko změnila právě během sporu Šuberta a Čelanského, kdy ředitel potřeboval mít Štecha na své straně. Z tohoto období existují i

²¹³ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922

²¹⁴ Dopis V. Štecha správnímu výboru Družstva ze dne 21. 10. 1907. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

záznamy, kdy si Šubert Štecha vysloveně pochvaluje.²¹⁵ Nicméně netrvalo dlouho a stávka v divadle je oba opět rozdělila. Jak uvidíme později komplikovaný vztah obou mužů provázal i Štechův neslavný odchod z Vinohrad.

5.1. Šubertův spor s Čelanským

Konflikt ředitele a šéfa opery měl opravdu až divadelní rozměr. Oba kolegové spolu před a během otevření divadla vycházeli velmi dobře, pak ale mělo dojít ke jmenování druhého kapelníka v divadle a Šubert se snažil Čelanskému vnutit svého synovce A. V. Horáka. Současně bylo ale potřeba obsadit místo malíře scénických výprav, a i na toto místo se snažil dosadit Šubert svého příbuzného a to druhého synovce Josefa Weniga.²¹⁶ Dnes již víme, že místo v divadle získal právě Wenig, kterého prosazoval i Štech, protože znal jeho ilustrace z nakladatelství Máje. Čelanský se snažil prosadit při volbě i Horáka, ale to už bylo na správní výbor moc a Horák s argumentem, že v divadle nemůže pracovat tolik ředitelových příbuzných, zvolen nebyl. Byť se Čelanský velmi snažil Horáka u výboru prosadit, Šubert, který u volby nemohl být přítomen, mu měl neúspěch za zlé.²¹⁷ Po této epizodě se vztahy obou mužů již jen zhoršovaly. Dalším zdrojem konfliktu bylo přidělování rolí ve zpěvohře, což byl pravomoc, kterou si Čelanský smluvně vymínil pro sebe²¹⁸, ale během narůstajícího konfliktu mu do obsazování Šubert začal výrazně zasahovat. Přitom Čelanský byl v tuto chvíli pro divadlo pravděpodobně výrazně platnější osobností než Šubert. Podařilo se mu sestavit velmi dobrý orchestr a dokázal najít díru na tehdejšímu trhu. Než by se snažil soupeřit s nerovnými podmínkami v opeře s Národním divadlem a Novým německým divadlem, raději se soustředil i na operetu a podařilo se mu tímto žánrem v krátké době oslovit širokou diváckou vrstvu.²¹⁹ Ani tím si ale již ředitele nezískal. Na Šubertově straně stál také starosta Bureš. Spjovala je v první řadě

²¹⁵ Dopis F. A. Šuberta V. Štechovi ze dne 11. 12. 1907. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

²¹⁶ Josef Wenig (1885 - 1939) byl český malíř, ilustrátor, jevištní a kostýmní výtvarník. Studoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze a na Akademii výtvarných umění, kterou ukončil v roce 1905. V roce 1907 jej přivedl F. A. Šubert do nově založeného Divadla na Král. Vinohradech jako jevištního výtvarníka. Zde působil s dvojím přerušením (mimo Vinohrady byl od 24. 9. 1908 do roku 1912 a od roku 1917 do roku 1920) až do své smrti. V letech 1922 až 1939 byl i šéfem výpravy. Jen za prvních deset měsíců působení v Divadle na Král. Vinohradech vypravil pětadvacet her. Spolupracoval však i s dalšími pražskými a mimopražskými divadly a kabarety a rovněž s Národním divadlem, jehož byl členem v letech 1918–1922. Za třicet let své činnosti jako jevištní výtvarník vypravil přes 620 inscenací.

²¹⁷ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s r. o., 1922, s. 88

²¹⁸ *Dalibor*. V Praze: Mojmir Urbánek, roč. 30., č. 34., 2. 5. 1908, s. 268

²¹⁹ Tamtéž

stejná politická příslušnost, ale řediteli pomáhala i Burešova tvrdohlavost, s jakou hodlal obhájit za každou cenu ředitele, kterého do divadla pomáhal dosadit. I když neměl šéf opery na své straně ředitele, měl na své straně výbor družstva, který se pomalu ale jistě odvracel od Šuberta a byl ochotný podpořit pragmatického a nehysterického Čelanského. Ten se ale bohužel dopustil zásadní chyby, a to že se pokusil do souboru zpěvohry dosadit svoji manželku. Podle Štechových vzpomínek měla vynikající hlas, ale trpěla velkou trémou, což například zkomplikovalo premiéru dlouho očekávané Carmen.²²⁰ Jak správně podotýká Štech ve svých pamětech, divadelní konflikt, který nakonec otrásl celým mladým divadlem, byl zapříčiněn potřebou dvou mužů ve vedení instituce využít svého postavení a dosadit protekčně do divadla své blízké.

„Tragika tohoto dramatu vězela v příbuzenství na žhavé půdě divadla v obou táborech ostře akcentovaném. Co divadel jím stůně – co jich vlekle proto umírá.“²²¹

Po těchto dnech již následovala dobře známá scéna, která předpověděla konec Šuberta ve vedení divadla, a zároveň tím eskaloval konflikt s Čelanským. První vinohradský ředitel si opatřil zbrojní pas a pistoli a na jevišti divadla vyhrožoval, že operního šéfa zabije.

5.2. Zájezd do Vídně

Osudným se stal nicméně Šubertovi divadelní zájezd do Vídně²²² v září 1908. Původně bylo zvané Národní divadlo, ale kvůli odporu německých nacionalistických kruhů ze zájezdu sešlo. Šubert toho využil a díky svým kontaktům s krajany ve Vídni zařídil výjezd vlastnímu divadlu. Výbor divadla tušil, že Šubert využije pravděpodobně úspěšné hostování k opětovnému získání sympatií odborné i laické veřejnosti a využije to k posílení své pozice, která byla vinou špatné finanční situace a vleklých personálních sporů minimálně ve výboru značně oslabena. Z těchto důvodů původně s výjezdem nesouhlasil, ale nakonec zvítězil politický argument, že je potřeba českým repertoárem posílit vlastenecké snahy ve Vídni. Vinohrady měly v cizině s kompletně českou dramaturgií úspěch.

²²⁰ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 128

²²¹ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 99

²²² Příloha 26 – Plakát pro zájezd Městského divadla na Král. Vinohradech do Vídně (1908); Divadlo na Vinohradech [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z: <http://bulletiny.divadlonavinohradech.com/m2013-03/historie.html>

Několik dní před návratem se Šubert rozhodl zájezd o jeden den prodloužit. Chtěl přidat představení a výtěžek²²³ věnovat vídeňskému spolku Komenský. Udělal to ale bez souhlasu výboru, který se kvůli tomu okamžitě sešel. Je očividné, že stejně jako Šubertovo náhlé rozhodnutí bylo gestem proti výboru, tak i argumenty výboru proti samovolnému rozhodnutí ředitele měly hlavně poukázat na mocenské pravomoci výboru. Šubertovi vyčítali, že odvezl do Vídně velkou výpravu a tudíž nebylo možné na Vinohradech uvádět činoherní představení. Zpěvohru zase nemohli nasadit, protože byl nemocný jeden ze sólistů. Nicméně, že šlo hlavně o mocenský spor mezi výkonným orgánem a družstvem dokazuje i fakt, že se jednalo o jediný večer v divadle. Výbor dále argumentoval zákonem a stanovami spolku, který neumožňoval nikomu mimo valnou hromadu disponovat příjmy divadla. Podle smlouvy s obcí musel být také jakýkoliv charitativní příspěvek schválen divadelním intendantem. Šubert se pravděpodobně domníval, že překročení jeho pravomocí přehluší úspěch celého zájezdu, o kterém v Praze po celou dobu referoval odborný i denní tisk. Po příjezdu byl ale obviněn z překročení ředitelských pravomocí a z dlouhodobých finančních problémů. Druhý den si sbalil své věci v ředitelně a stejně jako v případě Národního divadla se již na Vinohrady nikdy nevrátil.²²⁴

I když se tato práce nemá ambici hlouběji zabývat hodnocením dramaturgických a uměleckých kroků ředitele Šuberta, jsou jistě zajímavé dva kritické ohledy za érou F. A. Šuberta na Královských Vinohradech, které zároveň i rámuje první divadelní sezónu této nové městské instituce. Například F. X. Šalda hodnotí první čtyři činoherní premiéry v divadle poměrně nekompromisně:

„Nedá se také mnoho říci o režii; divů žádných neukázala ani zrakům, které by si jich nejvíce přály. Jde širokou, rozšafnou cestou průměrné prostřednosti a duchaplností věru nehřeší; nepřepíná, bůh ví, také požadavků ani na herce; ani na vnímavost divákovu; co mu podá, podá velmi jednomyslně, po lžici. Sekunduje

²²³ Jednalo se o částku 200 korun.

²²⁴ Zdeněk Hedvábný, Zuzana Paulusová. *Divadlo na Vinohradech 1907–1997*. Praha: Divadlo na Vinohradech 1997, s. 22

jí svým trochu titěrným a suchým, ale ne nepříjemným uměním pane Wenig²²⁵; a zdá se, že si rozumějí..."²²⁶

Naopak smířlivější tón volí Jindřich Vodák.²²⁷ Nutno ovšem doplnit, že Vodákova vzpomínka byla sepsána k 25. výročí divadla, takže je třeba počítat s jistým časovým odstupem:

*„Bud', anebo! Bud' se zhroutit, nebo zvítězit! A všem se ovšem chtělo zvítězit. Proto se u herců Městského divadla vyvinul k rolím poměr hluboce osobní, milovali je, protože do nich vkládali celou svou budoucnost, znepokojovali se o ně, protože se v nich učili hrát na míru „druhého divadla“, leštili je do třpytu, protože se v nich nadšeně vzhlíželi. Úctu k roli měli bezmeznou a vyvinuli jí v sobě tolik, že se v Městském divadle, doufejme, uzákonila navždy...”*²²⁸

S odchodem Františka Adolfa Šuberta se uzavírá jedno chaotické, ale přesto velmi významné období v české divadelní historii. Divadlo opustil zkušený praktik, jehož metody byly silně autoritářské, ale na druhou stranu zavedl do dvou největších pražských českých divadel jistou profesionalitu a řád. Nicméně stejně jako mnozí před ním i po něm nemohl už zcela stačit tempu své divadelní doby. Jakožto zapřísáhlý staroček a konzervativec, který prosazoval novoromantický deklamační divadelní styl, nedokázal už pochopit divadlo nové epochy, kterou reprezentovali Jaroslav Kvapil nebo Karel Hugo Hilar²²⁹, a stejně tak už mu byly cizí nové manažerské praktiky, se kterými přichází Václav Štech předpovídající Šubertův pád ještě před otevřením nového divadla.

„Vinohradští, kamaráde, jdou jen za svým prospěchem – třeba přes mrtvolu! Sloužit si dají – duši z těla pro svůj prospěch třeba z člověka vyrvou – ale vděku u nich nikdo nepozná! Já je znám z obchodních styků. U nich neplatí slovo –

²²⁵ Josef Wenig (1885–1939) byl český malíř, ilustrátor a divadelní a jevištní výtvarník. Zároveň Šubertův synovec, který byl vedoucím jevištní výpravy. Po Šubertově odchodu také nakrátko opustil divadlo, ale pak se vrátil, a ve vinohradském divadle prožil celý svůj život. Významná a ceněná byla hlavně jeho spolupráce s Jaroslavem Kvapilem.

²²⁶ Souborné dílo F. X. Šaldy, *Kritické projevy 7.*, Ústav pro českou literaturu ČSAV v nakladatelství Československý spisovatel, Praha 1959, str. 29

²²⁷ Jindřich Vodák (1867–1940) byl český literární a divadelní kritik, překladatel, středoškolský učitel a ministerský úředník.

²²⁸ Jindřich Vodák. *Nedoceněné zásluhy. Čtvrtstoletí Městského divadla na Král. Vinohradech 1097–1932*. Praha: Městské divadlo na Královských Vinohradech, 1932, s. 31.

²²⁹ Karel Hugo Hilar (1885–1935), vlastním jménem Karel Bakule, byl divadelní režisér, básník, kritik, prozaik a dramatik. V listopadu 1910 nastoupil jako lektor Městského divadla na Král. Vinohradech, na přelomu května a června 1911 se zde poprvé dostal k režii, v roce 1913 se stal dramaturgem a již v roce (1914) šéfem činohry. Od 1. ledna 1921 přešel na výzvu Dramatického svazu podporovaného většinou odborné kritiky do Národního divadla, kde byl až do své smrti šéfem činohry a režisérem.

smlouva – jen jejich prospěch a moc. Až Šuberta prohlédnou, že neumí s divadlem, do něhož nejdou statisíkové subvence, zbaví se ho třeba násilím. Protože pak Družstvo nevystačí s tím, co má, padne Šubert – pamatuj si! Než se rok s rokem sejde. To je jim jedno, je-li staročech nebo mladočech. Na radnici vinohradské znají je jednu stranu – sebe!”²³⁰

5.3. Stávka

Odchodem F. A. Šuberta začala na Vinohradech dvouměsíční²³¹ stávka. Většina souboru se postavila za vyhozeného ředitele a žádala naopak odchod Čelanského, tajemníka divadla Štecha a dvou členů výboru.²³² Na druhého jmenovaného byly podány tři stížnosti:

1, Jeden ze členů činoherního souboru se rozhodl vrátit roli, do které byl obsazen a ve které by se necítil. Údajně ho měl za vrácení role pokutovat Štech. Šetřením se ale ukázalo, že tajemník neměl k takovému kroku oprávnění a že byl herec pokutován ředitelem divadla, protože roli vrátil nepatřičným způsobem.

2, Štechovi bylo vytýkáno, že propustil uvaděčku, která pustila svého manžela na představení, ačkoli neměl lístek. Posléze se ukázalo, že uvaděčka byla propuštěna na základě celé řady dalších přestupků.

3, Projednávalo se i propuštění vlásenkáře, na kterém se ale usnesl celý výbor, a tudíž z něj nešlo „vinit“ pouze Štecha.

Ať už byly výtky členů divadla oprávněné nebo nikoliv, výbor ani radnice neustoupily a požadavkům stávkujících nevyhověly.

Na začátku listopadu 1908 bylo naopak přečteno v divadle toto prohlášení:

„Správní výbor vyšetřiv tyto podané žádosti a přesvědčiv se, o jejich bezdůvodnosti, neshledal na p. Štechovi žádné viny a uznal, že není naprosto nijaké příčiny, pro kterou by se p. V. Štech s divadelním členstvem stýkati nemohl. Zároveň usnesl se správní výbor požádati p. V. Štecha, aby se opět ujal své pravidelné činnosti...”²³³

²³⁰ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922, s. 122

²³¹ Září a říjen 1908

²³² Příloha 27 – Resignace a konflikt ředitele vinohradského divadla F. A. Šuberta Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 48., 26. 9. 1908, s. 3

²³³ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922, s. 152

Výsledkem stávky byl odchod řady herců a zpěváků z divadla.

Situace v divadle po stávce nebyla dobrá. Zaměstnanci divadla se vrátili poražení jak morálně, tak finančně. Veřejnost byla z rozkolu v novém divadle rozpačitá, důsledkem byla nízká návštěvnost. Výbor se naopak cítil jako vítěz a postupoval vůči rebelujícím zaměstnancům velmi nesmlouvavě. Než se dořeší situace okolo Štecha, jmenoval výbor do čela divadla prozatímně člena výboru divadla Jana Heberleho.²³⁴ Kdyby v té době nepotřeboval na radnici Alois Bureš svého kolegu Františka Fuksu²³⁵, který mu pomáhal v politické lobby směrem ke starostovskému postu, je velmi pravděpodobné, že by byl Fuksa rovnou jmenován prozatímním a posléze stálým ředitelem divadla, a tudíž by se dost možná celá éra Václava Štecha na Vinohradech nekonala.

Na konci stávky v říjnu 1908 slíbil předseda družstva Štechovi, že prozatímní ředitel povede divadlo maximálně do konce roku. Ctižádostivý Štech totiž dokázal využít situace a správnímu výboru, který nejprve neměl v úmyslu jmenovat ho ředitelem, sdělil, že nehodlá nadále zastávat funkci, kterou byl ochotný vykonávat pouze pod vedením F. A. Šuberta, a že podá výpověď. I když výbor nebyl nadšený, nebylo těžké si v tu chvíli spočítat, že ztrátu ředitele a jediného člověka ve vedení divadla, který se vyznal a orientoval v hospodářské situaci instituce, nové divadlo v chaotických podmínkách nepřežije, a proto vedení přislíbilo Štechovi ředitelský post.

Ke konci roku, ale přišel Heberle s tím, že se Šubert opět stýká se zaměstnanci divadla a že se připravuje nová stávka. Štech asi správně tušil, že se pouze Heberle snaží prodloužit působení ve vedoucí funkci, ale nechal se umluvit, že se slibovanou výpovědí počká do konce ledna. Mezitím našel Heberle spojence v dramaturgovi Jaroslavu Kamperovi²³⁶, na kterého Štech vzpomíná značně rozporuplně²³⁷. Proti pragmatickému, organizovanému a asketickému Štechovi byl Kamper povahou opravdový „divadelník“, který často a rád pravděpodobně vyměnil práci v kanceláři za vysedávání s ostatními členy divadla po vinohradských kavárnách. To bylo něco, co měl dramaturg s provizorně

²³⁴ Syn zakladatele Vinohradské záložny a politika Františka Heberleho.

²³⁵ František Fuksa (1859–1938) byl český právník a ředitel vinohradského divadla v letech 1913–1935.

²³⁶ Jaroslav Karel Kamper (1871–1911) byl český novinář, spisovatel, překladatel, dramaturg, literární, divadelní a výtvarný kritik. Přispíval historickými a kritickými studiemi do českých i německých periodik (Politik, Musejník, Magazin für Litteratur aj.), byl redaktorem časopisů Květy a Lumír. Pořádal divadelní představení ve smíchovském divadle a v Uranii, působil jako dramaturg vinohradského divadla.

²³⁷ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922

zvoleným ředitelem, který byl prominentním synem bohatého kolegy A. Bureše rozhodně společné. Proto se nelze zcela divit, že jim Štech poměrně překážel v poklidné existenci uvnitř divadla.

Vyhlídky na místo ředitele se pro Štecha opět vzdalovaly. Na Bureše byl činěn nátlak, aby byl na vedoucí post vypsán konkurz, což Štech kategoricky odmítal a držel se své výpovědní lhůty na konci ledna. Pro ilustraci jeho vztahu s Heberlem uvádím tuto vzpomínku:

„Prosím dámy, abyste ihned opustily tuto místnost. Zde je kancelář a žádná vinárna. Já musím dohodnouti se s panem Heberlem o disposicích pro nejbližší dny, vyřídit repertoár a obchodní věci divadla.“ Když pak Heberle kamarádsky mě vzal pod paží a jal se mne konejšiti a na prodlévající dámy kývati, že to jistě tak zle nemyslím, položil jsem dopisy na stůl a řekl, že opustím divadlo neprodleně, nebude – li místnost naráz prázdná. Ovšem, že oznámím ihned starostovi Burešovi, proč jsem tak učiniti musel! V minutce byla ředitelna hostů prosta.”²³⁸

V únoru 1909 nicméně nabraly věci rychlý spád. Burešovi došla trpělivost s protežovaným Heberlem a v březnu byl jednohlasně zvolen novým ředitelem Václav Štech.²³⁹

5.4. V čele divadla

„Ředitel budiž přítomen všem zkouškám i korepeticím; čti všechny zadané hry sám, sleduj současnou literární tvorbu domácí i cizí, navštěvuj všechny premiéry čelných divadel, účastni se všech národních slavností, významných projektů a důležitých pohrbů. Měj schopnost vyřizovati záležitosti divadelní i mimo divadlo: na ulici, v koupelích, na elektrické dráze, v kavárně, doma – a i pro noční náhodné dotazy měj u svého lůžka telefon.”²⁴⁰

V roce 1909 přebíral divadlo Štech v opravdu komplikované ekonomické i personální situaci. I když se ve svých vzpomínkách většinou popisuje jako obětní beránek, který funkci přijal pouze pro dobro divadla a pod nátlakem výboru, díky novým smluvním podmínkám, které si prosadil, tušíme, že ze situace dokázal

²³⁸ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922, s. 191

²³⁹ Z českého života. *Máj*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, č. 26., 1909, s. 326

²⁴⁰ Václav Štech. Divadelní katechismus. *Dalibor*. Praha: Mojmir Urbánek, roč. 33., 10. 2. 1911, s. 155

vytěžit řadu nových ustanovení, jež mu zaručovaly větší autonomii, než kterou měl jeho předchůdce.

Smlouvu měl podepsat na dobu 5 let, ale již po první sezóně bylo možno smlouvu ze strany výboru vypovědět. Tato podmínka Štecha zarazila, ale domluvil se s vedením výboru na gentlemanické dohodě, že kdyby oni nebo radnice usilovali o jeho sesazení, řeknou mu to napřímo a Štech v tichosti odstoupí²⁴¹. Dneska již víme, že podmínky Štechova odchodu vypadaly v reálu zcela obráceně a můžeme se jen dohadovat, jestli – pokud by situace byla jiná – by býval Štech opravdu dokázal odejít v tichosti. Nicméně z jeho snah lze usuzovat, že se opravdu velmi bál, aby se veřejnost nedozvěděla, že byl ve skutečnosti propuštěn. Byl dokonce ochoten vzdát se odstupného, pokud by výbor nevynesl ven, že dostal výpověď.

Další podmínkou bylo, že ať se bude o řediteli říkat nebo psát cokoliv, nesmí se obrátit na tisk se svou verzí. Byl vázán mlčenlivostí, a kdyby tuto klauzuli porušil, hrozila mu finanční pokuta.²⁴²

Štechův nástupní plat byl 4800 korun ročně. Po prvním roce se částka zdvihla na 8000 korun ročně. Z dochované Štechovi korespondence se dokonce víme, že mu byla měsíčně vyplácena částka 666 korun, z čehož 66 korun dostal proplacených vždy předem.²⁴³ Když odcházel Štech z divadla, byl jeho plat 10 000 korun ročně.²⁴⁴ Pro srovnání nejvyšší herecká mzda za měsíc byla 300 korun. Nejlepší operní pěvci dostávali 6000 korun ročně.²⁴⁵

Mezi Štechovy pravomoci například patřila možnost angažovat jakéhokoliv umělce bez schválení výboru, pokud jeho mzda nepřesahovala částku 150 korun měsíčně. Pokud se jednalo o jeho vlastní režie (a nebylo jich ve vinohradském divadle málo), vymohl si také možnost rozhodovat o hereckém obsazení, což byla věc, kterou za normálních okolností do té doby musel schvalovat výbor.

„Jedině příděl rolí dělá totiž ředitele ředitelem. Kdyby tohoto práva odpovědný činitel neměl, rozpadne se rychle disciplína divadla, protože nastane

²⁴¹ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 310

²⁴² Tamtéž

²⁴³ Příloha 28–Z dopisu V. Štecha správnímu výboru družstva ze dne 25. 4. 1910. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

²⁴⁴ Z dochované korespondence víme, že Schmoranz měl v témže roce v ND stejný plat jako Štech, plus mu bylo ročně přispíváno 2000 korun do penzijního fondu.

²⁴⁵ Z dopisu G. Schmoranze intendantovi Heroldovi ze dne 5. 5. 1901. Pozůstalost Jany Ježkové

*mezi členstvem pro úlohy zmatečné shon a herci se ocitnou v nejistotě umělecké existence...*²⁴⁶

5.5. Repertoár

*„Týdenní repertoár je odborníku zrcadlem výkonosti divadla, ukázkou kulturní výše obecnstva, měřítkem vnitřního jeho stavu. Kdo si dobře prozkoumá repertoár celého měsíce, dovede o divadle říci, jak se v něm pracuje, jak se v něm hospodaří a jak se divadlu daří. Repertoire je všechno. Divadlo zabíjí i povznáší, dobrý ústav dovede zničit, klesající zachránit...”*²⁴⁷

*„Často čítáme, že správa divadla nemá činiti ústupky obyvatelstvu, dokonce se píše, jak je nedůstojno činiti na jevišti umělecké kompromisy. Kdo správy divadelní jenom týden byl svědkem, potvrdí, že divadlo není než řetězem samých kompromisů...”*²⁴⁸

Hned v prvním roce ve funkci se nový ředitel snažil v první řadě o finanční stabilizaci divadla. Snížil počet operních premiér, což se zdá být i v dnešním kontextu racionální krok. Jak jsem již zmínila výše, měla operní produkce i v té době v Praze velikou konkurenci jak vzhledem k titulům, tak i stran kvality provedení. Zatímco v první sezóně bylo uvedeno na scéně vinohradského divadla 134²⁴⁹ operních představení, během Štechovy první sezóny jich bylo 98.²⁵⁰ Naopak navýšil produkci operety, které se lépe prodávala.²⁵¹ Divadlo uvádělo v sezóně 1909-10 137²⁵² operetních představení na rozdíl od předešlé sezóny, kdy to bylo „pouhých“ 78.²⁵³

Sám Štech k tomu ve svých vzpomínkách říká:

„Měl-li jsem divadlo zachovati, museli jsme počítati se skutečnými poměry. Kynul nám úspěch jen tam, kde bychom byli bez konkurence. Opíraje se o dobrý

²⁴⁶ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 313

²⁴⁷ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 224

²⁴⁸ Tamtéž

²⁴⁹ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 19

²⁵⁰ Tamtéž

²⁵¹ Za své ředitelské období uvedl Štech v divadle na Vinohradech také 26 operet a 26 oper.

²⁵² Tamtéž

²⁵³ Tamtéž

personál mohl jsem zabezpečiti dokonalá představení veseloherní a vkusná představení operet."²⁵⁴

V tomto bodě je ovšem nutné zmínit, že Štecha nevedla k uvádění lehčího repertoáru pouze snaha o plné hlediště a vyrovnaný rozpočet, ale i jeho celoživotní přesvědčení, že divadlo má být nositelem „slušného“ veselí. Domníval se, že Češi jsou národ, který je ve své podstatě pesimistický a neumí se těšit ze života. Český humor považoval převážně za sarkastický a zlomyslný. Proto v celé své ředitelské (principálské) kariéře považoval za nezbytné, divákům a čtenářům předkládat to, co sám považoval za laskavý a inteligentní humor.

Co se týče dalšího vývoje v činohře, potřeboval Štech v první řadě dostat do divadla platící obecenstvo. Rozhodl se tedy, nikoliv proti svému naturelu, využít složení hereckého souboru na Vinohradech, které bylo v danou chvíli spíš disponováno k divadlu veseloherního charakteru, a vsadit na komedie. Argumentoval i tím, že herecký soubor Národního divadla má naopak velmi schopné herce pro klasickou činohru, a tudíž si dramaturgicky nebudou obě scény konkurovat, ale naopak se repertoárově budou doplňovat.

Štech znal dobře české literární prostředí, takže si dával dobrý pozor, aby na jevišti vinohradského divadla uváděl dostatek české divadelní produkce. Jeho předchůdce stejně jako vedení Národního divadla bylo stále dokola osočováno, že upřednostňují zahraniční texty před domácími autory. Sám Štech si dobře pamatoval období z Máje, kdy se nabízené „původinky“, jak se původním českým textům říkalo, často vracely bez úspěchu z Národního divadla. Dramatikové byli věčně nespokojeni, což se dalo pochopit. Na druhou stranu lze chápat i vedení divadel. Českých původních textů bylo mnoho, a ne vždycky znamenalo jejich uvedení úspěch. Pokud ale divadlo nasadilo osvědčený zahraniční titul, mělo větší jistotu v návštěvnosti. Nicméně ve finálním součtu uvedl Štech za 4,5 roku ve funkci stejný počet českých činoher, jako za své šestileté ředitelské období uvedl Šubert. Jednalo se o 29 českých činoherních textů. Oba uvedli za dobu ředitelování 5 českých zpěvoher a Štech k tomu 2 původní české balety. Ve výsledku byl repertoár za Štechovy éry ze 47 % složen z domácí produkce.²⁵⁵

²⁵⁴ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 19

²⁵⁵ Přehled premiér Vinohradského divadla. Zdeněk Hedvábný, Zuzana Paulusová. *Divadlo na Vinohradech 1907–1997*. Praha: Divadlo na Vinohradech 1997, s. 230

Nicméně když dnes hodnotíme dramaturgické volby divadelních ředitelů z první poloviny 20. století, musíme si uvědomit, že systém výběru titulů fungoval na zcela jiných principech než dnes. O uvádění nových kusů nerozhodovalo pouze umělecké vedení divadla, ale při otevření vinohradského divadla to byl správní výbor²⁵⁶, který byl volen z řad Spojeného družstva Národního divadla. Ve výboru často zasedali lidé, kteří divadlo podporovali finančně, nebo měli velký společenský význam. Často ale neměli žádnou praktickou ani akademickou divadelní zkušenost a jednalo se „pouze“ o laické divadelní nadšence. Na tuto praxi, na kterou naráženo například i Národní divadlo, si Štech ve svých vzpomínkách často stěžuje. Nejenže byla řada nových titulů dopředu blokována Národním divadlem a Novým německým divadlem, divadlo muselo navázat spolupráci přímo se zahraničními agenturami a platit jim vysoké zálohy a vysoké tantiémy²⁵⁷ a navíc o dramaturgickém plánu rozhodovala celá řada často nekompetentních lidí. Za Štechova vedení byla sice vytvořena tzv. umělecká komise²⁵⁸, která měla sedm členů²⁵⁹, ale i ti byli voleni z řad správního výboru. Dalším významným faktorem také bylo, že v případě dvou zmíněných divadel se jednalo o poměrně významně subvencované scény, s jejichž dotacemi se vinohradské divadlo nemohlo srovnávat. V praxi to vypadalo tak, že divadelní lektor nebo dramaturg představil novinky z agentur nebo doporučené z výboru na schůzi a pak se o nich hlasovalo a rozhodovala nadpoloviční většina hlasů. Dokud výbor nerozhodl, nemohla se novinka koupit. Docházelo ale i k nečekaným situacím, jako když se před vídeňským divadlem setkal Štech s Jaroslavem Kvapilem²⁶⁰, který se také jel podívat na divadelní novinku, ale jiným vlakovým spojem. V takové chvíli opravdu záleželo na tom, kdo se první setkal s vedením divadla. V těchto momentech se nečekalo na schválení výborem, ale zástupci divadel podepsali smlouvu a výbor schvaloval volbu dodatečně. V případě uvádění nových oper, operet a baletů byl k diskusi přizván ještě kapelník.

²⁵⁶ V roce založení vinohradského divadla měl správní výbor 12 členů.

²⁵⁷ Na začátku 20. století byl za divadelní centrum doazajista považován Berlín. Největší agentura se jmenovala Bloch's Erben a ta zastupovala i výkonné umělce, takže se často stávalo, že pokud chtěl divadelní ředitel/principál získat práva na provozování textu/opery/operety musel si zároveň od agentury najmout i herce/zpěváky. Za výkonné umělce agentury inkasovaly procenta ze smlouvy. U divadelních textů se jednalo o tantiémy (procenta) ze vstupného.

²⁵⁸ K poměrům v městském divadle vinohradském. České slovo. Praha: J. V. Klofáč, roč. 3. č. 105., 7. 5. 1909, s. 2

²⁵⁹ V roce 1909 to byli: Eiselt, Miřička, Křištof, Pečírka, Fuchsa, Heberle, Kafka.

²⁶⁰ J. Kvapil byl v té době dramaturgem činohry Národního divadla.

Co se týče Štechovi režijní činnosti, uvedl na jeviště vinohradského divadla za dobu svého ředitelování 38 titulů.²⁶¹ Jednalo se o činohru, operu i operetu. Vzhledem k následující citaci je zřejmé, že o svých režijních předpokladech nijak nepochyboval:

„Studiu her jsem věnoval pozornost do nejvyšší možné míry. Chodil jsme do divadla před dávnou určenou dobou, abych mohl kancelářské povinnosti záhy učiniti zadost a přihlídati pak zkouškám. Bylo-li jen možno, chápal jsem se režie sám, poněvadž mi to bylo nejjistější zárukou zdárného a rychlého jich výsledku...”²⁶²

Toto svědectví nejen dokazuje jeho neochvějnou jistotu ve vlastní schopnosti, ale poukazuje i na neustálou přítomnost ředitele u zkušebního procesu jiných režisérů, což nám z dnešního kontextu musí připadat naprosto nepochopitelné pro obě strany. Nicméně stejná praxe probíhala i v Národním divadle. Schmoranz byl nejen přítomen u naprosté většiny zkoušek, ale za 22 let ve vedení ND zmeškal pouze 8 večerních představení.²⁶³

Zajímavý jistě je počet nastudovaných inscenací. V okamžiku Štechova odchodu mělo divadlo nastudováno 80 inscenací²⁶⁴, které bylo možno okamžitě nasadit po jedné zkoušce a pokud se týkalo operety, tak jedné klavírní korepetici.

„To byla naše velká síla vůči abonentům a naše páka pro získání příjmu. Páka jediná, neboť divadlo stojí a padá jen a jen s repertoirem. Ale nedostačí pouze míti repertoár. Jeho sestavení jest velkým uměním v městě, kde za každým rohem číhá konkurence. Musí se počítati s repertoirem ostatních divadel, s náladou publika, s oblibou herců, s dobou roční, se vším možným. Ředitel – toť repertoír...!”²⁶⁵

Pokud mluvíme o dramaturgickém programu ve vinohradském divadle v době Štechovy éry, je zajímavá i reflexe, se kterou se obracel na případnou negativní kritiku. Můžeme například citovat z dopisu redaktorovi Venkova Karlu

²⁶¹ Přehled premiér Vinohradského divadla. Zdeněk Hedvábný, Zuzana Paulusová. *Divadlo na Vinohradech 1907–1997*. Praha: Divadlo na Vinohradech 1997, s. 230

²⁶² Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 23

²⁶³ Z dopisu G. Schmoranze neznámému příbuznému ze dne 20.2. 1924. Pozůstalost J. Ježkové

²⁶⁴ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 51

²⁶⁵ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 33

Čvančarovi, který již v červenci 1910 vytýkal Štechovi příliš líbivý repertoár divadla. V první části odpovědi na článek se Štech obhazuje potřebou finanční stability divadla a subjektivním vnímáním toho, co kdo považuje za kvalitní dramaturgii. Ze závěru dopisu vyvozujeme, že si Šech z odborné kritiky opravdu nedělal příliš velké starosti, nebo minimálně chtěl, aby tak na novinářskou obec působil:

„Jeden zajímavý úkaz však naše doba vyvolala. Ukazuje se, že zlomyslné referáty vychovávají velmi dobře naše obecnstvo. Nejpádňější doklad toho jest, že stranické posudky zůstávají na naše obecnstvo bez vlivu právě tak jako reklamy. Tím nepřímou vede se obecnstvo k samostatnosti. Tj. účinek, k němuž můžeme si v zájmu kulturním jenom gratulovati.“²⁶⁶

To, že byl Štech kritikou vnímán jako kontroverzní již během prvního roku ve své funkci dokazuje i polemická stať *Zvrácené poměry v Městském divadle Vinohradském* Jaroslava Horáčka z roku 1909:

„Václav Štech, jak lze z jeho dosavadní činnosti bezpečně usoudit, jeví smysl pro frašky a operety. A poněvadž on je teď ve vinohradském divadle pánem všemohoucím a vůdčím činitelem v pravém slova smyslu, jest osud „druhého velkého divadla českého“, otevřeného s velkými nadějemi, po stránce umělecké zpečetěn.“²⁶⁷

Pokud mluvíme o repertoáru divadla, byla by škoda nezmínit v této kapitole i Štechův názor na rozrůstající se oblibu kin, které divadla čelila na začátku 20. století. Jak se dozvíme v následujících kapitolách, tak Štech svoji ideu ohledně užitečnosti audiovizu dokázal dotáhnout až k uspokojivému ekonomickému konci, kdy se vinohradský biograf provozovaný divadlem stal důležitým nástrojem příjmů.

„Pokud se divadel týče, jest nesporno, že kinematografy poškozují návštěvu divadel. Za levný peníz dostává se divadlu pestrého programu a poněvadž kinematografické obrazy rychle se střídají, vyhovuje to všem, kdož nechtějí v divadle dlouho seděti a příliš mnoho přemýšlet. Proto však není možno stavěti se proti kinematografům, jako bylo bláhovostí, když se před lety bránilo stavění železnic. Aby divadla kinematografy netrpěla, je možno zabezpečiti jedině tím, že v místech, kde se nalézají stálá divadla, udělí se koncesse pro představení

²⁶⁶ Z dopisu V. Štecha K. Čvančarovi ze dne 20. 7. 1910. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

²⁶⁷ Jaroslav Horáček. *Zvrácené poměry v Městském divadle Vinohradském*. Praha: vl. n., 1909, s 3

kinematografická pouze divadlům. Jest správně, aby z kinematografů měli zisk ti, kdož na škodu umění nejvíce jsou sami poškozeni."²⁶⁸

5.6. Ekonomická situace divadla

*„Doporučuji všem nejúzkostlivější spoření po stránce vnější – zato jsem toho mínění, že skrbení na gážích u povolaných činitelů – především herců – pokládám za velkou chybu.“*²⁶⁹

Štech považoval finanční gramotnost za naprostý základ vedení divadla. Tvrdil, že ředitel má vědět nejen, jestli jsou požadavky uměleckého personálu nutné, ale také z jakých zdrojů je lze co nejlevněji získat. Tedy dovednost, kterou bychom dnes pravděpodobně přisoudili produkčnímu.

Díky Štechovým vzpomínkám existuje dostatek materiálů o tom, jak bylo vinohradské divadlo v době jeho ředitelování dále spravováno. Například víme, že se ředitel musel každé ráno potýkat s dokumenty jako: inspicientův výkaz o průběhu včerejšího představení, kontrolorův výkaz, co se odehrálo v hledišti, účet včerejších příjmů a vydání, výkaz zkoušek a prací v krejčovně a účet honorářů.

Všechny peníze u sebe soustřeďoval hlavní pokladník za dozoru účetního a kontrolora. Za správné účtování odpovídal výborem zvolený pokladník a tři revizoři, kteří podávali zprávu rovnou výboru. Peníze se ukládaly do Vinohradské záložny a směly se vydat jen na příkaz podepsaný ředitelem nebo pokladníkem.

V memoárech najdeme i vzpomínku, která může působit úsměvně, ale na druhou stranu nejlépe ilustruje, co za typ úzkostného hospodáře Štech skutečně byl a do jaké hloubky znal divadlo po ekonomické a personální stránce. Při jeho neustálých snahách, aby divadlo ušetřilo v provozu zjistil, že místo jednoho topiče, který si měl účtovat hodiny přes čas, si hodinu účtují topiči hned tři, a to i v létě, kdy se v divadle pochopitelně netopilo. Zároveň si účtovali i hodiny do konce představení, i když topit se přestávalo ve 20.00, protože vytopená budova již do konce představení teplo udržela, což je zajímavý vhled do provozu celého domu.

²⁶⁸ Vilém Bitnar. *Hlídka literární a umělecká*. Praha: Vilém Bitnar, 1912, roč. 1912., č. 6., s. 227

²⁶⁹ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 36

Štech také v divadle ukládal opisy veškeré své korespondence a originály došlých dopisů. Ředitelova kancelář měla povoleno v době jeho nepřítomnosti otvírat i jeho soukromou korespondenci a náhradní klíče od ředitelny, divadelní kanceláře, a dokonce Štechova psacího stolu měl u sebe vždy inspicient.

K podobným poměrně atypickým projevům otevřenosti vedla Štecha pravděpodobně negativní zkušenost ze Slaného. Stejná zkušenost a puntičkářská povaha vedla i k jeho až obsesivně úzkostnému zaznamenávání veškerých kroků, a to hlavně těch finančních. I když dneska nemáme k dispozici zdaleka všechny účetní knihy ani kopie veškeré korespondence dokážeme alespoň uvést základní ekonomické ukazatele z doby Štechova ředitelování a vyvrátit tím jednu z hlavních výtek jeho oponentů, a to že bylo v době jeho ředitelování divadlo finančně ztrátové.

5.7. Příjmy a výdaje

V roce 1908 činil roční příjem divadla 504 808 korun. Výdaje ale dosáhly částky 535 057 korun. Když Štech přebíral divadlo, byl schodek 31 069 korun, a když se k němu přidal ještě deficit z minulé sezóny, činil 68 093 korun.²⁷⁰ Ekonomicky divadlu pochopitelně neprospěla ani dvouměsíční stávka, která instituci připravila o řadu abonentů²⁷¹. Dalším nečekaný výdaj přinesl novému vedení nový zákon o pojištění zaměstnanců, který divadlo stál 26 000 korun ročně.

Již během roku 1909 se Štechovi podařilo zvýšit příjem divadla o 85 000 korun, a naopak snížit výdaje. V roce 1909 tedy divadlo poprvé končilo s mírným ziskem 31 313 korun.²⁷²

V roce 1910 se divadlu začali pozvolna vracet předplatitelé.²⁷³ Jak ukazuje přehled v příloze výnosy z abonmá po celou dobu Štechova ředitelování se pozvolna, ale jistě navyšovaly. Za sezónu 1912/13, kterou již Štech v divadle nedokončil, vzrostly na téměř 130 000, což byla částka jen o pár tisíc nižší, než kolik tvořilo předplatné po otevření divadla. Ať již budeme posléze Štechovy

²⁷⁰ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 29

²⁷¹ Abonentí vyčkávali, jak se situace v divadle po stávce vyvine.

²⁷² Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 30

²⁷³ Příloha 29 – Přehledová tabulka příjmů ze vstupného. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

dramaturgické volby hodnotit jakkoliv, faktem zůstává, že předplatitelé se do divadla nejen vraceli, ale postupem let jich dokonce přibývalo.

Nejvyšší příjmy 665 149 korun divadlo zaznamenalo v roce 1910. Jednalo se zároveň i o rok s nejvyššími výdaji – 631 850 korun. V další sezóně přijalo divadlo 607 902 korun a náklady tvořily 592 769 korun. V posledním roce Štechova úřadování činili příjmy 618 084 korun a výdaje byly 619 270 korun. V posledním roce tedy došlo opět k mírnému schodku v rozpočtu a to 1186 korunám.

Už na konci roku 1912 tvořil Štech rezervní fond divadla 50 000 korun a divadlo vlastnilo majetek ve výši 480 584 korun. Město Vinohrady se také ve stejném roce zavázalo dávat divadlu 17 000 korun ročně a hradit do určité výše energii a dopravu dekorací. S příspěvkem od okresu a od Vinohradské záložny tvořila tedy subvence divadla v roce 1912 asi 56 000 korun ročně.²⁷⁴ Zajímavostí jistě je i „nadčasovost“ Štechova rozhodnutí nevyrábět scény a dekorace ve Vídni nebo v Berlíně, jak tomu bylo do té doby zvykem, ale oslovit pražské řemeslníky.

Jak vidíme v přiložené tabulce, Štechovi se podařilo ušetřit i v denních divadelních nákladech:

1908.....	37 036 K
1909.....	37 261 K
1910.....	32 741 K
1911.....	14 489 K
1912.....	9 216 K ²⁷⁵

Ve Štechových záznamech nalezneme zajímavé informace i o výši divadelních honorářů ze začátku 20. století. Jak vidíme, Štech dokázal v divadle udělat hodně finančních škrtů, snížit počet personálu a vrátit divadlu platící diváky. Jeho hlavní navýšení výdajů se týkalo tedy převážně zaměstnaneckých mezd:

„V divadle řízeném korporací jedna gáže zvyšuje druhou. Soukromý podnikatel může si každého člena platit tak, jak ho potřebuje. Nikdo se ani

²⁷⁴ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 31

²⁷⁵ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 32

dověděti nemusí, kolik herec dostává, v takovém divadle platí jedna vůle a jeden směr, zde se intrikou nedá nic zvrátiti, co bylo ustanoveno. Ale družstevní podniky divadelní jsou v tomto ohledu přístupny vlivům nejrozumnějším..."²⁷⁶

Když Štech přebíral ředitelskou agendu, činily roční náklady na mzdy 360 553 korun. Honoráře pro hosty pak 38 295 korun. Během první Štechovy sezóny klesly, kvůli propuštění řady zaměstnanců, mzdy a mírně se navýšily výdaje za umělecké honoráře. V roce 1910 stouply ročně mzdy nad částku 385 000 korun a honoráře se přiblížily k 50 000 korun, což bylo dané stabilizovanou finanční situací divadla. V praxi Štech navrhoval navýšení finančního ohodnocení, ale výbor družstva mu musel návrh vždy schválit. V roce 1911 dopadla na Evropu krize v důsledku extrémního sucha. V divadle se to projevilo nižším počtem návštěvníků, v Praze pak výrazným zdražením. Štech musel přidat na mzdách orchestru a sboru.²⁷⁷ Z tohoto roku máme k dispozici i další Štechovu statistiku. Příjem z činoherních představení tvořil v tomto roce 27 % z celkových výnosů divadla, 6 % tvořil příjem z koncertů, 46 % bylo z operetních představení a pouze 21 % tvořily příjmy z operních představení.²⁷⁸ Vzhledem k opravdu slabému roku přišla opět na přetřes existence opery. Vinohradské divadlo se kvůli tomu dokonce sešlo s Národním divadlem. Štech nabídl řešení, aby Národní divadlo v následujícím roce odehrálo pro Vinohrady 60 představení za honorář 3000 korun za jedno představení. Tím by se vyřešil dluh předplatitelům a Vinohrady by se tak staly pouze činoherní scénou. Návrh ale ve výboru družstva neprošel. Štechovi tak dál zůstala v gesci nevýdělečná opera a pak opereta, která na sebe sice vydělala, ale za kterou byl Štech neustále osočován z odborných divadelních kruhů.

Ve finálním roce jeho „vlády“ tak náklady na mzdy pro zaměstnance činily 410 986 korun na honoráře 57 520 korun. Pro představu roční plat sólisty vinohradského divadla v první čtvrtině 20. století činil cca 6000 korun ročně.²⁷⁹

Od roku 1913 spravovalo divadlo také biograf Minuta²⁸⁰, který se stal významným vedlejším zdrojem příjmů. Tento model se osvědčil hlavně během

²⁷⁶ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 32

²⁷⁷ Je zajímavé, jak tyto dva subjekty jsou častými hybateli ekonomických a sociálních změn ve velkých příspěvkových divadlech.

²⁷⁸ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 44

²⁷⁹ Tamtéž

²⁸⁰ Biograf Minuta otevřela správa vinohradského divadla roku 1913 v zahradě Národního domu na Královských Vinohradech, aby ziskem z promítání filmů dotovala a ekonomicky stabilizovala rozpočet divadla.

první a částečně i druhé světové války.²⁸¹ Biograf ročně přinášel divadlu až 100 000 korun.²⁸²

Když Štech opouštěl divadlo, činil přebytek 684 korun. Zároveň opouštěl divadlo do jisté míry subvencované, pro rok 1913 se mu podařilo od obce a okresu získat dotaci 32 000 korun, a s plánem na vedlejší příjem v podobě biografu. V zálohách na další tituly bylo dalších téměř 45 000 korun. Za dobu jeho úřadování také došlo k řádnému odpisu inventárního majetku družstva.²⁸³ Ať již tedy budeme posuzovat Štechovu éru ve vinohradském divadle jakkoliv, rozhodně se nedá tvrdit, že ublížil divadlu ekonomicky.

5.8. Personální agenda

Aby ušetřil, propustil Štech za dobu svého vedení mnoho zaměstnanců. V roce 1913 například bylo smluvně vázaných sólistů v divadle 39, zatímco v roce 1908 bylo smluvních závazků 64. Orchester se za 5 let snížil o 9 zaměstnanců. Technický personál o 10 úvazků atd. Místo původně 317 zaměstnanců mělo divadlo v době Štechova odchodu zaměstnaneckých poměrů 247, což znamená o 70 úvazků méně. K úbytku úvazků došlo po zrušení osmičlenného baletního souboru v roce 1912.²⁸⁴ Pokud Štech potřeboval tanečníky, zaměstnal je na honorář.²⁸⁵

O Štechových manažerských rozhodnutích v průběhu ředitelování vinohradského divadla si můžeme myslet leccos. Z jeho vzpomínek, vzpomínek kolegů, ale i dochované korespondence vyplývá, že měl ale opravdu rád zaměstnance divadla a nerad dával výpovědi. Pokud už zaměstnanec výpověď dostal, nebo mu hrozila, často se obracel na Štecha jako na poslední možnou

Okupačními úřady bylo kino r. 1942 divadlu odebráno a přejmenováno na Elektra. Při náletu 14. února 1945 bylo těžce zasaženo, o dva roky později zbouráno.

²⁸¹ Vinohradské divadlo přestalo biograf Minuta provozovat v roce 1942.

²⁸² Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 31

²⁸³ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 45

²⁸⁴ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 50

²⁸⁵ Zde se nám opět nabízí zajímavá paralela se současnou divadelní situací, kdy například v pražském Národním divadle je takřka celý baletní soubor OSVČ²⁸⁵, a nemají tudíž v ND úvazek. Na rozdíl například od operního souboru. Štech také předbíhá trend, který začal v České republice během transformace divadelní sítě, kdy je nejen téměř celý technický personál, ale i řada výkonných umělců angažována řediteli divadel jako osoby podnikající (OSVČ), a tudíž nejsou v divadle v zaměstnaneckém poměru. Stejně jako dnešním divadelním manažerům, tak i Štechovi odpadla povinnost za pracovní výkon odvádět pojištění.²⁸⁵

záchranu. Dochoval se například nedatovaný dopis herečky Zdenky Borecké, sestry spisovatele a hudebního kritika Jaroslava Boreckého, která obdržela od výboru družstva výpověď a obrací se na Štecha s prosbou, aby výpověď stáhl. Apeluje v něm nejenom na Štechovu známost s bratrem, ale i na existenční problémy, které nebude jakožto nezaměstnaná herečka schopná řešit:

„Jedná se mi též o otce, kterého jen poznámka, že bych mohla dostat výpověď tak rozčílila, že jsme musely povolat lékaře. Kdybych mu musela sdělit, že skutečně je tomu tak mohla by jej ranit mrtvice – a já bych byla bez svého živatele i bez místa. Nemám pražádného jmění, naopak ještě něco dluhů, byla bych tím uvržena do zoufalého postavení, kde bych našla hned obživu? Bratr má děti, ten mne živit nemůže.“²⁸⁶

5.9. Příchod Hilara

„V divadle se musí pracovati v kancelářích mnoho a rychle. Odklady byrokratické nejsou tu možné – divadlo je stále chvějící se organismus, jehož zdar spočívá nejen na svědomité práci hrajících a zpívajících, ale i na dochvilnosti osob vedoucích a úředních...“²⁸⁷

Václav Štech nastupoval do divadla ve trojici s F. A. Šubertem J. Kamperem. Komplikovaný vztah Štecha s dramaturgem můžeme dnes vysledovat až do období Štechových aktivit v Máji. Jak již dnes víme, existovala pravidla, za kterých bylo možné stát se členem spolu Máje.²⁸⁸ Řada literátů podmínky nesplňovala a pro ně o patnáct let později, než byl založen Máj, založil právě Jaroslav Kamper Kruh českých spisovatelů.²⁸⁹ Než se setkali na půdě vinohradského divadla, často si tito dva literáti a organizátoři spolu vyřizovali účty v tisku. Nicméně v rámci nástupu do divadla se vášně uklidnily a kolegové spolu zpočátku vycházeli, i když Štech Kamperovi vyčítal, že je dramaturg – improvizátor, který příliš často podléhá nátlakům ze svého literárního okolí. Také mu vyčítal, že víc věnuje výběru zahraničních titulů než domácí tvorbě. V době stávky se asi i z těchto důvodů postavil Kamper proti Štechovi a jako jeden z mnoha se dožadoval jeho odchodu. To se ale Kamperovi nevyplatilo a nedlouho poté v květnu 1909 byl z divadla

²⁸⁶ Z nedatovaného dopisu Zdenky Borecké V. Štechovi. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

²⁸⁷ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 286

²⁸⁸ Pět let soustavné literární činnosti nebo dva vydané tituly.

²⁸⁹ Jednalo se o velmi podobný subjekt, jako byl spolek Máj, ale s jinými vstupními pravidly.

propuštěn, což ovšem znamenalo, že bylo potřeba nově obsadit místo dramaturga divadla.

Štechovi rozhodně nebylo proti mysli, že by tuto funkci zastával nadále v divadle sám. Do not mu hrálo i to, že rok 1910 byl pro něj v divadle mimořádně úspěšný. Divadlo dokázal vytáhnout z finančních problémů a vraceli se mu diváci. Proto se mu také asi podařilo prosadit návrh, že nového spolupracovníka se vybere on sám a až podle toho, o koho půjde, se rozhodne, jestli obsadí post dramaturga nebo tajemníka.

Ze skupiny Máje nechtěl Štech nikoho. Báł se, aby na něj někdo nezaútočil pro protekci. Nepřipadalo mu taktické vybrat ani nikoho z Kruhu českých spisovatelů, kde byli všichni ještě pohoršeni vyhozením Kampera. Výběr měl tedy Štech poměrně zúžený. V tu chvíli se ale okolo něj začal ochomýtat Karel Hugo Hilar. Štech původně nechtěl Hilara v divadle již z toho důvodu, že se Hilar v minulosti v tisku nevyjadřoval zrovna lichotivě o Štechově tvorbě²⁹⁰, ale nakonec se nechal přemluvit²⁹¹, mimochodem velkou přímluvkyní byla pochopitelně i herečka Zdeňka Baldová²⁹², a 1. listopadu 1910 nastoupil Hilar do divadla jako tajemník. Mezi jeho první aktivity patřil projekt získání druhé scény pro vinohradské divadlo. Uvažovalo se o koupi Pištěkovy arény, nebo o výstavbě nové budovy v Riegrových sadech. Koupi Pištěkovy arény výbor neodsouhlasil. Nakonec se ale podařil prosadit další Štechův nápad a to, že si pod sebe divadlo vezme od roku 1913 městské kino a výnosy z něj použije na svou hlavní činnost.²⁹³

Zajímavostí je, že v této době dostává Štech opětovnou nabídku na vedení Národního divadla. Vzhledem k tomu, že měl ale v tomto roce zřejmě pocit, že se mu vše daří a že je jeho post díky momentálním úspěchům neohrožitelný, okamžitě nabídku odmítl.

Nicméně ze Štechovy korespondence lze vyčíst, že již o rok později, tedy v roce 1911, ho poprvé napadlo, že o divadlo bude usilovat František Fuksa, který by v divadle rád usedl na post ředitele. Štech podezírá, že za přislíbený post dramaturga divadla by o nového ředitele usiloval i tajemník Hilar. Do ředitelského trojlístku měl přibýt ještě L. Čelanský. Štech dokonce i předpovídá, že jeho

²⁹⁰ Karel Hugo Hilar. *O divadle*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2002, s. 575–605

²⁹¹ Hilara do divadla prosazoval František Fuksa, ale Štechovi ho například doporučoval i jeho syn V. V. Štech.

²⁹² Zdenka Baldová, rozená Zdeňka Balašová (1885–1958) byla česká herečka a později manželka Karla Hugo Hilara.

²⁹³ V případě zřizovaných divadelních institucí spadá do hlavní hospodářské činnosti převážně nastudování a uvádění divadelních her.

případný odchod bude doprovázet skandál. Se svými obavami se svěřil Burešovi, který mu nastínil své další plány s budoucností divadla. Plány, které do jisté míry mohly uspišit Štechův pád. Bureš hodlal v roce 1914, kdy končila družstvu smlouva s obcí o provozování divadla, divadlo už znovu žádnému subjektu nezadat a přenechat jeho vedení obci jakožto zřizovateli. Vklad družstva se měl vyplatit pomocí půjčky od záložny a vedení divadla mělo zůstat v rukách tří zástupců obce. Mezi nimi měl být samozřejmě i Bureš. Místo ředitele ale mělo být nabídnuto Štechovi.

Burešovo ujištění sice Štecha na několik měsíců uklidnilo, ale i tak se obával, že kdyby se měl K. H. Hilar, pro něj momentálně stěžejní osoba v divadle, rozhodnout, dal by přednost Františku Fuksovi. Fuksa byl městský úředník a divadelní nadšenec. Nicméně neměl ani tolik zkušeností s divadlem, ani nebyl dramatik jako Štech, a proto se Hilar správně domníval, že za jeho ředitelování by měl v divadle volnější ruce. Pracovní vztahy Štecha a Hilara se stále více komplikovaly. Hilar vyčítal Štechovi, že je autoritářský, a Štech Hilarovi, že je neloajální, že nečte všechny texty, co do divadla dojdou, a že vysedává v kavárnách víc než v divadle.

5.10. Spory a různé

Všechny tyto pohnutky vedly v roce 1912 Štecha k tomu, že přijal nabídku ředitelovat městské divadlo v Plzni.²⁹⁴ Nicméně opět se nechal od některých členů z výboru přemluvit, aby na Vinohradech zůstal. Situaci neusnadňoval ani Bureš, který se i na veřejných schůzích přestal tajit svým záměrem s divadlem a údajně dokonce nahlas pronesl, že kdyby bylo na něm, svěřil by divadlo Štechovi jakožto podnikateli a ten by prostě městu platil nájem 25 000 korun ročně a mohl si divadlo řídit sám.

V roce 1913 měl Štech proti sobě i velkou část divadelní odborné veřejnosti, která ho kritizovala za výběr několika neúspěšných titulů v sezóně. Nejhuře byl hodnocen „Samson v zajetí“ od německého dramatika Antona Ohorna, kterého divadlo uvedlo v červnu 1913. Podle vzpomínek bývalého ředitele se jednalo o text, který Štech kategoricky odmítl, ale ve výboru ho prosazoval vehementně Fuksa. Divadlo bylo ve finanční krizi a nutně potřeboval dotaci od obce. O takové

²⁹⁴ Dnes Divadlo J. K. Tyla

finanční kompenzaci rozhodoval vedoucí městské úřadu, kterým nebyl nikdo jiný než právě doktor Fuksa, který začal vyhrožovat, že odejde z výboru družstva, když se mu nepodařilo prosadit ani jeden titul. Štech se údajně nechal přemluvit od Hilara, aby uchlácholil Fuksu tím, že divadlo text uvede. Inscenace propadla u kritiky²⁹⁵ ²⁹⁶i u diváků a Štech byl obviněn, že uvádí hru, za kterou tantiémy platí Němcům.²⁹⁷ Vzhledem k následujícím událostem Štech samozřejmě považoval uvedení textu, ke kterému ho dovedl Fuksa s Hilarem za součást plánovaného komplotu proti němu. Bohužel máme o této „aféře“ svědectví pouze ze strany Štecha, takže dneska těžko rozhodneme, jaká byla skutečnost, ale faktem zůstává, že špatná dramaturgická volba byla jen dalším hřebíčkem do Štechovy pomyslné divadelní rakve.

*„Třicet posledních minut svého života – kdy budu míti jistě velmi naspěch – dal bych za to, kdybych měl zachytit úsměv, jímž se za mými zády vyčastovali navzájem dr. Fuksa a tajemník Hilar ve Vinohradském divadle, když mne byli v létě 1913 po mém velkém zdráhání přece jen oblékli do hloupé německé Ohornovy veselohry jako do svrchníku. Řekli si jistě očima, že tedy mají konečně štiku v síti...“*²⁹⁸

Nespokojenost s ředitelem začali projevovat i někteří diváci:

„Slavné společnosti divadla Vinohradského... Pochybujeme dále, že p. Štech hodí se na ředitele, je to sice dobrý kšeftsman, který by snad pozvedl nějaký kšeft, nějaký obchod, ale divadlo umělecky přivedl na mizinu.“ Vinohradáci²⁹⁹

Během června 1913 nabraly již události v divadle rychlý spád. 13. června nastupuje Štech na dovolenou a odjíždí s celou rodinou do letního domu v Libiši.³⁰⁰ 26. června proběhne v divadle schůzka výboru družstva a starosta Bureš navrhne Štechovi prodloužit letní dovolenou.³⁰¹ Jako důvod uvede mediální štvanici proti

²⁹⁵ Čas. Praha: Jan Herben, roč. 27., č. 154., 7. 6. 1913, s. 8

²⁹⁶ Divadlo. Zvon. Praha: F. Šimáček, roč. 13, č. 39., s. 544

²⁹⁷ Tantiémy byly placeny německému spolku Schulverein, který se dle českých period snažil například poněmčovat české děti.

²⁹⁸ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922, s. 357

²⁹⁹ Nedatovaný a nepodepsaný dopis vedení divadla. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

³⁰⁰ Letní dům v Libiši (7 km od Mělníka) si Štech pořídil ještě před nástupem do vinohradského divadla. Oblíbenou usedlost, ke které během let přikoupil řadu pozemků, prodal před svým stěhováním do Brna. Zajímavou archiválií by jistě byla i kniha „Libiš“, do které si Štech zaznamenával, kdo přijel na návštěvu. Kniha se ale bohužel nezachovala.

³⁰¹ Příloha 30 – Nedatovaný dopis předsedy Družstva ND K. Marka V. Štechovi s informací o prodloužení dovolené. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

Štechovi v tisku převážně pro uvedení inscenace „Samson v zajetí“. Dalším důvodem je několik plánovaných výpovědí a snižování platů v divadelním souboru, a tudíž potencionální nevraživost zaměstnanců vůči řediteli. Štech se měl stáhnout z očí veřejnosti i zaměstnanců divadla původně na tři měsíce. Štech se okamžitě vrátil do Prahy, kde konfrontoval předsedu Družstva Karla Marka, který ale minimálně ve Štechově případě nehrál žádnou výraznou roli a vždy se takticky přidával na stranu momentálně silnějšího soupeře. Opravdovými Štechovými spojenci byli v tuto chvíli mladočeský vinohradský politik Karel Prokopec, který na protest proti Štechovu odchodu a způsobu, jakým k němu došlo, dokonce opustil výbor družstva a Štechův přítel a kolega z divadelního výboru dramatik Josef Štolba³⁰². Ostatní ve výboru vyčkávali, co se bude dít. Mezitím, že se plnily Štechovy nejhorší sny. O nucené dovolené ředitele divadla začal informovat tisk, zároveň bylo zveřejněno, že se do divadla vrací jako šéf opery Ludvík Čelanský a činohru povede Karel Hugo Hilar. V plánu bylo z divadla vystřadit operetu a opět upřednostnit operu. Dnes již víme, že Čelanský vydržel ve vedení opery rok. Opera skončila na Vinohradech po stávce roku 1919. A od tohoto roku patřilo divadlo pouze činohernímu souboru, tak jak Štech navrhoval od založení divadla.

5.11. Štechův odchod z divadla

V následujících dnech začal již v divadle úřadovat František Fuksa. Byly vyměněny zámky u ředitelny a divadlem se nesly více či méně absurdní pomluvy proti Štechovi. Mezi nejslavnější patří legendy o přijímání úplatků v podobě zastřelených bažantů, o placení volnými vstupenkami u řezníka nebo o nepřátelství s Hilarem, protože Štech odmítl jeho dvoření nejstarší dceři. Mezi nejzávažnější obvinění patřilo, že Štech není dobrým vlastencem a že divadlo celé roky okrádal. Mezi další obvinění patřilo, že Štech projezdil za čtyři roky ve funkci 80 000 korun na zahraničních cestách. Díky Štechovu pečlivému účetnictví máme alespoň doklad ohledně reálných nákladů na služební cesty na začátku 20. století. Víme například, že diety na jeden den tvořily 40 korun. Známe také náklady na cestovné například za rok 1909. Cestovní náklady za tento rok byly 753 korun, vstupenky stály 245 korun. Na dietách Štech získal 1670 korun. Telegramy ho stály 75 korun.

³⁰² Josef Štolba (1846–1930) byl český dramatik, vychovatel, právník a spisovatel.

Za všechny Štechovy služební cesty vynaložilo divadlo ve skutečnosti za čtyři roky 9534 korun.³⁰³

Tisk se v prvních dnech krize postavil za nové vedení.

„Mladému divadlu přejeme opravdu, aby krizi přečkalo šťastně a aby z ní vyšlo zdravější, než kdy bylo. První krok již učiněn. Ředitel Štech odchází, napravena i jeho poslední opatření³⁰⁴ (...) Ukazuje to, jakou pozici měl p. Štech do posední chvíle. Chtěl být a byl absolutním pánem divadla. Ředitel Štech byl podnikavý. Budilo to důvěru, ale podnikavost jeho byla překotná a sensacechtivá. Nebyla vedena soustavnou a pomalou péčí o umění.“³⁰⁵

Stejně tak kvituje odchod ředitele i Narcis Budil v Pražské lidové revue³⁰⁶, kde Štecha popisuje jako beztaktního a samolibého člověka, který by nakonec přivedl vinohradské divadlo k finančnímu a uměleckému úpadku.

Národní listy se takticky zdržují komentáře, pouze upozorňují, že celá kauza dokazuje, že *„naše divadelní poměry jsou bolavé a nepěkné jako veřejné poměry vůbec.“³⁰⁷*

Na začátku července také vyšlo v novinách prohlášení podepsané všemi členy orchestru, opery i činohry, kteří v něm děkovali výboru Družstva za odstavení Václava Štecha. O několik dní později se ukázalo, že prohlášení ve skutečnosti podepsalo jen několik členů z divadla a že za informací byl pravděpodobně Hilar. Nicméně jak už to bývá, druhá informace neměla na veřejné mínění zdaleka takový dopad jako ta první, ale pro Štecha to byla pravděpodobně největší rána. Na komplot ze strany výboru a vedení divadla byl připraven, a konec konců již několika se sám účastnil, i když částečně smyšlenou reakci od zaměstnanců divadla zřejmě opravdu nečekal.

Zatímco se Prahou tiskem a mezi veřejností šířily pomluvy proti Štechovi, snažil se ředitel o svolání výboru, aby mohl pomluvy vyvrátit. Dneska již nezjistíme, jestli to bylo vinou prázdnin a letních dovolených, nebo jestli to byl pečlivě plánovaný tah Štechovy opozice, ale pravdou je, že se výbor sešel až ke konci července. Důkaz o tom že se výbor skutečně nesešel dříve můžeme najít i ve

³⁰³ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. S. r. o., 1922, s. 67

³⁰⁴ Odvolání některých výpovědí.

³⁰⁵ Ke krizi vinohradského divadla. *Čas*. Praha: Jan Herben, roč. 27., 1.7. 1913, s. 6

³⁰⁶ *Pražská lidová revue*. Praha: Josef Pávek, roč. 9., č. 10., s. 284

³⁰⁷ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, roč. 53., 4. 10. 1913, s. 3

Štechově korespondenci, kdy mu 5. července 1913 předseda Družstva Karel Marek píše, že nemohl před výborem uskutečnit žádné prohlášení ohledně odcházejícího ředitele, protože se schůze neuskutečnila.³⁰⁸ Na základě schůzky z konce července vydal prohlášení pro media:

„Správní výbor Městského divadla vzhledem ke zprávám některých listů, jako by ředitel p. Václav Štech odešel na dovolenou pro hospodářské nepořádky, pokládá jednohlasně za povinnost na ochranu cti jeho konstatovati, že zprávy takové naprosto nejsou pravdivy, nýbrž jen pomluvami a osobním snižováním...”³⁰⁹

Nicméně v září byla Štechovy prodloužena nevyžádaná dovolená nejprve do 1. října a posléze až do 30. června 1914, kdy ale i oficiálně končila jeho smlouva s divadlem.

Tentokrát Štech nicméně přišel již s vlastním vyjádřením pro tisk:

„Valná hromada Družstva, jmenovala mne roku 1909 ředitelem vinohradského divadla do 30. června 1914, o čemž byla vypsána smlouva žádnou stranou nevypovězená. Jsem tedy a zůstávám ředitelem divadla. Správní výbor porušuje smlouvu tím, že mne koncem června oddálil od řízení divadla dovolenou udělenou na tři měsíce a prodlouženou nyní do konce trvání smlouvy... Po takových zjevech musím se vzdáti mlčení v zájmu divadla ode mne vyžádaného a jsem nucen podati účet své umělecké i hospodářské činnosti v divadle. Stane se tak publikací „Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy“, kterou v nejbližší době vydám...”³¹⁰

Štechova brožura vyšla skutečně na začátku října³¹¹ a způsobila velký rozruch. Tisk se začal pomalu obracet na Štechovu stranu. Velké zastání našel například u Jindřicha Vodáka, ale i u bývalých zaměstnanců. Dochoval se například dopis od účetního divadla, který už 6. 6. 1913 píše Štechovi:

„Slovutný pane řediteli, teď teprve poznal jsem divadlo, v první řadě jeho členy tak, jak jste mi ho někdy líčil. Věděl jsem, že jsou na světě povahy bídné, ale že by to šlo tak daleko, to jsem si nikdy nepomyslel. Přičí se mi strašně, abych Vám sděloval podrobnosti. Prosím vás, pane řediteli, kdybyste potřeboval nějaké

³⁰⁸ Příloha 31 – Z dopisu K. Marka V. Šechovi ze dne 5. 7. 1913. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

³⁰⁹ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 434

³¹⁰ Václav Štech. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922, s. 465

³¹¹ Byla k dostání za 90 h.

výkopy, výtahy z knih, účtů jen mě napište, milerád ihned vám vše obratem zašlu. Byl bych hrdým na to, kdybych vám, kterého nade všechny ctím a si vážím, mohl býti nápomocen k tomu, byste své nepřátele vítězně přemohl."³¹²

V dalším dopise z června 1913 nabízí pravděpodobně zaměstnankyně kanceláří divadla R. Hoffmanová Štechovi, že mu zdarma cokoliv přepíše, nebo mu jinak pomůže s korespondencí. Vrací se také k situaci, kdy měla odeslat Štechovi z divadla oficiální dopis a když do adresy napsala, že se jedná o ředitele divadla, dostal přítomný Hilar záchvat a donutil ji adresu opravit, i když Štech byl tou dobou ještě oficiálně ve funkci.

Opět se ohlásila Společnost Národního divadla ohledně možné spolupráce a se Štechem se začalo počítat na post ředitele nového kulturního centra, které mělo vzniknout na ostrově Štvanice.³¹³

Po prvních bouřlivých reakcích se ve Štechův prospěch začíná obracet i denní tisk. Například již v červenci 1913 vyšel článek ve Venkově^{314 315}, který poměrně věcně odkazoval na události posledních týdnů. Vysvětloval, že Štech musel v důsledku hospodářské krize propustit několik zaměstnanců, také se vracel ke sporu Štecha a některých členů výboru ohledně většího zastoupení opery v divadle. Obhajoval Štechův postoj, že opera nemůže kvalitou konkurovat Kovařovicově opeře v Národním divadle a že je lepší pro divadlo uvádět kvalitní operetu, na kterou přijdou diváci než slabou operu, která nebude mít návštěvnost. Zároveň, ale autor připouští, že Štech už svůj boj o divadlo zřejmě prohrál.

Až o několik týdnů později ve stejných novinách otisklo vyjádření i samotné družstvo:

„Správní výbor Městského divadla vzhledem ke zprávám některých listů, jako by ředitel p. Václav Štech odešel na dovolenou pro hospodářské nepořádky pokládá jednohlasně za povinnost na ochranu cti jeho konstatovati, že zprávy takové naprosto nejsou pravdivy, nýbrž jen pomluvami a osobním snižováním."³¹⁶

³¹² Z dopisu účetního (podpis je nečitelný) V. Štechovi ze dne 6. 10. 1913. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

³¹³ Snahy o nový kulturní prostor (jednalo se o několik divadel, kaváren a restaurací) na Štvanici přetl začátek 1. světové války. Původně ale měl na projektu participovat Jaroslav Kvapil a návrh nakreslil Josef Gočár.

³¹⁴ *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické. roč. 8., č. 155., 4. 7. 1913, s. 6.

³¹⁵ *Venkov* byl český agrární deník, v letech 1906 až 1938 ústřední tiskový orgán agrární strany, v období protektorátu (1939–1945) jeden z listů Národního souručenství.

³¹⁶ *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické. roč. 8., č. 233., 4. 10. 1913, s. 3.

V těchto dnech se konečně k celé kauze vyjádřil i časopis Máj, který se překvapivě držel dlouho od celé kauzy stranou, což vzhledem k tomu, že se jednalo o více méně Štechovo „domácí“ periodikum, rozladilo řadu jeho přátel a spolupracovníků:

„Prosím vás, psal nám například známý muž – jak si máme vysvětlit to vaše zarputilé mlčení? Copak není vaší, když ne už kamarádskou, alespoň morální povinností, Štecha v těžké chvíli se zastat, nebo alespoň pronést objektivně svůj soud?“³¹⁷

Nejmenovaný autor článku vysvětluje, že se periodikum Štecha nezastalo, aby mu neublížilo a na jeho vyslovené přání, aby naopak jeho podpora nepřitížila Máji. Těžko dnes posoudit, jestli to byl pravý důvod, proč se Máj k celé kauze vrací téměř až po roce, ale alespoň nám článek přináší svědectví, do jakých absurdit se pomluvy Štecha po Praze dostaly včetně toho, že na své chalupě během červencových událostí spáchal sebevraždu skokem pod vlak nebo že se utopil v řece. Autor se také zmiňuje, že několik týdnů nemohli Štechovi přívrženci téměř vycházet z bytu a jak byl v restauraci slovně napaden syn V. V. Štech, který v té době již působil ve vysoké funkci Muzea Hlavního města Prahy.

V celé kauze otočil i původně novému vedení nakloněný Čas:

„Vlastní příčinou sesazení Štechova byl prostě nátlak těch, kteří se dychtili dotříť na jeho místo, aby směli v divadle provozovat svoji vůli. Štech jim pomohl sám nepřátelstvím, jež si všelijak nadělal; mezi herci, úřednictvem a technickým personálem nemohl dojít bezpečné obliby ředitel, který dával výpovědi, omezoval výdaje a pokoušel se utužovat přísnou kázeň. Že by bylo vynikající radostí být ředitelem Městského divadla vinohradského, to z brožury³¹⁸ věru nevyplývá. Mít nad sebou tolik mocných pánů, kteří mohou pořád projevovat spokojenost neb nespokojenost a nebýt si nikdy v ničem jist svojí samostatností!“³¹⁹

Nicméně na návrat na Vinohrady bylo již pozdě. 4. září 1913 byl do čela divadla zvolen František Fuksa. Všemocnému Burešovi se podařilo obejít stanovy společnosti a Fuksu nejmenovala valná hromada Družstva ani ho neschválila městská rada. Fuksa stanul v čele divadla a ředitelem byl až do roku 1935.

³¹⁷ Článek, zajímavý svým opožděním o Václavu Štechovi. Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 12., č. 13. – 14., 6.3. 1914, s. 157

³¹⁸ Štech vydal v září 1913 brožuru Královské Vinohrady za mé správy.

³¹⁹ Umění, věda a osvěta. Čas. Praha: Jan Herben, roč. 27., č. 278., 10. 10. 1913, s. 5

A tak Štech naposledy stanul v divadle 13. června 1913 a odešel z divadla stejně nešťastně jako jeho předchůdce F. A. Šubert.

5.12. Balance a hořké konce

Na otázku, proč musel Štech z vinohradského divadla odejít, by pravděpodobně stačila jednoduchá odpověď. Musel odejít, aby uvolnil prostor nové formě fungování zřizovaného divadla a nechal zazářit novou éru expresionistického divadla dramaturga a následně i šéfa činohry Karla Hugo Hilara. Nicméně samozřejmě tato teze si zaslouží detailnější rozbor a srovnání s jiným pražským divadlem.

Po odchodu F. A. Šuberta z Národního divadla se této funkce ujal Gustav Schmoranz. Stejně jako Štech působil Schmoranz původně jako pedagog a stejně v případě Štecha nebyla jeho funkce v divadle jen administrativní. Schmoranz překládal, režíroval a navrhoval výpravy. Společně s ním nastoupil do divadla Jaroslav Kvapil. Možná byly vztahy obou mužů korektnější než Štecha s Hilarem, ale ani tady nebyla spolupráce jednoduchá. Stejně tak jako Štech neměl pochopení pro Hilarovy umělecké záměry, tak Schmoranz, jako ředitel, nedokázal uchopit Kvapilovu jevištní práci. Tudiž dalším společným znakem obou ředitelů bylo se raději obklopovat nenáročnými spolupracovníky, kteří byli pouze vykonavateli jejich uměleckých záměrů než silnými samostatnými tvůrčími osobnostmi.

Aby mohli oba kreativní divadelníci, myšleno Kvapil a Hilar, zazářit, museli jejich ředitelé odejít nebo se stáhnout do pozadí jako v případě Gustava Schmoranze. Není náhoda, že po obou ředitelích nastoupili na jejich místa divadelní manažeři. Po Štechovi to byl František Fuksa a po Schmoranzovi v roce 1922 Jaroslav Šafařovič.³²⁰ Ani jeden z těchto ředitelů nebyl umělecky činný a soustředili se pouze na ekonomické a personální vedení divadla, tedy založili tradici, jak ji známe dnes, kdy má divadlo ve vedení nejčastěji kulturního manažera a uměleckého šéfa.

Pokud jsme si tedy částečně zodpověděli otázku, proč musel Štech odejít, bylo by ještě zajímavé pozastavit se nad tím, proč musel odejít, tak jak odešel.

³²⁰ JUDr. Jaroslav Šafařovič (1866–1937) byl český divadelní intendant, v letech 1922–1931 ředitel Národního divadla v Praze.

Štech měl jistě v řadách odborné veřejnosti řadu nepřátel. Někteří pocházeli ještě z období jeho aktivit ve spolku a nakladatelství Máje. Jiné si nadělal během své divadelní kariéry. Samozřejmě jedním z nejsilnějších byl F. A. Šubert, který nezůstal stranou štvavé mediální kampaně v létě 1913. Dalším byl bývalý dramaturg Jaroslav Kamper, který nenechal svou výpověď bez odezvy a na výbor divadla ihned zaútočil v denním tisku. Štech dostal od starosty Bureše za úkol odpovědět na Kamperovy články. Štech napsal poměrně mírnou odpověď, která Bureše neuspokojila, a přesunul úkol na Františka Fuksu. Ten napsal poměrně ostrou reakci, kterou podepsal za celou správu městského divadla. Kamper se domníval, že autorem tohoto textu je Štech, a proto se o několik let později velmi významně podílel na kampani proti němu.

Nicméně Štech by asi všechna tato úskalí přečkal, kdyby se proti němu nakonec nepostavil i nevlivnější muž Vinohrad, starosta Alois Bureš. Za Burešovým rozhodnutím stály velmi pravděpodobně jiné pohnutky než blaho divadla. Jednoduše při své volební kampani potřeboval politicky Františka Fuksu. Fuksa se zase už viděl v jiné významné funkci.

Dnes již dokážeme hodnotit Fuksovo působení na Vinohradech jako pozitivní. Stáhl se z uměleckého provozu divadla a soustředil se na ryze manažerské vedení instituce a Hilarovi a později Kvapilovi tak umožnil uskutečnit nezapomenutelnou éru českého divadla. To by skutečně pravděpodobně nebylo možné, kdyby Štech ve vedení divadla zůstal.

Nicméně znevažovat Štechovo období na Vinohradech by bylo zcela nespravedlivé. Bez Štecha by divadlo své první kritické roky těžko přežilo. Štech divadlo ekonomicky, a částečně i personálně zachránil. Dokázal udržet operu proti svému přesvědčení a přivést po stávce zpátky diváky. Za jeho ředitelování se v divadle uskutečnilo neuvěřitelných 131 premiér.³²¹

A tady se vracíme zpátky k otázce, proč byl jeho odchod poznamenán tak velkým mediálním otřesem a proč k němu vydal Štech jednu brožuru a jednu poměrně tlustou knihu. Je jeho, a konec konců i Šubertův bouřlivý a teatrální odchod něco, co se stalo pro naše kulturní instituce stejně příznačné jako řada pozitivních změn, se kterými tito muži pomáhali konstituovat novodobou divadelní síť? Proč výbor a zřizovatel divadla nedokázali zajistit podmínky Štechova odchodu

³²¹ Václav Štech. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913, s. 70

tak, aby kolem něho nezůstal několik dalších měsíců i let odér ostudy a trapnosti? Proč musely obě strany sáhnout k pomluvám, lžím a jiným bulvárním praktikám, aby zkrátka mohlo dojít k výměně, kterou si žádal čas a divadelní vývoj?

Přirozené střídání v řídicích funkcích zdá se není pro českou společnost příznačné. Platí to v divadlech i v jiných kulturních, společenských institucích o politické sféře nemluvě.

6. Uranie – divadlo jako projekt

„Lidové divadlo! Ano – na tebe myslím – můj zlatý dělníčku na tebe, služtičko snící o požitku jevištním – na vás, vy rodiny malých úředníků – řemeslníků – na vás, moji drazí studentíci – kteří máte poznati za laciný peníz vše hlavní z literatury domácí i z tvorby cizí. Divadlo bez přepychu – pohodlné – ale s herci nadšenými a s pořadem lákavým. Žádné experimenty a luxusní výpravy – jen dobrou činohru bych vám, zlatí nadšenci, dal k ochutnání a obsloužil bych vás dobře, diváckové milovaní, jichž si tolik vážím, poněvadž nechodíte ukazovati své klenoty ani drahé kožešiny, ani krajky – ale chcete jen vidět to nejlepší z přístupných a líbivých vám her. Abyste měli o čem přemýšleti a nač pak radostně vzpomínati...“³²²

6.1. Stručná historie

Budova vznikla v roce 1898 pro Výstavu architektury a inženýrství³²³ a stála na Pražském výstavišti. Původně měla sloužit pouze jako multifunkční sál, promítací, koncertní, přednášková síň, ale například i jako prostor pro vědecké experimenty.

Během příprav se výbor ale rozhodl umístit v budově i jeviště. Stalo se tak na popud ředitele divadelní společnosti V. J. Suka, který hrál v letních obdobích v této lokalitě. Suk hledal objekt, kde by v době konání výstavy mohl pořádat představení, a dozvěděl se také o výstavbě Lidového divadla Uranie. Po marných intervencích u výstavního výboru se obrátil na tisk. Po přímluvě z divadelních a politických kruhů se výstavní výbor nakonec rozhodl, že Uranie bude rovněž divadlem.

Provoz divadla byl zahájen 20. června 1898 koncertem. První dramatický text, který byl v Uranii uveden, byla hra, již pro otevření nového divadla napsal Štech s Karlem Šípkem – *Náš dům v asanaci*. Jak jsme již zmínili v předešlých kapitolách, na vzniku divadla se podílel i mimo jiné Gustav Schmoranz, který byl technickým poradcem, Jaroslav Kvapil a další členové spolku Máj v čele

³²² Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 306

³²³ Pořádal Spolek inženýrů a architektů.

s předsedou Ignátem Herrmannem. Propagaci projektu zajišťoval Jozef Kuffner³²⁴, divadelní referent Národních listů.

K řízení divadla vzniklo Družstvo pro ustanovení lidového divadla Uranie v Praze VII, jehož prvním ředitelem se stal V. J. Suk a členové jeho společnosti byli angažováni jako první soubor nového divadla.

V letech 1907–1914 vedl divadlo po umělecké stránce režisér Bohumil Kovář³²⁵, komerčně pak člen družstva a současně ředitel Prvního pražského měšťanského pivovaru³²⁶ Karel Vendulák. Roku 1914 se družstvo přejmenovalo na Společnost Lidové divadlo Uranie v Praze VII, s. r. o.³²⁷

6.2. Úspěšná éra „lidového“ divadla

Po dramatickém odchodu z Vinohrad se všechny Štechovy síly upřely k výstavbě nového kulturního centra na ostrově Štvanice. Na východní straně ostrova mělo vzniknout přírodní, otevřené divadlo pro 15 tisíc diváků. Na západní straně pak bylo v plánu zastřešené a plně vybavené divadlo. Mezi divadelními budovami se mělo nacházet ještě loutkové divadlo, kabarety, bary a restaurace. Divadelní ostrov měl sloužit návštěvníkům o nedělích a během dnů volna. Vstupné mělo být nízké, aby bylo dosažitelné pro všechny návštěvníky. Celkový zisk ze vstupného měl být ale značný díky velkým kapacitám jednotlivých objektů.³²⁸

K této finanční kalkulaci dovedla Štecha i zkušenost z vinohradského divadla, kde během svých posledních dvou sezón zavedl „Cyklus her nejlacinějších“, hrálo se v létě, kdy bylo obecně v Praze málo diváků. Štech při svém „pokusu“ sice narážel na odpor odborné veřejnosti, že snižuje umělecké kvality divadla, ale na druhou stranu dokázal vydělat během letních měsíců částečně na provoz divadla v další sezóně.

³²⁴ Jozef Kuffner (1855–1928) byl český důstojník, spisovatel, filolog a divadelní kritik.

³²⁵ Bohumil Kovář (1865–1931) byl český herec a ředitel divadla Uranie.

³²⁶ První pražský měšťanský pivovar se nacházel v prostoru mezi ulicemi Komunardů, U Průhonu, Na Maninách a u Uranie v Praze-Holešovicích. Byl stavěn od roku 1895 na popud městské rady a již roku 1897 bylo vystaveno první pivo. Strojní zařízení dodaly firmy Ringhoffer, Křižík a Novák & Jahn. Vedení pivovaru bylo svěřeno Karlu Vendulákovi, členu staré pivovarnické rodiny, sládkovi pivovaru a majiteli pivnice U Medvídků na Starém Městě. Nový pivovar přivedl ke krachu řadu drobných pražských pivovarníků, kteří založili vlastní konkurenční pivovar v Braníku.

³²⁷ Olga Vlčková. *Divadlo a divadelní scény*. Edice Zmizelá Praha. Praha: Paseka/Národní muzeum, 2014, s. 147

³²⁸ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 306

Během shánění finančních prostředků na výstavbu na Štvanice se Štech setkal s Karlem Vendulákem, který byl jednak ředitelem Prvního pražského měšťanského pivovaru v Holešovicích, ale zároveň i členem družstva Uranie. Právě Karel Vendulák stál za úspěšným přestěhováním Uranie z Výstaviště do prostor zahrad patřícím pivovaru a za ekonomickým spojením divadla s pivovarem.

Vendulák byl Štechovým nápadem nadšen. Dokázal si dobře spočítat, že takto velké kulturní centrum by bylo ekonomicky zajímavé i pro pivovar, ale naléhal na Štecha, aby se, než se seženou finance a uklidní politická situace, ujal Uranie, ze které odešel do Národního divadla Jakub Seifert.³²⁹ Štech nabídku přijal a od 1. července 1914 nastoupil jako ředitel do Uranie. Rozhodl se svůj nový post pojmout jako „trenažér“ pro ředitelování Štvanice. Chtěl si na menším divadelním prostoru vyzkoušet, jak nejlépe může fungovat lidové divadlo.

Štech do svého nového působiště vstupoval s vlastním repertoárovým soupisem. Jednalo se o seznam asi 400 textů³³⁰, se kterými kdy Štech přišel do styku a které využíval pro různé divadelní příležitosti.

„Celý život jsem věnoval divadlu. Tisíce a tisíce her jsem viděl – armádu herců jsem pozoroval – byl jsem svědkem mnohých a mnohých úspěchů – ale i náramných proher premiérových. Znáám českou duši – rozumím mysli českého obecnstva – kdekoli jsem ho divadelně obsluhoval, nikdy jsem ho z mysli nepouštěl...“³³¹

Tentokrát zahořklý Štech vstupoval do vedení divadla nikoliv s potřebou úspěchu u divadelní veřejnosti, ale s potřebou naplnit divadlo a dokázat, že za úspěchem stojí vždy správná volba repertoáru.

Již na začátku Štechova působení v Uranii se mu povedlo toto své tvrzení několikrát doložit. Například napsal za několik dní aktovku *Matiční brázdou*, jen co se mu doneslo, že si prostor divadla pronajala pro schůzi Ústřední matice školská. Netřeba asi dodávat, že aktovka měla velký úspěch, a Štech tak okamžitě získal pár nových, vděčných diváků.

Štech po celou svou kariéru poměrně málo dával výpovědi a ani v Uranii se nezachoval jinak. Nicméně udělal změny v obsazování, což si vymínil

³²⁹ Jakub Seifert, vlastním jménem Jakub Sayfert (1846–1919) byl český divadelní herec a režisér.

³³⁰ Z dopisu V. Štecha J. Štolbovi ze dne 13. 5. 1914. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

³³¹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 309

na družstvu jako své privilegium. Od herců vyžadoval dochvilnost na zkouškách a zakázal vracení rolí. Divadlu se začalo pozvolna dařit, ale do rozjeté činnosti vstoupila 28. července 1914 válka.³³²

Družstvo Uranie postavilo Štecha před aktuální rozhodnutí: může zůstat provozovat divadlo, ale pouze na své vlastní náklady. Družstvo mu dá k dispozici budovu, fundus, garderobu a nezvýší poplatky za elektřinu, ale nebude se nadále na provozu a financování divadla podílet. Štech si nechal okamžitě svolat soubor i ostatní pracovníky divadla a vyložil jim nabídku. Divadla se ujme a bude se pokračovat v provozu. Každý večer po představení obdrží všichni zaměstnanci honoráře ovšem ve výši, kterou jim umožní zaplacení ostatních nákladů spojených s divadlem, přitom částka nesmí být nižší, než byl dosavadní honorář zaměstnanců. Štech bude divadlo dál řídit zadarmo. Kdo se ale rozhodne v divadle zůstat, musí řediteli přislíbit maximální poslušnost. Nikdo ze souboru ani zaměstnanců Uranii neopustil. Pokud bylo potřeba dělat personální či ekonomická rozhodnutí, sestavil Štech vždy tříčlennou poradní komisi ze zaměstnanců divadla.³³³

Štech tak konečně v Uranii dosáhl toho, po čem vždy toužil: maximální samostatnosti, ale zároveň jisté nedotknutelnosti ze strany divadelní obce, protože situace byla komplikovaná a Štech v ní nefiguroval jako tradiční divadelní podnikatel. Zároveň mohl konečně pracovat s ryze činoherním souborem, který v době války zaměstnával 24 herců.³³⁴ Štech se rozhodl přidat do repertoáru hru, která by se zabírala aktuálním tématem války. Jak bylo jeho dobrým zvykem, pro jistotu si text sám napsal. Tak vznikla během několika nocí hra *Pod vlajkou válečného lazaretu*. Publikum současný text táhl a hlediště pro 1800 diváků^{335 336} se brzo začalo opět plnit. Díky velké kapacitě bylo levné vstupné a jistě napomohlo i to, že Holešovice byly čerstvě opět díky Vendulákovi propojeny tramvají se zbytkem Prahy.³³⁷ Divadlu se i přes válečnou situaci dařilo. Každý čtvrtek se konala nová premiéra. A dařilo se natolik, že se dokonce v roce 1915 rozhodlo

³³² *Lidové divadlo Uranie v 7. části Prahy, k oslavě 25. výročí své činnosti*. Praha: Družstvo lidového divadla Urania, 1928, s. 11

³³³ *Lidové divadlo Uranie v 7. části Prahy, k oslavě 25. výročí své činnosti*. Praha: Družstvo lidového divadla Urania, 1928, s. 12

³³⁴ 14 herců a 10 hereček.

³³⁵ Včetně míst ke stání.

³³⁶ Příloha 32 – Plán hlediště divadla Uranie; *Lidové divadlo Uranie v 7. části Prahy, k oslavě 25. výročí své činnosti*. Praha: Družstvo lidového divadla Uranie, 1928, s. 31

³³⁷ Pavel Fojtík. *Tramvaje a tramvajové tratě historické centrum a Holešovice*. Edice: Zmizelá Praha. Praha: Paseka, 2010, s. 152

družstvo opět ujmout své funkce. Nicméně se jednalo o krok čistě administrativní a Štech nadále řídil divadlo prakticky sám. Finanční situace se stabilizovala a Štech si začal vyplácet honorář 300 korun měsíčně.³³⁸ Zároveň se rozhodl investovat i do úprav divadla. Za jeho éry se například předělalo celé zákulisí a vybudovaly velké herecké šatny. Že je divadlo na vzestupu, potvrdily definitivně nedělní prodeje večerních představení. To bylo totiž jediné období v týdnu, kdy bylo tramvajové spojení do Holešovic odstaveno. Diváci nicméně proudili do Uranie i přesto. Stejně jako se zvyšoval příjem divadla, zvyšoval se pochopitelně i příjem přílehlého pivovaru, což je dalším důkazem dnes tak diskutovaných multiplikačních efektů³³⁹ divadelní činnosti. Štech pochopitelně tento termín neznal, dokázal ale s fakty dobře pracovat a neopomněl tuto návaznost často a rád zmiňovat před výborem družstva. Během války se dokonce podařilo splatit stotisícový dluh Holešovické záložně, která před lety přispěla půjčkou na výstavbu divadelní budovy. V roce 1915 byly celkové příjmy divadla 80 483 korun. O rok později to bylo již 123 114 korun. Ve třetím roce války 189 546 korun a v roce 1918 264 552 korun. Z roku 1919 působil Štech v Uranii již pouze tři měsíce, ale i za tuto krátkou dobu divadlo vydělalo 130 882 korun. Štech také umožnil každému z hereckého souboru dvě herecké benefice za sezónu, přitom celý příjem z benefice, krom provozních nákladů, získal umělec. Za dobu svého působení založil Štech také herecký podpůrný fond, ze kterého si herci mohli brát bezúročné půjčky a který v době Štechova odchodu tvořil 20 000 korun, a zároveň další podpůrný fond, pro zaměstnance divadla, které nějak ovlivnila válka, ten disponoval v roce 1919 18 000 korunami.³⁴⁰

Válka skončila a Štech neměl žádný zásadní důvod fungující divadlo opustit. Měl dobré vztahy s výborem družstva, který mu nijak nezasahoval do vedení, měl spolehlivý a sehraný soubor, splacené půjčky i stabilní zájem publika. Jeho ředitelskou éru v Uranii hodnotil kladně i tisk. V Národních listech se objevila několikrát zmínka, že Štech „provedlo divadlo velmi obratně všemi úskalími války.“³⁴¹ Mohl v klidu vést divadlo a do toho s Jaroslavem Kvapilem dál pokračovat ve velkolepém plánování Štvanice.

Nicméně do jeho plánů rasantně zasáhl 28. říjen.

³³⁸ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 310

³³⁹ Ekonomickými dopady kulturních a kreativních odvětví na ekonomiku.

³⁴⁰ Tamtéž

³⁴¹ *Národní listy*. Praha: Julius Grégr. roč. 68, č. 64., 2. 1. 1928, s. 1

Nejprve přišla úpěnlivá nabídka z Ostravy, aby se zde Štech ujal ředitelování Národního domu.³⁴² V dopise adresovaném Štechovi již ve válečném roce 1917 nalezneme opět zajímavé informace o fungování válečného divadla u nás. Například víme, že vstupenky do Národního domu stály za války v rozmezí od 2 korun do 3 korun 50 haléřů a že za jedno představení bylo možné získat na vstupném okolo 1600 korun. Víme také, že česká divadla obzvlášť v druhé půlce války neměla velký problém s návštěvností. Pokud zprůměrujeme cenu vstupného a výnosů z představení dojdeme k přibližné kapacitě 550 míst Národního domu, nicméně neznámý pisatel Štecha v dopisech opakovaně ujišťuje, že by Ostrava dokázala uživit i dvakrát tak velký divadelní prostor.

Ještě zajímavější je ale poznámka, kterou neznámý pisatel popisuje Štechovi fungování družstva, které divadlo v Ostravě spravovalo. Několikrát důrazně zmíní, že družstvo naprosto nijak nezasahuje do uměleckého směřování divadla a dramaturgie je zcela na řediteli divadla. Můžeme si samozřejmě pouze domýšlet, jestli pisatel pouze adresoval obecnou funkčnost družstev, nebo jestli byla Štechova nechuť dělit se s kýmkoliv o rozhodovací pravomoci již natolik obecně známá. Štech nabídku z Ostravy nicméně v každém případě odmítl.

Velmi brzy se ale do Prahy se za Štechem vydal šéfredaktor brněnských Lidových novin³⁴³ Arnošt Heinrich³⁴⁴, přesvědčit ho, že v Brně bude potřeba zcela přebudovat dosavadní divadelní síť. S koncem války a založením nového státu bylo totiž potřeba transformovat původně německé městské divadlo pro potřeby českého souboru. Do divadla bylo také potřeba dostat české publikum a finančně ho stabilizovat. To byla výzva, které Štech nedokázal odolat, a tak v březnu 1919 své úspěšné působení v divadle Uranie ukončil.

Do Uranie se po jeho odchodu vrátila opereta, rozpadlo se nové vedení a divadlo prožívalo složité období. Nicméně jeho sláva se opět vrátila paradoxně opět během válečného období, kdy soubor Uranie tvořili herci z Němci uzavřených divadel v Praze, Brně a Olomouci. Dramaturgii tvořila česká a světová klasika.

³⁴² Dnes Divadlo Jiřího Myrona

³⁴³ Lidové noviny (od 2. 4. 1939 s podnázvem List národního souručenství; od 14. 3. 1942 opět bez podnázvu; následně v letech 1945–1948 pod názvem Svobodné noviny), jsou deník založený v roce 1893 v Brně novinářem a politikem Adolfem Stránským, v němž pravidelně publikovala řada známých českých spisovatelů. Staly se nástupcem Moravských listů vycházejících od roku 1889 a přejmenovaných na Lidové noviny na popud T. G. Masaryka.

³⁴⁴ Arnošt Heinrich (1880–1933) byl český a československý novinář (šéfredaktor Lidových novin) a politik; člen Lidové strany pokrokové na Moravě (moravská sesterská strana Národní strany svobodomyšlné – mladočechů) a poslanec Revolučního národního shromáždění za Českou státoprávní demokracii, respektive za z ní vzniklou Československou národní demokracii.

Poslední představení se v Uranii odehrálo v roce 1944, kdy byla všechna česká divadla definitivně uzavřena. Samotná budova pak v roce 1946 vyhořela.³⁴⁵

³⁴⁵ Kolektiv autorů. Dějiny českého divadla IV. Praha: Academia, Praha, 1983, s. 515

7. Brno – divadlo jako kulturní instituce

Stejně jako v případě hlavního města je nezbytné nastínit v této kapitole nejdříve politickou, ekonomickou a sociální situaci v Brně na začátku 20. století, zmapovat kontext, ve kterém Václav Štech do Brna přichází.

Za první republiky bylo Brno druhým městem po Praze, a to jak svou velikostí³⁴⁶, tak i významem. Město bylo nejen střediskem průmyslu a obchodu, ale i školství a kultury. Na druhou stranu v brněnské metropoli byl na přelomu 19. a 20. století silně cítit rozpor mezi českým a německým obyvatelstvem. Více než v jiných městech museli Češi obhajovat svou existenci a jazyk právě v Brně, kde byli, až do vzniku samostatného Československa, v menšině. Politické, podnikatelské i kulturní klima tak v Brně ovládala až do 1. světové války německá buržoazie. Českou menšinu ve městě tvořilo především dělnictvo pracující sice v metropoli, ale žijící zčásti venkovským životem v okolních obcích. Zaměstnavatelé své podřízené navíc často nutili, aby se hlásili k německé národnosti. Pravděpodobně z tohoto důvodu se při sčítání lidu v roce 1900 hlásilo z celkových 109 361 obyvatel Brna k české národnosti pouze 37 % dotazovaných.³⁴⁷

Nicméně stejně jako v jiných částech Rakouska-Uherska i v Brně se v druhé polovině 19. století formovalo silné intelektuální vlastenecké hnutí, které usilovalo o posílení národní identity a o tomu odpovídající možnosti kulturního a společenského vyžití. To reprezentovaly snahy jak o zřízení českého divadla, tak – a to v první řadě – o založení druhé české univerzity. Tyto snahy vyústily v roce 1905 ve velké demonstrace, které byly nicméně potlačeny, a otevření univerzity tak muselo počkat až do prvního poválečného roku.³⁴⁸

S počátkem války se pochopitelně veškerý kulturní život v Brně upozadil. Nicméně česká brněnská opozice, která nesouhlasila s prorakouským aktivismem jisté části mladočechů, se začala intenzivně soustředit okolo redaktora Lidových novin Arnošta Heinricha. Tuto významnou osobnost je nezbytné zmínit jak v kontextu celkové společensko-kulturní situace v Brně, tak proto, že tento novinář

³⁴⁶ V roce 1921 mělo Brno již 210 000 obyvatel.

³⁴⁷ Klára Dvořáková. *Vstup realismu na jeviště českého divadla v Brně* [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 3

³⁴⁸ 28. ledna 1919 byl jednomyslně přijat zákon, který schvaluje založení brněnské univerzity a čtyř fakult – právnické, lékařské, přírodovědecké a filozofické. Prvním rektorem byl Karel Engliš.

a posléze šéfredaktor Lidových novin měl pro Štechovu éru v brněnském divadle zcela zásadní význam.

Roku 1919 byla k Brnu připojena dvě sousední města Královo Pole a Husovice a 21 dalších obcí. Vzniklo tak Velké Brno s asi 7krát větší rozlohou a počtem obyvatel. Roku 1921 se Brno stalo hlavním městem Země moravské v tehdejšímu uspořádání nového státu. Ve stejném roce proběhlo také sčítání lidu. Dohromady žilo ve Velkém Brně 221 758 obyvatel. K české národnosti se hlásilo 156 000 Brňanů (72,4 % z celkového počtu), 56 000 k německé národnosti (20,3 %) a 3000 bylo židovských občanů (1,3 %).

Struktura obyvatelstva a odliv Němců po 1. světové válce se promítly i do politického uspořádání. V červnu 1919 se konaly volby do obecního zastupitelstva a byly to první obecní volby, kdy většinu získaly české strany (65,9 %).³⁴⁹ Od nově zvolených zástupců do městské správy se po hospodářské krizi a strádání na všech stranách očekávalo, že prokáže svou vyspělost a postará se o vzornou péči o umělecké instituce, avšak brněnské divadlo se takové podpory v té době nedočkalo.

Druhá vůdčí idea brněnských snad o posílení intelektuální situace města a vlivu české (teď už) většiny ale naplněna byla, v roce 1919 zde byla založena Masarykova univerzita³⁵⁰ a také Mendelova zemědělská a lesnická univerzita³⁵¹, později v roce 1928 pak bylo otevřeno i brněnské výstaviště.³⁵² Město se tedy stávalo nejen střediskem školství a kultury, ale později díky výstavišti i střediskem průmyslu a obchodu.

³⁴⁹ Václav Peša a Jaroslav Dřímál. *Dějiny města Brna Díl 2*. Brno: Blok, 1973, s. 23

³⁵⁰ Masarykova univerzita (v letech 1960–1990 Universita Jana Evangelisty Purkyně v Brně) je česká univerzita se sídlem v Brně. Založena byla v roce 1919 jako druhá česká univerzita. Počtem studentů v akreditovaných studijních programech je druhou největší vysokou školou v České republice. Má deset fakult a provozuje mimo jiné své Mendelovo muzeum, univerzitní kino Scala, univerzitní centrum v Telči a polární stanici na Antarktidě.

³⁵¹ Mendelova univerzita v Brně byla založena v roce 1919 a je nejstarším vysokým zemědělským a lesnickým učením v českých zemích.

³⁵² Přípravy výstavby nového veletržního výstaviště v Brně se datují ještě do časů Rakouska-Uherska. Prosazovala je Česká hospodářská společnost pro markrabství moravské, která chtěla využít faktu, že Brno bylo jedním z průmyslových center, především pro průmysl textilní. Inspirovat se nechala především Jubilejní zemskou výstavou v Praze. Práce však byly přerušeny 1. světovou válkou. Po ní nastala krátká hospodářská recese způsobená ztrátou trhů Rakouska-Uherska, ale již v srpnu roku 1923 rozhodl Moravský zemský výbor o stavbě nového výstaviště.

7.1. České národní divadlo v Brně

Ustavením Družstva českého Národního divadla v Brně v lednu 1881 vstoupily snahy o vytvoření stálého českého divadla v převážně německém Brně do závěrečné fáze. Družstvo bylo dle svých stanov založeno za účelem: „*Starati se o pořádání důstojných her divadelních a opatřiti fond ku zřízení českého národního divadla v Brně.*“³⁵³ Členy se mohli stát jednotlivci ale i společenství. Podmínkou bylo placení členských příspěvků. Členství v družstvu zaručovalo všem členům právo účastnit se valných hromad, hlasovat, podávat návrhy, volit nebo být volen do správního výboru, který zajišťoval a řídil chod družstva.

Družstvo ČNDB v Brně mělo v průměru mezi lety 1918 až 1925 400 členů.³⁵⁴ Mezi členy bychom opět našli nejen zástupce intelektuální a umělecké brněnské obce, ale i zástupce podnikatelských vrstev a průmyslu (například lékárníka, majitele továrny či klenotníka).³⁵⁵ Roční členské poplatky se pohybovaly od 10 do 25 Kč.³⁵⁶ Zajímavé je v tuto chvíli srovnání například se Společností Národního divadla, která v době, kdy přebírala v roce 1900 Národní divadlo v Praze, měla pouhých 51 členů, ale disponovala kapitálem 70 000 zl. a každý člen musel složit při vstupu do společnosti částku 2000 zl., což v přepočtu znamenalo, že Společnost ND disponovala částkou 140 000 Kč a Družstvo ČNDB průměrnou částkou 8000 Kč ročně.³⁵⁷ Není tedy divu, že Družstvo ČNDB bojovalo od začátku své existence s finančními problémy. Získat finance se mimo jiné snažilo pomocí sbírek, divadelních projektů v přírodě i loterií.³⁵⁸ Zpočátku se také často herci vzdávali svých honorářů, aby odlehčili napjatému rozpočtu. Dalším zdrojem příjmů byly pronájmy prostor v Besedním domě jiným společnostem či ochotnickým spolkům.

Přes finanční potíže získalo Družstvo koncesi³⁵⁹ na provozování českých her³⁶⁰ a 4. 9. 1881 zahájilo Národní divadlo v Brně činnost v adaptovaném

³⁵³ Družstvo českého národního divadla. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

³⁵⁴ Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, 2018, s. 25

³⁵⁵ Příloha 33 – Zápis z ustanovující schůze DNDB ze dne 4. 3. 1881; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

³⁵⁶ Příloha 34 – Seznam členských příspěvků v Družstvu ČNDB; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

³⁵⁷ Viktorie Schmoranzová. *Gustav Schmoranz a jeho éra v ND*. [bakalářská práce]. Praha: Divadelní fakulta AMU, s. 15

³⁵⁸ Družstvo si ale zažádalo i například o hostinskou a kinematografickou koncesi.

³⁵⁹ Příloha 35 – Koncese k provozování her v Besedním domě; Národní divadlo Brno. [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z: <https://www.ndbrno-evystavy.cz/druzstvo-ceskeho-narodniho-divadla-v-brne/>

³⁶⁰ Čeština zazněla z brněnského jeviště poprvé v roce 1815.

Besedním domě. Do začátku bylo divadlo vybaveno dekoracemi a oponou od vídeňské firmy Brioschi-Burghardt-Kautsky a souborem dekorací, které darovalo Královské zemské české divadlo v Praze a které zčásti odkoupil ředitel Jan Pištěk³⁶¹, jemuž bylo divadlo pro první sezonu svěřeno. Ta předčasně skončila již v prosinci, kdy byl po požáru Okružního divadla ve Vídni z bezpečnostních důvodů provoz v Besedním domě úředně zastaven. Tato dramatická situace ale jen napomohla dlouhodobým úvahám, že by si ČNDB zasloužilo vhodnější a reprezentativnější budovu, k čemuž napomohlo i otevření nového německého Městského divadla Na hradbách³⁶² v roce 1882 s kapacitou 1400 míst.³⁶³

V roce 1883 Družstvo tedy zakoupilo a adaptovalo za 100 000 zlatých budovu U Marovských na rohu ulice Veveří a Raduitova³⁶⁴ náměstí. Na přestavbu přispěl Zemský sněm částkou 200 000 korun. Společně s dalšími financemi od soukromníků se nakonec podařilo družstvu získat 500 000 korun, za které byla budova postupně rekonstruována. Divadlo bylo slavnostně otevřeno 6. 12. 1884 a dostalo název Prozatímní národní divadlo v Brně³⁶⁵, i když bylo známé spíš pod názvy Divadlo na Veveří nebo Staré divadlo. Budova získala přestavbou nové jeviště s železnou oponou a kapacitu hlediště 771 míst.³⁶⁶ Provoz zajišťovaly rozličné divadelní společnosti jako Pištěkova (1884–85), Pokorného (1885–86) nebo Švandova (1886–91). V letech 1891–98, kdy Družstvo převzalo provoz do vlastní režie, se ve vedení divadla vystřídala řada ředitelů jako například Václav Hübner (1891/1892), Vendelín Budil (1892/93), Jiří Pištěk (1893/96, 1897/98), Pavel Švanda ze Semčic ml. (1896/97). Poté Družstvo zadávalo divadlo opět divadelním společností.³⁶⁷

V roce 1914 zasáhla do divadelního dění 1. světová válka a Staré divadlo se stalo jediným brněnským divadlem, kde se mohla a hrála česká činohra:

³⁶¹ Jan Pištěk (1847–1907) byl český divadelní ředitel, zpěvák a dirigent. Zvláště významná byla jeho činnost v Brně. 1879–81 pořádal stagiony v Besedním domě, 1884/85 se stal prvním ředitelem brněnského Národního divadla.

³⁶² Dnes Mahenovo divadlo

³⁶³ Veronika Haroková. *České Národní divadlo v Brně v letech 1918–1922 ve světle soudobého brněnského tisku*. [diplomová práce]. Brno, 1991, s. 5

³⁶⁴ Dnes Žerotínova

³⁶⁵ Veronika Haroková. *České Národní divadlo v Brně v letech 1918–1922 ve světle soudobého brněnského tisku*. [diplomová práce]. Brno, 1991, s. 5.

³⁶⁶ Národní divadlo v Brně. *Moravská orlice* XII. František Uman, 1883, č. 79., s. 1

³⁶⁷ Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, 2018, s. 23

„Divadlo stalo se jaksi jediným v té době možným únikem před politickou i hospodářskou mizerií, v Brně pak zvláště ještě stoupl v německém dusném prostředí i národnostní význam jediné české scény, jejíž hlediště stávalo se skutečným vlasteneckým dostaveníčkem a střediskem uvědomělých českých kruhů všech společenských tříd a vrstev.“³⁶⁸

Válečná sezóna byla zahájena Smetanovou *Prodanou nevěstou* s úvodním živým obrazem *Hold národů* a v podobném dramaturgickém duchu se nesl celý válečný repertoár.³⁶⁹ Hrál se třikrát nebo čtyřikrát týdně pod vedením principála Františka Laciny³⁷⁰, který předal během těchto let vedení svému zeti Václavu Jiřikovskému³⁷¹, který se tak stal posledním soukromým provozovatelem divadla.

V mezidobí se ukázala nová adaptovaná budova jako zcela nevyhovující a v roce 1910 byla Družstvem vypsaná architektonická soutěž na novou divadelní budovu pro 1500 diváků. Vypisovatel obdržel celkem 44 soutěžních návrhů od 42 architektů. Další aktivity ohledně stavby nového divadla zhatila 1. světová válka.³⁷²

7.2. Jednání o převzetí divadla

„Víme, co jste udělal z Uranie, a známe dobře, co se dalo proti vám ve vinohradském divadle. Vše si zde dobře prostudujte – bude-li třeba peněžitých obětí větších – najdeme je – jen nám to divadlo udělejte dobré. Nic tu nemáme, čím bychom mohli Němcům imponovat. Oni tu mívali divadlo slušné – hleďte jim ukázati, že nejsme černoši. V Brně vám nebude nic stát v cestě, jak to tu na vás v Praze číhá ze všech koutů. Zde nesmíte to a ono hráti, když vám repertoární hrozinky z buchtvy vydřubuje Německé divadlo – Národní – Městské na Vinohradech a pan Švanda na Smíchově. Smlouvy divadelní v Brně znějí vesměs pro městské

³⁶⁸ Karel Tauš. *K padesátiletému jubileu českého divadla v Brně: (1884–1934); nástin dějinného vývoje českých divadelních snah brněnských od nejstarších dob až po přítomnost*. Brno: Zemské divadlo, 1934, s. 76.

³⁶⁹ Národní divadlo Brno [online]. [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <http://stary.ndbrno.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation>

³⁷⁰ František Lacina (1863–1941) byl ředitelem Národního divadla v Brně (1898–1903, 1904–1905, 1909–1913 a 1915–1917)

³⁷¹ Václav Jiřikovský (1891–1942) byl český herec, režisér, dramaturg, divadelní ředitel a podnikatel. Ředitelem Národního divadla v Brně byl v letech 1917–1919.

³⁷² Česká divadelní encyklopedie [online]. [cit. 2021-02-08] Dostupné z: http://encyklopedie.idu.cz/index.php/N%C3%A1rodn%C3%AD_divadlo_v_Brn%C4%9B

divadlo – tam budete pánem repertoáru jako nikde. A uděláte tam divadlo, jaké bude velkým bičem na Národní divadlo, které se topí ve výhodách a neví, co s nimi."

Arnošt Heinrich³⁷³

Po založení samostatného československého státu došlo i v brněnském divadelnictví k zásadním změnám. Bohužel je provázel chaos a provizornost spojená se založením nového státu. Pokud se do některých divadel finančně investovalo, tak to bylo pražské a částečně bratislavské Národní divadlo. Brno zůstávalo stranou. Hlavně na nejasnou situaci ohledně financování divadel si stěžoval Jiří Mahen:³⁷⁴

*„Na všech stranách vidím jen provizoria, ale je možno, aby se provizoria přetvořila na stav definitivní? To by bylo skoro tragické neb provizoria, v nichž se pohybuje dnešní české divadlo, jsou zabijákem dramatického umění o to bezohlednějším, než si širší obecenstvo dovede představit. Tato nešťastná provizoria jsou totiž trpěna z milosti i ve všech rozpočtech a tyto milosti stojí v uměleckém rozpočtu divadla všechno."*³⁷⁵

Městská radnice sestavila v prosinci 1918 komisi tvořenou šesti Čechy a třemi Němci, která rozhodla o předání Německého městského divadla na tři roky Družstvu.³⁷⁶ České divadlo tak nyní mělo tři scény – Staré divadlo na Veveří, ve kterém se hrálo nepřetržitě, bývalé Německé městské divadlo, které bylo přejmenováno na Divadlo Na hradbách, ve kterém měli hrát brněnští čeští divadelníci pět dní v týdnu, a Redutu, kde se hrálo dva dny v týdnu, ve zbylém čase v Redutě vystupoval soubor německý.

³⁷³ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 329

³⁷⁴ Jiří Mahen, vlastním jménem Antonín Vančura (1882–1939) byl český básník, novinář, dramaturg, knihovník, režisér a divadelní kritik. Na pozici dramaturga Národního divadla v Brně působil v letech 1918–1920.

³⁷⁵ Jiří Mahen. *Rozřešme českou divadelní otázku*. Brno: St. Kočí, 1922, s. 5

³⁷⁶ Divadelní architektura [online]. [cit. 2021-05-08] Dostupné z: <https://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreid=1086>

V roce 1918 byl zvolen nový výbor Družstva. V čele stál Alois Mrštík³⁷⁷ a do vedení byl také zvolen Leoš Janáček³⁷⁸ nebo například ředitel Moravského zemského muzea Jaroslav Helfert.³⁷⁹

V roce 1919 neprodloužilo Družstvo Jiřikovskému smlouvu. Výbor si dobře uvědomoval, že ve vedení nově vzniklé instituce potřebuje zkušeného divadelního praktika. Nejenže nové divadlo se „probudilo“ do nové doby samostatné republiky, ale získalo další dvě divadelní budovy. Mimo správu Starého divadlo, získalo ještě prostor Reduty na Zelném trhu a budovu původně německého Městského divadla. Zároveň bylo zřejmé, že vedení divadla potřebuje obsadit nejen post manažera divadla, ale že potřebuje získat i nové umělecké vedení. V pražských i brněnských novinách proto vyšel inzerát na ředitele divadla a umělecké vedení opery a činohry. Ze zápisu schůze Družstva z 20. února vyplývá, že již během této schůzky padlo jméno Václava Štecha. Nicméně již během této schůzky bylo i jasně vytyčeno Štechovo poslání:

„Štech by byl dobrým kandidátem po stránce hospodářské, ale po stránce umělecké musel by jít ruku v ruce s dramaturgem a šéfem opery...”³⁸⁰

Mezitím se v Praze rozneslo, že se o Štecha zajímají v Brně, a on získal opět nabídku z Národního divadla tentokrát osobně tlumočenou Jaroslavem Kvapilem. Zajímavé je, že ve stejnou dobu přišla i nabídka, aby se nechal zvolit do generálního ředitelství banky Slávie³⁸¹, kde posledních 15 let působil jako člen správního výboru.

Nicméně velký Štechův zastánce Arnošt Heinrich, tou dobou již šéfredaktor Lidových novin, dokázal šikovně zapůsobit na Štechovu ješitnou povahu a již v březnu 1919 se Štech tajně zúčastnil schůzky výboru Družstva v Brně. Ve své koncepci apeloval na to, že je potřeba hlavně vyřešit logistiku zkoušení a hraní

³⁷⁷ Alois Mrštík (1861–1925) byl český spisovatel a dramatik.

³⁷⁸ Leoš Janáček (1854–1928) byl světově uznávaný český skladatel klasické hudby.

³⁷⁹ Jaroslav Helfert (1883–1972) byl ředitelem Moravského zemského muzea v Brně, zakladatelem muzeologie na brněnské filozofické fakultě a konzervátorem památek pro okres Rychnov nad Kněžnou.

³⁸⁰ Ze zápisu schůze družstva 20. února 1919. Archiv města Brna: Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

³⁸¹ Slavia pojišťovna je pevně spjata s počátky pojišťovnictví v Čechách a její historie se začala psát již v roce 1868 době rakousko-uherské monarchie. Navázala na úspěšnou tradici jedné z nejstarších a nejvýznamnějších finančních institucí – Vzájemné, kapitály a důchody pojišťující banky Slávie. Mezi nejvýznamnější osobnosti banky Slavia se zapsal její tvůrce a zakladatel, právník F. L. Chleborád, který pro svou myšlenku získal i „otce vlasti“ Františka Palackého a další vynikající představitele českého národa.

ve všech třech divadelních budovách. Druhým hlavním úkolem bylo podle něj sestavit vhodný repertoár. Bez zajímavosti nejsou určitě ani další body schůze. Družstvo nemělo v té době žádné trvalé smlouvy s hereckým souborem ani s technickým personálem divadel, nabírání nových spolupracovníků mělo teprve v plánu. To ale budoucí ředitel nepovažoval za nejvhodnější. Navrhl výboru, aby uzavřeli smlouvy s většinou hereckého souboru, i když spolupráci bylo možné začít až v létě. Doporučil nechat si také jevištní personál, který divadlo dobře zná, a nebude tudíž ke všem inovacím ještě potřeba zaučovat nové techniky. Dále naléhal na vypsání nového místa, a to postu šéfa výpravy. Do funkce rovnou navrhl svého vinohradského spolupracovníka malíře Františka Schneiberga.³⁸² Také navrhoval co nejvíce zapojit do divadelních procesů místní moravské umělce i zřízení krejčovských a scénografických dílen přímo v divadle.

Družstvo mělo pro Štecha naopak jen jednu podmínku. Aby angažoval v divadelním provozu již osvědčeného Jiřího Mahena na místo dramaturga divadla.³⁸³ Obě strany byly se schůzkou spokojeny, a tak 8. dubna 1919 vstoupil Štech oficiálně prozatím pouze do Družstva Národního divadla v Brně.³⁸⁴ Staré divadlo má totiž až do června pronajatý soukromý podnikatel³⁸⁵ a Městské divadlo mají podle smlouvy provozovat němečtí divadelníci až do léta.³⁸⁶

7.3. Hledání spolupracovníků

K oficiálnímu nástupu na místo ředitele divadla dochází v červnu 1919. Pro funkci šéfa činohry byl původně osloven Eduard Vojan³⁸⁷, který ale jistě k nemalé Štechově radosti funkci odmítl, a tak se nový ředitel stává i šéfem činohry. Společně s ním začal jako dramaturg divadla působit Jiří Mahen. V podmínkách smlouvy má Mahen měsíční honorář 500 korun a podmínku,

³⁸² Františka Schneiberga (1883–1934) byl vyučen litografem. Absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu v Praze. Byl výtvarníkem vinohradského divadla a později brněnského Národního divadla.

³⁸³ Ze zápisu schůze družstva 11. března 1919. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

³⁸⁴ Divadlo a umění. *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, roč. 59., č. 79., 2. 4. 1919, s. 4

³⁸⁵ Václav Jiříkovský

³⁸⁶ Divadlo a hudba. *Tribuna*. Roč. 1., č. 155., 14. 8. 1919, s. 5.

³⁸⁷ Podle některých zpráv z dobového tisku se původně dokonce počítalo s variantou, že by byl Vojan ředitelem NDB.

že jeden pracovní den musí věnovat styku s veřejností a dramatickými autory.³⁸⁸ O post šéfa opery se hlásili tři uchazeči: skladatel a dirigent Otakar Ostrčil³⁸⁹ a dirigenti Ludvík Čelanský a František Neumann.³⁹⁰ Problematiku uměleckého vedení nechal výbor na Štechovi a významném členu družstva Leoši Janáčkovi. Oba byli původně nejvíce nakloněni Ostrčilovi, kterého se několik let předtím snažil Štech³⁹¹ získat i pro vinohradské divadlo. Nicméně Štech se obával, že brněnské divadelní období může být pro Ostrčila jen odrazovým můstkem pro přestup na pražského Národního divadla. V roce 1920, kdy Ostrčil přebíral místo šéfa opery po zemřelém Karlu Kovařovicovi³⁹², se ukázalo, že jeho obavy byly správné. Ostrčil pak působil ve vedení pražské opery až do své smrti v roce 1935.

Ludvíka Čelanského znal Štech z doby svého působení na Vinohradech. Přes všechny neshody ho měl rád a rád s ním spolupracoval, ale obával se toho, že dirigent bude opět chtít do souboru protlačit svou ženu a že se může historie opakovat. Nakonec se oba kolegové tedy shodli na Františku Neumannovi. Jistou roli pochopitelně hrálo, že Neumann se poměrně intenzivně věnoval právě Janáčkově tvorbě.³⁹³

Výbor se nejprve scházel v budově Starého divadla, ale od července získali po německých kolezích prostory v Městském divadle. Předseda výboru JUDr. František Weyr³⁹⁴ také omezil počet míst ve výboru na 30 osob. Výbor se scházel jednou týdně a účastnili se ho i herci.³⁹⁵ Tento způsob vedení kulturní instituce byl do značné míry výsledkem euforického zakládání samostatného demokratického státu, ale dnes si lze jen velmi těžko představit, že by byl takový způsob vedení divadla prakticky možný.

Soudobý tisk reagoval na nové vedení poměrně pozitivně:

³⁸⁸ Zápis ze schůze výboru DNDB 11. 3. 1919. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

³⁸⁹ Otakar Ostrčil (1879–1935) byl český hudební skladatel a dirigent.

³⁹⁰ František Neumann (1874–1929) byl český dirigent a hudební skladatel.

³⁹¹ Z dopisu V. Štecha O. Ostrčilovi ze dne 2. 8. 1911.

³⁹² Karel Kovařovic byl dlouholetý šéf opery Národního divadla v Praze.

³⁹³ Národní divadlo Brno. Online archiv [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z:

<http://www.ndbrno.cz/online-archiv/opera>

³⁹⁴ Příloha 36 – Fotografie. Předseda výboru JUDr. František Weyr; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

³⁹⁵ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 351

„Zahájení nového období Národního divadla brněnského stává se tím i velký a významným okamžikem v životě českého Brna. Včerejším dnem odstraňuje se jedna z největších křivd, jež kdy byly na českém národním životě brněnském spáchány. Velká česká většina, jen uměle potlačovaná a utištěná, musela se po dlouhé desetiletí uskromňovat jako pravá Popelka (...) Národní divadlo brněnské vstupuje do nového období svého života i pod vedením nových sil uměleckých. Ředitelem jeho je Václav Štech, jehož praktické zkušenosti ve vedení divadla známy jsou z Prahy.“³⁹⁶

7.4. Převzetí divadla

Do sezóny 1919/1920 vstupuje již divadlo se třemi scénami. Vedení města (a stejně tak Václav Štech) nepovažovalo za moudré, aby německé divadlo v Brně ze dne na den skončilo. V okamžiku, kdy bylo rozhodnuto, že německé divadlo bude v Brně pokračovat a s novým Národním divadlem spolupracovat, rozhodl se Štech německým kolegům pomoci, vznikla tak obdoba Družstva pod názvem Theaterverein.³⁹⁷

Výsledkem jednání všech stran bylo, že němečtí divadelníci budou mít k dispozici Městské divadlo dva dny v týdnu: pondělí a úterý, a to včetně celých dnů na zkoušky. Naopak česká strana získala dva dny v divadle Reduta, kde po zbytek týdne měli hrát Němci. Toto uspořádání, jak posléze uvidíme, sice naštěstí nepřineslo žádné personální rozepře, ale dělalo Štechovi komplikace při sestavování rozpočtu. O dobrém vztahu obou stran vypovídá i jednoduchý fakt, že divadla sdílela společný fundus i kostymérnu, takže se vedení musela vždy dopředu domluvit, co kdo bude hrát.³⁹⁸ Domlouvali se vždy na týden dopředu, což zároveň dokládá, jak málo dopředu se divadelní program plánoval. Štech sám ve svých vzpomínkách³⁹⁹ uvádí, že až v Brně se mu podařilo inzerovat program divadla týden dopředu, z čehož vyplývá, že během jeho působení v Praze bylo

³⁹⁶ Brněnské slavnosti divadelní. *Venkov*. Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, roč. 14., č. 200., 24. 8. 1919, s. 5

³⁹⁷ Alois Václav Kožíšek. *Zemské hlavní město Brno*. Praha: Emil Šolc, 1928, s. 80

³⁹⁸ Tamtéž

³⁹⁹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937

standartní, že hrací plán se věděl dopředu pouze několik málo dní, a také se tak avizoval divákům.

Stejně velkoryse, ale i pragmaticky se Štech zachoval i k jevištnímu personálu. Prosadil, že kdokoliv, kdo byl v německém divadle původně zaměstnán, může v organizaci pracovat dál:

„Pak jsem ve schůzi všeho členstva Národního divadla dal důraz na to, že se v divadle nesmí žádným způsobem projevovati jakákoliv národní nesnášenlivost. Nebudu trpěti nejmenších poznámek druhé národnosti se týkajících...“⁴⁰⁰

Štechovo tolerantní jednání lze jistě přisuzovat tomu, že se jednalo o vzdělaného intelektuála, který netrpěl žádnými xenofobními předsudky, ale bezpochyby to bylo zároveň i rozhodnutí velmi pragmatické. Štech si potřeboval v divadle ponechat zaměstnance, kteří se ve své práci vyznali a měli zkušenosti. Společně s budovou totiž přebíral i bohatý německý divadelní fundus, sklad kostýmů, archiv a knihovnu a jistě si nepotřeboval komplikovat život novými zaměstnanci, kteří budou v zákulisí tápat.

Se všemi zaměstnanci bylo také potřeba uzavřít nové smlouvy. Zde vstupuje do hry opět atmosféra založení samostatné republiky a Ústřední jednota českého herectva⁴⁰¹, která v prvních letech⁴⁰² nového politického uskupení přišla s návrhem kolektivních smluv⁴⁰³, které měly jasně stanovit pravidla mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. V kolektivních smlouvách byla stanovena nejnižší možná mzda i podmínky za jakých bylo možné ukončit spolupráci.⁴⁰⁴ Štech, kterého právní problematika v umění dlouhodobě zajímala, neviděl v kolektivních smlouvách pro zaměstnavatele žádný problém. Naopak považoval je za nástroj, který mohl konečně zajistit důstojné podmínky pro herce, tedy za vynikající počín. Důkazem o tom je zápis ze schůze⁴⁰⁵ výboru Družstva z října 1919, kdy referuje o tom, že se

⁴⁰⁰ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 352

⁴⁰¹ Ústřední jednota českého herectva byla založena Vojtou Slukovem v roce 1885 „ku povznešení českého divadelního herectva, zvláště pak ku podporování hercův stáří sešlých nebo nemocí sklíčených.“

⁴⁰² 1920

⁴⁰³ Kolektivní smlouva je dvoustranné pracovněprávní jednání uzavírané mezi odborovou organizací a zaměstnavatelem, jehož obsahem jsou mzdové a další pracovní podmínky pro zaměstnance.

⁴⁰⁴ Kolektivní smlouvy se nicméně nepodařilo prosadit napříč celou divadelní sítí. Bránili se jim zejména divadelní podnikatelé.

⁴⁰⁵ Zápis ze schůze DNDB 3. 10. 1919. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

mu podařilo s Ústřední jednotou českého herectva domluvit podmínky kolektivních hereckých smluv. Z vlastní iniciativy zajistil kolektivní smlouvu i pro členy orchestru, i když hudebníci nebyli ještě v té době takto centrálně organizováni.

Stejně zajímavá je i aktivita z roku 1920, kdy se v Praze sešli ředitelé divadel a založili Sdružení stálých divadel. Stali se tak předchůdci dnešních profesních organizací jako jsou například Asociace profesionálních divadel.⁴⁰⁶ Ve článku z Brněnských novin⁴⁰⁷ z května 1920 se dočteme, že se do sdružení přihlásili: Národní divadlo Praha, Národní divadlo v Brně, smíchovské divadlo, Uranie, slovenské Národní divadlo, Moravsko-slezské divadlo a městská divadla z Plzně, Kladna a Českých Budějovic. Za předsedu sdružení byl zvolen Václav Štech a přítomný byl i zástupce ministra osvěty Jindřich Vodák. Na schůzce se domluvil společný postup při řešení kolektivních smluv. Domluvila se spolupráce nejen s Ústřední jednotou hereckou, ale například i Hudební unií. Sdružení mělo postupovat společně při diskusích s politiky o divadelních subvencích, hereckých bytech či neustále se navyšujícím počtu kin na úkor divadel. Spolek se zavázal přijmout zástupce jakéhokoli divadla kromě kočujících společností. Členové se také zavázali si umělecky pomáhat, aby byla divadelní kultura v nové republice na co nejvyšší úrovni.

7.5. Organizační struktura

Pro lepší pochopení Štechova působení v brněnském divadle je důležité ozřejmit organizační strukturu, v níž se Štech pohyboval. Jistou představu o fungování divadla si můžeme udělat z Almanachů ČNDB z let 1920 až 1922, které poskytují cenné seznamy pracovníků divadla.

Ve vedení divadla stálo Družstvo (později Kuratorium), které mělo schvalovací pravomoci jak v oblasti hospodaření, tak dramaturgického výběru. Pak následoval ředitel Václav Štech, který spolupracoval s uměleckým vedením divadla ve složení: dramaturg činohry, šéf opery, který byl zároveň i šéfem baletu a šéf výpravy. Pod Štecha zároveň spadali vrchní režisér a další operní a činoherní režiséři. Pravděpodobně přímo do agendy ředitele patřil také kancelářský personál divadla.

⁴⁰⁶ Asociace profesionálních divadel ČR (APD) je organizace sdružující většinu profesionálních souborových divadelních scén veřejné služby na území ČR. Napomáhá vzájemné spolupráci mezi divadly, zasazuje se o vytváření příznivých podmínek pro divadelní tvorbu a zastupuje divadla v komunikaci s orgány veřejné správy.

⁴⁰⁷ Sdružení stálých divadel. *Brněnské noviny*. Brno: Vilém Burkart, roč. 1920., č. 114., 20. 5. 1920, s. 2

Umělecké soubory v době Štechova ředitelování tvořily:

činohra (35 herců),

zpěvohra (34 zpěváků a herců),

opera (48 pěvců),

balet (33 členů)

orchestr (72 členů)

Technický provoz všech třech divadel zajišťovalo cca 95 pracovníků.⁴⁰⁸

Může se zdát, že ve výčtu téměř chybí obchodní úsek, který bychom dnes běžně našli v organizačním pavouku velkých kamenných divadel. S velkou pravděpodobností část jejich pravomocí vykonával kancelářský úsek a pak, jak lze vyčíst z pramenů, především sám Štech.

Díky dochované korespondenci například víme, že v roce 1919 sháněl i v Praze Štech hudebníky pro orchestr nového divadla. Plat byl 5500 korun měsíčně plus různé bonusové honoráře. Členové divadla měli také každý rok nárok na šest týdnů placeného volna a jeden den volna v týdnu.⁴⁰⁹

7.6. Provozní problémy

Jako by nestačily komplikace s převzetím divadelních budov a zaměstnanců provázela přípravy na novou sezónu i řada provozních problémů. V poválečném Brně byl například absolutní nedostatek notového papíru. Bylo potřeba rozjet se po okolí a získat ho, kde se dalo. S vypůjčením psacích strojů, na kterých Štech trval pro veškerou administrativní práci, nakonec vypomohla Vyšší dívčí škola Vesna, protože ani ty nebylo možné sehnat. Největší problém byl asi s nedostatkem dekoračních látek a látek na šití kostýmů. Nový ředitel se kvůli tomu musel vypravit do Prahy, kde mu nakonec vedení armády, po intervenci prezidenta Masaryka, umožnilo odkup 3 tisíce metrů látek z vojenské kořisti.⁴¹⁰

⁴⁰⁸ Příloha 37 – Almanach ČNDB z roku 1920–1921 a Almanach z roku 1921–1922; Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, přílohy

⁴⁰⁹ Příloha 38 – dopis V. Štecha neznámému adresátovi ze dne 31. 5. 1919. Archiv Václava Štecha, Divadelní oddělení, Národní muzeum Praha, signatura H6A_5627

⁴¹⁰ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 335

Dalším problémem se ukázal být nedostatek textů v českém jazyce. V brněnských novinách dokonce v prvních týdnech Štechova ředitelování vycházely inzeráty, aby lidé věnovali knihy k přepisu do nového divadla. Štech chtěl otevírat novou divadelní sezónu *Maryšou*⁴¹¹, a tak musel narychlo angažovat studenty, kteří chystané české hry přepisovali, aby byli k dispozici hercům na zkoušky. V počátcích zkoušení se ale ukázalo, že studenti texty samovolně krátili, a proto nadále tento úkol muselo zastávat administrativní oddělení divadla.

Štech také musel bojovat s původním plánem vedení města a družstva, že se Staré divadlo přestaví na kino a nebude už vůbec sloužit divadelním účelům. Štech měl ale spočítáno, že aby se divadelní kolos uživil, musí hodně hrát a často obměňovat repertoár, takže ztratit jeden hrací prostor znamenalo nejen přijít o jednu možnost hraní před veřejností, ale hlavně ztratit prostor, kde by se dalo zkoušet, a to si divadlo nemohlo dovolit. Zároveň ale bylo nutné Staré divadlo výrazně rekonstruovat.

Další rána přišla z Prahy, kde ministerstvo financí předložilo Národnímu shromáždění nový návrh zákona, aby veškeré instituce⁴¹² zprostředkující „zábavu“ z ní odváděly do rozpočtu daň ze zábavy. Velmi rychle se strhla debata, která s přestávkami trvá dodnes, o tom, co je nebo není komerční a nekomerční kultura a kdo by měl platit poplatky z provozu a kdo by měl naopak dostávat subvence. Štech se velmi rychle ujal iniciativy a v listopadu 1919 uveřejnil v Národních listech⁴¹³ článek, kterým vyzýval ostatní divadla, aby se připojila k petici Národního divadla v Brně, která apelovala na Národní shromáždění, že není možné po divadlech požadovat další výdaje a že taková situace bude pro většinu divadel likvidační. Zároveň apeloval na důsledné rozlišování podniků, které vznikají za účelem zisku ze zábavy, a těch, jejichž posláním je morálně i intelektuálně vzdělávat obecnost a které by naopak potřebovaly navýšení subvencí od státu. Petici podpořilo 42 divadel a divadelních spolků. Zákon o dani ze zábavy nakonec kulturním výborem Národního shromáždění neprošel.

⁴¹¹ *Maryša* je divadelní hra Aloise a Viléma Mrštíků z roku 1894.

⁴¹² Týkalo se zábavních parků, cirkusů, varieté, kabaretů, tanečních zábav, kin i divadel.

⁴¹³ Proti dani z divadla a hudby. *Národní listy*. Praha: Julius Grégr, roč. 59., č. 257., 1. 11. 1919, s. 5

7.7. Propagační aktivity

Zajímavým dokladem ředitelských aktivit první poloviny 20. století jsou i různé informační brožury spojené se jmény ředitelů významných pražských divadelních scén. Ředitel Národního divadla v Praze Gustav Schmoranz vydával při svém působení ve funkci brožurku⁴¹⁴ každý rok. Vzhledem k tomu, že byl především překladatel, sám sebe ale považoval rozhodně více za scénografa než za muže pera, vydržela mu tato aktivita jen několik let. V brožurách vždy shrnoval, co přinesla divadelní sezóna. Propagoval divadlo, ale zejména i sám sebe.

V případě Václava Štecha víme, že sepsal řadu dílčích vzpomínkových knih⁴¹⁵ a v Brně pravidelně přispíval do Almanachu Národního divadla, což byl obdobný tisk jako brožura Společnosti Národního divadla v Praze. Štech ale prosadil novinku a tou byl časopis pod názvem Divadelní šeptý.⁴¹⁶ Štech byl v několika stránkovém časopise šéfredaktorem i redaktorem a informoval v něm o dění a novinkách z Národního divadla v Brně. Časopis stál 60 haléřů, prodával se v pokladně divadla, nebo ho zájemce mohl získat zdarma, pokud si koupil program divadla. Šeptý vycházely jednou týdně, a to v sobotu. Bylo zde také možné inzerovat.

Mimo tohoto nástroje, který bychom asi dnes s klidným svědomím zařadili do PR a marketingových aktivit divadelního podnikání, se Štech snažil co nejvíc o divadle informovat na bázi osobních setkání:

*„Moje přípravy po některých zkušenostech vedly k tomu, že jsem jako kočovný vykladač písma putoval s propagačními přednáškami v zájmu divadla v Brně i do čtvrtí dělnických. Naplnilo mne velkou radostí, že jsem tu bez rozdílu stran politických byl všude nejpřátelštěji vítán a neočekávaným zájmem provázen.“*⁴¹⁷

Štech dlouho udržoval i dobré vztahy s mnoha redaktory brněnského tisku a často loboval i na úřadech. Oběma těmito aktivitám se věnoval nejvíc před otevřením samostatného divadla.

⁴¹⁴ Gustav Schmoranz. *Osmnáctý, Devatenáctý a Dvacátý rok ND*. Praha: Národní divadlo, 1902, 1903, 1904.

⁴¹⁵ *Vinohradský případ* (1922) a *Džungle literární a divadelní* (1937)

⁴¹⁶ Příloha 39 – Divadelní šeptý. Brno: Ředitelství Národního divadla, 1922–1924; Národní digitální knihovna, ISSN nepřiděleno

⁴¹⁷ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 355

7.8. Tvorba rozpočtu a cenová politika

„Žádné divadlo nemůže být bezpečně spravováno bez dobrého a spolehlivého rozpočtu. Touto zásadou jsem se řídil v divadlech mnou řízených vesměs. Dbal jsem pak toho, co jsem si předem vypočetl, a nepovolil jsem pod žádnou podmínkou. Proto žádné mnou opatrované divadlo neskončilo schodkem ani za nejnesnadnějších údobí.“⁴¹⁸

Když Štech nastupoval do nového divadla, ocitl se v komplikované situaci s tvorbou prvního rozpočtu. Neměl z čeho vycházet. V divadle do té doby hospodařili Němci. Štech mohl vycházet ze zkušeností z Vinohrad, zde ale se jednalo, stejně jako v případě Uranie, pouze o jednu divadelní budovu. Co se týče výnosů, víme, že Štech mohl počítat se subvencí města, země i státu. Dále víme, že odhadoval ceny ze vstupného, předplatného prodeje programů a poplatků za šatny. Zajímavá je Štechova poznámka, s jak velkou procentuální návštěvností při tvorbě rozpočtu počítal. Zatímco dnes při tvorbě rozpočtu například pro grantová řízení počítáme nejčastěji se 75% návštěvností, Štech na Vinohradech počítal s 60% návštěvností a v Brně dokonce kalkulovat s 50% obsazeností, což mu posléze umožnilo mít lepší hospodářské výsledky než u plánovaných rozpočtů. Štech byl také varován, že mnohem více než v Praze ovlivňuje divadelní život ve městě dobré počasí a že již během dubna se diváci z divadel vytrácejí. Štech tedy sestavoval svůj první rozpočet tak, že počítal s příjmy pouze za 8 měsíců. Doklady, které mu alespoň trochu pomáhaly odhadnout reálnou situaci, byly výkazy prodeje vstupenek. Sám si pak vedl knihu příjmů, kam zapisoval výnosy z prodeje programů a provozu šaten. Pro zajímavost si představme první Štechův rozpočet pro Národní brněnské divadlo:

⁴¹⁸ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 367

Výnosy:	
Vstupné (všechny tři scény).....	1 951 175 Kč
Prodej programů a výtěžek ze šaten.....	40 000 Kč
Subvence státu.....	150 000 Kč
Subvence od Moravské země.....	240 000 Kč
Subvence od města Brna.....	200 000 Kč
Úroky za stavebního fondu družstva.....	100 000 Kč
Předpokládané výnosy celkem.....	2 681 175 Kč
Nálady:	
Předpokládané náklady celkem.....	3 021 764 Kč⁴¹⁹

Štechův předpoklad tedy počítal s mírným schodkem po první sezóně v novém divadle. Bylo to něco, čím znepokojoval některé členy výboru, i když na schůzích mnohokrát opakoval, že se jedná pouze o odhad. Společně s pokladníkem Družstva, jinak také ředitelem největší moravské Záložny Cyrilometodějské, Janem Uhlířem a kolegou A. Heinrichem se snažili o navýšení subvencí. Městu Brno argumentovali tím, že dva dny v týdnu hrají na jejich finanční úkor v Městském divadle němečtí divadelníci a rozpočet si zasluhuje za toto období kompenzace.

Novinkou také bylo, že Štech každý měsíc poskytl výboru přehled o měsíčních příjmech a nákladech. Byl to jistě taktický krok, na který mohl kdykoliv poukázat, kdyby ho někdo obvinil z finanční nestability divadla nebo finančních nesrovnalostí. Vzhledem k tomu, že si ale již dovedeme představit složení družstva, není příliš pravděpodobné, že by se kromě několika členů výbor přehledy více zabýval.

Nicméně předpokládaný schodek rozpočtu měl historicky zajímavou dohru pro významného člena výboru i brněnského kulturního života. Leoš Janáček veřejně Štecha obvinil z finanční zpronevěry. Právě díky každoměsíčním výkazům se ale brzy ukázalo, že se jedná o pomluvu a že se naopak za prvních několik měsíců divadlu pod Štechovým vedením finančně daří. Štech chtěl po Janáčovi

⁴¹⁹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 373

omluvu, které se ale nikdy nedočkal. Pokořený Janáček naopak vystoupil z družstva a mnoho let se pak divadlu vyhýbal. I když i v tomto případě pomohl čas a ke konci Janáčkovy života si oba velcí muži českého divadla vřele dopisovali.⁴²⁰

Štech se ve svých výpočtech příliš nemýlil. Po první sezóně činily výnosy všech tří scén 2 298 545 Kč.⁴²¹ Štech dokázal z předpokládaných nákladů hodně ušetřit, takže finanční rok končil nejen v rovnováze, ale dokonce s plusem 300 000 Kč.

Ze Štechových vzpomínek vyplývá i zajímavá informace, jak pracoval s cenovou politikou vstupného. Během prvních pár měsíců bojovalo nové divadlo s malou návštěvností. Družstvo přišlo s nabídkou, aby se vstupenky, co se nepodaří prodat s předstihem, prodávaly těsně před představením za poloviční cenu, tedy více méně se strategií, kterou dnes známe dobře z anglo-amerického divadelního podnikání.⁴²² Štech, ale návrh odmítl podpořit s tím, že se o způsobu prodeje vstupenek všichni dozvědí a budou si je chodit kupovat až těsně před představením. Neprošel přes něj ani další návrh, aby se vstupenky prodávaly za stejnou cenu a losovala se jednotlivá sedadla. Štech argumentoval možným vyšším věkem návštěvníků, kteří by tak například museli po schodech do lóží, byť by si raději připlatili za pohodlná sedadla v přízemí. Dalším argumentem byla pak návštěva divadla v páru nebo skupině. Očividně považoval návštěvu divadla za společenskou událost, která přesahovala samotný zážitek z představení, a tudíž nebylo možné návštěvníky rozdělovat. Co se cenotvorby vstupenek týče, tak poukazoval na předraženost lóží a dobrých míst v přízemí na jedné straně, ale díky tomu dostupnost míst s horší viditelností pro méně movité diváky. Stál si za svou teorií, že kdo si připlatí, má mít šanci na lepší sedadla, ale zároveň, že v divadle musí existovat i místa, na které dosáhne řemeslník nebo dělník.

Těsně po otevření divadla si také v restauraci stěžoval jistý významný brněnský občan, že ve Vídni slyšel mnohem lepšího operního pěvce než v Brně. Štech mu začal vysvětlovat, že u cenotvorby vstupenek řešil i polohu Brna a uměleckou úroveň umělců. Věděl, že ve Vídni stálo sedadlo v přepočtu cca 40 Kč. V Brně ale měli sedadlo za 12 Kč. Stát, země a město přispívali čtvrtinu, tj. 4 Kč.

⁴²⁰ Korespondence mezi V. Štechem a L. Janáčkem. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

⁴²¹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 380

⁴²² Prodej vstupenek často za poloviční cenu v den představení.

Sedadlo bylo tedy v souhrnu za 16 Kč. Stěžující si pán si koupil vstupenku, kdy měl třetinovou slevu z původních 12 Kč za předplatné, tj. zaplatil jen 8 Kč za sedadlo. Štech mu vysvětlil, že si sice koupil vstupenku za 8 Kč, ale slyšel tenoristu za 16 Kč, takže ho slyšel v souhrnu za polovinu a ve Vídni platil pětkrát tolik: „*Platíte v Brně také tolik – to pak uslyšíte z jeviště zázraky!*“⁴²³

7.9. Repertoár první sezóny

Vedle provozních a finančních problémů spojených s první sezónou bylo potřeba pracovat i na přípravě repertoáru pro nová divadla. Štech se ohledně plánovaných titulů a fermanů scházel jednou týdně s dramaturgem, režiséry, šéfem opery, kapelníky, sbormistry, baletním mistrem, šéf výroby a jevištními mistry. Někdy byl přítomný i někdo z výboru. V této sestavě se plánoval provoz na čtrnáct dní dopředu.

Zatímco o způsobu práce s Františkem Neumannem toho příliš nevíme, o Štechově spolupráci s Jiřím Mahenem víme o něco víc. Podle zápisu ze schůze z 15. května 1919 si Mahen vymínil, že zůstane působit jako redaktor v listu Svoboda. Zároveň nechtěl pracovat jako režisér, ale chtěl jistou pravomoc při výběru nových členů hereckého souboru.⁴²⁴ Asi nejproblematictější se posléze ukázala jeho ochota spolupracovat na tvorbě repertoáru společně s ředitelem divadla.

Mahen si nejprve definoval typ obecnstva, na které se mají soustředit. Nejsilnější složku představovalo lidové publikum, které tvořili dělníci a řemeslníci a které nejvíc zajímala veseloherní a operetní produkce Starého divadla. Formující se česká buržoazie naopak tíhla k opernímu repertoáru v Městském divadle.⁴²⁵ Brněnská inteligence, se kterou Mahen ve svém programu nejvíce počítal, se okolo nové univerzity teprve formovala.

I Štech si vytyčil publikum a cíle, se kterými chtěl tvořit repertoár. Na rozdíl od Mahena ho ale vedly spíše pohnutky ekonomické. Nedělní odpoledne chtěl

⁴²³ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 394

⁴²⁴ Zápis ze schůze DNDB 15. 5. 1919. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

⁴²⁵ Lucie Hřebíčková. *Jiří Mahen a léta 1918–1922 v brněnském Národním divadle*. [bakalářská práce] Praha: Masarykova univerzita, 2008, s. 17

věnovat zaručeným a vyzkoušeným jednoduchým titulům, které by divadlu zajistily plné hlediště Městského divadla. Experimentovat si netroufal ani pro velkou skupiny předplatitelů, která tvořila značné procento příjmu divadla. Jediná malá skupinka, u které viděl možnost zkusit něco nového, bylo publikum divadla Reduta, pro jehož využití zatím Štech nenalezl zásadnější řešení.

Vezmeme-li v úvahu i naprosto rozdílný úhel pohledu obou mužů na post dramaturga divadla, není asi žádným překvapením, že tato spolupráce nemohla mít dlouhého trvání. I když na rozdíl od Hilara Štech nikdy nemluvil o Mahenovi negativně a do jisté míry ho považoval i za svého přítele. Na druhou stranu Mahen také na rozdíl od Hilara nepřipravil Štecha o divadlo.

Nový dramaturgický plán byl uveřejněn v brněnských novinách⁴²⁶ v červenci 1919 a vzhledem k tomu, že se jednalo o spolupráci a kompromis Štecha a Mahena, byl přijat vcelku pozitivně⁴²⁷, i když řediteli bylo vyčítáno, že z pěti možných dnů využívá dobře technicky vybavené Městské divadlo pro činohru pouze jeden den v týdnu a zbytek dává k dispozici opeře. Staré divadlo se považovalo za příliš lidové a mezitím se dle dobové kritiky zmítala Reduta se svým nejasným konceptem.

Toho dokázal využít Mahen a umluvit Štecha, aby mu dal Redutu k dispozici. Pořádal zde tzv. Komorní večery. Jeho plánem bylo představit v intimní Redutě místní inteligenci, složené z brněnských intelektuálů a univerzitních studentů, jinou stránku divadelního umění, tj. uvádět na jevišti literární texty různého druhu.⁴²⁸ Mahen nepovažoval ale tento koncept za nahodilý. Chtěl v něm poučit a dovzdělat herce i publikum, aby pak bylo schopno absolvovat náročnější kusy ve velkých divadlech. Jednalo se vlastně o edukativní program k výchově diváků.⁴²⁹ Bohužel si intelektuálně náročnější program nenašel v tehdejší Brně své publikum, a co bylo horší, večery byly ztrátové, a to si Štech nemohl v prvním roce divadla dovolit. Je ovšem nutné zmínit, že Štech se nechal Mahenem inspirovat a také v Redutě pořádal přednášky. Například pro studenty o přípravách převratu 28. října. Po 13

⁴²⁶ Například v brněnské *Rovnosti*. Brno: J. Opletal.

⁴²⁷ Divadlo a hudba. *Tribuna*. Roč. 1., č. 182., 3. 9. 1919, s. 4. „Nevytrhne-li české divadlo brněnské dělnictvo, bude muset pan Štech hodně z umělecké výše slevit, aby českou smetánku do divadla přivábil.“

⁴²⁸ Jaromír Kubíček. *Jiří Mahen, spoluvůrce pokrokové kulturní politiky*. Brno: Státní vědecká knihovna v Brně, 1983. s. 281

⁴²⁹ Karel Bundálek. *Kapitoly z brněnské dramaturgie*. Spisy Janáčkovy akademie múzických umění. Praha: SND, 1967, s. 70

večerech⁴³⁰ tedy Štech stáhl Komorní večery z programu a Redutu využil pro reprízování starších inscenací ze Starého a Městského divadla.

Nicméně i po tomto neúspěchu byla první sezóna divadla vnímána veskrze pozitivně. Vedení byla vytýkána pouze nadměrná produkce premiér. V sezóně 1919/20 se na třech jevištích uskutečnilo neskutečných 102 premiér⁴³¹, z čehož 40 bylo činoherních. Dohromady se odehrálo ve třech divadlech 671⁴³² představení. I sám dramaturg činohry nepovažoval počet premiér za šťastný:

*„Čtyřicet premiér na divadle znamená v divadelním roce 4 premiéry měsíčně čili premiéru týdně. Je možný takový způsob umělecké práce? Každý divadelní člověk odpoví, že není. Divadla, která provádějí mnoho premiér, nebývají divadly se skutečným uměleckým úspěchem.“*⁴³³

Nicméně divadlo, jehož činoherní program otvírala *Maryša* bratří Mrštíků a operu, kde se původně počítalo se slavnostní Smetanovou *Libuší*⁴³⁴, ale nakonec zvítězil nápad Štecha a Neumanna, aby se důsledně nová sezóna otvírala moravskými autory, a proto bylo rozhodnuto uvést Janáčkovu *Její pastorkyni*⁴³⁵, vstupovalo do své nové sezóny jako sebevědomá kulturní instituce, která mohla směle konkurovat pražským i německým divadlům.

Štech považoval nástup nového Národního divadla v Brně na kulturní mapu nové republiky za úspěšný:

„Po mém zahájení v Brně bylo divadlo mnou řízené velkým překvapením pro české kruhy. Nečekalo se v nich tak působivého vstupu do krásného divadla Městského... Díky velkému zápalu našeho souboru ukázali jsme se při zahájení a pak vůbec jako silná armáda velké pohostinnosti. Vyhráli jsme proto rázem v divadle, které podle základní listiny ve zdech nádherně vybaveného mělo pro

⁴³⁰ Lucie Hřebíčková. *Jiří Mahen a léta 1918–1922 v brněnském Národním divadle*. [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 26

⁴³¹ Národní divadlo Brno. Online archiv [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z: http://stary.ndbrno.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation&a=list&title=&number=&id_ensemble=0&id_genre=0&id_building=0&year=0&season=1919%2F1920&id_premiere=0&order=title-asc&search=hledat

⁴³² Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 398

⁴³³ Jiří Mahen. „Činohra, která nemůže dýchat“. *Jeviště*. Praha: František Borový, roč. 1., č. 22-23., 17. 8. 1920, s. 263

⁴³⁴ Libuše je slavnostní zpěvohra Bedřicha Smetany o třech jednáních z roku 1872. Poprvé byla uvedena v Národním divadle v Praze 11. června 1881

⁴³⁵ *Její pastorkyňa* je opera Leoše Janáčka, jejíž libreto skladatel vytvořil úpravou (zkrácením) stejnojmenného dramatu Gabriely Preissové.

*vždy býti místem pro záření kultury německé. Nuže – my jsme se postavili důstojně po bok německých výkonů velmi hodnotných a doplnili jsme čestně program domu, v němž i po převratu měli Němci místo pro své projekty umělecké.*⁴³⁶

⁴³⁶ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 357

8. Nové postupy v řízení

„Byli tedy se mnou dosti spokojeni páni výboráři – a podle výsledku návštěv i praví přátelé divadla. Jen tu a tam po mně hodil nějakou hroudu nějaký moravský autor nebo kritik mladé generace, když jsem mu nebyl po vzoru pražském pranic moderním. Nebyl jsem – nebyl – ale diváky v hledišti jsem měl. To mi stačilo.“⁴³⁷

Jak jsme již zmínili v předešlých kapitolách, přes všechny komplikace a nedorozumění se dala první sezóna nového divadla považovat za úspěch, jak po umělecké, tak po finanční stránce. Nicméně o slovo se již hlásila hospodářská krize a začalo hrozit propouštění a snižování platů. Družstvo se tedy v listopadu 1919 odhodlalo k riskantnímu kroku a zvýšilo cenu vstupného o 25 %.⁴³⁸ Štech se ale obával, že ani to nestačí pro stále se navyšující náklady divadla a rozhodl se požádat o navýšení subvence. Protože město ani zemské úřady na jeho snahy nereagovaly, došel k závěru, že bude třeba cílit do nejvyšších míst a zajistil si slyšení u prezidenta Masaryka. Deputaci vedl brněnský poslanec František Langer⁴³⁹ a cestu jí proklestil zemský prezident a ministr Jan Černý⁴⁴⁰. Schůzka skončila úspěchem. Prezident vyzdvihl důležitost brněnského divadla a přislíbil divadlu jednorázově pomoci částkou 1 000 000 korun⁴⁴¹ a v témže roce divadlo i navštívil, zúčastnil se reprízy *Prodané nevěsty*⁴⁴² a podle historických svědectví⁴⁴³ měl po představení prohlásit, že takhle vynikající inscenaci slavné opary ještě neviděl. Tento další úspěch upevnil Štechovu pozici, jak v brněnském divadle, tak v kulturní obci obecně. Přišla dokonce další nabídka z Národního divadla⁴⁴⁴, nicméně již v roce 1921 Štech trval na tom, že svou kariéru divadelního ředitele zakončí v Brně, a to po vypršení smlouvy s Národním divadlem v roce 1925.

⁴³⁷ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 398

⁴³⁸ *Tribuna*. Roč. 2., č. 266., 13. 11. 1920, s. 5.

⁴³⁹ František Langer (1881–1948) byl poslancem Československé strany socialistické a působil v DNDB.

⁴⁴⁰ Jan Josef Černý (1874–1959) byl československý politik a úředník. Zastával dvakrát funkci předsedy československé vlády (1920–1921 a 1926) a po čtyři období (mezi lety 1920 a 1938) působil jako ministr vnitra. Prakticky po celou dobu trvání první a druhé republiky (v letech 1920–1939) byl také zemským prezidentem země Moravskoslezské (před rokem 1928 země Moravské).

⁴⁴¹ *Cesty demokracie (soubor projevů za republiky)*. Praha: Čin, 1933, s. 435

⁴⁴² *Prodaná nevěsta* je komická opera o třech dějstvích Bedřicha Smetany na libreto Karla Sabiny. Bedřich Smetana ji napsal v letech 1863–1866, premiéru měla 30. května 1866 v Prozatímním divadle v Praze.

⁴⁴³ Karel Jaroslav Navrátil. *Masaryk na Moravě a na Slovensku*. Brno: Otakar Sobek, 1921, s. 49

⁴⁴⁴ Pokud budeme věřit Štechovým vzpomínkám, dostal za svůj profesní život nabídku od Národního divadla celkem pětkrát.

Po nepříliš slibném finančním začátku roku se nakonec podařilo Štechovi finanční krizi v divadle ustát. Pokračoval dál ve svém programu zaměřeném na získání co největšího počtu nových diváků a sezónu 1920/21 nakonec končil se ziskem 4 046 946 korun.⁴⁴⁵ To znamenalo, že se mu podařilo navýšit návštěvnost všech tří divadel o celých 77 %.⁴⁴⁶ A svou pozici uvnitř divadla Štech posílil i přijetím zástupců hereckého souboru do výboru družstva. Založil také fond na podporu herců, kteří již nemohli pracovat, ten ve druhém roce disponoval částkou 100 000 korun.⁴⁴⁷

Něco z divadelní historie nám i prozradí dopis⁴⁴⁸ z roku 1922, ve kterém žádá inspektor Národního divadla v Brně ředitelství o proplacení záskoků v činohře i opeře. Ještě bizarnější je, že inspektor hlediště divadla zaskakoval například i jako Krušina v *Prodané nevěstě*, což se nedá považovat zrovna za malý part. Štech měl v Brně s většinou hereckého souboru dobré vztahy. Za dobu svého působení dal pouze pět výpovědí, z čeho dvě hercům, kterým byla v divadle prokázána krádež.

Jak ale naznačuje již citace na začátku této kapitoly, začali se, jen co bylo jasné, že nové divadlo existenčně v Brně přežije, množit hlavně mezi mladými novináři výhrady ke Štechovu uměleckému vedení divadla. Svě při tom způsobila i prohlubující se krize mezi Štechem a Mahenem. Dramaturg byl zklamán, že se mu nepodařilo uhájit Komorní večery ani představení pro děti v Městském divadle, a předsevzal si, že v této sezóně představí publiku sérii slovanských autorů.⁴⁴⁹ Místo 40 činoherních premiér uskutečněných v minulé sezóně se ale v této sezóně uskutečnilo premiér pouze 25⁴⁵⁰ a ve většině případů se jednalo o ověřené texty, které dokázaly přilákat diváky. Pro Mahenův náročnější program nebyly podmínky. Tím se dramaturg dostal do ostré rozepře s Literární skupinou⁴⁵¹, která se mezitím v Brně zformovala. Tvořili ji mladí dramatici a literáti, kteří s narůstajícím

⁴⁴⁵ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 538

⁴⁴⁶ Tamtéž

⁴⁴⁷ Tamtéž

⁴⁴⁸ Příloha 40 – Dopis neznámého pisatele V. Štechovi ze dne 22. 6. 1922. Archiv V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

⁴⁴⁹ Zamýšlel uvést především tři veselohry od Nušiče, Vynyčenska a Zápolské.

⁴⁵⁰ Národní divadlo Brno [online]. [cit. 2021-06-02]. Dostupné z: <http://stary.ndbrno.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation>

⁴⁵¹ Členy literární skupiny se stali především mladí spisovatelé, kteří se chtěli vyjadřovat k soudobým uměleckým a kulturním otázkám. Patřili k nim například moravští dramatici, jejichž díla uvedl Mahen v Redutě v předchozí sezóně, L. Blatný, B. Stejskal a J. Chaloupka, dále dramatik a kritik Č. Jeřábek, kritik D. Chalupa a F. Götz.

znepokojením sledovali program brněnské činohry. Pokud se spolehne na Mahenovy vzpomínky⁴⁵², postavil se ještě Mahen během této sezóny za svého ředitele a vybízel kritiku, aby stejně jako brněnské divadlo prošla i ona reformou, a naopak pomohla novému divadlu se etablovat:

*„Málo pomáhá brněnskému divadlu a její soudy jsou často strohé a nekonstruktivní (...) Kritika měla by nám v tom vycházet vstříc, a nikoliv předpisovat nám nějakou literární sezónu a hloupě se ušklebovat, že snad nevíme, co hrát.“*⁴⁵³

Výsledkem tohoto sporu byl odklon části kritiky od Národního divadla a nesouhlasná kampaň, která provázela Štecha až do konce jeho ředitelského období. Štech si alespoň navenek ovšem z nepříznivé kritiky nic nedělal a vinil z ní Hilara, o kterém se domníval, že proti němu tisk poštvává. Na své straně měl konec konců ředitele Lidových novin, který zasáhl, když bylo potřeba. Zajímavostí například je, že nejsilněji brněnská kritika na Štecha útočila, když začaly na pokračování v Lidových novinách vycházet Štechovy vzpomínky – *Vinohradský případ*.⁴⁵⁴

*„Jen tímto způsobem mohl se Štech bránit proti všem zákeřným útokům, které byly na něho podniknuty, očistiti se z nařčení, vyvrátiti ošemetné lži, Štechova data, číslice, přesné citáty mohou přesvědčiti i toho, kdo byl při „vinohradském případě“ osobně naprosto nezúčastněn. Tato dokumentární část knihy má z toho půl tisíce stran členěných v kapitoly, jež by obstály literárně samy o sobě, cenu největší.“*⁴⁵⁵

Mahen se dál snažil prosazovat alespoň některé své vize, mezi kterými se mu například podařilo udržet dramaturgické úvody, které dělal během premiérových večerů. Vztahy s ředitelem ale bohužel začaly být poměrně napjaté.

⁴⁵² Jiří Mahen. *Nušičovi lidé. Pryč s divadelní idylou*. Brno: Blok, 1967, s. 155.

⁴⁵³ Tamtéž

⁴⁵⁴ V roce 1921

⁴⁵⁵ Václav Brtník. *Venkov. Václav Štech. Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 538

8.1. Založení Kuratoria

„Veliký divadelní podnik, vzniklý přímo jako následek světodějného převratu, zůstal na těchže organizačních základech, které sloužily malému, skromnému divadélku předpřevratovému! Uvnitř výboru Družstva, (...) i ve veřejných korporacích, které poskytovaly brněnskému divadlu statisčové subvence ročně, ozvaly se hlasy, že jest přece jenom poněkud povážlivé dávatí milionové částky k dispozici soukromému spolku.“⁴⁵⁶

Není asi žádným překvapením, že po své zkušenosti z Vinohrad nebyl Štech nakloněný právnické osobě družstva nebo jiného spolku ve vedení divadla. Bezesporu pro něj nejlépe fungovalo družstvo během jeho éry v Uranii, kdy se stal více méně samovládcem divadla s větší či menší⁴⁵⁷ podporou Družstva Uranie. I k Družstvu ND v Brně měl mnoho výhrad, i když s většinou členů samotného výboru se mu spolupracovalo dobře.

„Družstvo Národního divadla bylo vůbec neobyčejným zřízením. Podle všeho, co jsem na počátku působení zjistil, bylo málo způsobilé k velkorysému řízení vážného uměleckého ústavu – s milionovým obratem ročním. Byl to jen obyčejný spolek. Žádné družstvo podle dobrého rakouského zřízení – ani společenstvo. V tomto složení byl to nedostatečný instrument, poněvadž při nějaký krizi mohlo vážené členstvo rychle prchnouti ze svazku, a pak tu nebylo dostatečného zřízení ani pro důstojnou likvidaci. Když jsem o tom se zkušenými právníky v Družstvu hovořil, dali mi vesměs za pravdu.“⁴⁵⁸

Začal tedy brzy po svém nástupu uvažovat o nových možnostech centrálního řízení divadla a již na jaře 1921 o tom diskutoval s předsedou Družstva JUDr. Weyrem. U právnické osoby družstva mu vadily nejasné kroky plynoucí se zániku divadla, ale i to, že nekompetentní lidé rozhodovali o milionových rozpočtech. Argumentoval tím, že pokud stát, země a město dávají na provoz divadla finance, měly by mít i své zástupce ve vedení divadla. Štech nazval nové uskupení *kuratorium*.⁴⁵⁹ Stanovy tvořil společně s právníky družstva a veškeré

⁴⁵⁶ Karel Tauš. *K padesátiletému jubileu Českého divadla v Brně: (1884–1934); nástin dějinného vývoje, 1934 českých divadelních snah brněnských od nejstarších dob až po přítomnost*. Brno: Zemské divadlo, 1934, s. 84-85

⁴⁵⁷ Situace během 1. světové války

⁴⁵⁸ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 350

⁴⁵⁹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 405

přípravy zabraly zhruba rok. Štech původně počítal se sedmičlenným výborem. Země, město a stát měly mít každý ve výboru dva zástupce a jednoho pak mělo jmenovat Družstvo ND. Nakonec se ale objevilo mnoho zájemců a Štech musel s nelibostí ustupovat většímu počtu zástupců. Nebyl rád, protože jeden z cílů kuratoria měla být i snazší usnášeníschopnost v menším počtu zainteresovaných. Nakonec se musel smířit se třemi členy jmenovanými státem, zemi reprezentovali čtyři zástupci stejně jako město. Tři členy pak mělo v kuratoriu Družstvo ND. Na ekonomickém a uměleckém směřování divadla se tak podílelo čtrnáctičlenné kuratorium společně s ředitelem divadla, šéfem opery a dramaturgem.⁴⁶⁰

19. června 1922 bylo na valné hromadě jednomyslně schváleno předání správy ČNDB do rukou Kuratoria Národního divadla v Brně a to k 1. červenci 1922. Smlouva byla uzavřena na tři roky s tím, že kdokoliv ze zástupců mohl odstoupit od smlouvy, pokud by divadlo bylo ztrátové. Valná hromada také zapůjčila Kuratoriu ND celý fundus a divadelní budovy.⁴⁶¹ Kuratorium mělo na starosti ekonomický, personální a umělecký provoz divadla. Družstvo ND se mělo dle zápisu snažit získat pro divadlo další potřebné finance, a to hlavně na rekonstrukce divadelních budov. Družstvo také mohlo vznášet na valné hromadě nápady a názory na momentální fungování divadla. Kuratorium mělo divadlo ve své správě až do roku 1931, kdy starost převzala země Moravskoslezská a ČNDB se přejmenovalo na Zemské divadlo v Brně.⁴⁶²

Nicméně během chaotických měsíců, kdy rozhodovací pravomoci nad divadlem přecházely z Družstva na Kuratorium, se Štech oklikou dozvěděl, že mu bude nabídnut plat 5000 korun měsíčně a že šéf opery František Neumann bude mít plat 4000 korun měsíčně. Štecha kupodivu nepobouřilo nejvíc to, že by měl mít o 1000 korun méně⁴⁶³, než byl jeho momentální plat, ani to, že podle jeho mínění měl být mezi platem ředitele a šéfa opery větší rozdíl, jako fakt, že bylo něco rozhodnuto za jeho zády a bez jeho vědomí a že Kuratorium angažovalo dřív Neumanna než jeho. V divadle nastala velká krize, protože Štech prohlásil, že okamžitě a uprostřed sezóny odchází. V těchto vypjatých dnech také Štech

⁴⁶⁰ Karel Tauš. *K padesátiletému jubileu Českého divadla v Brně: (1884–1934); nástin dějinného vývoje*. Brno: Zemské divadlo, 1934, s. 83. – 84.

českých divadelních snah brněnských od nejstarších dob až po přítomnost.⁴⁶¹ Tamtéž

⁴⁶² Karel Tauš. *K padesátiletému jubileu Českého divadla v Brně: (1884–1934); nástin dějinného vývoje českých divadelních snah brněnských od nejstarších dob až po přítomnost*. Brno: Zemské divadlo, 1934, s. 81

⁴⁶³ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 568

deklaroval, co pro něj znamená být ředitelem. Své poznatky uveřejnil v knize vzpomínek *Džungle literární a divadelní*:

- musí sehnat divadelní kusy, které se budou inscenovat, a musí je posoudit jak po dramaturgické stránce, aby se líbili obecenstvu, tak i po personální, zda na vybrané hry má dostatečný počet herců a personálu;
- zadává hru k překladu, pokud je to třeba a následně k opisům pro všechny herce, zároveň musí překlady přečíst, zda odpovídají originálu;
- musí při zkouškách a hostování sledovat, zda se neplýtvá časem, a tím pádem i penězi na provoz divadla;
- musí mít přehled o tom, co si režisér napíše do dotazníku k plánované hře, tj. co konkrétně bude potřebovat pro inscenování hry (počet herců, zamýšlené kulisy apod.). To následně musí ředitel spočítat s pracovníky divadla (dílny, rekvizity, malírna, garderoba) a zjistit, zda se mohou použít již vyrobené nebo v majetku divadla dostupné věci, nebo zda bude potřeba nakoupit věci nové;
- musí kontrolovat provedení her, které jsou již nějakou dobu na repertoáru, zda herci nepoklesli v provádění svých postav (proto se dívá na představení z lóže);
- musí připravovat týdenní fermány dle repertoáru tak, aby vždy tam byly hry přitažlivé a divadlo vydělávalo;
- musí být schopný si dělat finanční propočty, tj. nesmí „pustit z očí“, jak se vyvíjejí příjmy a jak divadlo pracuje s náklady;
- musí sledovat, zda jsou hry na repertoáru navštěvované, a pokud některá z nich není, musí ji nahradit jinou;
- nesmí o svých plánech nic prozradit;
- musí být připraven na nečekané incidenty (např. poruchy nebo jiné);

- musí mít přehled a propočet, zda jsou peníze na gáže a mzdy, na všechny potřeby a jakou má divadlo úsporu pro výše zmíněné nečekané incidenty;
- musí sledovat programy významných a jiných divadel (mapování konkurence);
- musí znát svůj soubor a obecenstvo;
- musí pamatovat na doplnění souboru, pokud je potřeba většího počtu herců, nebo zamýšlejí s režisérem nábor nových herců, k čemuž vyhlíží herce v jiných divadlech;
- musí být připraven na nasazení alternací za „zhroucené“ herce;
- musí hlídat „hlasovou svěžest a výkon zpěváků“;
- musí mít dobrý styk s agenturami dodávající herce;
- musí hlídat vytíženost a angažovanost lidských zdrojů;
- musí do každého herce i jiného zaměstnance vidět a dobře s ním zacházet;
- nesmí zavdat domněnce, že někoho hlídá, že svým hercům a personálu nevěří;
- nesmí se na nikoho spolehnout;
- musí „mít oči všude“;
- musí si sám připravit, čím vyvrcholí týden, čím měsíc a čím rok, tuto pyramidu svých plánů si musí připomínat „vstáváje lehaje“;
- musí být „znalostí divadla prosycen“;
- musí být znalcem činoherní literatury, vyznat se v operní tvorbě

a orientovat se v malířství.⁴⁶⁴

Z dnešního úhlu pohledu se v jeho vnímání této manažerské funkce dozajista mísí pro nás funkcí několik. Ve zmiňovaných bodech bychom dnes našli náplň práce producenta, ale i produkčních. Zajímavé, ale u Štecha nikterak překvapivé je, že zařazuje také činnost, která dnes patří výhradně režisérům nebo dramaturgům. V neposlední řadě například přípravu týdenních fermanů⁴⁶⁵ bychom dnes očekávali v náplni práce tajemníka nebo tajemnice⁴⁶⁶ divadla.

Situace okolo nešťastného angažování Neumanna a výše platů se mezitím nadále vyostřovala. Nikdo přesně nevěděl, jak zmatky vznikly. Kuratorium se hájilo, že návrhy nepocházejí od nich, protože ještě nebylo právně u moci a nemělo zatím ani žádnou schůzku. Nicméně Štech tentokrát vypadal neoblomný a hodlal skutečně odejít.⁴⁶⁷ Mimochodem tato situace opět snese srovnání s Gustavem Schmoranzem, který stejně jako Štech mnohokrát z uražené ješitnosti dával výpověď⁴⁶⁸ v Národním divadle způsobem dnes možná až úsměvným. Nakonec museli u Štecha orodovat samotní členové Kuratoria, kteří vyhrožovali, že pokud Štech odejde, tak ani oni nenastoupí do Kuratoria a divadlo bude čelit likvidaci. Nakonec se ředitel nechal uprosit, ale plat mu musel být dorovnán honoráři za premiéry. Vzhledem k tomu, že dnes již známe historické souvislosti okolo ČNDB a víme, že se František Neumann skutečně stal po Štechově odchodu ředitelem brněnského divadla⁴⁶⁹, můžeme se domnívat, že zmatky vznikly nedopatřením, ale asi můžeme tušit, že nikoliv náhodou.

⁴⁶⁴ Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, 2018, s. 63

⁴⁶⁵ Ferman (rozvrh), rozvrh činností a rolí, zejména v divadelnickém prostředí

⁴⁶⁶ Náplň práce tajemnice uměleckého divadelního provozu z pravidla obsahuje:

organizaci provozu divadla a vedení toho se týkající dokumentace,
sestavování hracích plánů, organizace zkoušek a zájezdů divadla,
komunikaci s ostatními divadly a produkcemi televizních či filmových natáčení,
přípravu hereckých smluv,
přípravu a vyhodnocování statistik týkajících se vytíženosti herců, počtu představení apod.,
drobné produkční práce,
přípravu podkladů pro personální agendu.

⁴⁶⁷ Z dopisu V. Štecha neznámému adresátovi ze Slaného ze dne 13. 6. 1922. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

⁴⁶⁸ Viktorie Schmoranzová. *Gustav Schmoranz – 22 let v ND*. [diplomová práce]. Praha: Divadelní fakulta AMU, 2012, s. 60

⁴⁶⁹ Tuto funkci zastával až do své smrti v roce 1929.

8.2. Spor s Mahenem a brněnskou kritikou

I v následujících sezónách ztrácel neprůbojný Mahen moc nad dramaturgií činohry. To, co případně dokázal jako šéf opery uhájit před Štechem Neumann, Mahen z pouhé funkce dramaturga⁴⁷⁰ nedokázal. V roce 1921 byla v Brně založena skupina Literární spolek, kterou tvořili převážně mladí moravští spisovatelé a kritici. Ti samozřejmě opakovaně poukazovali na neaktuálnost a zastaralost brněnské činohry:

„Naše činohra se opoždíje velmi za vývojem scén jiných. Hlavní příčinou jest, že činohra nemá svého šéfa, vynikající, v divadlech světových zběhlou sílu, která by dovedla býti centrem všech uměleckých snah a vedla činohru tak, aby byla opravdovým orgánem nového umění a života. Podle smluv je dosud šéfem činohry ředitel Václav Štech, který nemá k této funkci nejmenší kvalifikace. Nezná vývoje světového dramatu, nezná vývoje světové scény, je konvenčním spisovatelem povrchních komedií a satir, jenž svými kořeny kotví v minulosti – kdež na rozhraní realismu a Moderny. Dnes je třeba, aby šéfem činohry byl člověk, jenž dovede učiniti divadlo jednou buňkou světového uměleckého proudění.“⁴⁷¹

Rozbouření vod se pokusilo uklidnit Kuratorium, které svolalo schůzku mezi zástupci skupiny, Mahenem a vedením divadla. I když se po schůzce jednotlivé strany rozcházely v porozumění, ve výsledku se nic zásadně nezměnilo. Kritika vytýkala Štechovy ekonomický úhel pohledu a Mahenovi neschopnost řediteli oponovat. Štech se hájil tím, že dramaturgický plán sestavuje a schvaluje dramaturg a Kuratorium. Mahen se snažil uspokojit obě strany. Spor nakonec skončil v září 1922 Mahenovým odchodem z divadla:

*„Váženým pánům kurátorům Národního divadla v Brně!
Prosím Vás, vážení pánové, abyste laskavě přijali mou resignaci na místo dramaturga při Národním divadle v Brně, a to z těchto důvodů:
1) Myslel jsem, že po 3 letech, kdy činohra byla prakticky odstrčena, vybojujeme činohře lepší a skutečně uměleckou základnu, na níž by mohla tvořit. Boj jsme prohráli, činohra živoří dále. Nadšení prvního roku vyprchalo a v boji o lepší příští*

⁴⁷⁰ Štech zůstal i nadále šéfem činohry.

⁴⁷¹ Kateřina Vávrová. Vznik brněnské Literární skupiny. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity: [Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis]. Series bohemia litteraria. Brno, Masarykova univerzita, 2010, s. 78-79

čínohry dohromady nepomohl nikdo. Prosím, nezapomínejte na ni. Já už se o to starat nemohu a nebudu.

2) V uměleckých názorech mezi mnou a p. ředitelem Štechem vyhloubila se propast, která, myslím, se už překlenout nedá.

3) Nemohu a nechci se nadále rozčilovat nadarmo ve věcech, které nekončí skoro nikdy žádným pěkným výsledkem. Na zdraví by mně to nepřidalo.

Poznamenávám, že všechny zadané rukopisy jsou přečteny, že jsem dal p. řediteli už dvojí opravený návrh na repertoar a prohlašuji, že jsem ochoten ke všem hrám, které jsem doporučil, udělat krátké prohlášení o hře, abych zanechal po sobě všechno v pořádku. Poněvadž pak se v divadle trousí všelijaké divadelní „fantasie“, jako bych dělal s činohrou nějakou zvláštní akci, jako bych byl v divadle emisarem K. H. Hilara anebo dokonce Zdeňky Baldové – prosím, abyste mne laskavě povolali mezi sebe, abych Vám na všechny Vaše dotazy dal jasnou a čestnou odpověď. S projevem srdečné úcty Vám všem Jiří Mahen.“⁴⁷²

Mahenův odchod z divadla jen prohloubil rozkol mezi mladou divadelní kritikou a Štechem. Velkým kritikem se stala Tribuna⁴⁷³, která opakovaně napadala Štecha ze lži a z nadřazování ekonomických úspěchů nad umělecké a vytýkala mu malou podporu české divadelní tvorby.⁴⁷⁴

Nutno ale podotknout, že řada článků směřovala i na Štechovu podporu. Například v květnu 1923 vyšel v pražském Večeru článek pod názvem *Spiklenci*, který se jednoznačně zastával Štecha a odsuzoval kampaň proti němu:

*„Proti řediteli brněnského Národního divadla V. Štechovi smluven byl komplot velmi podrobně a úlohy účastníků pečlivě rozděleny. Spiklenci povoláni především od těch kavárenských stolečků, za jejichž studenými deskami pronášejí se ještě studenější teorie o divadle, dramate či dramaturgii (...) Kdyby je pustili do některého divadla, obrátí tam všechno na ruby dokonale, pravda: ale divadlo za dva měsíce zavřete, neboť lidé se mu budou vyhýbat jako domu stíženému morovou ranou.“*⁴⁷⁵

⁴⁷² Lucie Hřebíčková. *Jiří Mahen a léta 1918–1922 v brněnském Národním divadle*. [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 40

⁴⁷³ Tribuna byl politický a hospodářský deník, vydávaný v Praze v letech 1919–1928. Šéfredaktorem byl Bedřich Hlaváč.

⁴⁷⁴ „Divadlo a umění“. *Tribuna*. Roč. 5., č. 53., 4. 3. 1924, s. 5.

⁴⁷⁵ „Divadlo“. *Večer*. Praha: Roln. Tiskárna, roč. 10., č. 116., 23. 5. 1923, s. 5

O tom, že se divadlo stalo politickým nástrojem v rukách „*zidealizované revoluční mládeže*“⁴⁷⁶, a ztrácí tím svůj prapůvodní význam, mluvil ve svém článku v Lidových novinách i Karel Čapek, který tak sice přímo nepodpořil Štecha, ale sdílel s ním některé zásadní výhrady proti fungování nové divadelní kritické generace. Za zmínku určitě stojí, že Štecha se slavným spisovatelem pojilo letité přátelství. Přílohu této práce tvoří i dopis, který poslal Čapek Štechovi do Brna k šedesátým narozeninám. I když se jedná o vtipné blahopřání, neodpustí si Čapek mezi gratulacemi zmínit fámy a pomluvy, které se o Štechově angažmá v Brně šířily Prahou již v roce 1919.⁴⁷⁷

Tento svár nového a starého divadelního světa nicméně provázel Štecha až do jeho odchodu z divadla v roce 1925.

Vrátíme-li se opět k provozním záležitostem divadla, narazíme na další zajímavou skutečnost, která je pozoruhodná i v kontextu naší doby. Divadlo se muselo sice potýkat s kritikou části odborné veřejnosti, ale ekonomicky se mu dařilo. Štech totiž po dohodě s finančním referentem a pokladníkem divadla vytvořit tajný fond, do kterého pravidelně převáděl část zisků. Nikdo z Kuratorie o něm nevěděl. Sám Štech přiznává, že se mu fond podařilo ukrýt tak dokonale, že ho pak chvíli nedokázal najít ani on sám.⁴⁷⁸ Tato informace je zajímavá v mnoha ohledech. Především proto, že se Štech bál přiznat silné výnosy, aby mu nebyly snižovány subvence – v podstatě se potýkal s problémem řady dnešních kulturních organizací, které raději rozpustí ušetřené nebo získané finance v různém předplácení honorářů a služeb, než aby tuto skutečnost přiznaly svému zřizovateli nebo poskytovateli dotace. Zajímavá je i otázka, jak asi fungovala finanční kontrola podobné instituce, když si několik let nikdo nevšiml, že někam mizí jistá část příjmů divadla.

Nicméně se tato transakce ukázala jako prozíravý krok. Divadlu v sezóně 1922/23 sice stoupl počet předplatitelů v Městském divadle o 34 % a ve Starém divadle vznikla další, již pátá předplatitelská skupina, ale zároveň se na podzim

⁴⁷⁶ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 433

⁴⁷⁷ Příloha 41 – Dopis K. Čapka V. Štechovi z dne 26. dubna 1919. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

⁴⁷⁸ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 436

ozvalo ministerstvo osvěty, že pro další rok musí snížit divadlu subvenci ze 1 000 000 korun na 350 000 korun. Zároveň snížily subvenci i moravské zemské orgány z původní částky 1 800 000 na 1 500 000 korun.⁴⁷⁹ Aby se v divadle nemuselo propouštět ani snižovat platy, sáhl Štech do svého „rezervního“ fondu a dorovnal z něj náklady, které příjem divadla v následujících dvou letech jeho hospodaření nedokázal pokrýt.

Štech také ke konci své brněnské kariéry přiřivil již existující myšlenkou výstavby divadla na brněnském výstavišti.⁴⁸⁰ Inspiroval se Uranií, a jak dokládá článek z Lidových novin z července 1924,⁴⁸¹ dohadoval se s městem Brno o zavedení tramvajové linky až k Výstavišti. Nesouhlasil také s navrhovanou kapacitou 800 míst. Aby se divadlo uživilo, doporučoval větší kapacitu. Zároveň důrazně trval na kavárně a restauraci ve stejné budově, v níž mělo být divadlo.

V roce 1924 se odehrála ještě jedna zajímavá kauza a to, když bylo předsedovi Kuratoria Františku Weyrovi údajně nabídnuto, že pokud dostane Štecha z vedení brněnské instituce, získá divadlo jednorázově od ministerstva školství a národní osvěty⁴⁸² 700 000 korun.⁴⁸³ Weyr o situaci Štecha okamžitě informoval a ten kupodivu tentokrát nepodleh lysterii a řekl, že má do června 1925 v divadle smlouvu a že z vedení do té doby rozhodně neodstoupí.

Aby byla nicméně situace trochu „divadelnější“, navštívil v těchto dnech Štecha v Brně skladatel, dirigent a Štechův letitý přítel⁴⁸⁴ Oskar Nedbal, který tou dobou zastával funkci šéfa opery Národního divadla v Bratislavě. Nedbal, na kterého byl v divadle nátlak, aby přijal i místo ředitele, si byl pravděpodobně dobře vědom svých limitů⁴⁸⁵ a snažil se přesvědčit Štecha k okamžitému stěhování na Slovensko s příslibem naprosté dramaturgické volnosti a vysokého finančního

⁴⁷⁹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 437

⁴⁸⁰ Divadlo na Výstavišti bylo v Brně dostavěno v roce 1928

⁴⁸¹ Václav Štech. Divadlo na výstavišti. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně. roč. 32., č. 334., 4. 7. 1924, s. 1

⁴⁸² Ministerstvo školství a národní osvěty existovalo v Československu a Protektorátu Čechy a Morava v letech 1918 až 1948.

⁴⁸³ Zápis ze schůze výboru DNDB 30. 9. 1924. Archiv města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

⁴⁸⁴ Příloha 42 – Dopis V. Štecha O. Nedbalovi ze dne 6. 5. 1922. Archiv V. Štecha, Divadelní oddělení, Národní muzeum Praha, signatura H6A_5631

⁴⁸⁵ Oskar Nedbal (1874–1930) byl skutečně v letech 1925 až 1928 ředitelem Národního divadla v Bratislavě. Byla to ale nešťastná volba, pro kterou neměl žádné ekonomické a manažerské vloh. Jeho éra skončila fiaskem a finančně zruinovaný Nedbal spáchal v roce 1930 sebevraždu.

ohodnocení. Štech ale tentokrát nebyl ochotný ani vyjednávat a byl pevně rozhodnut brněnské divadlo neopustit a v roce 1925 skončit s celým divadelním oborem jednou pro vždy. Situace eskalovala až do návštěvy samotného ministra osvěty⁴⁸⁶ v Brně, který se osobně Štechovi zaručil, že nikdy takovou nabídku nevyslovil a že velmi stojí o to, aby právě on zůstal ve vedení divadla. Nicméně všechny tyto drobné indicie vedly k tomu, že i Štech pochopil, že jeho éra v českém divadelním světě pomalu končí.

8.3. Konec divadelní kariéry

Během roku 1924 nicméně dostal Štech od Kuratoria novou nabídku, aby smlouvu s divadlem prodloužil o dva roky. Napoprvé důrazně odmítl, ale postupně si variantu prodloužení dokázal představit. Vymínil si, že by jako ředitel fungoval pouze jeden rok a během druhého roku by byl jmenován do Kuratoria a předával svou funkci novému řediteli. Zároveň si vymínil, že musí být do své pozice jmenován Kuratoriem jednomyslně. Když 20. prosince 1924 došlo k volbám, jeden člen výboru⁴⁸⁷ byl proti prodloužení Štechovy smlouvy. I když se nakonec ukázalo, že dotyčný pouze odmítl hlasovat, Štechovi to stačilo k tomu, aby k dubnu 1925 definitivně oznámil svůj odchod z divadla. Nebylo by to ale běžné ukončení spolupráce se Štechem, kdyby ho neprovázela řada menších skandálů. Štech si stěžoval, že mu Kuratorium nevrátilo peníze za některé zahraniční cesty, které si sám hradil, že mu nezaplatilo za nastudované premiéry v posledním roce nebo že mu neuhradilo pojištění. Také mu při slavnostním loučením nebyl věnován věnec správných rozměrů a nejvíc ho rozzlobilo, když mu byl z divadla přeposlán v květnu dopis, kde byla u jména přeškrtnuta funkce ředitele, byť technicky byl ředitelem až do konce června 1925. Že byl i přes tyto své povahové zvláštnosti pro divadlo stále nepostradatelný, dosvědčují ale opakované prosby Kuratoria, ministra osvěty, i například Jaroslava Kvapila, který byl přesvědčen, že přes veškeré Štechovy nedostatky nesežene Brno lepšího divadelního ředitele. Jak dokládají články z Národní politiky i Národních listů, bylo ještě v roce 1925 Štechovi nabídnuto místo ředitele v plzeňském divadle, a i když už byla jeho nová pozice avizovaná i v denním tisku, odmítl.

⁴⁸⁶ Rudolf Bechyně (1881–1948) byl český novinář a publicista, v počátcích člen národněsocialistické strany, posléze sociálnědemokratický politik a ministr (1922–1924).

⁴⁸⁷ Jednalo se o poslance Františka Langeru.

Při příležitosti Štechova odchodu uveřejnily v dubnu Divadelní šepoty kompletní děkovnou řeč⁴⁸⁸ předsedy Kuratoria Františka Weyra, který vyzdvihl hlavně Štechovu ochotu věnovat se práci nad rámec svých povinností, jeho finanční gramotnost a vlastenectví.

O něco střízlivěji se pak s letitým kolegou rozloučil i Arnošt Heinrich, a to článkem v Lidových novinách ze 12. dubna 1925:

„Vzpomínám toho jen povšechně proto, že by toho všeho nebylo bývalo a že bychom nebyli udrželi velké divadlo, které jsme po německé sezóně v městském divadle zřídili, ani jednu sezónu – bez Štecha. Jeho láska k věci, jeho ctižádost uzavřít svou divadelní dráhu vybudováním nového českého velkého divadla nedohledných možností do budoucna, jeho mimořádné schopnosti a zkušenosti administrativní, jeho podivuhodný praktický smysl dobudovaly, upevnily a zabezpečily vše, čemuž političtí lidé mohli dát jen politickou a do jisté míry finanční základnu a jít zase po svých. (...)

Odchází jeho budovatel a hospodář. Dobrý hospodář. Žádný umělecký průkopník, žádný praporečník nových idejí a hledač nových cest. Ale brněnské divadlo vyrostlo takřka z ničeho a mělo-li se vybudovat, udržet a mělo-li růst k bezpečné existenci, potřebovalo především dobrého hospodáře. Mělo štěstí, že ho našlo, a bojím se, že ho bude víc a dále postrádat, než si bezstarostní a svou prostoduchostí v divadelních věcech až roztomilí strůjci nového režimu myslí.“⁴⁸⁹

Štech odešel v roce 1925 z brněnského Národního divadla a již se neohlédl. Zanechal za sebou finančně stabilizovanou instituci sice s kolísavou, ale nezpochybnitelnou subvencí tří zřizovatelů, vybudovaným předplatitelským systémem a věrnou diváckou základnou. Za jeho éru byly divadelní budovy uvedeny do provozuschopného stavu, přibýly divadelní dílny a ustálil se divadelní personál. Za pět let bylo na třech scénách uvedeno úctyhodných 3 600 představení.⁴⁹⁰ Štech za sebou ale také nechával divadlo, které si muselo znovu hledat svou dramaturgickou tvář.

⁴⁸⁸ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 462

⁴⁸⁹ Arnošt Heinrich. Dobrý hospodář odchází. *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, roč. 33., č. 184., 12. 4. 1925, s. 7

⁴⁹⁰ V průměru 24 představení měsíčně.

9. Návrat do Prahy

V okamžiku, kdy nejmladší Štechův syn dostudoval v roce 1928 v Brně vysokou školu⁴⁹¹, se Štech rozhodl vrátit do Prahy a věnovat se převážně literární činnosti. Po smrti Neumanna o rok později mu bylo opět nabídnuto místo ředitele Národního divadla v Brně, ale odmítl stejně jako v roce 1931, kdy se za ním do Prahy vydala dokonce část Kuratoria se stejnou prosbou.

Dál také pokračoval ve svých aktivitách pro Spolek českých spisovatelů Máj. Mimo to se stal viceprezidentem správní rady pojišťovny Slávie, v jejímž vedení se pohyboval mnoho desetiletí.

Poslední roky svého života ale věnoval především literatuře. Dohromady napsal 61 literárních děl, z toho 14 divadelních her, 14 románů, 13 humoristických sbírek, 2 knihy pamětí, různé brožury a celou řadu kritik, esejí a fejetonů.⁴⁹² I když tato práce si neklade za cíl zkoumat a hodnotit Štechovu literární tvorbu, uvádíme zde alespoň základní výčet jeho děl, aby bylo zřejmé, čemu se ještě dokázal při svém pracovním nasazení věnovat. Jeho beletristická tvorba asi není dnes čtenářům obecně dobře známá. Jeho dramatické texty se ale čas od času na české jeviště často s úspěchem vrací. Od roku 2000 byla některá z jeho her inscenovaná na českých jevištích celkem jedenáctkrát.⁴⁹³ Nejnověji by měla být uvedena Štechova *Ohnivá země*⁴⁹⁴ v režii Ivana Krejčího⁴⁹⁵ v Národním divadle Brno.⁴⁹⁶ Za všechny inscenátory citujme alespoň Ladislava Smočka⁴⁹⁷, který se ke Štechově tvorbě opakovaně rád vrací:⁴⁹⁸

„Mám Štecha stále raději. Už jsem inscenoval několik jeho titulů. On byl, celkem logicky a vysvětlitelně, v minulých desetiletích opomíjen. Protože my jsme těm jeho motivům moc nerozuměli, když jsme měli jaksí to nesoukromé podnikání. On promluvil jako současný dramatik až po těch letech, když se opět společnost

⁴⁹¹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 462

⁴⁹² Lucie Jeschková. *Prozaik Václav Štech a Slaný*. [diplomová práce]. Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2010, s. 35

⁴⁹³ Virtuální studovna IDU.

⁴⁹⁴ 1. vydání 1895.

⁴⁹⁵ Ivan Krejčí (* 1966) je český politik a divadelní režisér, stínový ministr kultury v ČSSD, v letech 2009 až 2021 člen Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (v letech 2014 až 2021 také její předseda).

⁴⁹⁶ Premiéra inscenace je naplánována na 22. 10. 2021 v divadle Reduta.

⁴⁹⁷ Ladislav Smoček (* 1932) je český spisovatel, dramatik a divadelní režisér.

⁴⁹⁸ Virtuální studovna IDU.

mohla více chovat jako kdysi. Myslím, že je to jedna z nejživějších komedií na společenské téma, co je tady k dispozici."⁴⁹⁹

Václav Štech se dožil úctyhodných 87 let.⁵⁰⁰ Těžko říct, jestli za svůj pozdní odchod vděčil genům (jeho dědeček se dožil 94 let) nebo přísné životosprávy, kterou držel, ať se nacházel kdekoliv. Každý den vstával v 6.00, zacvičil si a v 8.00 snídal ještě v posteli. Pak šel do práce. Na oběd se vrátil domů a po obědě hodinu spal, což mu umožňovalo v noci psát, nebo zůstat v divadle do konce představení. Nikdy nekouřil. Druhou půlku života byl přísný vegetarián. Velmi málo pil alkohol a každý den si dopřával minimálně devadesáti minutovou procházku. Zemřel v Praze 27. února 1947⁵⁰¹ a pohřben je v rodinném hrobě ve Slaném.⁵⁰²

Odkazem Václava Štecha se budeme detailněji zabývat v následující kapitole, ale bezprostřední reakce na Štechův odchod uvádíme citací několika nekrologů již zde. Takto se s přítelem například loučil Jaroslav Kvapil:

„Je to řada knih, jež se hojně četly, a třebaže to nebyla tak zvaná vznešená literatura, měla vždycky živý vztah k současným poměrům a dovedla se zvlášť bystře podívat do venkovského maloměšťáctví, z něhož jejich autor vyšel. Napsal řadu divadelních her, především veseloher, a byl on kdysi jeden z nejpopulárnějších autorů veseloherních."⁵⁰³

A takto na Štecha vzpomínal v Českém rozhlase v březnu 1947 spisovatel František Hampl:⁵⁰⁴

„Žáci Václava Štecha již stárnou a umírají; plody jeho pedagogické práce zaniknou s jejich vzpomínkami. Vinohradské i brněnské divadlo se rozvíjejí v nových poměrech; ale jsou ještě lidé, kteří si vzpomenou, že tenkrát, když je řídil Václav Štech, (...) také ten repertoár nebyl tak špatný, i když se tehdejší mladým lidem zdálo, že není vždy dost průbojně moderní.

⁴⁹⁹ Národní divadlo Praha. Tisková zpráva k inscenaci David a Goliáš. Praha, premiéra 7. 6. 2007

⁵⁰⁰ Státní oblastní archiv v Praze; Praha (S1947–1953)

⁵⁰¹ Státní oblastní archiv v Praze; Praha (S1947–1953)

⁵⁰² Příloha 43 – Hrob V. Štecha ve Slaném; Literární muzeum [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://www.literarnimuzea.cz/hrob-vaclava-stecha/>

⁵⁰³ František Hampl. *Dobrodružství Jaroslava Seiferta a jiné vzpomínky na známé i méně známé spisovatele*. Praha: SNK, 1969, s. 129

⁵⁰⁴ František Hampl (1901–1977) byl český prozaik a novinář.

Pedagogická i divadelní činnost Václava Štecha byla přesto časová. Ale z jeho literární tvorby zůstane přece leccos trvalé hodnoty; zejména jeho 104 zpodobení malého města na sklonku devatenáctého století v tom vážném i satirickém pojetí, právě pro svou typičnost bude ještě dlouho zdrojem zábavy, i když po čase je bude lze pokládati za díla už historická."⁵⁰⁵

Co se týče denního tisku, můžeme opět citovat ze Slánské ročenky. Zajímavé nicméně nikoliv nečekané je, že se dobové nekrology zabývaly téměř výhradně pouze jeho literární tvorbou a zcela opomíjely jeho manažerské úspěchy, ať už mohly být jakkoliv diskutabilní:

„Jeho dramata, veselohry, romány i povídky znamenají v českém realismu kapitolu nikoli málo významnou. Vzpomeňme jen, kolik diváků se potěšilo jeho panem Sadílkem ze Třetího zvonění, kolik diváků získal hluboce procítěnou přísnou kresbou školního prostředí v dramatu Habada a Jordán. Zejména na venkovských divadlech dodnes se s oblibou hraje jeho Žena, Deskový statek, Malostranská historie. V divadelní historii nebude nikdy jména Štechova zapomenuto.“ (Lidová demokracie 25. 2. 1947)⁵⁰⁶

„Nad jeho rakví nechť ocení jiní jeho rozsáhlé dílo vypravěčské, dramatické a memoárové... Mně se chce jen připomenout, že ty jeho maloměstské a maloměstšácké veselohry byly při vší naposled vnější líbivosti velmi bystrým pohledem do zvyklostí a slabin své doby a že nezasluhují, aby se dnes házely na smetiště, kam dnešní divadelnictvo hází bezmála všechnu včerejší a předvčerejší naši tvorbu dramatickou, aniž se při tom dovede samo s novou a tak mnohotvárnou dobou nějak vyrovnat.“(Svobodné noviny 25. 2. 1947)⁵⁰⁷

„Jako pomník dávné minulosti a přec ještě do nedávna přítomný naplňuje nás podivem tento muž... jeden z těch českých lidí, kteří ještě v dobách rakouských svou neobyčejnou čilostí uváděli v pohyb všechny český kulturní život. Nejznámější je Václav Štech především jako humorista, a to jako humorista prózy, či jako humorista dramatik. Není to však humor hermannovský, mírný a pokojný. Štech

⁵⁰⁵ Jaroslav Rus. Václav Štech: hrst vzpomínek k uctění prvního výročí jeho smrti. *Slánský obzor*. Slaný: Musejní a literární spolek Palacký, 1948, s. 15

⁵⁰⁶ Jaroslav Rus. Václav Štech: hrst vzpomínek k uctění prvního výročí jeho smrti. *Slánský obzor*. Slaný: Musejní a literární spolek Palacký, 1948, s. 20

⁵⁰⁷ Tamtéž

je vysloveně útočný satirik, a nejen český socialista, ale vůbec český člověk najde v něm zrcadlo našich vad a neřestí často fotograficky věrné... Realista celým životem, je málo básník, jeho svět je vtip a břitkost praktického kritika, jeho ráz je – pepř!" (New Yorské listy 2. III., 1947)⁵⁰⁸

⁵⁰⁸ Tamtéž

10. Závěr

„Mrtví přátelé nepovědí, živí by mne mohli zapřít, zůstanu raději v ilusi, že mi rozuměli a já jim, když jsme se o tom ubezpečovali. Byl jsem vydán všanc velkým vichrům divadelního a literárního ruchu. Kdož ví, nepodávali-li mně ruce za takových bouří spíše z útrpnosti než z přátelského souzvuku.“⁵⁰⁹

Citace z rozhovoru Václava Štecha s Františkem Pražákem otištěného v roce 1928 v Národních listech napovídá, že i když byl Štech na konci své divadelní kariéry v dobrém fyzickém i psychickém stavu – šrámy z let, kdy spoluutvářel a řídil několik důležitých českých divadelních (a nejen divadelních) institucí, v něm zůstaly. České kulturní obci ale zůstalo dodnes nejen jeho dílo významného komediografa, ale rozhodně leccos z odkazu Štecha jako prototypu moderního divadelního ředitele, spojujícího organizační, produkční, personalistické schopnosti s názorem divadelního tvůrce (byť konzervativního ražení).

Štechův profesionální vývoj jistě zpočátku odpovídal kritériím dané doby. Pocházel z tvrdě pracující rodiny, kde byl od dětství svědkem aktivit činné matky, která se dokázala sama o syna postarat a naučila ho tvrdě pracovat a šetřit peníze. Dosažené vzdělání a studentský pobyt v Praze v intelektuálním prostředí automaticky formovaly Štechův zájem o umění a kulturu. Tomuto kontextu se nevymykají ani Štechovy rané vlastenecké aktivity ve Slaném. Co ale jistě přesahuje rámec těchto zájmů je hloubka a urputnost, jakou jim Štech věnoval. Od zapáleného vlasteneckého divadelního ochotníka se během pár let dostal do epicentra rodících se důležitých kulturních institucí (divadla, muzea a knihovny), Slaný tak i díky Štechovi představuje typické české město, kde se z obrozeneckých snah rodily zárodky občanské společnosti. Vždyť divadelní ochotníci, amatérští muzejníci, dobrovolní hasiči a sokolové přežili všechny režimy a tvoří pevnou kostru společenského (a tím i politického) života českých měst dodnes.

Mimo tyto organizační aktivity se začal Štech ve Slaném věnovat i vlastní literární činnosti a pedagogické práci. Šíře jeho působení prozrazuje bezesporu typ renesančního člověka, který se dokázal s velkým zápalem věnovat mnoha

⁵⁰⁹ František Pražák. Rozhovor Václava Štecha a Františka Pražáka. *Národní listy*. Praha: Julius Grégr 1913, roč. 68, 1. 4. 1928, s. 1.

činností najednou, což mu sice pomáhalo na počátku jeho kariéry v kulturní oblasti, paradoxně ale bylo i překážkou v letech následujících.

Z pohledu kulturního manažera se ještě zajímavější jeví roky, kdy se Štech přesunul do Prahy, vždyť jen činnost Spolku československých spisovatelů beletristů Máj by vydala na samostatnou práci. V tomto období Štech pomalu opouští svůj statut kulturního nadšence a vrhá se do práce na poli kulturní advokacie a kulturní politiky. Již pouhá skutečnost, že se začal věnovat do té doby velmi okrajové agendě, jako byla problematika autorských práv jak tvůrců, tak posléze i výkonných umělců a problematice s tím spojené, což znamená divadelním honorářům nebo smluvním závazkům autorů s institucemi, by mu měla v divadelní historii zajistit významné místo. I když některé Štechovy vize z tohoto období zůstaly nenaplněny, nebo za posledních 120 let prošly proměnou a byly legislativně ukotveny, nelze mu upřít položení základů autorsko-právních vztahů, ze kterých česká společnost čerpá dodnes.

Dalším zajímavým fenoménem v životě Štecha je etablování dvou nakladatelství. V jednom případě se jednalo o jeho vlastní rodinné nakladatelství a ve druhém případě o nakladatelství Máje. Na obou případech je možné také poukázat na další Štechův zájem, a to je zájem podnikatelský. Byť byly Štechovy rozličné aktivity jakkoliv intelektuální nebo charitativní, vždy počítaly se ziskem. Výnosy mohly přicházet postupně a nemusely být vysoké, ale být musely. Díky tomu si mohl Máj po několika letech své existence dovolit v Praze vlastní nemovitost a Štechova rodina byla vždy dobře finančně zajištěna, například právě díky rodinnému nakladatelství.

Asi mediálně nejznámější érou Štechova profesionálního života je jeho období ve vinohradském divadle. Skoro by se dalo napsat – škoda. Škoda, že toto zbulvarizované – a to z velké části samotným Štechem – období si nejčastěji vybaví divadelníci, kteří se detailněji nezabývají divadelní historií. Ne, že by Štechova éra v tomto divadle nebyla důležitá, ale v jejím mediálním stínu částečně zapadají jeho další zajímavé profesní etapy a počiny.

Štech přebírá vinohradské divadlo po prvním řediteli Šubertovi s jasným zadáním výboru Spojeného družstva Národního divadla i města Vinohrady. Divadlo je před finančním krachem a je třeba ho ekonomicky zachránit. A přesně to Štech udělá. K dosažení úspěchu využije ekonomických nástrojů, které postrádají půvab

vlasteneckého zapálení předešlého vedení, ale vedou k cíli. Navýší příjmy divadla a sníží náklady. Ačkoliv by se mohlo zdát, že se veškerá filozofie Štechova vedení vejde to této jednoduché věty, skutečnost byla samozřejmě složitější.

Štech od počátku svého zájmu o zbudování druhého pražského, českého divadla tvrdil, že se má jednat o soubor pouze činoherní. Dneska již víme, že mu historie dala za pravdu. V době, kdy se stal ředitelem, nechtěl ale nikdo z vedení divadla o proměně v jednosouborovou instituci ani slyšet. Štech tedy pracuje v několikasouborovém divadle se silnou konkurencí v podobě Národního a Nového německého divadla. I když dokáže snížit výdaje a zajistit divadlu vyšší subvence, nejdůležitější je pro něj přilákat do divadla obecenstvo. Jak již víme, nebyli ale pro Štecha diváci jen zdrojem divadelních příjmů. Byli alfou a omegou jeho divadelní práce. Tady se dostáváme jistě k velmi diskutovatelnému bodu. Jak dokazuje například Štechovo brněnské období a spolupráce s Mahenem, ale do jisté míry i spory s Hilarem, Štech nevěřil ve výchovu publika. Nevěřil v uměleckou tvorbu, jejímž výsledkem není plné hlediště. Nevěřil na experimenty. A co mu do jisté míry v určitou dobu a v určitých kruzích srazilo vaz, bylo, že nevěřil ani příliš „na režiséra“, natož dramaturga. Celý svůj život věřil, že dramatik je výlučným autorem díla, a proto je třeba ho respektovat a nikoliv interpretovat. (Jak víme třeba z příkladu Milana Kundery⁵¹⁰, tato myšlenka není mrtvá ani dnes.)

„V tomto projevu je onen nesmrtelný omyl tak zvaných moderních proroků divadelních, kteří žádají a schvalují, aby režisér nedbal poznámek autorových – ale přetavoval hru podle svého rozumu. Jako autor musím se ohradit proti tomuto názoru, neboť původce díla je svrchovaným pánem svého uměleckého projevu. Nesmí se nic v díle státi, co odporuje diktátu autorovu. Toto nesmyslné „přetavování“ děl dramatických straší v hlavách novodobých reformátorů jeviště. Je přímo zruďností, když někdo se opovazuje měniti něco důležitého opovážlivě bez souhlasu autora (...) Tento perverzní blud tanul kejklířům na jevištích se uplatňujícím na mysl, aby vynesli režiséra nad tvůrce díla.“⁵¹¹

Vrátíme-li se ke Štechově práci na Vinohradech, je tedy zřejmé, že spolupráce s osobností typu K. H. Hilara nebyla téměř možná.

⁵¹⁰ Milan Kundera (* 1929) je česko-francouzský spisovatel. Od roku 1975 žije ve Francii, v roce 1979 byl zbaven československého státního občanství, roku 1981 získal občanství francouzské, v roce 2019 mu bylo vráceno občanství české. Své texty psal nejdříve česky, nyní francouzsky.

⁵¹¹ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 435

Na druhou stranu Štech předběhl svého předchůdce na postu ředitele v moderním pojetí řízení divadla. Na rozdíl od Šuberta se opravdu velmi dobře vyznal v ekonomice, účetnictví a právu. Z národně obrozeneckého podniku dokázal vybudovat subvencovanou a zajištěnou instituci, která si našla své stálé měšťanské publikum. Co ale Štecha a Šuberta částečně spojovalo, bylo právě neporozumění pro nové divadelní trendy. Celá situace okolo jeho odchodu z divadla nicméně musela být pro Štecha o to citlivější, že si nového dramaturga do divadla sám přivedl, což je stejně tak jako forma ukončení jeho spolupráce s divadlem situace v českém divadle nikoliv neobvyklá. Nicméně to neznamená, že by byla méně nedůstojná.

V ideálním modelu by byl Štech měl divadlo ekonomicky zachránit, stabilizovat a pak předat řediteli bez uměleckých ambicí, který by umožnil rozvinout Hilarovu uměleckou koncepci. To by ale bylo možné, jen kdyby Štech sám nebyl uměleckou osobností s jasným názorem a směřováním. Ať již byl ale Štechův odchod z divadla jakkoliv hořký a ať již se mu jakkoliv přičilo Hilarovo tvůrčí směřování, paradoxně mohla nová éra začít jen díky jeho krokům. Když v roce 1913 přebíral divadlo již zcela administrativní ředitel František Fuksa, přebíral subvencované, personálně dobře ukotvené a organizované divadlo s výnosy z kina Minuta a se stálým okruhem diváků. Experimentální éra divadla tedy mohla začít.

Po dramatickém odchodu z vinohradského divadla čekalo na Štecha paradoxně poměrně klidné období, a to v divadle Uranie. Paradoxně klidné proto, že byl ředitelem tohoto divadla přesně po dobu, co trvala 1. světová válka. Profesionálně se ale jednalo o velmi šťastné období jeho života. Štech měl krize rád, protože je uměl řešit. Uranie se pod jeho vedením rozrostla. Byť byla válka, neměla scéna nouzi o diváky a Štechovy kroky hodnotil kladně i tisk. Ke Štechově spokojenosti jistě přispělo i neobvyklé statutární uspořádání. Štech se na určitou dobu stal víceméně samovládcem divadla, i když ho právně jistilo družstvo Uranie, což bylo pro Štecha, který se nikdy netoužil stát divadelním podnikatelem, zjevně ideální období. Byť Štechova samotná éra v Uranii není extrémně zajímavá – poukazuje na Štechovu významnou schopnost přizpůsobit se rychle a efektivně novým politickým, ekonomickým a sociálním změnám.

Posledním Štechovým divadelním obdobím, kterým se tato práce zabývá, je jeho vedení nového Národního divadla v Brně. Štech přichází, aby divadlo

přebral ve zcela nových podmínkách vzniku nového samostatného státu. Pozici kultury v novém společenském uspořádání provázejí zmatky a legislativní neukotvenost. Úkol od vedení družstva je opět jasný. Je potřeba divadlo provést změnami spojenými s odchodem německého souboru a divadlo finančně stabilizovat. Štech se snaží nově vzniklou instituci pevně ukotvit ve vznikající divadelní mapě Československa. Zařídí převzetí divadelních budov, sestavuje první rozpočty, domlouvá rekonstrukce – a opět shání diváky. Zároveň se snaží za divadlo lobovat u politiků i divadelních recenzentů.

Štech se ale i v Brně setkává se zajímavým dramaturgem, se kterým nedokáže najít společnou řeč. Konflikt se opakuje, i když Mahen je očividně jiná osobnost než Hilar, nechce se nechat zatáhnout do sporů a raději odchází. Zajímavou hypotetickou otázkou je, jak by bývala fungovala spolupráce Štecha a Jaroslava Kvapila. Oba pojilo letité přátelství a spolupráce na projektech, jako byla například plánovaná výstavba kulturního centra na Štvanici. Kvapil několikrát nabídl Štechovi ředitelský post v Národním divadle. Tam ovšem sám bojoval s Gustavem Schmoranzem, který také neměl přílišné pochopení pro Kvapilovo pojetí nové moderní režie. Otázka, zda by Štech s Kvapilem dokázali společně existovat v jednom divadle, a vytvořit jistě zajímavou a silnou divadelní instituci, nebo by jejich spolupráce skončila stejně neslavně jako v jiných Štechových konfliktech s dramaturgy, tak zůstává nezodpověditelná.

Štech si během své letité kariéry v kulturních organizacích uvědomil, že vedení zřizovaných divadel právními subjekty typu družstvo nebo společnost není v nových podmínkách udržitelné. Dlouhodobě mu nevyhovoval systém, kdy za úspěch divadla sklízelo chválu družstvo a kritika se snášela vždy na hlavu ředitele. Zároveň mu nevyhovoval uspořádání, kdy právně nesla odpovědnost za vedení valná hromada družstva, prakticky ale vedl divadlo správní výbor, a i ten měl často například 20 členů. Proces schvalování byl tedy zdoluhavý a neefektivní. Stejně tak jako to, že si podíl v družstvu mohl koupit kdokoli, takže se i do vedení divadla mohli dostat často zcela nekompetentní lidé. Štech tento problém částečně vyřešil zřízením *kuratoria*. Dokázal tak snížit počet osob s rozhodujícími pravomocemi a zajistit, aby ve vedení divadla působili zástupci zřizovatele a těch, kteří výrazně finančně participovali na provozu divadla. Jednalo z velké části o finančně gramotné zástupce, kteří dokázali držet krok se Štechovými ekonomickými rozhodnutími, zároveň ale v tomto modelu neměl ředitel ve vedení

nikoho s uměleckým vzděláním a ambicemi. Podařilo se mu tak zajistit vedení divadla po ekonomické stránce, ale sám se stal opět jediným uměleckým šéfem a v této funkci vydržel až do odchodu z brněnského divadla.

Co tedy říct závěrem? Co nám přináší odkaz Václava Štecha a proč by tato osobnost českého divadla měla mít v osnovách minimálně divadelní produkce své stálé místo? Vždyť – pomineme-li jeho literární tvorbu, k jejímuž hodnocení nemám dostatek odborného vzdělání – se jedná o osobnost, která v letech tak důležitých pro vznik české (československé) divadelní sítě a konstituování jejích pilířů stála ve vedení tří významných institucí, z nichž dvě tvoří dodnes páteř českého divadelnictví. A nelze pominout, že za tu dobu dostal nespočet dalších nabídek na vedení dalších divadelních institucí. Pětkrát mu byl nabídnut post ředitele Národního divadla v Praze. Nabídky přišly i ze slovenského Národního divadla, divadla v Olomouci a opakovaně z Plzně.

Druhou významnou oblastí, v níž Štechovu stopu (i de facto zakladatelské úsilí) nelze přehlížet, je oblast autorského práva. Bez Štechových aktivit mohli divadelníci a literáti ještě dlouho usilovat o uplatnění svých oprávněných nároků. A stejně tak se Štechovy snahy promítají dodnes do smluvních závazků umělců s institucemi.

Štechovi se také jako jednomu z prvních podařilo v novém státě alespoň částečně sjednotit divadla, aby postupovala společně při jednáních z politiky, a dal tak základ dnešním profesním organizacím jako je Asociace profesionálních divadel (APD) nebo International Theatre Institut (ITI).⁵¹²

V neposlední řadě inspiraci jeho organizační strukturou nalezneme ve většině profesionálních repertoárových divadel a vedení žádné kulturní organizace by se také dnes neobešlo bez základů ekonomiky a účetnictví, což je praxe, se kterou v tak výrazné formě přichází až Štech.

Štech také přivádí do kulturních organizací základy sekvenčních funkcí management, jako jsou plánování, organizování, vedení, personalistika

⁵¹² ITI je mezinárodní nevládní divadelní organizace registrovaná v UNESCO, jejímž cílem je podporovat mezinárodní výměnu v oblasti teoretických znalostí i praktických zkušeností v divadelním umění a kulturní advokacie. ITI byl založen v roce 1948 v Praze.

a kontrola.⁵¹³ Všechny funkce naplňuje v kontextu doby a svým specifickým způsobem, ale rozhodně do určité míry spojuje ve vedení institucí všech pět funkcí. Od principála divadelní společnosti nebo od divadelního podnikatele ho odlišuje snaha o vícezdrojové financování a zajištění subvencí pro divadlo, s čímž je spojen lobbying u zřizovatelů. Zároveň se snaží o umělecké směřování celé instituce, a tím nám Štech pomáhá definovat pojem *divadelní producent*.

Podle Jana Dvořáka se jedná relativně nový termín, který se začal používat ve 20. letech minulého století:

„Producent se stává klíčovou osobností, stojící na špičce pomyslné pyramidy se zodpovědností za celý projekt, za jeho finanční, provozní a personální zabezpečení.“ Pro svou potřebu si vybírá všechny složky týmu – *„režiséry, výtvarníky, skladatele, herce aj.“*⁵¹⁴ Můžeme jej chápat ne jako úředníka a vykonavatele něčí vůle, ale jako osobitého kreativního jedince, jenž umělecky profiluje celou produkci a motivuje ostatní členy. Měl by mít jak organizační a manažerské schopnosti, tak typické vlastnosti umělce – fantazii, kreativitu, odvahu, podnikavost, nekonvenčnost, intuici i objevitelství.⁵¹⁵

Štech samozřejmě naplňuje tuto funkci svébytně. Rozhodně mu nelze přičíst k dobru osobnostní omezení, jimž často nedokázal čelit. Jistě mu byla na překážku ješitnost, se kterou viděl každý svůj odchod z divadla možná dramatičtěji, než skutečně byl. Nikdy o sobě nepochyboval a nedokázal přijmout opačný názor. Nedokázal konstruktivně rozdělit práci a příliš se zdržoval problémy mikromanagementu. Staré křivdy si vyřizoval pomocí poněkud bulvárních praktik, jako například doslovné citování Hilarových osobních dopisů v knize *Vinohradský případ*. Byl to jen člověk, talentovaný, vzdělaný, pracovitý a schopný a jeho povaha se nijak nevymykala z českého (nejen) kulturního prostředí, kde velkorysost je tak vzácná.

Uběhlo přibližně 100 let, kdy Štech pomáhal formovat českou divadelní síť, divadelní provoz a položil základ profese, již se postupně v průběhu 20. století

⁵¹³ Zakladatelem myšlenkového proudu je Henry Fayol (1841–1925), který v roce 1916 definoval koncept pěti manažerských funkcí, tehdy uváděných jako pět funkcí správy. Svě poznatky sepsal do knihy *General and Industrial management*.

⁵¹⁴ Jan Dvořák. *Malý slovník managementu divadla příručka pro organizátory, producenty, manažery, produkční, studenty a adepty studia divadla, kultury a umění*. Praha: Pražská scéna, 2005, s. 213-214

⁵¹⁵ Tamtéž

začalo říkat *producent* či *kulturní manažer*. Dnes v první čtvrtině 21. století se leccos mění. Probíhá transformace divadel, jsou rozpouštěny stálé divadelní soubory, některá divadla ustupují od tradičního divadelního provozu a hrají sériově, vzniká řada stagion, některé politické strany zpochybňují potřebu autorského zákona, diskutuje se nová kulturní politika a velkým tématem je udržitelnost lidských pracovních sil. V blízké budoucnosti možná přijdeme i o klasické hierarchické vedení organizací, které ustoupí kolektivnímu hledání smyslu, hodnot, vnitřní motivace a sebeřízení. Nicméně nedocenit Štechovy zásluhy v divadelní historii by bylo neodpustitelné i neprozřetelné, historie je přece *magistra*.

*„Mám o divadelním hospodaření mínění, že se tomuto umění řídit divadla – nelze nijak naučiti. Tomu nutno věnovati život. Musí býti znalostí divadla prosycen, kdo je chce řídit.“*⁵¹⁶

⁵¹⁶ Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Nakladatelství Máje, 1938, Praha, str. 478

11. Použité prameny a literatura

Archivy:

Archiv. Města Brna. Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35.

Archiv. Národní divadlo Brno. Přehled repertoáru Národního divadla Brno (1919-1925)

Korespondence G. Schmoranze. Pozůstalost Jany Ježkové

Korespondence V. Štecha. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

Korespondence V. Štecha. Divadelní oddělení, Národní muzeum. Signatura H6A.

Státní oblastní archiv v Praze. Kladno 12 (N1859 – 1862), Praha (S1947 – 1953)

Virtuální studovna IDU. Online databáze divadelních inscenací

Prameny:

Periodika:

Čas:

Čas. Praha: Jan Herben, roč. 20., č. 130, 7. 1. 1906

Čas. Praha: Jan Herben, roč. 27., č. 154, 7. 6. 1913

Čas. Praha: Jan Herben, roč. 27., č. 170, 1. 7. 1913

Čas. Praha: Jan Herben, roč. 27., č. 278, 10. 10. 1913

České slovo:

České slovo. Praha: J. V. Klofáč, roč. 3., č. 105., 7. 5. 1909

Dalibor:

Dalibor. Praha: Mojmír Urbánek, roč. 30., 2. 5. 1908

Dalibor. Praha: Mojmír Urbánek, roč. 33., 10. 2. 1911

Jeviště:

Jeviště. Praha: František Borový, roč. 1., č. 22–23, 17. 8. 1920

Lidové noviny:

Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně. roč. 32., č. 334, 4. 7. 1924

Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně. roč. 33., č. 184, 12. 4. 1925

Máj:

Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 3., č. 10, 18. 11. 1904

Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 5., č. 16, 12. 11. 1906

Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 8., č. 26, 1909

Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 6., č. 9, 22. 11. 1907

Máj. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, roč. 12., č. 13–14, 6. 3. 1914

Moravská orlice:

Moravská orlice XII. Brno: František Uman, č. 79, 1883

Národní listy:

Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 53., 4. 10. 1913

Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 59., č. 79, 2. 4. 1919

Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 58., 3. 10. 1919

Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 59., č. 257, 1. 11. 1919

Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 68., č. 64, 2. 1. 1928

Národní listy. Praha: Julius Grégr 1913, roč. 68, 1. 4. 1928

Pražská lidová revue:

Pražská lidová revue. Praha: Josef Pávek roč. 9., č. 10, 1913

Slánský obzor:

Slánský obzor. Slaný: nákladem Musejního spolku v Slaném, 1834, roč. 42, č. 1

Slánský obzor. Ročenka musejního spolku v Slaném. Slaný: nákladem Musejního spolku v Slaném, 1893, roč. 1., č. 1

Slánský obzor. Ročenka musejního spolku v Slaném. Slaný: nákladem Musejního spolku v Slaném, 1894, roč. 2., č. 1

Slánský obzor. Slaný: Musejní a literární spolek Palacký, 1948

Tribuna:

Tribuna. Praha: roč. 1., č. 155, 14. 8. 1919

Tribuna. Praha: roč. 1., č. 182, 3. 9. 1919

Tribuna. Praha: roč. 2., č. 266, 13. 11. 1920

Tribuna. Praha: roč. 5., č. 53, 4. 3. 1924

Večer:

Večer. Praha: Roln. tiskárna, roč. 10., č. 116, 23. 5. 1923

Venkov:

Venkov, Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, roč. 8., č. 233, 4. 10. 1913

Venkov, Praha: Tiskařské a vydavatelské družstvo rolnické, roč. 14., č. 200, 24. 8. 1919

Zvon:

Zvon. Praha: F. Šimáček, roč. 13, č. 39.

Ostatní prameny:

Bundálek Karel. *Kapitoly z brněnské dramaturgie*. Spisy Janáčkovy akademie múzických umění. Praha: SND, 1967

Cesty demokracie (soubor projevů za republiky). Praha: Čin, 1933, s. 435

Dobner Libor. *Slaný: kapitoly z historie královského města*. Slaný: nákladem JUDr. Jiřího Linkeho, vydal Roman Kabátek, 2016

Dvořáková Klára. *Vstup realismu na jeviště českého divadla v Brně* [diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2008

Haroková Veronika. *České Národní divadlo v Brně v letech 1918–1922 ve světle soudobého brněnského tisku* [diplomová práce]. Brno, 1991

Horáček Jaroslav. *Zvrácené poměry v Městském divadle Vinohradském*. Praha: vl. n., 1909

Hřebíčková Lucie. *Jiří Mahen a léta 1918–1922 v brněnském Národním divadle* [bakalářská práce] Praha: Masarykova univerzita, 2008

Janeček Julius. *Adresář města Král. Vinohradů*. Královské Vinohrady: J. Janeček, 1912

Jeschková Lucie. *Prozaik Václav Štech a Slaný* [diplomová práce], Univerzita Karlova v Praze, Praha, 2010

Královské město Slaný (brožura). Slaný: Městský úřad, 2006

Kadlec Karel. *Družstva Král. českého zemského Národního divadla v Praze*. Praha: Družstvo Národního divadla, 1896

Kubíček Jaromír. *Jiří Mahen, spoluvůdce pokrokové kulturní politiky: sborník z konference*. Brno: Státní vědecká knihovna v Brně, 1983

Mahen Jiří. *Nušičovi lidé. Pryč s divadelní idylou*. Brno: Blok, 1967

Mahen Jiří. *Rozřešme českou divadelní otázku*. Brno: St. Kočí, 1922

Národní divadlo Praha. *Tisková zpráva k inscenaci David a Goliáš*. Praha, premiéra 7. 6. 2007

Navrátil Karel Jaroslav. *Masaryk na Moravě a na Slovensku*. Brno: Otakar Sobek, 1921

Němeček Jan. *Dějiny opery operety a baletu bývalého Nového německého divadla v Praze 1888–1944*. rukopis. Svazek I., Kabinet pro studium českého divadla IDU

Novotný Jindřich. *Královské Vinohrady – vývoj rezidenční čtvrti* [bakalářská práce]. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2016

Procházka František. *Slánské večery III. Večer Václava Štecha*. Praha: Volné sdružení rodáků a přátel města Slaného v Praze, 1929

Různí autoři. *Kniha o Slaném*. Slaný: Městský úřad, 1994

Scheinflug Karel. *Ochotnické divadlo v Slaném*. Slaný 1895

Schmoranzová Viktorie. *Gustav Schmoranz – 22 let v ND* [diplomová práce]. Praha: Divadelní fakulta AMU, 2012

Schmoranzová Viktorie. *Gustav Schmoranz a jeho éra v ND* [bakalářská práce]. Praha: Divadelní fakulta AMU, 2009

Souborné dílo F. X. Šaldy, *Kritické projevy VII.*, Praha: Ústav pro českou literaturu ČSAV v nakladatelství Československý spisovatel, Praha 1959

Svídová Adéla. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky* [diplomová práce]. Brno: Janáčkova akademie múzických umění, Divadelní fakulta, 2018

Šrajer Jaroslav. *100 let divadla v Slaném*. Slaný: ZK ROH, 1983

Urbánek Rudolf. *Slánské večery III. Večer Václava Štecha*. Praha: Volné sdružení rodáků a přátel města Slaného, 1929

Vávrová Kateřina. *Vznik brněnské Literární skupiny*. In: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity: [Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis]. Series bohemika litteraria. Brno, Masarykova univerzita, 2010

Vodák Jindřich. *Nedoceněné zásluhy. Čtvrtstoletí Městského divadla na Král. Vinohradech 1097–1932*. Praha: Městské divadlo na Královských Vinohradech, 1932

Literatura:

Borovský Ivan. *Dějiny Prahy*. Praha: Nakladatelství politické literatury, 1964

Čornej Petr. *Dějiny zemí Koruny české. II. díl*. Praha: KTN K. E. Macana, 1992

Divadlo na Vinohradech. In *Česká divadla: encyklopedie divadelních souborů*. Praha: Divadelní ústav, 2000

Dvořák a kol. *Česká humanistická tradice v moderním managementu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2018

Dvořák Jan. *Malý slovník managementu divadla, příručka pro organizátory, producenty, manažery, produkční, studenty a adepty studia divadla, kultury a umění*. Praha: Pražská scéna, 2005

Fingal Petr. *Václav Štech, dramatik, prosatér a organisátor: jubilejní náčrt k šedesátinám*. Praha: Máj, 1919

Fojtík Pavel. *Tramvaje a tramvajové tratě historické centrum a Holešovice*. Edice: Zmizelá Praha. Praha: Paseka, 2010

Hampl František. *Dobrodružství Jaroslava Seiferta a jiné vzpomínky na známé i méně známé spisovatele*. Praha: SNK, 1969

Hedvábný Zdeněk, Paulusová Zuzana. *Divadlo na Vinohradech 1907–1997*. Praha: Divadlo na Vinohradech 1997

Hilar Karel Hugo. *O divadle*. Praha: Institut umění – Divadelní ústav, 2002

- Kolektiv autorů. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977
- Kolektiv autorů. *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia, 1983
- Kolektiv autorů. *Dějiny Prahy II*. Praha: Paseka, 1998
- Kolektiv autorů. *Lexikon české literatury IV*. Praha: Academia, 2008
- Konečná Hana. *Čtení o Národním divadle*. Praha: Odeon, 1983
- Kožíšek Alois Václav. *Zemské hlavní město Brno*. Praha: Emil Šolc, 1928
- Kvapil Jaroslav. *O čem vím: Sto kapitol o lidech a dějích z mého života*. Praha: Josef Vilímek, 1937
- Mahenová Karla. *Život s Jiřím Mahenem*. Praha: Mladá fronta, 1978
- Peša Václav a Dřímál Jaroslav. *Dějiny města Brna II*. Brno: Blok, 1973
- Randák Jan. *Dějiny českých zemí*. Praha: Knižní klub, 2011
- Roubínek Otakar. *Vinohradské divadlo – Založení a první sezóny*. Praha: Divadlo na Vinohradech
- Štech V. V. *V zamlženém zrcadle*. Praha: Československý spisovatel, 1969
- Štech Václav. *Vinohradský případ*. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol. s. r. o., 1922
- Štech Václav. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937
- Štech Václav. *Městské divadlo Král. Vinohradů za mé správy*. Praha: České lidové knihkupectví a antikvariát, 1913
- Štech Václav. *Přes ostatné dráty (Paměti českého tvrdohlavce)*. Slaně: Knihovna Václava Štecha, 2010
- Šubert F. A. *Moje vzpomínky*. Praha: Unie, 1902
- Šubert F. A. *Krise a budoucnost Městského divadla Král. Vinohradů*. Praha: Politika, 1908
- Tauš Karel. *K padesátiletému jubileu Českého divadla v Brně: (1884–1934); Nástin dějinného vývoje českých divadelních snah brněnských od nejstarších dob až po přítomnost*. Brno: Zemské divadlo, 1934
- Veselý Antonín. *Dramatik František Antonín Šubert*. Praha: Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2015
- Vlčková Olga. *Divadlo a divadelní scény*. Edice Zmizelá Praha. Praha: Paseka/Národní muzeum, 2014

Internetové zdroje:

Historický výzkum. In: Elektronická studovna [online]. [cit. 2020-03-28].
Dostupné z:
<http://web.ftvs.cuni.cz/hendl/metodologie/historicky%20vyzkum.htm>

Fotografie Václava Štecha. Wikipedia [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_%C5%A0tech

Národní divadlo v Praze [online]. [cit. 2021-04-12]. Dostupné z:
<http://archiv.narodni-divadlo.cz/inscenace/3683>

Koncese k provozování her v Besedním domě. In: Národní divadlo Brno [online].
[cit. 2020-11-08] Dostupné z: <https://www.ndbrno-evystavy.cz/druzstvo-ceskeho-narodniho-divadla-v-brne/>

Plánek původního interiéru Městského divadla Slaný; Kultura a Slánsko [online].
[cit. 2020-01-12]. Dostupné z:
<https://kultura.slansko.cz/page/9770/article/5201/historie-mestskeho-divadla>

Družstvo Národního divadla v Praze [online]. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z:
<http://www.170let.cz/clanek/druzstvo-narodniho-divadla-v-praze-25>

Plakát k představení Náš dům v asanaci. In: Esbirky [online]. [cit. 2020-10-03].
Dostupné z:
<https://www.esbirky.cz/predmet/3616059>

Fotografie Jiřího Lobkowicze. Wikipedia [online]. [cit. 2021-05-12]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Kristi%C3%A1n_Lobkowicz

Národní divadlo Brno [online]. [cit. 2021-06-02]. Dostupné z:
<http://stary.ndbrno.cz/modules/theaterarchive/?h=inscenation>

Národní divadlo Brno [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z:
<https://www.ndbrno-evystavy.cz/druzstvo-ceskeho-narodniho-divadla-v-brne/>

Česká divadelní encyklopedie [online]. [cit. 2021-02-08] Dostupné z:
http://encyklopedie.idu.cz/index.php/N%C3%A1rodn%C3%AD_divadlo_v_Brn%C4%9B

Divadelní architektura [online]. [cit. 2021-05-08] Dostupné z:
<https://www.theatre-architecture.eu/cs/db/?theatreId=1086>

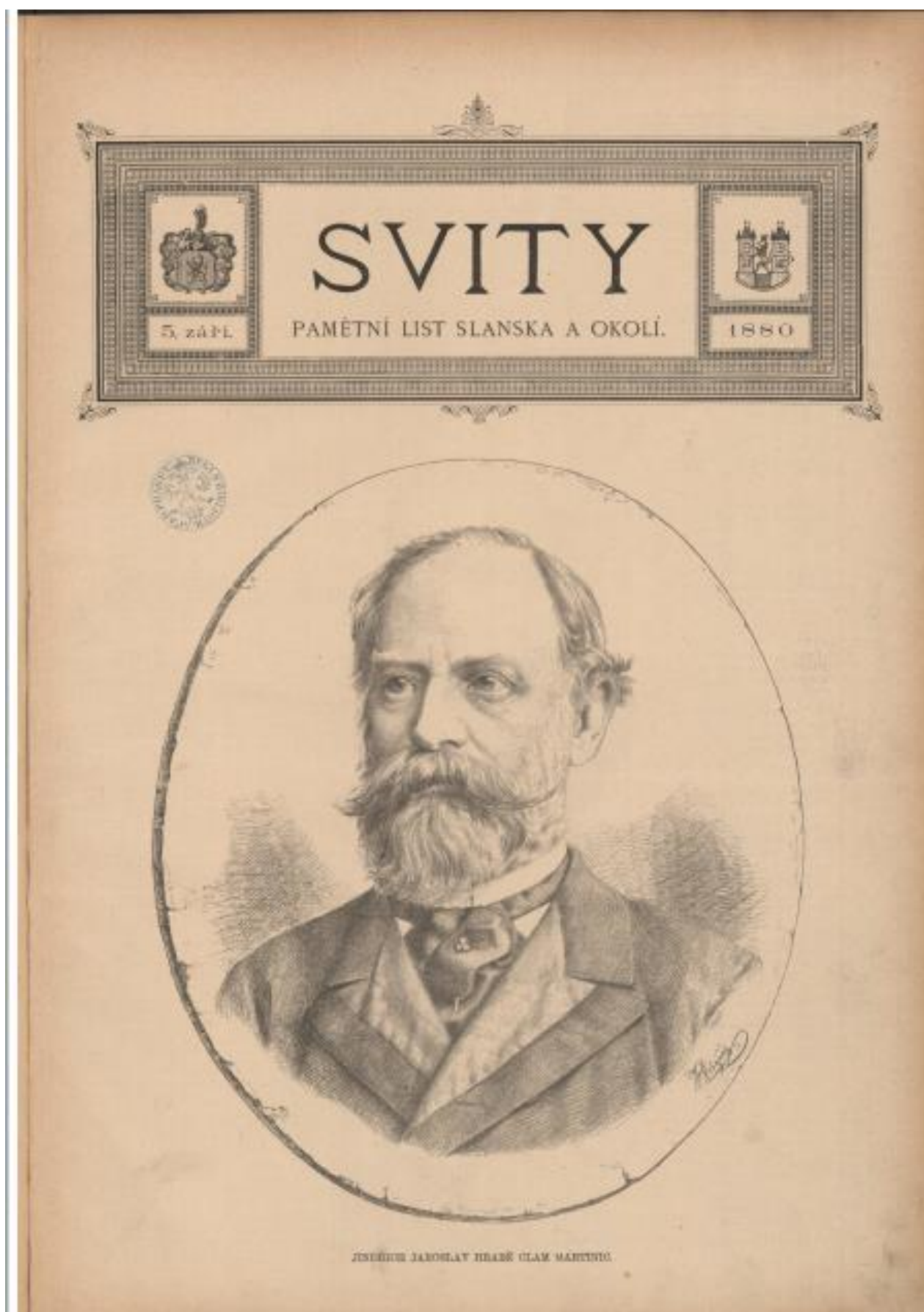
Národní divadlo Brno [online]. [cit. 2021-03-11]. Dostupné z:
<http://www.ndbrno.cz/online-archiv/opera>

Fotografie Aloise Bureše. Encyklopedie Praha2 [online]. [cit. 2021-02-21].
Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/osobnost/645-alois-bures>

Plakát pro zájezd Městského divadla na Král. Vinohradech do Vídně (1908).
Divadlo na Vinohradech [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z:
<http://bulletiny.divadlonavinohradech.com/m2013-03/historie.html>

Hudební divadlo Karlín. [online]. [cit. 2021-09-05]. Dostupné z:
<https://hdk.cz/cs/divadlo>

Příloha 1 – Josef Baumann. *Svity*. V Slaném: Fr. Jeřábek, 1880, 5. 9. 1880;
Vlastivědné muzeum ve Slaném, MČ-312

— — — — —

June 1
May 1888

十、

二、八五
要加

24

13

To p
phad v

Table 1
continued

200

se siatek pamiłki.

1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 26

◎ 卷二

1. *...the ...*
 2. *...the ...*
 3. *...the ...*
 4. *...the ...*
 5. *...the ...*
 6. *...the ...*
 7. *...the ...*
 8. *...the ...*
 9. *...the ...*
 10. *...the ...*
 11. *...the ...*
 12. *...the ...*
 13. *...the ...*
 14. *...the ...*
 15. *...the ...*
 16. *...the ...*
 17. *...the ...*
 18. *...the ...*
 19. *...the ...*
 20. *...the ...*
 21. *...the ...*
 22. *...the ...*
 23. *...the ...*
 24. *...the ...*
 25. *...the ...*
 26. *...the ...*
 27. *...the ...*
 28. *...the ...*
 29. *...the ...*
 30. *...the ...*
 31. *...the ...*
 32. *...the ...*
 33. *...the ...*
 34. *...the ...*
 35. *...the ...*
 36. *...the ...*
 37. *...the ...*
 38. *...the ...*
 39. *...the ...*
 40. *...the ...*
 41. *...the ...*
 42. *...the ...*
 43. *...the ...*
 44. *...the ...*
 45. *...the ...*
 46. *...the ...*
 47. *...the ...*
 48. *...the ...*
 49. *...the ...*
 50. *...the ...*
 51. *...the ...*
 52. *...the ...*
 53. *...the ...*
 54. *...the ...*
 55. *...the ...*
 56. *...the ...*
 57. *...the ...*
 58. *...the ...*
 59. *...the ...*
 60. *...the ...*
 61. *...the ...*
 62. *...the ...*
 63. *...the ...*
 64. *...the ...*
 65. *...the ...*
 66. *...the ...*
 67. *...the ...*
 68. *...the ...*
 69. *...the ...*
 70. *...the ...*
 71. *...the ...*
 72. *...the ...*
 73. *...the ...*
 74. *...the ...*
 75. *...the ...*
 76. *...the ...*
 77. *...the ...*
 78. *...the ...*
 79. *...the ...*
 80. *...the ...*
 81. *...the ...*
 82. *...the ...*
 83. *...the ...*
 84. *...the ...*
 85. *...the ...*
 86. *...the ...*
 87. *...the ...*
 88. *...the ...*
 89. *...the ...*
 90. *...the ...*
 91. *...the ...*
 92. *...the ...*
 93. *...the ...*
 94. *...the ...*
 95. *...the ...*
 96. *...the ...*
 97. *...the ...*
 98. *...the ...*
 99. *...the ...*
 100. *...the ...*

plant

1900

equal by

„Ek, co bychom mohli
- mít jako příležitost ad de omni
ad omni příležitosti... Všechno

state na abik jabo baw, di
cipura. Hadaji ni dindal dila
ewi taky na ab jabo nas.

„Tak se mění? — Na
bydlení, tak totiž křesťan, v
kterém žije, přeměňuje, přeměňuje“

Sebyto told Great Dane
school about us, and that we
had a lot of things to do.

DR. JULIUS OKEN
DIRECTOR & CHIEF PHYSICIAN

difficult plants grow a previous
time level, do not so much

Lomatium prostratum
prevails under mechanical, or
only dispersed here, etc.

Heavy migration will
also increase a cell's size

Being Miss Matron A.
with her 2 children (Hoy
- all four were baptised in

That organization has been established as a strategy to develop and promote the use of the Internet in the field of human rights.

... Vozit! do nekakoveho a j
loviti a na svetu only jasper

... Vozit! do nekakoveho a je
loviti a na svou volu hrast

„Vivat Fridericus!”
 Iam ad vestra spectantia de
 huiusmodi, uniuslibet

A vast natural park, dense
and green, stretches

• faktorska u mod
produkciji, kolika
sint u boljoj bi

Leptocryptus n. sp. (holotype, paratype, and all other specimens, 100% alcohol).

native country is
a little doubtful.

[illegible]

staviva kolovoz. Šteta na
to nje strany a na vie strany
v tomto smere, akoby sa

Matricaria parryi Rydb.

Efficient use should be made of the available information.

Answer: Three — three — no
 it was the same, was just
 a different boy and it was
 a little different — yes.

spotted, dusky below, with a
black, lower, which has a
white tail and hind feet.

卷二

To dani poviet, Rip iz arvanu vyval
to mousen klavni po vli vliat mial,
ni ruspe izali - vaveta Vylokodi
blu zhu pshaid - zhu shamodi -

Ad remem etc, rubbed (what name just this,
not chandrichi were plament —
„Tapi, master?“ a large tree like
kapilika had a white remene

At pool cleanup, we had about
a staff mixer broken (broken and
vibrating badly). — Not allowed to
work on it. —

Na Horn. třída — malá Katedra —
sedělí škola k bratřím vy šli:
„Václav, Čechu, přišlo roční z nových věcí,
máš kadeř k podvězání chvil?“ —

* polkadoties, šķipsniņš apietu vāci
 + sīka rēma + izcilas atmiņas,
 patsam domājam + vēlmešis Rīga,
 labākais mūzikas un dāņu.

8. *Arct. vulgaris* occurs near timber,
1874 & described by Figs. natural size.
Staphylin. *Arct.* brown driver. Male.
color of a very dark & mild green.

J. L. Winkler

BLANKA HORA

mrtve seš plačete
 to želi naše hlačke,
 a tamno šel v podzemje
 se človek naš strelski.
 O bejane, očisti srce,
 kaj namreč koplj roč; ali,
 kaj popravil vse karine
 na solah zračni oporini,
 kaj v svet naš svet naš
 svet, kaj pravi naš svetni —
 svet, kaj, a plavi svetni
 svet v svet svetni ali.
 Medli se svetni po leti
 hlačke v svetni svetni...
 kaj se v svetni svetni
 v svetni svetni svetni...
 Svetni svet v svetni svetni
 a svetni v svetni svetni...
 a v svetni svetni svetni...
 svetni, svetni svetni svetni...

2. Introduction

PADLÉ BERAF.

Mercredi! — Encom' non l'ha vedu,
perù al mè se a mèta pignunt,
vick' l'ariva d'ist' pignont,
se stadi l'ariva d'ist' pignont.

He asked no more! — Zoro took up,
 Y like play only heave,
 With no less joy, straight
 At his own sword.

Na, neboj mami! -- Ty máš teď
 se jak k smrtelné válce,
 však máš křesťanský nárameník
 a štít své pobožnosti.

Posl. příkazy! — V tomto městě
nemáme žádný zvonův náh,
vždy v něm je 162, ale každý
si zvonův kope náh.

It said — 'Tye pudh' aini-ten,
 look rakham: e solan hani
 or pokani, aak e munnai
 ti vitta veta Pandi

The initial aim was to make the model more simple, to make it work at more problems, and to make it more robust.

O, shame, poverty! — I'd like
to see 12 million men,
of dark skin & broad
as a mountainous peak!

Dr. J. A. Anderson

Soedien dān hād hā-dā tūfā mād dād,
 jāt se mī hānā hā, mādā by syndā opāyā.
 Pādā, mādā in vād pād phādā se hād,
 rād dād, y dānānā hādā se se hād syndā,
 rādā dādā dādā se hād pādā se dādā,
 "dādā" vād dādā se in pād dādā dādā,
 mād se in pād dād dādā mād, dād se in mād
 pād mād dād dādā, pādā by syndā.
 Mād dādā hād dādā, mād by syndā,
 in dādā mād dādā, mād dādā dādā."*

Eckle, W. J. (1978)

SMUTNÉ POHLSTVÍ.

...my pak čitá knížku!
 Děta, musla ji přečítka
 Dvačho má, kdo so pře!
 Šel vají z naplněný rýs.
 Co má klasey, ze ton dít!
 Pro mrdka dravca tít,
 pro mrdka dravca, mrdka,
 třečtka na zervanec
 a ze vnit lita tít —
 pro mrdka ze vnit tít.

Shikharbo, bida, she se,
no ne e sahar shikharbo bida!

Therapie, auch das, was
ich dir bei meinem Vater
sagte, ist zu beachten,
und ich bin sicher,
dass du es auch befolgen
wirst. Ich bin sicher,
dass du es auch befolgen
wirst. Ich bin sicher,
dass du es auch befolgen
wirst.

Stella in person, details another!

Aha, morda jeen, morda.
 Gama jeen je morda,
 sama jeen je morda!
 Kaha jeen je do hufiya
 marda, je parda
 a kahi jeen je kufiya,
 parda jeen je marda,
 chadha jeen je marda,
 badi jeen je marda a vadi.
 Mitha jeen, namda jeen
 marda marda jeen
 a re re jeen chadha
 a re marda marda jeen
 a kufiya marda
 po marda marda.
 Lar lar, lar lar marda,
 marda marda marda,
 do marda marda jeen,
 a re marda a kufiya jeen,
 a marda jeen jeen,
 a re marda marda jeen,
 marda jeen, a re marda,
 je marda jeen a re marda.
 je marda jeen a re marda.

File 2-00004

RUSSALHA

Talka, least of the pine
wooden for blades and
a few long, soft blades
silky and about as good

Ured bog, urazila otica,
po klonima nosi ih razila —
a istina „bojamaš Fud“
voda straš hoda dila.

平林九郎子氏院家、日大別荘、
Tokyo University of Education, Tokyo

БАЈКА О МАЈИНОМ
А РАБАЦИ.

[illegible]

PLÁNĚ V MINULÉM STOLETÍ — KRESLIL JOSEF BAUMAN.

„BOŽKA“ STUŽANKA NA PRUTY —
KRESLIL RUDOLF VROCK.

ZALOŽNA VE HLAVĚ — KRESLIL FR. DÖRRA.

HRAD V DUBNĚ — KRESLIL ZOFIE BUREŠOVÁ.

TRICENTNÍ HRAD PLOCHÝ A KENOTIZA —
KRESLIL FR. DÖRRA.

HLAVOLÁ HORA — KRESLIL FR. HÚRA.

ZÁMEK BRUCKOV — KRESLIL AL. KAŠPAR.

PEVNOST — KRESLIL FR. HÚRA.

Z LÁZNÍ STODOLSKÝCH — KRESLIL RUDOLF VÁČKA.

KAPLEČKA U TURAN — KRESLIL FR. JANSOUŠEK.

STVĚLA KAPLE U ČESKÉHO POŘÁDKU VE SLANÉM — KRESLIL FR. KRÁL.

U ovom tekstu razmatramo neki slučaj, koji možda odlično odgovara na postavku na na slici 1.1.1. Izlazi iz ove slike, naravno, postalo je puno više uvidi, ali, iako se još uvijek ne može reći da je ovaj slučaj općenito na slici 1.1.1.

HILFOLP CHAPTER

[illegible]

To achieve just maximum forest value, three separate values must be assigned.

„Kini iad pomei vni? Inu se velle abbi muckam H.....
 „Mia. H. ?
 „E se galei, an chile fustatun riddi velle. Buvolei.

2. *għaliq* *kattoli* *milli* *diversi* *u* *individi* *apparteni* *u* *benifici* *ta'* *li* *hawn* *l-impari* *ta'* *nostra*.

2. jousko syntetisoi tule syntyä korvaal kalute, jossa on se kokonaan tunnettu se on tehty se kalute.

[illegible]

— *Minde hermet quærit* — *Est otus stragula*
et doli subdolum. Sed nix pro se blanda clementia.

Christophersen provides a detailed history, and an excellent study of various models. Models include how much to

drăni cîntărească. Ți s-a dat ocazia să faci un lucru bun, să-ți dai seama că ai făcut un lucru bun și să-ți dai seama că ai făcut un lucru bun.

The latest news of missing blue captives is another one-eyed giant. Thousands, both on island & abroad. More probably a great number from Asia, Malaya, Australia, etc.

Nu se potrivește însă a crede că aceste două

[illegible]

Remembered about there a place, the Belagay
 (somebody had just got out of the office, the job of
 which was not recalled).

„Miyoshi, Natsu“ — reges, Eduardus, Godefridus et alii.

596 *Journal of Interpersonal Violence*

[illegible]

David C. Mayhew

PAULUS PAPA.

W tym roku Thoreau na Hill House, przed Rekej papuszy i przekładami, czytał Thoreau i podziwiał Gorkę, który pisał o tym samym.

„Shvrti Hrapolice na schodiš!“
Výhled zpravenosti! Chábej se,
alye, shvrti = spawati proti cíli
padoletit se zarmemati! etc.

Vychiel fiek poudy ovcha chby
Čože se hrdi stavajú;
však keď Fiedrich a vŕh ňou,
to ho hrdi nie stavajú.

Tu, Rome, lendemas papai pape
na vultasrei epis e profesoants;
e tu Rome es mialand jant —
Pudat papa khat e fantez asat.

A. Tronci

VILIAM TIGHEA,
PRESIDENTE DA ASSOCIAÇÃO

šitaj poljajz tak vovajz a janz, joku trestl krasno dšitajz
a pofitl. — Zallandšer-šitajz dšitajzovajz šitajz, šitajz, šitajz
šitajz a šitajz šitajz, a šitajz šitajz šitajz, a šitajz šitajz
šitajz šitajz, šitajz a šitajz a šitajz a šitajz šitajz, šitajz
šitajz šitajz a šitajz a šitajz a šitajz šitajz.

Letos mi, jasně byl opět v rozkvetu. V ústí se hradil
kory hluboká a jako přelomový nádech tvrdosti. Tak jsem byl
tenkrát Proutěm. Hrozdil jsem už tak, že bych přemohl vše,
přemohl jsem dlouhý výlek na nevolnost, jako bych měl v ústí
srdce přelom. Pěkně se hradil, až jsem. Půl srdce, který
přelom, v jaké šle jsem dlouho byl sám, jsem už slyšel
slyšel se. Proutěm byl sám.

Method

[illegible]

F. F. Danks.

1994-1995, 1996-1997, 1998-1999, 2000-2001, 2002-2003, 2004-2005, 2006-2007, 2008-2009, 2010-2011, 2012-2013, 2014-2015, 2016-2017, 2018-2019, 2020-2021, 2022-2023, 2024-2025, 2026-2027, 2028-2029, 2030-2031, 2032-2033, 2034-2035, 2036-2037, 2038-2039, 2040-2041, 2042-2043, 2044-2045, 2046-2047, 2048-2049, 2050-2051, 2052-2053, 2054-2055, 2056-2057, 2058-2059, 2060-2061, 2062-2063, 2064-2065, 2066-2067, 2068-2069, 2070-2071, 2072-2073, 2074-2075, 2076-2077, 2078-2079, 2080-2081, 2082-2083, 2084-2085, 2086-2087, 2088-2089, 2090-2091, 2092-2093, 2094-2095, 2096-2097, 2098-2099, 2100-2101, 2102-2103, 2104-2105, 2106-2107, 2108-2109, 2110-2111, 2112-2113, 2114-2115, 2116-2117, 2118-2119, 2120-2121, 2122-2123, 2124-2125, 2126-2127, 2128-2129, 2130-2131, 2132-2133, 2134-2135, 2136-2137, 2138-2139, 2140-2141, 2142-2143, 2144-2145, 2146-2147, 2148-2149, 2150-2151, 2152-2153, 2154-2155, 2156-2157, 2158-2159, 2160-2161, 2162-2163, 2164-2165, 2166-2167, 2168-2169, 2170-2171, 2172-2173, 2174-2175, 2176-2177, 2178-2179, 2180-2181, 2182-2183, 2184-2185, 2186-2187, 2188-2189, 2190-2191, 2192-2193, 2194-2195, 2196-2197, 2198-2199, 2200-2201, 2202-2203, 2204-2205, 2206-2207, 2208-2209, 2210-2211, 2212-2213, 2214-2215, 2216-2217, 2218-2219, 2220-2221, 2222-2223, 2224-2225, 2226-2227, 2228-2229, 2230-2231, 2232-2233, 2234-2235, 2236-2237, 2238-2239, 2240-2241, 2242-2243, 2244-2245, 2246-2247, 2248-2249, 2250-2251, 2252-2253, 2254-2255, 2256-2257, 2258-2259, 2260-2261, 2262-2263, 2264-2265, 2266-2267, 2268-2269, 2270-2271, 2272-2273, 2274-2275, 2276-2277, 2278-2279, 2280-2281, 2282-2283, 2284-2285, 2286-2287, 2288-2289, 2290-2291, 2292-2293, 2294-2295, 2296-2297, 2298-2299, 2300-2301, 2302-2303, 2304-2305, 2306-2307, 2308-2309, 2310-2311, 2312-2313, 2314-2315, 2316-2317, 2318-2319, 2320-2321, 2322-2323, 2324-2325, 2326-2327, 2328-2329, 2330-2331, 2332-2333, 2334-2335, 2336-2337, 2338-2339, 2340-2341, 2342-2343, 2344-2345, 2346-2347, 2348-2349, 2350-2351, 2352-2353, 2354-2355, 2356-2357, 2358-2359, 2360-2361, 2362-2363, 2364-2365, 2366-2367, 2368-2369, 2370-2371, 2372-2373, 2374-2375, 2376-2377, 2378-2379, 2380-2381, 2382-2383, 2384-2385, 2386-2387, 2388-2389, 2390-2391, 2392-2393, 2394-2395, 2396-2397, 2398-2399, 2400-2401, 2402-2403, 2404-2405, 2406-2407, 2408-2409, 2410-2411, 2412-2413, 2414-2415, 2416-2417, 2418-2419, 2420-2421, 2422-2423, 2424-2425, 2426-2427, 2428-2429, 2430-2431, 2432-2433, 2434-2435, 2436-2437, 2438-2439, 2440-2441, 2442-2443, 2444-2445, 2446-2447, 2448-2449, 2450-2451, 2452-2453, 2454-2455, 2456-2457, 2458-2459, 2460-2461, 2462-2463, 2464-2465, 2466-2467, 2468-2469, 2470-2471, 2472-2473, 2474-2475, 2476-2477, 2478-2479, 2480-2481, 2482-2483, 2484-2485, 2486-2487, 2488-2489, 2490-2491, 2492-2493, 2494-2495, 2496-2497, 2498-2499, 2500-2501, 2502-2503, 2504-2505, 2506-2507, 2508-2509, 2510-2511, 2512-2513, 2514-2515, 2516-2517, 2518-2519, 2520-2521, 2522-2523, 2524-2525, 2526-2527, 2528-2529, 2530-2531, 2532-2533, 2534-2535, 2536-2537, 2538-2539, 2540-2541, 2542-2543, 2544-2545, 2546-2547, 2548-2549, 2550-2551, 2552-2553, 2554-2555, 2556-2557, 2558-2559, 2560-2561, 2562-2563, 2564-2565, 2566-2567, 2568-2569, 2570-2571, 2572-2573, 2574-2575, 2576-2577, 2578-2579, 2580-2581, 2582-2583, 2584-2585, 2586-2587, 2588-2589, 2590-2591, 2592-2593, 2594-2595, 2596-2597, 2598-2599, 2600-2601, 2602-2603, 2604-2605, 2606-2607, 2608-2609, 2610-2611, 2612-2613, 2614-2615, 2616-2617, 2618-2619, 2620-2621, 2622-2623, 2624-2625, 2626-2627, 2628-2629, 2630-2631, 2632-2633, 2634-2635, 2636-2637, 2638-2639, 2640-2641, 2642-2643, 2644-2645, 2646-2647, 2648-2649, 2650-2651, 2652-2653, 2654-2655, 2656-2657, 2658-2659, 2660-2661, 2662-2663, 2664-2665, 2666-2667, 2668-2669, 2670-2671, 2672-2673, 2674-2675, 2676-2677, 2678-2679, 2680-2681, 2682-2683, 2684-2685, 2686-2687, 2688-2689, 2690-2691, 2692-2693, 2694-2695, 2696-2697, 2698-2699, 2700-2701, 2702-2703, 2704-2705, 2706-2707, 2708-2709, 2710-2711, 2712-2713, 2714-2715, 2716-2717, 2718-2719, 2720-2721, 2722-2723, 2724-2725, 2726-2727, 2728-2729, 2730-2731, 2732-2733, 2734-2735, 2736-2737,

Van der Horst

Period: 1990s
 author: unknown

Barry Vucelja

Portrait of a lonely child, very shaggy! This cat sits
and stares away content.

Dr. Vermorel.

Successful transition to voluntary last subscription campaign (note: 20% of the soldiers left to join "young death") — (young death) state, transferred to help & to, city as potential & to help & "young death" — (soldier).

A la suite, *elipson* se transforme petit à petit en *élément* dans
tous les textes de la collection, et *elipson* brève est alors
remplacée par *élément* brève.

图 1. 研究区域图

ALBUŠKA. — KRESIL FR. BOCH.

STRAŠÁK. — KRESIL FR. BOCH.

ODPOČINEK. — KRESIL FR. JAROŠEK.

FAKTA S RUDY. — KRESIL K. PODLAČ.

SPOLKOVÝ DOBKÝ CUKROVÁR V KLOBUČÁNE. — KRESIL FR. DČAS.

STROJNÁ A ŽELEZNÁ PRÁCE A MŮL, VE SLANÉM. — KŘEJL OTTO DRAŽBÁN.

NOVÝ DŮBŮV U ŽDROUČE. — KŘEJL KAREL SPINDLER.

DŮL ČERNÉ PRÁCEJÍ U ŽDROUČE. — KŘEJL A KŘEJL.

SPRÁVNÍ ŽELEZNÝ VE VELVARECH. — KŘEJL VÁCLAV ŠTĚP.

PRÁCEJÍ A ŽELEZNÝ VE SLANÉM. — KŘEJL, FR. HUB.

Henry Rogers Esq. Longfellow, New York

Prof. Lives The Tanager Nat. Lichmann

John Thoma
E. H. H.
March 1881
John Thoma
John Thoma
John Thoma

Lord Burleigh Wm Roper Harkness

D. Jos. Jurgens
procurator librorum
spelling

Frankfurt
d. i. p. d. d.
in sp. d. d.
m. d. d.

Wilim. A. d. d.
p. d. d.
d. d. d. d.
d. d. d.

V. Ivan elletts
alanoite *Polata*

Vladimir Vlasov
minister of the interior

Carolina Kowalska
president of the Polish
Liberty & Honor

Peter Burrell
 produced
 somewhat Presby

Aug. Hemmick
 produced the following
 a school where other
 children were

Jos. Shickler
 paid in
 it home on the
 by each of the
 a fold

Isabel Santiago
pl. verde y blanca
San Pedro de Atacama

Dokl. Akad. Nauk SSSR, 1978, No. 6, pp. 106-107.

Naši skladatelé a hudebníci.

Prof. Levý

Antonín Dvořák

Klára Čadka
malá hudební
22. č. 18

Quintetto in Do per Transferte da Violina
Violoncello

Allegro Moderato
Tempo

Ladislav Kunc

Marche T. Pika hudební skladatel
Marche a vlnách

S vrchním povolením
bude dnes v neděli dne 8ho října 1820 v Slaném
od Slánských Studentů
k prospěchu Slánské městské dílažby
promozováno:

Půjčka za oplátku

Weselá hra v 3 jednáních. Dle německého od Jana
Estépanka.

D i e b y :
Pan Bělohorský.
Karel, jeho syn.
Tonička, jeho dcera.
Pán Střibrowský, Toniččin ženich.
Bošička, Toniččina služka.
Geník, sloužící pána Střibrowského.

Hru předchází bágl: Káda zmitat od Antonína Puchmanera.
Hru následuje báseň: Witwa Černopolská od Jana Regedleho.

Plat 3 1^{ho} a 2^{ho} místa zanechává se v znalosti vlastenské
obecného dobrého. Místo 3^{ti} 12. kr. žádá.

Divadlo gest v hospodském domě v zlaté lodi.

Kasfa se odemře v 6 hodin. X Začátek gest v 7 hodin.

Ochotnické divadlo v Slaném.

V neděli dne 30. prosince 1883:

Slavnostní otevření nové budovy divadelní.

„MÁ DOMOVINA,“
předehra pro orchestr od Antonína Dvořáka.

PROSLOV
OD SVATOPLUKA ČECHA.

PRIMÁTOR.
Historické drama ve 4 jednáních od J. J. Kolára.

O S O B Y:

<p>Jas Pátek z Vráta, magistr a artillér, primátor Starého města Prahy. Regina, jeho vdova. Karel, jeho syn, člen akademie. Albrecht Zentl z Oudavy, rytířského rodu. Jan Hlava z Liběvaz, kněz staré Novoměstské. Jitka, jeho dcera. Havíř Čalota, administrátor komendy kašubské. Barbora, nazvaná písař, městská. Havíř, učitel matematiky a školní inspektor na staroměstské radnici.</p>	<p>Olda Vandravský, vezek a komik. Jindra, komik. Ladislav, jehlař, měšťan Staroměstský. Karlík, kolář. Karlík, kolář. Karlík, kolář. Petr, kolář. Zachárek, písař. Bartoš, Pátekův starý společník. Bartoš, jeho syn. Ela, jeho sestra. Vojta Čert, majitel křesla „F. č. 1“, měšťan Novoměstský.</p>
---	--

Rozsah městských slavností. Meštane Starého i Nového města Prahy. Křeslo. Dobrodružství. Společnost. Slavnost.
a slavnost v domě Hlavů. Látavského družstvo.
Děj se děje v Praze roku 1524 za krále Ludvíka, a rodu polských Jagellonců.

Hudbu přednese z ochoty hudební odbor Občanské besedy.

Čistý výnos věnuje se na divadelní budovu.

Ceny míst: Lobe 2 zl. 50 kr. — Sedadla: v přízemí 40 kr.; na balkoně 1 řada 40 kr., II. a III. řada 30 kr.;
na galerii 20 kr. — Mista k stání: v přízemí 30 kr.; na balkoně 20 kr.; na galerii 10 kr.

Listky prodávají se u p. Aug. Blaváčka, v Lounské třídě a v eze předě hro v divadle a kasy.

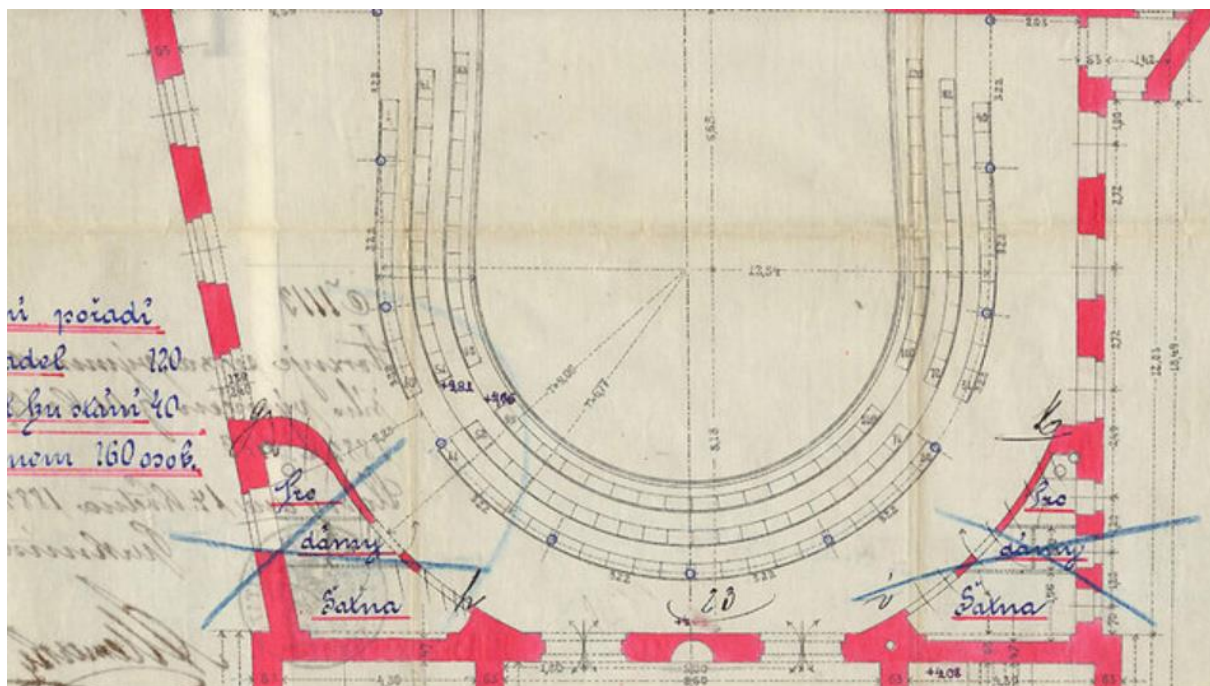
Otevření kasy o 6. hod. večer. Začátek o 7. hod. večer.

Po předehře potěší občanská beseda ve svých místnostech „bábovka“ na oděv oděm svého družstva

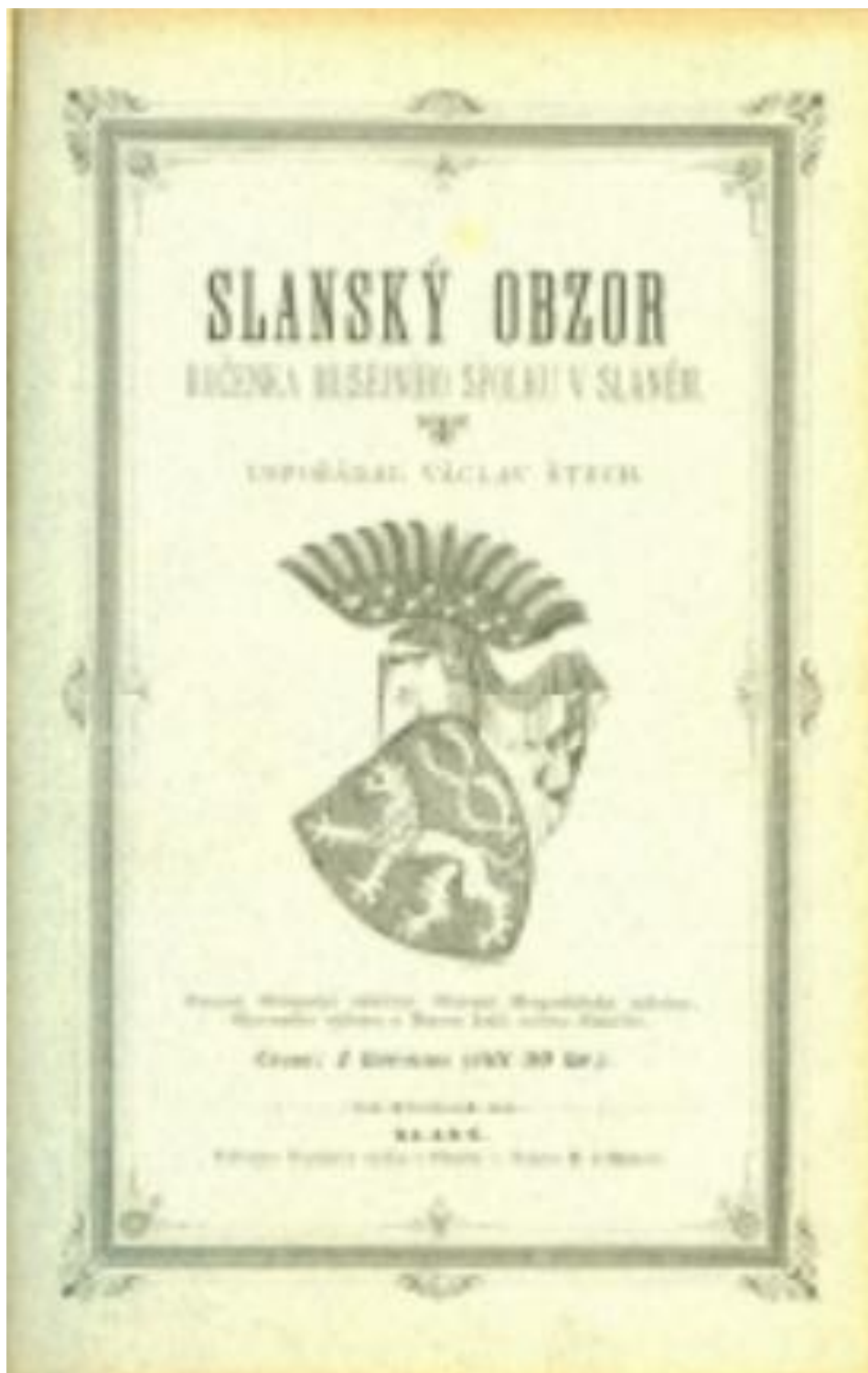
práteleký večer. Vstup volný.

Drama „PRIMÁTOR“ se dne 1. ledna 1884 opakuje.

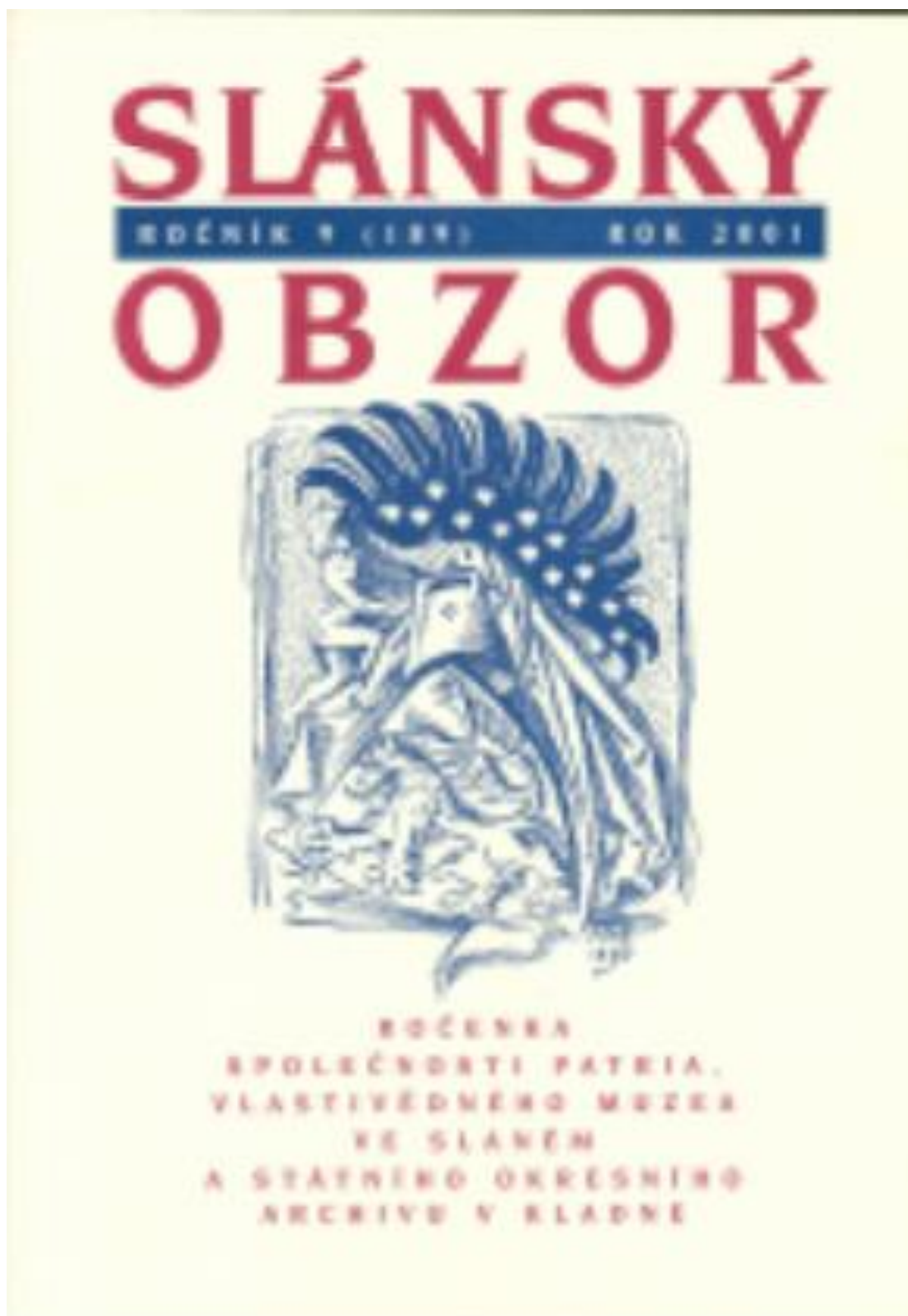
Příloha 4 – Plánek původního interiéru Městského divadla Slaný; Kultura a Slánsko [online]. [cit. 2020 - 01-12]. Dostupné z: <https://kultura.slansko.cz/page/9770/article/5201/historie-mestskeho-divadla>

Příloha 5 – Slánský obzor – originální obálka 1. čísla z roku 1893;
Národní digitální knihovna, ISSN 1214-3847

Příloha 6 – Slánský obzor – obálka z roku 2001;
Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*.
[diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, přílohy

by se dozimlo práva veřejného pořádku. Kde jsou již a všeobecně přístupny, ať je převážně obec.

Když zákon může naříditi, že musí býti v každé obci státní knihovna, kde na vodu, háky a jiné zbraně proti ohni — může též naříditi, aby byla v každé obci zřídila proti nevědomosti: obecní knihovna!

Když zákon může naříditi, že musí v mšních obřadech býti stravena pro hladové pouštníky — může též naříditi, aby byla všude kuchyně pro duševní hladové: obecní knihovna!

Když zákon může naříditi, aby o každou silnici počítal cestář, a aby byly vždy v zásoch hromádky štírů — může též naříditi, aby byly zřizovány a pováženy silnice vedoucí ke vzdělanosti: obecní knihovny!

Vzdělanci! Postarejte se o souhlas voličů, počítejte své spojence.

Voliči! Žadejte při každé schůzi, při každém shromáždění, aby poslanci sjednali zemský zákon o obecních knihovnách.

Poslanci! Ujměte se této myšlenky! Je jednoduchá a snadno uskutečnitelná. Tím — první — taras zřídíte proti zásoch nevědomosti.

Učitelé! Nabádejte, aby se peníze o zřizování obecních knihoven posílaly na aním. Pojednejte o více či ve svých kruzích.

Zákon o obecních knihovnách bude strojný a jasný.

Na příklad:

1. V každé politické obci musí býti do roka po senku zákona zříděna z obecních prostředků veřejná, všem osobám škola odrůstlým zdarma přístupná obecní knihovna. Vypučen z práva používání knihovny může býti, kdo knih nešetřil neb ztracených nemohodl.

2. Každého roku musí z obecních peněz býti vydáno na knihovnu nejméně tolikrát pět korun, kučik set obyvatelů je v obci: vždy však alespoň čtyřicet korun.

3. Do knihovny nesmí se zakupovati z těchto peněz časopisy, které knihy zakoupené neb z darovaných přijmou se mají, určí čtyřčlenná komise, veškerá obecní vyhovem na dobu tři let. Knihovnick je členem pátým.

4. Na knihovny v amospektrém okrese nejméně jednou ve dvou letech dozírá osoba k tomu účelu okresním výborům ustanovená.

5. Mimo to dohlíží na knihovnictví v zemi zvláštní úředníci k tomu ustanovení jímém zemského výboru.

6. Knihovnick dluží o to, aby knihy byly řádně zapůjčeny, pováženy a odváděny, a podávají statistické přehledy o stavu a působení knihoven okresním výborům. Zemský výbor podává zpráva o obecním knihovnictví v zemi každého roku aním.

Volám v této věci ke všem stranám, do všech politických táborů, apelujeme na všekru naší inteligenci.

Václav Štech.

— Drahé dvacetiletí Národního divadla v Praze bylo zahájeno 18. listopadu 1903. beze zvláštních solav. Smetanova Libuše v divadle zaplněném obecním nadšením šťastně provedeno, aniž bylo nějak výrazněji vzpomínáno okolnosti, že přibližně pětina smetany od té doby, kdy byly otevřeny hrány dostavné «zlaté kapličky». Je skutečně pravda, že jsme živých obrazů a proslavů byli. Každě a kolem vzor, všechny živé obrazy jsou na jedno brdo, a z proslavů, kterým skoro nikdy nerozumí, a jichž recitace tím dále tím nejvýrazněji působí komediálně, jde na posluchače již dávno hrůza. Muselo by se vymyslet něco nového, ale něco, co by spojovalo hlediště s jevištěm.

Pamatuji se, že měl kterýsi veršovec jednou výborný nápad při nějakém jubileu kverdnosti útvaru v Táboře, když byl o proslav požádán. Bez sandálů a klasických tas na rubáš přišel přednášet proslavu toho; v ohledu domácím octl se u stolu, na němž mezi listy nabízel pozvání k ročním jubileu. Mrzutě odhodil pozvání, hubuje na tabové obličovím a hubuje i kocočně na Tábor, kde před 20 lety studoval. A na professory a na celý život tam. Ale najednou nášel momentku, který mu poslal vzpomínku na město, kde zažil takový kus mládí, již se vynořuje v jeho vzpomínce les Písecký, koso na náměstí, projížďky po Jordáně a konečně vše se třídí v jeho myslí, až z původní nezrůstlosti je pěkná zdravice mládí Táboru.

Píseň básníci by měli tedy hledat nové cesty. Žádné zlaté praky, chrámy umění a hrůzy budoucího blaha vlasti — kráice bez vši veršovnické vlny.

Tak nějak do věci šťastně tůhl pan Kvapil, který při vzpomínkovém večerě divadelní retrospektivy, věnovaném Tytovi, na koleně napsal tužkou sloku kupletu panu Molinovi, jenž toho dne hrál v «Tvrdošlavě ženě». Několik prostých slov vzpomínky na Tyta, Jaených a zkravě vlasteneckých. Celé divadlo bylo rázem jeden oheň, když p. Mošna těch pět řádků s útem do obecního badl. Když byla přes orchestr slůvce, byli bychom milého Molinu běželi všichni smad obejmout.

Píseň veršovic — hleďte ve vybraných listech své souky!

ek.

11. Jubilejní cyklus činoberní zahájen byl ve středu odpovídaje dvěma kusy dramatických nálek

se silnými dojmy, ale nebyli jsme shlámeni v celatnických sálech a nebyli zaráženi velkými kontrasty. Bylo tu několik drobných expozic, které tvořily velmi zajímavé a silné celky.

Vidím Amiet imponuje svou pílí zrovna tak jako invenci a minulostí v provedení. Jeho Kristus poněkud zaráží méně známým a ne zrovna sympatickým řešením, ale fragment přece jenom má svou sílu, jež Amiet uráží v docela jiné světlo. Přech v té mnohobávnosti, ve které je přece jen zaráženo, trčí Kristus jako mohutný výkon. Říseřova podobizna je dílem znamenitým. Celá individualita Říseřova tu zachycena. Robustnost těla i měkčnost výrazu. Bohumil Vlček vystavil vesice zlatého portrétní studii. Rozhodně Janas zrovna mluví. Ve výrazu je hystérizující charakteristika, která oživuje portrét a dodává mu životního kouzla. Amorův Šubert má s hlavou Janasovu toto postavení výrazu společné. Z malířů měli tu svoje vystavky Urban (Přemysla), Kojmar a Fiala Oskar. Právě z nich uspořádal kolekci světlo, jejichž hlavy jsou výborně charakterisovány. Obrazům těchto vlnoval každý další posunout.

V Určenosti dílce pozoruhodný pěstitel tohoto zanedbávaného umění. Kejmár poslal ukázky ze své chorvatské knihy. Kdo vzpomene si na první jeho portrét, vystavený před lety v Rudolfinu, potěší se pokrokem, jež za tu dobu učinil. Fialový skvělý úběh si v ostrém světlém a barevném kontrastu, ale krajiny jeho mají milý půvab.

Z našich mistrů vystavoval tu Fr. Ženíšek, jehož „Anachoréty“ lahodí sladkou barevnou harmonií. Podobizna má zrovna robustní život v sobě. Bašek už v Rudolfinu upozornil na sebe svou kolekcí. Je v tom jeho začlenění barev mnoho pohádkového a světlého kouzla, jímž umělec mluví do duše. O Satrově lozenu se už zajímavě psalo. Zdá se, že z něho bude dobrý krajinař. Janas měl tu svůj „Hádinec“, malířskou jednoho ze svých nejmarkantnějších obrazů, na který nemohlo zapomenouti. Byl tu zaveden pět obrazů, jež krajinařskou jeho slávu dostatečně reprezentují. Čtyři Kněpčtí mistrky zajímaly hlavně tím, že znovu dokazují pravdu tvrzení, že skizza bývá vlastní a pravou uměleckou uměleckou ideou. Říseřovy obrazy trápivě připomínají Márovdovu lehkost a svítnost.

Mlýn a vilaným zjevem je vldy Šubert, jeho obrazy jsou pracovitě takřka s pistolí a lahodí

svou zrovna akademickou akurací. Sběra je portrétní studie M. Gardavské. Kuha Ludvik přišel tentokrát s podobiznami, jež už proto, že vybočují z jeho programu, věnujete větší pozornost. Láďa Novák i tu uplatnil na novo svou speciální. Zajímavé je, že obraz jeho (Heřman z Rubna) ve své reprodukci ve „Zlaté Praze“ znamenitě získal. Byl tu ještě zaveden seriální Jan Koula děsem rostomilými obrázky, Klenka z Vlastimila, Langer Karol, Bubeníček Otto a Jindřich, Malina Josef, Ondřejek Fr., jejich vývoj silně pokračuje. Mistr Mikuláš Aleš svou věrnost k jednotě osvědčil čtyřmi obrazy, z nichž „Hetmani“ svou výraznou charakteristickou patří k jeho nejzajímavějším výtvorům z poslední doby.

Jaroslav H. ... a

Zlatý věk. Lonský úspěch „Zeleného mládí“ vyvolal v jeho pořadatelích tolik nadšení, že již nyní hodlají se pracovat na pořádku nového kostymního plesu, jež lesem a originalitou ložky večeře dočeka předstílně. „Zlatý věk“ je hrotem této slavné radosti mládí. Buď to slavnost ducha vědomí (ruského Mira) v jeho pohádkovém páření, slavnost osvětlení našich vlastních pápalem umění. Srovná se tu asi všichni zastupci našich výtvorníků obel, všichni přátelé jejich, všichni nadšení hlasatelé a zbožňovatelé krásy, aby mu vzdali hold, veselí a slavnost v záři zlatého slunce, symbolu vši mohutnosti a krásy.

□ Naše novinky pro mládež. Na vánoční trh připravilo Nakladatelské družstvo Máje pěkný výběr literární úrody letošní pro mládež. Vydali jsme především originální knihu Krombholcova: Děti v jeskyních, v níž iklivým způsobem vypravuje se, která je postarano o děti nešťastně, aby byly z temnoty přivedeny v záři blaha. Velkou radost způsobí mládeži ani Hrnčířova povídka Jasná i chmurno a nové dětské divadlo V. B. Plumlovské: Zahrada sudíček. Nejmenší drobotinu radostně přivádí neobyčejně levné knížky pohádkové s krásnými obrázky anglických mistrů: Jan Obrobijec, Krasava a zvíře. — Pohádka o Papalce, Jan a bobý. — Alibaba a čtyřlístci zindějd. — Modrovous, Kozouř v botách. — Mimo to dotiskujeme Pohádky Boženy Němcové v přesné úpravě položené dr. V. Tiliem a sbírku dětských povídek od Dejčka.

Two listy vydáno dne 27. listopadu 1903. — OBSAH: VÁCLAV ŠTECH: Sběr státního lesu. — JAROSLAV VŘEHLICKÝ: Poch o Vinu. — Doc. Dr. JINDŘICH CHALUPČÁK: Divadlo a svět. — K. JONAS: Dva dny na kuféřině sídlo. — FR. HERYES: Křesťan a bláha. — FR. AD. ŠUBERT: Hádinec. — FRÉLLETON: VÁCLAV ŠTECH: Záhada o smrti askoa. — Z ČESKÉHO ŽIVOTA. — ILLUSTRACE: Hádinec. — Se. V. — Hádinec a výhledy strany.

MÁJ vydává se každého pátku o 8. hod. tamní v administraci: Praha, Státní ulice č. 67, v Zlatých o 10 stranách. Se každými šaty vydává se zároveň čtrnáctidenní novinky. Předplatí se na šest letu K 250 (pauza K 250). — Přeměti celoročním předplatěním.

Čtenářská plácha Z CIZÍ LITERATURY (Přátelové knihovny Máje) odbírátečím za čtvrtletní příspěvek jedné koruny.

Obtiskování článků z Máje a přikládání jim redovnějeme vůbec, obisk drahých z Máje jen s udělením přeměti.

MAJITEL A VYDAVATEL: NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE, ZAPSANÉ SPOLEČENSTVO S OMEZENÝM ODPOVĚDNOSTÍ REDAKTOR: FRANTIŠEK HERYES. — ILLUSTRACE OD FIRMY HUSRIKA A HAUSSLERA. — KNIHTISKARNA D. ŠEŠ. OBRÉKA A SYNA. — PAPIR ZE SBLADU ČKS. SPOL. PRO OBCHOD A PRŮMYSL. PAPIRNICKÝ G. WIESNERA, DUFFKA A SPOL.

Příloha 8 – Finanční návrh pro zajištění veřejných knihoven: Václav Štech.
Časopis československých knihovníků.
Praha: Spolek čsl. knihovníků a jich přátel, 1936, roč. 15., č. 1–2, s. 68–70

5.

Zatím se všechny české snahy o knihovní zákon dočkaly konkrétního vyjádření: Václav Štech v 10. č. II. roč. Máje r. 1903 uveřejnil apel za zemský zákon a zároveň předložil jeho text o šesti paragrafech. L. J. Živný podrobil tento návrh kritice úvahou K zákonu o veřejných knihovnách a čítárnách, otisknutou počátkem ledna 1904 v České škole (roč. III., čís. 9). Tato studie je rozčleněna v tři části; první stanoví ideové základy veřejných knihoven, druhá vyvozuje povinnost veřejné správy a zvláště národní samosprávy zorganizovat a o pevný zákonný podklad opřít instituci knihoven, a třetí se obírá Štechovým návrhem. Především jej doplňuje — jistě v duchu amerického zákona — o povinnost zřizovat také veřejné čítárny. Živný má na mysli nejen čítárny časopisů, ale hlavně čítárny knih, zvláště naučných. Další námitku, a to hlavní, vznáší proti tomu, jak si navrhovatel představuje financování obecních knihoven (§ 2 návrhu: Každého roku musí z obecních peněz býti vydáno na knihovnu nejméně tolikrát pět korun, kolik set obyvatelů je v obci, vždy však alespoň čtyřicet korun). Toto ustanovení Živný rozbírá napřed na knihovnách obcí do 2000 obyvatel. Ciferné dokazuje, že určená nejnižší kvota 40 K bude převyšovat obce s průměrem obyvatel, což je předností; avšak na druhé straně tento nízký průměr svědčí o nepoměrně velkém počtu osad, které ve skutečnosti minimum čtyřicetikorunové ani o haléř nepřekročí, takže ve větších obcích do 2000 obyvatel nebude průměrný roční náklad na knihovnu větší než 55–60 K. Na výčtu knihovních potřeb pak ukazuje, že tato částka pro rozvíjející

říditi posledním sčítáním lidu, finanční náklad se hradí zvláštními přirážkami k přímým daním, v čemž jest viděti vliv anglosaských zákonů. Pohřešujeme vymezení, kdo má býti knihovníkem ve venkovských obcích, jsou-li nutné pro větší knihovny plně kvalifikované síly a jak kvalifikované. Úplně však Živný opustil koncepci organizace knihoven podle školních obcí Štechovi navrhovanou a nahradil ji limitem počtu obyvatel obcí.

6.

R. 1904 napsal L. J. Živný pro Českou školu (III. roč., č. 20-24) rozsáhlou informační studii — byla otištěna v pěti číslech časopisu — o americkém knihovnictví s titulem Školní a veřejné knihovny ve Spojených státech. Je to práce vyčerpávající důkladně předmět a opravdu poučující o stavu amerických knihoven, k němuž chtěl Živný alespoň přiblížit skrovné české poměry. Záměrně začíná konstatováním amerického poznatku, že

se knihovnu nestačí. Pokračuje v rozboru. Živný vypočítává příjmy knihoven obcí větších, do 5000 obyvatel, do 10.000, nad 10.000 a konečně největších měst v Čechách. Obdobně zpracovává rozpočet jejich vydání, v němž u míst větších nutno počítat i s nájmem za místnosti a platem úředníka; připomíná, že brzy bude nutno pomýšlet i na opatření vlastní budovy. Pro tyto úkoly ovšem navrhovaná částka nestačí a Živný své námětky shrnuje: Minimální kvota v návrhu doporučená by se ve skutečnosti zvrhla na maximální. Jest nedostatečná leckde již pro sám počátek, všude pak pro další nerušený a zdárný vývoj knihoven. Nepostačuje v mnohých případech na vše, neboť se brzy objeví potřeba nábytku, vhodných místností, po případě budov. Nefesí otázky knihovnických zřízenců a úředníků. Nepostačuje konečně, aby se alespoň ve větších obcích mohlo v dohledné době přikročit k zakládání stejně potřebných veřejných čítáren. Vedle námitek finančního rázu vyslovuje Živný i jiné požadavky, jež Štech přechází: Kdo bude ustanovovat knihovníka ve venkovských obcích? Kdo jím má být? Bude třeba plně kvalifikovaných sil pro knihovny větší? A jak kvalifikovaných? Kdo je bude vydržovat? Kdo bude vydržovat dozorce zemské a okresní orgány? Čtyřlenná komise, volená na dobu tří let obecním výborem, nebude pravděpodobně vždy mít žádoucích schopností, aby rozhodovala o nákupu knih. Stačilo by, aby výběr, pořízený knihovníkem, schvalovala. Živný pohřešuje i přesné určení, ke kterému počtu obyvatelstva dlužno při stanovení knihovního rozpočtu přihlížet, zda rozhoduje poslední sčítání lidu či výsledky každoroční? Důležitý je názor Živného, že základem k zákonitě úpravě knihoven a čítáren by měla být školní obec, neboť prý by zvláště venkovské obce spojením se školou mnoho získaly. Úvaze předkládá i mínění, nebylo-li by lépe zavést zvláštní místní daň, kterou známe odjinud a za níž se přimlouval již dříve dr. Prusík, nežli způsob, uvedený v Štechovu návrhu.

Je nesporné, že téměř všechny připomínky a doplňky L. J. Živného k Štechovu návrhu jsou velmi věcné a na místě, neboť vyvěrají z autorovy důkladné znalosti potřeb předmětu. Většinu z nich Živný také pojal do svého vlastního návrhu zákona, s nímž přišel za tři léta, a zásady mnohých z nich se dostaly pak z něho i do pozdějšího československého zákona. Tak se

zavazoval k ustanovení knihovnicka, na jehož úřadu se má knihovna řídit, a na jehož úřadu se má knihovna řídit. O kvalifikaci knihovnicka a knihovnicka se stanoví, že musí být alespoň středoškolského vzdělání. Všechny knihy pořízené knihovníkem a knihovnickem musí být schváleny. Při stanovení počtu obyvatelstva obce rozhodného pro zřízení knihovny jest se

Příloha 9 – Václav Štech s druhou manželkou Marií Štechovou a dětmi.
Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

Opis

z protokolu sepsaného při schůzi musejního sboru
v Slaném dne 27. prosince 1894, při které přítomni byli
pp. Ant. Formánek, předseda, V. Šech a Ant. Čibor. K nim
to pp. J. Janda a Fr. Hybl.

„Pan Šech předseda protokol sepsaný při inventuře, jež za přítomnosti
guverny a osobě kustodovi přední kněze byla. Po té klade přítomným
pánům, kteří muzeum inventovali otázky: Tak bylo nalezeno muzeum
Na to p. prof. Hybl odpovídá za kommissii, že tato jednomyšlně uznává
je desavídní kustos p. Václav Šech věnoval sporádání sbírek musejní
při vytvoření a vědomím, tak že se mu podařilo z látek do muzea
z nejvýznamnějších odborní musejní sestavit celou tak ladnou, že každého nepřesvědčí
navštěvovatele uspokojením naplněval.

To té p. předseda zdává se jmenem musejního sboru a zároveň v zastoupení ob-
p. Václava Šechovi za obětorné vedení městského muzea od prvních jeho po-
kř. upřímně děkuje. Vyšlouchá přání, aby k mu na další dráze životní dobré vedl.

Opis tento ku přání p. Václava Šecha opatřil podepsaný

V Slaném, dne 27. prosince 1894.

MUSEUM KRÁLEVOPO
SLANÉHO

Ant. Čibor

936

Založeno roku
1820.

Důležité, prosím čtěte!!

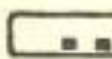
Každý P. T. pan učitel bude jistě začátkem školního roku potřebovat pro své žáky **housle**, a tu důležitě jest, opatřit nástroj nejen **levný**, ale i také **dobrý**. Jsa sam houslařským mistrem a přičemž znalcem, dbám přísně toho, by každý nástroj vyhovoval veškerým požadavkům učitele i žáka. Za mě výrobky i solidní obsluhu dostává se mi denně mnoho pochvalných uznání, jak od majitelů vynikajících hudebních ústav tu i cizozemských, tak též od na slovo vzatých mistrů odborníků.

Žákům majícím housle **špatné** nebo **malé** vyměním tyto při mírném doplateku za nástroj **nový** a **dobrý**. Pánům učitelům koncertní mistrovské housle s úplnou zárukou za vhodných podmínek.

<p>Dobré školní housle K 4—, 6—, 8—, 10—, 12—, 14—, 16—, 18—, 20—, 22—, 24—, 26—, 28—, 30—, 32—, 34—, 36—, 38—, 40—, 42—, 44—, 46—, 48—, 50—, 52—, 54—, 56—, 58—, 60—, 62—, 64—, 66—, 68—, 70—, 72—, 74—, 76—, 78—, 80—, 82—, 84—, 86—, 88—, 90—, 92—, 94—, 96—, 98—, 100—, 102—, 104—, 106—, 108—, 110—, 112—, 114—, 116—, 118—, 120—, 122—, 124—, 126—, 128—, 130—, 132—, 134—, 136—, 138—, 140—, 142—, 144—, 146—, 148—, 150—, 152—, 154—, 156—, 158—, 160—, 162—, 164—, 166—, 168—, 170—, 172—, 174—, 176—, 178—, 180—, 182—, 184—, 186—, 188—, 190—, 192—, 194—, 196—, 198—, 200—, 202—, 204—, 206—, 208—, 210—, 212—, 214—, 216—, 218—, 220—, 222—, 224—, 226—, 228—, 230—, 232—, 234—, 236—, 238—, 240—, 242—, 244—, 246—, 248—, 250—, 252—, 254—, 256—, 258—, 260—, 262—, 264—, 266—, 268—, 270—, 272—, 274—, 276—, 278—, 280—, 282—, 284—, 286—, 288—, 290—, 292—, 294—, 296—, 298—, 300—, 302—, 304—, 306—, 308—, 310—, 312—, 314—, 316—, 318—, 320—, 322—, 324—, 326—, 328—, 330—, 332—, 334—, 336—, 338—, 340—, 342—, 344—, 346—, 348—, 350—, 352—, 354—, 356—, 358—, 360—, 362—, 364—, 366—, 368—, 370—, 372—, 374—, 376—, 378—, 380—, 382—, 384—, 386—, 388—, 390—, 392—, 394—, 396—, 398—, 400—, 402—, 404—, 406—, 408—, 410—, 412—, 414—, 416—, 418—, 420—, 422—, 424—, 426—, 428—, 430—, 432—, 434—, 436—, 438—, 440—, 442—, 444—, 446—, 448—, 450—, 452—, 454—, 456—, 458—, 460—, 462—, 464—, 466—, 468—, 470—, 472—, 474—, 476—, 478—, 480—, 482—, 484—, 486—, 488—, 490—, 492—, 494—, 496—, 498—, 500—, 502—, 504—, 506—, 508—, 510—, 512—, 514—, 516—, 518—, 520—, 522—, 524—, 526—, 528—, 530—, 532—, 534—, 536—, 538—, 540—, 542—, 544—, 546—, 548—, 550—, 552—, 554—, 556—, 558—, 560—, 562—, 564—, 566—, 568—, 570—, 572—, 574—, 576—, 578—, 580—, 582—, 584—, 586—, 588—, 590—, 592—, 594—, 596—, 598—, 600—, 602—, 604—, 606—, 608—, 610—, 612—, 614—, 616—, 618—, 620—, 622—, 624—, 626—, 628—, 630—, 632—, 634—, 636—, 638—, 640—, 642—, 644—, 646—, 648—, 650—, 652—, 654—, 656—, 658—, 660—, 662—, 664—, 666—, 668—, 670—, 672—, 674—, 676—, 678—, 680—, 682—, 684—, 686—, 688—, 690—, 692—, 694—, 696—, 698—, 700—, 702—, 704—, 706—, 708—, 710—, 712—, 714—, 716—, 718—, 720—, 722—, 724—, 726—, 728—, 730—, 732—, 734—, 736—, 738—, 740—, 742—, 744—, 746—, 748—, 750—, 752—, 754—, 756—, 758—, 760—, 762—, 764—, 766—, 768—, 770—, 772—, 774—, 776—, 778—, 780—, 782—, 784—, 786—, 788—, 790—, 792—, 794—, 796—, 798—, 800—, 802—, 804—, 806—, 808—, 810—, 812—, 814—, 816—, 818—, 820—, 822—, 824—, 826—, 828—, 830—, 832—, 834—, 836—, 838—, 840—, 842—, 844—, 846—, 848—, 850—, 852—, 854—, 856—, 858—, 860—, 862—, 864—, 866—, 868—, 870—, 872—, 874—, 876—, 878—, 880—, 882—, 884—, 886—, 888—, 890—, 892—, 894—, 896—, 898—, 900—, 902—, 904—, 906—, 908—, 910—, 912—, 914—, 916—, 918—, 920—, 922—, 924—, 926—, 928—, 930—, 932—, 934—, 936—, 938—, 940—, 942—, 944—, 946—, 948—, 950—, 952—, 954—, 956—, 958—, 960—, 962—, 964—, 966—, 968—, 970—, 972—, 974—, 976—, 978—, 980—, 982—, 984—, 986—, 988—, 990—, 992—, 994—, 996—, 998—, 1000—, 1002—, 1004—, 1006—, 1008—, 1010—, 1012—, 1014—, 1016—, 1018—, 1020—, 1022—, 1024—, 1026—, 1028—, 1030—, 1032—, 1034—, 1036—, 1038—, 1040—, 1042—, 1044—, 1046—, 1048—, 1050—, 1052—, 1054—, 1056—, 1058—, 1060—, 1062—, 1064—, 1066—, 1068—, 1070—, 1072—, 1074—, 1076—, 1078—, 1080—, 1082—, 1084—, 1086—, 1088—, 1090—, 1092—, 1094—, 1096—, 1098—, 1100—, 1102—, 1104—, 1106—, 1108—, 1110—, 1112—, 1114—, 1116—, 1118—, 1120—, 1122—, 1124—, 1126—, 1128—, 1130—, 1132—, 1134—, 1136—, 1138—, 1140—, 1142—, 1144—, 1146—, 1148—, 1150—, 1152—, 1154—, 1156—, 1158—, 1160—, 1162—, 1164—, 1166—, 1168—, 1170—, 1172—, 1174—, 1176—, 1178—, 1180—, 1182—, 1184—, 1186—, 1188—, 1190—, 1192—, 1194—, 1196—, 1198—, 1200—, 1202—, 1204—, 1206—, 1208—, 1210—, 1212—, 1214—, 1216—, 1218—, 1220—, 1222—, 1224—, 1226—, 1228—, 1230—, 1232—, 1234—, 1236—, 1238—, 1240—, 1242—, 1244—, 1246—, 1248—, 1250—, 1252—, 1254—, 1256—, 1258—, 1260—, 1262—, 1264—, 1266—, 1268—, 1270—, 1272—, 1274—, 1276—, 1278—, 1280—, 1282—, 1284—, 1286—, 1288—, 1290—, 1292—, 1294—, 1296—, 1298—, 1300—, 1302—, 1304—, 1306—, 1308—, 1310—, 1312—, 1314—, 1316—, 1318—, 1320—, 1322—, 1324—, 1326—, 1328—, 1330—, 1332—, 1334—, 1336—, 1338—, 1340—, 1342—, 1344—, 1346—, 1348—, 1350—, 1352—, 1354—, 1356—, 1358—, 1360—, 1362—, 1364—, 1366—, 1368—, 1370—, 1372—, 1374—, 1376—, 1378—, 1380—, 1382—, 1384—, 1386—, 1388—, 1390—, 1392—, 1394—, 1396—, 1398—, 1400—, 1402—, 1404—, 1406—, 1408—, 1410—, 1412—, 1414—, 1416—, 1418—, 1420—, 1422—, 1424—, 1426—, 1428—, 1430—, 1432—, 1434—, 1436—, 1438—, 1440—, 1442—, 1444—, 1446—, 1448—, 1450—, 1452—, 1454—, 1456—, 1458—, 1460—, 1462—, 1464—, 1466—, 1468—, 1470—, 1472—, 1474—, 1476—, 1478—, 1480—, 1482—, 1484—, 1486—, 1488—, 1490—, 1492—, 1494—, 1496—, 1498—, 1500—, 1502—, 1504—, 1506—, 1508—, 1510—, 1512—, 1514—, 1516—, 1518—, 1520—, 1522—, 1524—, 1526—, 1528—, 1530—, 1532—, 1534—, 1536—, 1538—, 1540—, 1542—, 1544—, 1546—, 1548—, 1550—, 1552—, 1554—, 1556—, 1558—, 1560—, 1562—, 1564—, 1566—, 1568—, 1570—, 1572—, 1574—, 1576—, 1578—, 1580—, 1582—, 1584—, 1586—, 1588—, 1590—, 1592—, 1594—, 1596—, 1598—, 1600—, 1602—, 1604—, 1606—, 1608—, 1610—, 1612—, 1614—, 1616—, 1618—, 1620—, 1622—, 1624—, 1626—, 1628—, 1630—, 1632—, 1634—, 1636—, 1638—, 1640—, 1642—, 1644—, 1646—, 1648—, 1650—, 1652—, 1654—, 1656—, 1658—, 1660—, 1662—, 1664—, 1666—, 1668—, 1670—, 1672—, 1674—, 1676—, 1678—, 1680—, 1682—, 1684—, 1686—, 1688—, 1690—, 1692—, 1694—, 1696—, 1698—, 1700—, 1702—, 1704—, 1706—, 1708—, 1710—, 1712—, 1714—, 1716—, 1718—, 1720—, 1722—, 1724—, 1726—, 1728—, 1730—, 1732—, 1734—, 1736—, 1738—, 1740—, 1742—, 1744—, 1746—, 1748—, 1750—, 1752—, 1754—, 1756—, 1758—, 1760—, 1762—, 1764—, 1766—, 1768—, 1770—, 1772—, 1774—, 1776—, 1778—, 1780—, 1782—, 1784—, 1786—, 1788—, 1790—, 1792—, 1794—, 1796—, 1798—, 1800—, 1802—, 1804—, 1806—, 1808—, 1810—, 1812—, 1814—, 1816—, 1818—, 1820—, 1822—, 1824—, 1826—, 1828—, 1830—, 1832—, 1834—, 1836—, 1838—, 1840—, 1842—, 1844—, 1846—, 1848—, 1850—, 1852—, 1854—, 1856—, 1858—, 1860—, 1862—, 1864—, 1866—, 1868—, 1870—, 1872—, 1874—, 1876—, 1878—, 1880—, 1882—, 1884—, 1886—, 1888—, 1890—, 1892—, 1894—, 1896—, 1898—, 1900—, 1902—, 1904—, 1906—, 1908—, 1910—, 1912—, 1914—, 1916—, 1918—, 1920—, 1922—, 1924—, 1926—, 1928—, 1930—, 1932—, 1934—, 1936—, 1938—, 1940—, 1942—, 1944—, 1946—, 1948—, 1950—, 1952—, 1954—, 1956—, 1958—, 1960—, 1962—, 1964—, 1966—, 1968—, 1970—, 1972—, 1974—, 1976—, 1978—, 1980—, 1982—, 1984—, 1986—, 1988—, 1990—, 1992—, 1994—, 1996—, 1998—, 2000—, 2002—, 2004—, 2006—, 2008—, 2010—, 2012—, 2014—, 2016—, 2018—, 2020—, 2022—, 2024—, 2026—, 2028—, 2030—, 2032—, 2034—, 2036—, 2038—, 2040—, 2042—, 2044—, 2046—, 2048—, 2050—, 2052—, 2054—, 2056—, 2058—, 2060—, 2062—, 2064—, 2066—, 2068—, 2070—, 2072—, 2074—, 2076—, 2078—, 2080—, 2082—, 2084—, 2086—, 2088—, 2090—, 2092—, 2094—, 2096—, 2098—, 2100—, 2102—, 2104—, 2106—, 2108—, 2110—, 2112—, 2114—, 2116—, 2118—, 2120—, 2122—, 2124—, 2126—, 2128—, 2130—, 2132—, 2134—, 2136—, 2138—, 2140—, 2142—, 2144—, 2146—, 2148—, 2150—, 2152—, 2154—, 2156—, 2158—, 2160—, 2162—, 2164—, 2166—, 2168—, 2170—, 2172—, 2174—, 2176—, 2178—, 2180—, 2182—, 2184—, 2186—, 2188—, 2190—, 2192—, 2194—, 2196—, 2198—, 2200—, 2202—, 2204—, 2206—, 2208—, 2210—, 2212—, 2214—, 2216—, 2218—, 2220—, 2222—, 2224—, 2226—, 2228—, 2230—, 2232—, 2234—, 2236—, 2238—, 2240—, 2242—, 2244—, 2246—, 2248—, 2250—, 2252—, 2254—, 2256—, 2258—, 2260—, 2262—, 2264—, 2266—, 2268—, 2270—, 2272—, 2274—, 2276—, 2278—, 2280—, 2282—, 2284—, 2286—, 2288—, 2290—, 2292—, 2294—, 2296—, 2298—, 2300—, 2302—, 2304—, 2306—, 2308—, 2310—, 2312—, 2314—, 2316—, 2318—, 2320—, 2322—, 2324—, 2326—, 2328—, 2330—, 2332—, 2334—, 2336—, 2338—, 2340—, 2342—, 2344—, 2346—, 2348—, 2350—, 2352—, 2354—, 2356—, 2358—, 2360—, 2362—, 2364—, 2366—, 2368—, 2370—, 2372—, 2374—, 2376—, 2378—, 2380—, 2382—, 2384—, 2386—, 2388—, 2390—, 2392—, 2394—, 2396—, 2398—, 2400—, 2402—, 2404—, 2406—, 2408—, 2410—, 2412—, 2414—, 2416—, 2418—, 2420—, 2422—, 2424—, 2426—, 2428—, 2430—, 2432—, 2434—, 2436—, 2438—, 2440—, 2442—, 2444—, 2446—, 2448—, 2450—, 2452—, 2454—, 2456—, 2458—, 2460—, 2462—, 2464—, 2466—, 2468—, 2470—, 2472—, 2474—, 2476—, 2478—, 2480—, 2482—, 2484—, 2486—, 2488—, 2490—, 2492—, 2494—, 2496—, 2498—, 2500—, 2502—, 2504—, 2506—, 2508—, 2510—, 2512—, 2514—, 2516—, 2518—, 2520—, 2522—, 2524—, 2526—, 2528—, 2530—, 2532—, 2534—, 2536—, 2538—, 2540—, 2542—, 2544—, 2546—, 2548—, 2550—, 2552—, 2554—, 2556—, 2558—, 2560—, 2562—, 2564—, 2566—, 2568—, 2570—, 2572—, 2574—, 2576—, 2578—, 2580—, 2582—, 2584—, 2586—, 2588—, 2590—, 2592—, 2594—, 2596—, 2598—, 2600—, 2602—, 2604—, 2606—, 2608—, 2610—, 2612—, 2614—, 2616—, 2618—, 2620—, 2622—, 2624—, 2626—, 2628—, 2630—, 2632—, 2634—, 2636—, 2638—, 2640—, 2642—, 2644—, 2646—, 2648—, 2650—, 2652—, 2654—, 2656—, 2658—, 2660—, 2662—, 2664—, 2666—, 2668—, 2670—, 2672—, 2674—, 2676—, 2678—, 2680—, 2682—, 2684—, 2686—, 2688—, 2690—, 2692—, 2694—, 2696—, 2698—, 2700—, 2702—, 2704—, 2706—, 2708—, 2710—, 2712—, 2714—, 2716—, 2718—, 2720—, 2722—, 2724—, 2726—, 2728—, 2730—, 2732—, 2734—, 2736—, 2738—, 2740—, 2742—, 2744—, 2746—, 2748—, 2750—, 2752—, 2754—, 2756—, 2758—, 2760—, 2762—, 2764—, 2766—, 2768—, 2770—, 2772—, 2774—, 2776—, 2778—, 2780—, 2782—, 2784—, 2786—, 2788—, 2790—, 2792—, 2794—, 2796—, 2798—, 2800—, 2802—, 2804—, 2806—, 2808—, 2810—, 2812—, 2814—, 2816—, 2818—, 2820—, 2822—, 2824—, 2826—, 2828—, 2830—, 2832—, 2834—, 2836—, 2838—, 2840—, 2842—, 2844—, 2846—, 2848—, 2850—, 2852—, 2854—, 2856—, 2858—, 2860—, 2862—, 2864—, 2866—, 2868—, 2870—, 2872—, 2874—, 2876—, 2878—, 2880—, 2882—, 2884—, 2886—, 2888—, 2890—, 2892—, 2894—, 2896—, 2898—, 2900—, 2902—, 2904—, 2906—, 2908—, 2910—, 2912—, 2914—, 2916—, 2918—, 2920—, 2922—, 2924—, 2926—, 2928—, 2930—, 2932—, 2934—, 2936—, 2938—, 2940—, 2942—, 2944—, 2946—, 2948—, 2950—, 2952—, 2954—, 2956—, 2958—, 2960—, 2962—, 2964—, 2966—, 2968—, 2970—, 2972—, 2974—, 2976—, 2978—, 2980—, 2982—, 2984—, 2986—, 2988—, 2990—, 2992—, 2994—, 2996—, 2998—, 3000—, 3002—, 3004—, 3006—, 3008—, 3010—, 3012—, 3014—, 3016—, 3018—, 3020—, 3022—, 3024—, 3026—, 3028—, 3030—, 3032—, 3034—, 3036—, 3038—, 3040—, 3042—, 3044—, 3046—, 3048—, 3050—, 3052—, 3054—, 3056—, 3058—, 3060—, 3062—, 3064—, 3066—, 3068—, 3070—, 3072—, 3074—, 3076—, 3078—, 3080—, 3082—, 3084—, 3086—, 3088—, 3090—, 3092—, 3094—, 3096—, 3098—, 3100—, 3102—, 3104—, 3106—, 3108—, 3110—, 3112—, 3114—, 3116—, 3118—, 3120—, 3122—, 3124—, 3126—, 3128—, 3130—, 3132—, 3134—, 3136—, 3138—, 3140—, 3142—, 3144—, 3146—, 3148—, 3150—, 3152—, 3154—, 3156—, 3158—, 3160—, 3162—, 3164—, 3166—, 3168—, 3170—, 3172—, 3174—, 3176—, 3178—, 3180—, 3182—, 3184—, 3186—, 3188—, 3190—, 3192—, 3194—, 3196—, 3198—, 3200—, 3202—, 3204—, 3206—, 3208—, 3210—, 3212—, 3214—, 3216—, 3218—, 3220—, 3222—, 3224—, 3226—, 3228—, 3230—, 3232—, 3234—, 3236—, 3238—, 3240—, 3242—, 3244—, 3246—, 3248—, 3250—, 3252—, 3254—, 3256—, 3258—, 3260—, 3262—, 3264—, 3266—, 3268—, 3270—, 3272—, 3274—, 3276—, 3278—, 3280—, 3282—, 3284—, 3286—, 3288—, 3290—, 3292—, 3294—, 3296—, 3298—, 3300—, 3302—, 3304—, 3306—, 3308—, 3310—, 3312—, 3314—, 3316—, 3318—, 3320—, 3322—, 3324—, 3326—, 3328—, 3330—, 3332—, 3334—, 3336—, 3338—, 3340—, 3342—, 3344—, 3346—, 3348—, 3350—, 3352—, 3354—, 3356—, 3358—, 3360—, 3362—, 3364—, 3366—, 3368—, 3370—, 3372—, 3374—, 3376—, 3378—, 3380—, 3382—, 3384—, 3386—, 3388—, 3390—, 3392—, 3394—, 3396—, 3398—, 3400—, 3402—, 3404—, 3406—, 3408—, 3410—, 3412—, 3414—, 3416—, 3418—, 3420—, 3422—, 3424—, 3426—, 3428—, 3430—, 3432—, 3434—, 3436—, 3438—, 3440—, 3442—, 3444—, 3446—, 3448—, 3450—, 3452—, 3454—, 3456—, 3458—, 3460—, 3462—, 3464—, 3466—, 3468—, 3470—, 3472—, 3474—, 3476—, 3478—, 3480—, 3482—, 3484—, 3486—, 3488—, 3490—, 3492—, 3494—, 3496—, 3498—, 3500—, 3502—, 3504—, 3506—, 3508—, 3510—, 3512—, 3514—, 3516—, 3518—, 3520—, 3522—, 3524—, 3526—, 3528—, 3530—, 3532—, 3534—, </p>
--

Příloha 12 – Ignát Herrmann; Wikipedia [online]. [cit. 2020-01-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ign%C3%A1t_Herrmann

ROČNÍK V.
ČÍSLO 18.

MÁJ

českých autorů v Národ. divadle, aby práce po pět let nehrané byly volny pro ostatní jeviště v policejním obvodu pražském a aby autorům, jichž práce byly odmítnuty, bylo dáno právo odvolati se k zvláštní literární porotě. Podrobně jsou požadavky Máje uvedeny ve 20. čísle Máje IV, roč. (str. 318). Poněvadž pak již Klub dramatiků učinil v této věci pokus o stanovení určitých pravidel honorářových, rozhodl zemský výbor, aby tato otázka byla upravena zvláštním regulativem, před jehož vydáním mají býti vyslechnuty kruby interesentů.

K pozvání insidenta pana dr. J. Herolda do-
stavili se 13. ledna t. r. do zasedací síně zemského
výboru pp. J. Schmoranz a A. Šimáček za
Národ. divadlo, Alois Jirásek za Klub drama-
tiků, Václav Štech za spolek Máj, Jaroslav
Kemper za Uměleckou Besedu a Viktor Dyk
za Kruh českých spisovatelů. Anketě předsedal in-
sident JUDr. J. Herold, zapisovatelem byl se-
kretář zem. výboru Dr. Šafařík. Dr. Herold,
uvítav přítomné, předešel podání Máje jakož i žá-
dost Klubu dramatiků, dle níž měla by býti auto-
rům, jichž nějaké práce byly již s úspěchem

v Národ. divadle provozovány, dáána záloha
800 K za celovečerní činohru, 1000 K za celo-
večerní balet neb pantomimu, 1200 K za celove-
černí operu. Na konto této zálohy by se účtovaly
nejméně 7% tantiemy z brutta denního příjmu.
S autory, kteří dosud neměli na Národ. divadle
práci s úspěchem hranou, učinila by se dohoda od
případu k případu. S tímto stanoviskem souhlas
projevil ředitel G. Schmoranz, načež Alois Ji-
rásek vysvětlil, že Klub dramatiků měl na zře-
tel, aby podmínky pro Národ. divadlo obcižněji
neznesnadňovaly přijímání her od autorů dosud
neosvědčených.

Václav Štech podal nastím, jak se otázka
honorářů v Národ. divadle vyvíjela. Dne 1. února
1874 byla mezi král. zem. divadlem a tehdejší
Jednotou dram. spisovatelů učiněna smlouva, že
má za celovečerní drama placeno býti 6% z brutta
a mimo to za třetí představení 60 zl. honoráře,
za páté představení opět 60 zl. honoráře. Za opery
10% z brutta a za třetí představení 100 zl. ho-
noráře a za páté opět 100 zl. Za první představení
opery nic — ani tantiemy, ani honoráře.

Roku 1884 ustanoveno, že na činohru celove-
černí dají se 300 zl., na operu
400 zl. jako záloha honoráře, na
jehož vrub účtují se tantiemy
6—8% z hrubého příjmu, avšak
po odečtení denních výloh
a abonentní kvoty. Roku 1894
k návrhu předsedy družstva dra
Růžičky, řed. F. A. Šubrt a to-
várníka J. V. Nováka ustanoveno,
aby záloha zvýšena byla na 400 zl.
u činohry, na 600 zl. u oper,
a aby se neodpočítávaly od hru-
bého příjmu ani denní výlohy ani
abonentní kvoty. Tento stav trval
až do roku 1900, kdy Národ.
divadlo zadáno bylo Společnosti
N. d. Stanoviskem nyní platným,
kdy se novými autorům zálohy ne-
vyplácejí vůbec, není odměna
práce autorovy v žádném poměru
k risku, s nímž pekus dostati
dílo na zemskou scénu je spojen.
Proto jedině vhodné jest odmě-
ňování práce dle klíče navrženého
Májem.

Viktor Dyk poukazuje, že
stav nynější, pro mladé autory
tak nevýhodný, byl by nedůstojný
Národ. divadla, když před 32
roky byli spisovatelé odměňováni
lépe. Vyslovuje se rozhodně pro
návrh Máje. Na to pojednali o
finanční stránce úpravy Májem
žádané G. Schmoranz a A.
Šimáček, jimž odporčel Vá-
clav Štech, poukazuje na

L. Pilsenhusenová: Důvěrné slovo.

2189

finanční úspěchy Národního divadla, načež Jaroslav Kampaer prohlásil, že návrh Máje vyhovuje mladším i starším spisovatelům a odstraňuje zároveň omítnutí účesovní záloh. Po té Alois Jirásek prohlásil, že souhlasí v té věci s návrhem Máje, načež Václav Štech s radostí poukázal na shodu zástupců spisovatelejších korporací, vznášel apod. na zástupce Národ. divadla, aby tuto shodu kreovali již dnes projevem souhlasu, poněvadž by jinak tato otázka vrátila se zase, třeba formou méně vítanou, a zbytečně třeba živila ne-spokojenost spisovatelů, kteří přece většinou pohlížejí s láskou k Národ. divadlu. G. Schmoranz a A. Šimáček po té prohlásili, že s obědem na jednomyslnost projevů přítomných spisovatelů přidruží se k návrhu Máje.

Dr. Herold s potěšením uvítal tento milý úkaz přátelské dohody a přečetl návrh Máje, který setkal se s tak jednomyslným přijetím: Honorování původních prací, Národním divadlem přijatých, děje se tak, aby za první představení celovečerní původní novinky činoherní zaplatilo Nár. divadlo 400 K, za druhé představení 200 K a za každé další představení nejméně 7 procent z hrubého příjmu. Za první představení celovečerní operní (nebo baletní) novinky původní zaplatí Nár. divadlo autorem 600 K, za druhé představení 300 K a za každé další představení nejméně 9 procent z hrubého příjmu. Za první představení původní činoherní novinky o jednom aktu zaplatí se autoru 150 K, za druhé představení 75 K a za každé další představení nejméně 3 procenta z hrubého příjmu. Za první představení operní novinky o jednom aktu 250 K, za druhé 125 K a za každé další nejméně 4 procenta z hrubého příjmu. Do hrubého příjmu počítati jest výsledek prodeje vstupenek a celý podíl abonentní kvoty. —

Na to po krátké debatě opět jednomyslně schválen návrh Máje, souhlasný s návrhem Klubu dramatiků, aby původní práce, jakož i Národním divadlem objednané překlady her cizojazyčných v Národním divadle po pět let neprovozované bylo možno bez omezení hrati na divadlech policejního obvodu pražského. Po té dr. Herold oznámil, že intendance nemá práva přiměti správu Národ. divadla k tomu, aby pro práce odmítnuté zřídila zvláštní porotu jako odvolací instanci. Ředitel G. Schmoranz prohlásil, že Národní divadlo tomuto přání vyhověti nemůže z důvodů, jichž váhu nejnapadněji potvrzuje konsekvence z lonžského rozhovoru o odmítnuté operu, pro niž porota taková zřízena byla.

Dr. Herold oznámil, že intendance různým steskům autorů, týkajících se zadávání prací do Národního divadla, vyhověla již zvláštním regulativem, který je již v platnosti.

Když nikdo více slova si nepřál, poděkoval dr. Herold účastníkům ankety za ochotu, s jakou se zúčastnili jednání a projevil velké pořízení, že v tak důležitých otázkách došlo k úplné dohodě. Stihl, že Intendace v nejbližší době vydá pravidla,

jichž zásady byly dnes schváleny. Na to Václav Štech vzdal dík dru Heroldovi jakož i zemskému výboru za to, že byla nalezena cesta, jak vyslech-

C. Mauer; Jatečný.

220

nouti a přiznávám rozhodnutí přiblížit tužby českého spisovatelstva ve věci tak důležité. Porota po dvouhodinném rokování na to skončena.

— Vojt, rytíř Lanna půjčil přede dvěma lety na dobu pěti let znalou lást svých sbírek, jež ož 40 let shromažďoval s neustavnou pílí a stále rostoucí uměleckou znalostí. Umělecko-průmyslovému muzeu pražské obchodní komory. Tyto sbírky plní

220

V Horicích, dne 17. prosince 1894.

Velectíný pane!

Horictí spolkní pořídají dne 31. s. m. sylvestrovske zábery, při nichž hostují divadelní ochotníci sebedi „Maloměstské tradice“. Čadíme tudíž snazně o laskavé udělení předve provozování k „Maloměstským tradicím“, a vyhledem k tomu, že vyhlášené zábery určí národnostním podniku: „Národní Jednota Sloane čestá“, snazně prosíme, vctrojení pane, aby od obozhlého poplatku bylo upuštěno, coent, by tento na nejmenší nám snížeu byl.

Na vykonný výbor „Sylvestrovske zábery“
v klubové věci oddany

Ant. J. Čech
k. s. předseda.

M. W. C. Vojtěch Petera
t. č. jednate

Příloha 16 – První výbor nakladatelského družstva Máje 1902;
Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*.
Praha: Nakladatelské družstvo Máje, 1937, s. 193

Příloha 17 – Redakce Máje v Libuši u Štechů roku 1903;
Václav Štech. *Džungle literární a divadelní*. Praha: Nakladatelské družstvo Máje,
1937, s. 209

V. Štecha, 31. května 1905.

Velice vážený pane řediteli,

Létaena zprávou o Vašem vystoupení v řád učitelstvá, dovoluji si
přátí ze srdce, že se Vám podařilo dosáhnouti, po čem jste toužil,
ať dá Vám Bůh dlouhá ještě léta v plném zdraví a spokojenosti
užívati odpočinku po letech tak náslavní práce na roli školáka,
práce, kterou se může vykapati skromný počet osob učitelstvá.
Pro bohu dobro jest tento krok Váš nepochybně nemalého dosahu;
cílý duch Váš zbaven byl pochyb, jež mu vnešený obav
učitelstvá kavičoval. Teď stálo se Vám vdečnější pole činnosti
než jakého poslyhnouti mohou čtyři stěny školní síně.
Pro plebný prospěch jest to výborná břeja, leč pro nás učitelstvá
krozná pohroma. O sobě ani nemluví, pro mne je to křata
nenahradiitelná. Já přistá, o ráde, k němuž jsem se v nejlepších
chvilách svého učitelování s důvěrou mohla vždy obrátit, na jeho
radu i pomoc. a - abych tak spíše řekla - všemohoucnost jsem
vždy spoléhala, v ní jsem pro budoucnost všechny své naděje
shlédala. Dnes nemí nikoho více, ke komu bylo by lze
s plnou důvěrou se obrátit, a to pomýšlení při poměrech, v
jakých tu žiji, zdá se mi nesnesitelným.

Vzpomínajíce dnes všech přátelských, dobrých rad a pohybní,
děkují srdci a přele za vše dobré, již jste mi buď
slovem nebo skutkem prokázal. Dobu svého působení
na škole naší pokládám za slavný čas svého učitelského
života, jenž podobný nikdy nebyl a již nebude.

Děkujíce rovněž za vášnivou v pravdě přácní a
přijímajíce ještě dlouhá léta šťastného
a spokojeného života,

prohlašuji se v jistě

Imma Bondlová

Příloha 19 – Karel Kadlec. Družstva Král. českého zemského Národního divadla v Praze. Praha: Družstvo Národního divadla, 1896

Příloha 20 – Plakát k představení *Náš dům v asanaci*. Esbirky [online]. [cit. 2020-10-03]. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/3616059>

Příloha 21 – Blahopřání V. Štecha G. Schmoranzovi k šedesátým narozeninám ze dne 15. 9. 1918. Archiv V. Štecha. Signatura H6A. Divadelní oddělení, Národní muzeum v Praze

VÁCLAV ŠTECH
KRÁL VINOHRADY,
Korunní st. 48.

Dne 15. září 1918.

Váženému pánu,

panu G u s t a v u S c h m o r a n z o v i ,
řediteli Národního divadla v Praze!

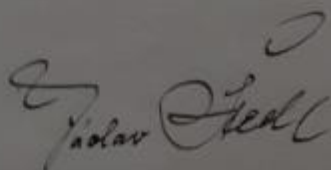
Šedesátka - krásná léta! -
když jich nebe popřeje.
Heřko však při blahopřáních,
jichž dnes pošta navěje.

Neb : co přátel v čase vojny,
kdy je husa za stovku -
kdy musí být, kdo chce jísti,
s čertem nejmaň ve spolku?

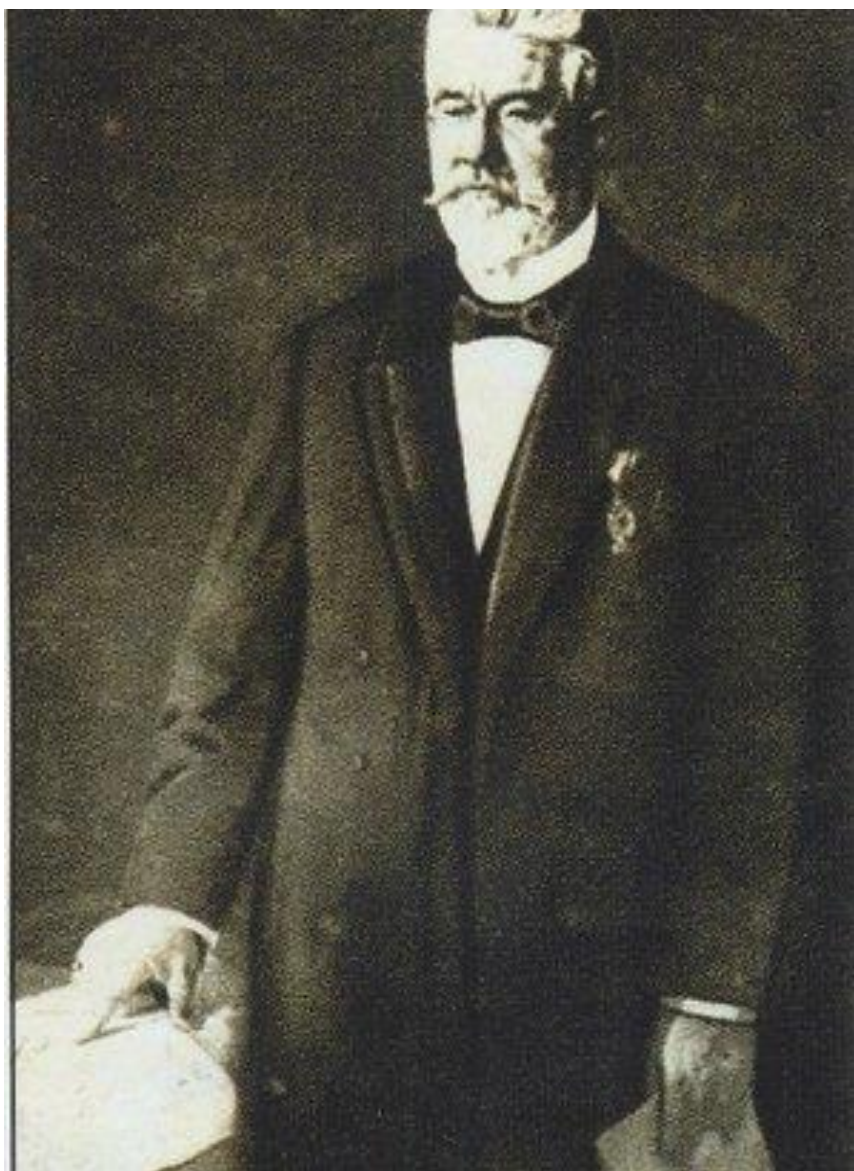
Konec vojny? Jen ten pravý . . !
Dlouhý život? Bez hladu!
Štěstí? Plné - jest-li zlobou války
dostane muž pod bradu!

A pak zdraví kéž dá Osud,
jenž si hraje se světem.
Zdráv vejďte ve chrám spásy
po zmatku dnes prokletém!

K zdraví košík veselosti -
šťěstí známý surogát -
vždyť chcem smát se z plna hrdla,
až začnem své solo hrát!

Příloha 22 – Alois Bureš; Encyklopedie Praha2 [online]. [cit. 2021-02-21].
Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/osobnost/645-alois-bures>

Příloha 23 – Jaroslav Kvapil, Gustav Schmoranz, Karel Kovařovic; Hana Konečná.
Čtení o Národním divadle. Praha: Odeon, 1983

Příloha 24 – Nejvyšší maršálek kníže Jiří z Lobkowitz; Wikipedia [online]. [cit. 2021-05-12]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ji%C5%99%C3%AD_Kristi%C3%A1n_Lobkowitz

Plakát slavnostního matiné

Městské divadlo Král. Vinohradů.

V neděli dne 24. listopadu 1907.

Slavnostní otevření.

MATINÉE.

I. oddělení:

Još. B. Foerster: Slavnostní ouvertura. Komponovaná pro Městské divadlo Král. Vinohradů. Přednese celý orchestr, řídí L. V. Čelanský.

Slavnostní řeč prosloví prof. dr. Ot. Hostinský.

Bedřich Smetana: Symfonická báseň „Vltava“, přednese celý orchestr, řídí L. V. Čelanský.

II. oddělení:

Před otevřením.

Kapal Viktor Dyk. Režisér dramaturg Jaroslav Kamper.

Časník	p. Ad. Dobrovinský	Veselá osoba	p. Al. Urban
Štúr	p. Jan Bláha	Dáma	sl. Pavla Veverková
Hvězda	p. Rich. Braun	Jiná dáma	sl. Hel. Štěpánková
Dědák	p. Al. Chavrák	Pán	p. Jan Hurn
Junák divák	p. Fr. Hlavatý	Junák divák	p. Josef Tesař
Krásá	p. Otto Holéška	Nespokojená dáma	sl. Anna Zelenková
Junák král	p. Jar. Vávrovský	Nespokojený pán	p. Karel Svatek

Časník — Děje se před Městským divadlem Král. Vinohradů.

Zahajovací scéna.

Kapal Lottar Suchý. Hlasitá a závěrečná skladba od L. V. Čelanského pro 3 sólové hlasy a sbor s předním orchestrem. Režisér dramaturg Jaroslav Kamper.

Krásá	p. Ad. Dobrovinský	Třetí a čtvrtá	sl. M. Haumanová
Štúr	p. Ant. Jiskrovský	Čtvrtá a pátá	sl. Hel. Štěpánková
Junák a hvězda	p. Vil. Táborský	Třetí a čtvrtá	sl. H. Křenová
Hvězda a sbor Pávek	sl. Ch. Beníšková	Třetí a čtvrtá	sl. Skálová
Časník	sl. Pavla Veverková	Třetí a čtvrtá	sl. Holá
Junák	sl. Jiskrovský		

Hlasitá a závěrečná skladba s opery, technický personál divadla
 Děje se na jevišti

Mezi prvním a druhým oddělením dělá přestávka.

Zadání a k. hod. dop. Konec a k. hod. dop.

Příloha 26 – Plakát pro zájezd Městského divadla na Král. Vinohradech do Vídně (1908); Divadlo na Vinohradech [online]. [cit. 2020-11-08] Dostupné z: <http://bulletiny.divadlonavinohradech.com/m2013-03/historie.html>

Příloha 27 – „Resignace a konflikt ředitele vinohradského divadla F. A. Šuberta“
Národní listy. Praha: Julius Grégr, roč. 48., 26. 9. 1908

Slavnému

správnímu výboru Spojeného Družstva
Národního divadla

ve Praze.

Vzdávaje srdečné díky za upravení příjmů mých jako ředitele Městského divadla Král. Vinohradů, dovoluji si potvrditi, že ustanovení odstavce 2. smlouvy mé ze dne 31. prosince 1909 bylo zaškněno a zní nyní následovně:

„Služné p. V. Štecha i s náhradou na reprezentační výlohy obnáší počínaje 1. lednem 1910 ročně 8000.- korun a tisíce korun v náležitých lhůtách po 666. Korunách 66 předem splatných. Panu V. Štechovi náleží ročně jednosměsíční dovolená v době, kterou správní výbor ustanoví.

Pokládaje rozhodnutí slavného správního výboru za projev vzácné přímě, kteráž mi velice váží, značnám

s veškerou úctou

oddaný

Kr. Vinohrady, dne 25. dubna 1910.

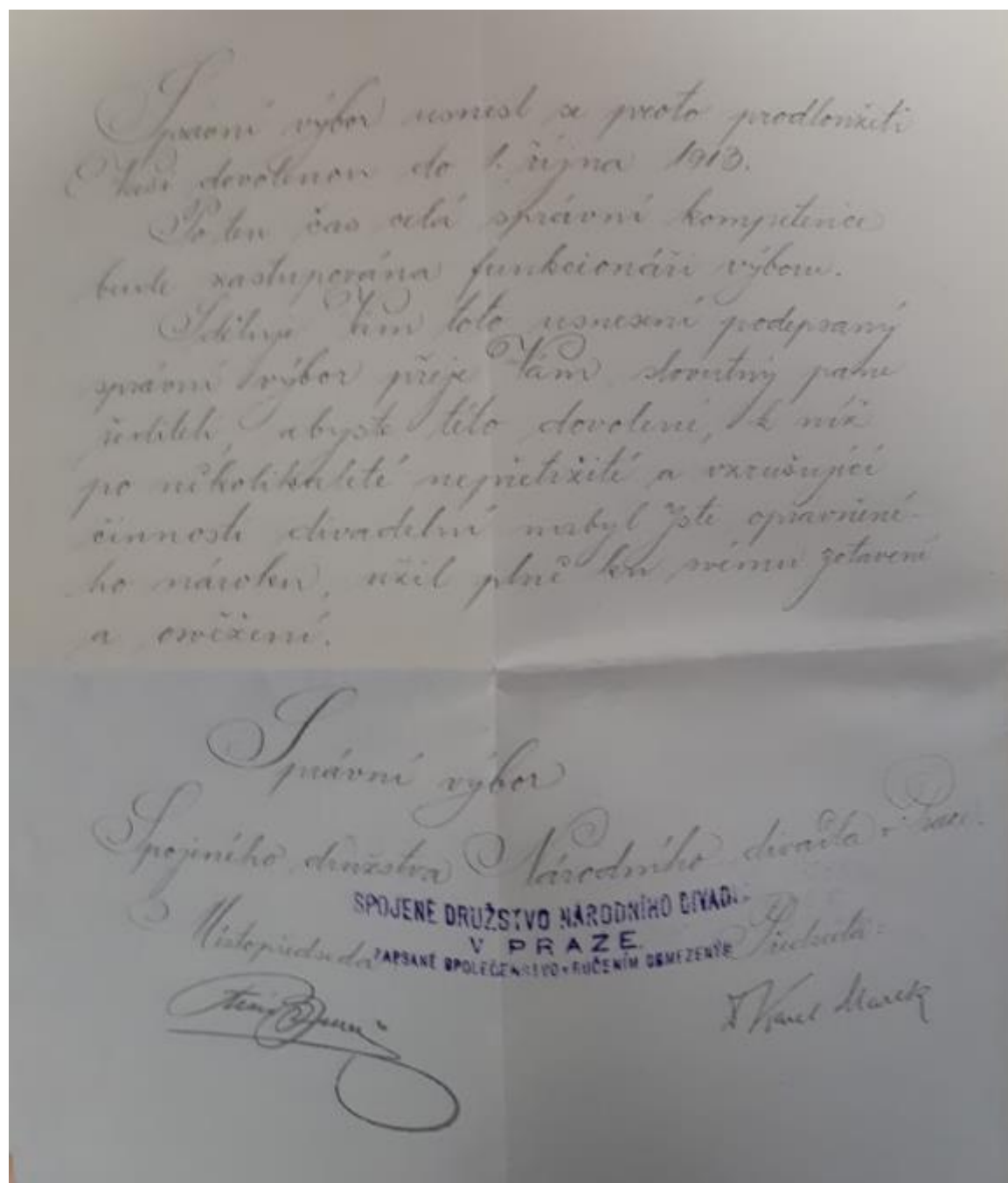
Příloha 29 – Přehledová tabulka příjmů ze vstupného. Pozůstalost V. Štecha, Vlastivědné muzeum ve Slaném

*V bilancích, v položkách
Míst příjmu z představení,
Vstupné
je obsažen nácl. a bon. kasa.*

1908	149.009 09
1909	92.775 63
1910	101.777 92
1911	116.914 40
1912	128.709 55

Příloha 30 – Nedatovaný dopis předsedy Družstva ND K. Marka V. Štechovi s informací o prodloužení dovolené.

Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném.

Příloha 31 – Z dopisu K. Marka V. Šechovi ze dne 5. 7. 1913. Pozůstalost V. Štecha. Vlastivědné muzeum ve Slaném

DR. K. MAREK
ADVOKÁT, PRAHA.

Velečinný pane řediteli!

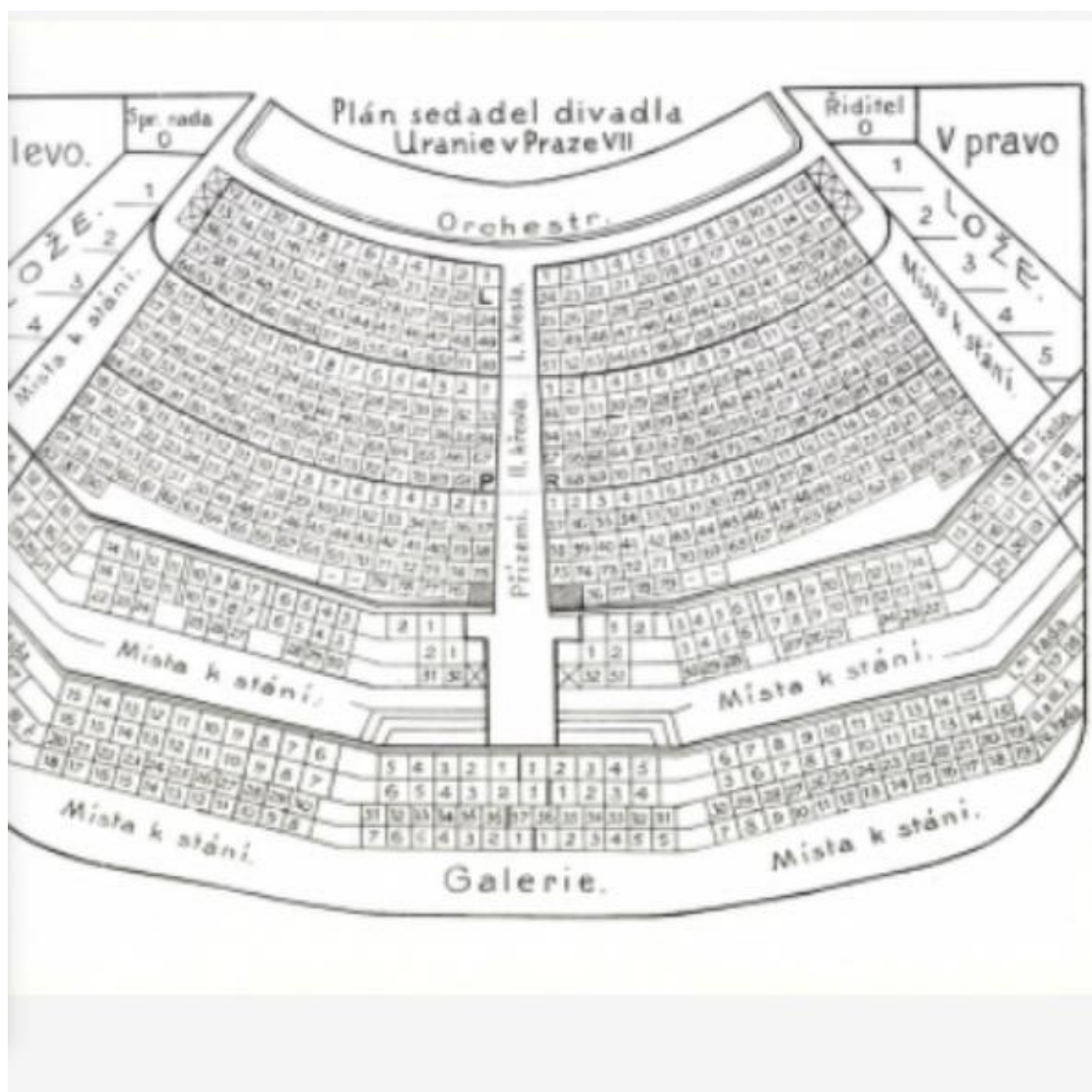
Žádané prohlášení nemohl jsem tento týden
učinit, jelikož výbor spřízněného domáctva
národního divadla schůzi neodbyval, učí-
ním tak přísti týden.

Sestkerou uctou oddaný

K. Marek

v Praze 5. července 1913

Příloha 32 – Plán hlediště divadla Uranie; Lidové divadlo Uranie v 7. části Prahy, k oslavě 25. výročí své činnosti. Praha: Družstvo lidového divadla Uranie, 1928

Velká hrada
divadelního Družstva dne 3. dubna 1881
o 1/2 4 hodiny odpolední.

Na nepřítomnosti pana předsedy Dr.
Kamra zahájil schůzi místopředseda
pan Josef Wuttm.
Přítomno 36 členův.
Čtena jednacího řádu, která jedno-
hlasně přijata. (referent pan Dr. Kral)

K návrhu pana inženýra Rky upravit
se od čtení potvrzených stanov div.
Družstva v Brně. (návrh ten jednohlasně přijat.)
Pan Dr. Doppe činný návrh, by velká
hrada uzavřela, by na základě předlo-
žených potvrzených stanov spolek divadel-
ního Družstva řízen byl.
Návrh ten jednohlasně přijat.
Zpráva pokladníčím vykazuje příjmy
pl 3065. - p. s. (referent pan Dr. B. Koppe).

Pan Kálek činný návrh
by se přidil k Družstvu odbor ochotnický,
který by české hry v Brně provozoval,
a aby výhon družstva vložen bylo
by zvolilo představenstvo divadelních ochot-
níků. — Návrh ten s radostí jedno-
hlasně přijat.

Pále činný pan Dr. Bedřich Koppe návrh
by divadelní Družstva zahalo a
koncesi ke řízení českého divadla a
k provozování českých her divadelních
v Brně.

Pan prof. Tišnak učinil dočasný návrh,
by se připojilo k návrhu pana Š. Hoppe
by jen souhlasil: slyšel o koncesi železnic
přes by Dněstro z toho jakési výhody měl
Návrh pana Š. Hoppe o dočasném
pana prof. Tišnaka přijat jednotl. a
a výborně dává volnou hranici
plná moc, - by v příznivém pádu a
koncesi získal.

Předchozí volby měly následující
výsledky:

prohlášení:

za předsedu: pan Š. Fr. Alois Šamr

• místopředsedu: pan Jos. Wurm

do výboru: pan Karel Bernický

" Š. Frant. Kříž

" Š. Beránek Hoppe

" Š. Wolfgang Kříž

" Antonín Šepa

" Hubert Rull

" Edmund Svoboda

" Jan Tůžil

" Frant. Tišnak

" Š. Alois Čtítal

za revisory účtů

pan Jos. L. Pějšoch

" Frant. Boi. Wurm

" puc. Karel Kojáček

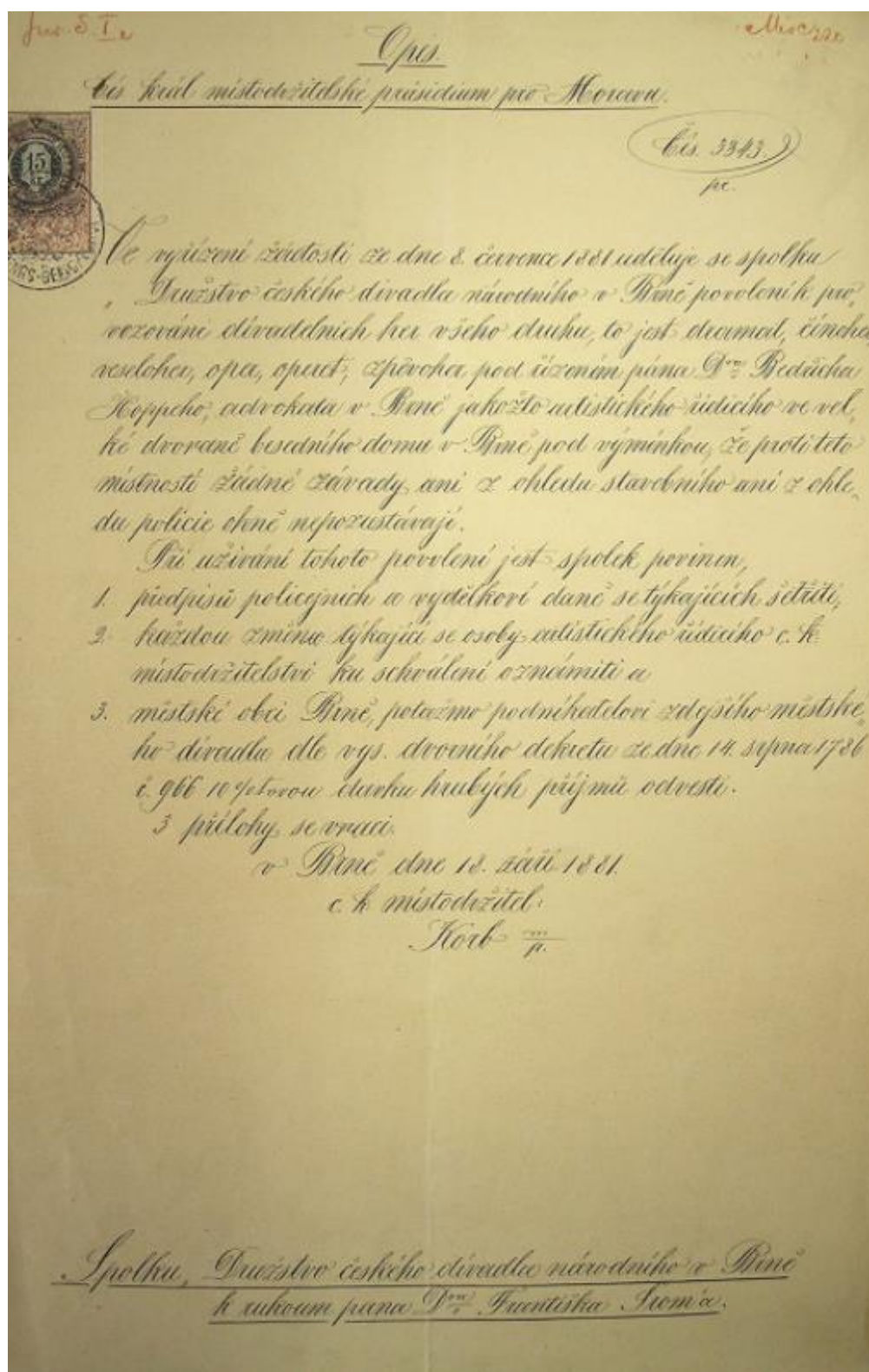
Předseda pan Murem konstatoval, že
jistě ve stanovách § 4. a sdělil,
že má gnti následovat.
§ 4. Družstvo volí (dle § 8) ze svého
~~střed~~ sebe výbor, totiž: předsedu,
místopředsedu a 10 členů; těmto pak
zvoleným vyhraňuje se právo, doplnit
výbor na 15 členů a jmenovati
3 funkcionáře výboru a sice:
jednatele, pokladníka a správce
divadla.
Tím schůze za volání slávy
skončila.

Josef Vrána
1. c. místopředseda

Jan Schwarze
2. c. místopředseda

Příspěvky členů družstva .	

1918	10.-
1919	10.-
1920	10.-
1921/22	50.-
1922/23	25.-
1923/24	25.-
1924/25	20.-
1925/26	20.-

Příloha 36 – Fotografie předsedy výboru JUDr. František Weyra; Archiv města Brna, Družstvo Národního divadla 1881–1949, inventární číslo R 35

Příloha 37 – Almanach ČNDB z roku 1920–1921; Adéla Svídová. *Historický výzkum divadelního manažera za první republiky*. [diplomová práce]. Brno: JAMU, Divadelní fakulta, přílohy

**DVOUROČNÍ
OBCHODNÍ ŠKOLA
S. Získala**
v Brně, Údolní ul. čis. 49.
Založena r. 1899.

1. Dvouroční škola pro hochy a dívky.
2. Jednoroční škola pro hochy a dívky.
3. Pololetní kursy obchodní.
4. Kurs psaní na strojích (možno vstoupiti kdykoliv).

Telefon čis. 3038-VIII.
Čislo pošt. spoř. 6472.
Prospekt zašle ředitelství.

VÁCLAV ŠTECH

ZPĚVNÍ A OPERNÍ ŠKOLA
OLGY MINAŘÍKOVÉ-DEMARTINIOVÉ
v Brně, Kounicova ulice 5.
Telefon 3687-IV. Telefon 3687-IV.
Úplná příprava pro divadlo.

POJIŠTĚNÍ
 věna dítkám,
 kapitálů
 a důchodů
 uzavírá
 za výhod. podmínek
 hlavní zastupitelství
Zemské
životní pojišťovny
markrabství
Moravského
v Brně,
 Dominikánské nám. 6-7.
 Blíží vysvětlení
 zdarma a bezzáväzně.
 Zástupci a důvěrníci
 se přijímají.

Voňavkářské zboží
 nejvyhlášenějších
 firem světových

PARFUMERIE
 Marie Růžicková,
 BRNO,
 Koblížná ulice 22.

ZDRAVOTNICKÝ VELKOZÁVOD
Č. ČIHÁK,
 Běhounská 1 - BRNO - Běhounská 1

*Chirurgické nástroje,
 ortopedické přístroje a bandáže
 všeho druhu.
 Potřeby k ošetřování a úlevě nemocných.*

**Zboží z měkké i tvrdé pryže.
 TOVÁRNA LÉKAŘSKÝCH OBVÁZŮ**

STATISTICKÝ PŘEHLED
 stagiony 1920-21.

Seisona zahájena dne 21. srpna 1920.

Správa Društva Českého Národ. divadla:

Předseda:

Prof. dr. Fr. Weyr, rektor techniky.

Mistopředsedové:

Dr. L. Hant, advokát, Ant. Sotolář.

Jednatel:

Okresní soudce Alois Chytil.

Ředitel: Václav Stech.

Fr. Neuman, šéf opery. Fr. Šnajberg, šéf výpravy.

Jiří Mahen, dramaturg. Josef Čermák, inspektor.

Režiséři:

VI. Marek, vrchní režisér, F. Pajman, režisér opery.
 R. Valter, J. Auerswald, V. Baloun, O. Čermák, Lad.
 Pech, B. Stejskal, K. Urbánek, režiséři činohry.

H. Svozil, archivář, Emil Randa, operní napověda.

A. Krejčí, činoherní napověda, J. Tupý, oper, inspicient.

F. Kostka, operetní inspicient, F. Boda a Jos. Horňák.

Činoherní inspicienti:

Kancelářský personál:

A. Fbinger, účetní, J. Frýdlová, účetní, A. Sedláková.

A. Štorková, M. Rezková, B. Šotlíková, A. Pokorná.

A. Stralová, K. Janská, A. Jedličková, P. Trísková.

úřednice. Kontrolor: K. Držmíšek, A. Kříž, kanc. sluha.

Jediný český odborný závod
PLETENÝM A TRIKOTOVÝM ZBOŽÍM
JOS. VAŠINY, Brno, Česká ul.

se doporučuje. Na skladě vždy: dámské
 punčochy, hedvábná chránítka, jakož i
 lupičky v hojném výběru a za levné ceny.

První moravská
**PŮJČOVNA
OBLEKŮ**
FERDINANDA BINARA
V BRNĚ,
Česká ulice číslo 23.

Půjčují se veškeré
divadelní, slovácké a maskární
obleky
pro pány i dámy.

UMĚLECKÝ ENSEMBLE.

Činohra:

Dámy:

Balounová Marie.	Nováková A.
Grálová Z.	Pechová E.
Klumparová Věra.	Pechová M.
Krejčová Magda.	Příttingrová-Boubelová.
Košnerová A.	Randová F.
Krtičková M.	Samalíková J.
Novotná Anděla.	Urbánková Jar.

Páni:

Auersvald Jar.	Rubík Otto.
Baloun Václ.	Růžička V.
Brož Ant.	Smolinský L.
Čermák O.	Strnad Ant.
Doležal E.	Stejskal B.
Ekl G.	Troobranský J.
Fiala A.	Urbánek K.
Haas Hugo.	Valter R.
Hornák Jos.	Šinbera K.
Hilmar G.	Streclius K.
Pech E.	Ernest R.

Zpěvohra:

Dámy:

Běhová Marie.	Kvapilová J.
Fialová M.	Poláková M.
Fibingrová K.	Procházková M.
Hrdličková N.	Skalská Věra.
Hladíková M.	Snopková Božena.
Kranzová M.	Sebestová Kar.
Králová B.	Tichá K.
Kubíková Vlasta.	Veselá Marie.

NÁRODNÍ SPORITELNA A ZÁLOŽNA
v Brně, Česká ulice,

úrokuje
vklady $4\frac{1}{2}\%$

Poskytuje výhodné půjčky.

**AGRÁRNÍ BANKA
ČESKOSLOVENSKÁ
FILIÁLKA V BRNĚ.**

Masarykova třída č. 29.

Akciový kapitál a rezervní fondy Kč 90,000,000.

Vklady Kč 850,000,000.

PROVÁDÍ VEŠKERÉ DRUHY

OBCHODŮ BANKOVNÍCH CO NEJVÝHODNĚJŠÍ.

Oddělení pro zboží.

Oddělení hospodář. strojů a pozemkové.

Telegramy: AGROFILIÁLKA.

Telefon: 1785, 1786, 1787, 2860.

**FILIÁLKA
ŽIVNOSTENSKÉ BANKY
V BRNĚ,
centrála v Praze II.**

Akciový kapitál - - - 200 milionů K.

Reservní a poj. fondy 100 milionů K.

**PROVÁDÍ VEŠKERÉ OBCHODY
BANKOVNÍ.**

Oddělení pro zboží: cukr a uhlí.

FR. NEUMAN, šéf opery.

Doporučuji P. I. obecnostem svoji moderně zařízenou

Kavárnu BELLEVUE

O hojnou přízeň prosí ANTONÍN UŘIDIL.

SLAVIA

VZÁJEMNĚ POJIŠŤOVACÍ BANKA V PRAZE

pojišťuje proti škodám z požáru,
krupobití, vzloupání, rozbití skla,
úrazu a na povinné ručení, dále
na dožití a úmrtí a poskytuje
hypoteční a osobní půjčky.
Reservy a fondy přes 100 mil. K.

GENERÁL. ZASTUPITELSTVÍ V BRNĚ
Lažanského náměstí č. 8.

PRAŽSKÁ ÚVĚRNÍ BANKA

FILIÁLKA V BRNĚ,
MASARYKOVA TRÁDA 31. (Palác fin. fidejistství.)
Akc. kapitál 75,000.000 K. Fondy 50,000.000 K.

VEŠKERÉ OBCHODY bankovní, bursovní a
směnárské. KOUPE A PRODEJ všech uklá-
dacích cenných papírů (válečné půjčky, renty,
moravské papíry atd.)

VKLADY na knížky, účty a poklad. poukázky.

Dotazy zodpovíme ochotně obratem.

Telefon č. 1798, 1870, 1007, 163, 994.

Telegramy: PRAGOBANKA BRNO.

Sbor operní:

Páni:

Aust V.
Bláha O.
Bruner Ad.
Bubeník J.
Dvořák Ant.
Glažar J.
Haltzer Otto.
Haul V.

Horníček Jan.
Holík J.
Kostka F.
Koudelka J.
Macků J.
Müller J.
Petřík K.

Saloun B.
Skalický Vl.
Snopek A.
Spurek Jan.
Trnka Fr.
Tupý Jos.
Vojnar J.
Zavřel Fr.

Balet:

Baletní mistr: Fr. Hladík.

Prima balerina: Nebeská.

Solová tanečnice: E. Vyrubalová.

Baletní sbor:

Balucká Hanka.
Bimová Ema.
Beyerová R.
Dobrá M.
Fintešová R.
Holečková A.
Kilarová A.
Koláčná V.

Kosourová B.
Kučerová V.
Klenerová A.
Koudelková M.
Kühnová R.
Kyjovská M.
Marková E.
Matyšková L.

Matyšková M.
Pokorná J.
Rychtrová L.
Svitilová M.
Trévalová L.
Vašíčková R.
Vondráčková M.
Zavadilová Ela.

Tanečníci:

Haus Z., Křeček K., Kosek O., Kyšperský J., Tichý B.

Orchestr:

Šéf opery: Fr. Neuman.

Kapelníci:

Janota F., Doubravský St., Klncl A., Nademleinický A.

Korepetitor: Bakala B., Koncertní mistr: Kudláček Fr.

KAREL DÝMA, BRNO, Veveří ul. č. 6.

Speciální obchod hodinami a klenoty.

VEŠKERÉ DRUHÝ HODINY kapsních, křvadlových, okrasných a
budíků, jakož i BOHATÝ VÝBĚR zlatého a stříbrného zboží.
SPECIALISTA moderních křvadlových hodin a přesných strojů.
SPECIALNÍ DÍLNA PRO VÝROBU A SPRÁVKY.

CYRILLO - METHODĚJSKÁ

ZÁLOŽNA v BRNĚ

Největší
svépomocný ústav
na Moravě.

PŘIJÍMÁ VKLADY A POSKY-
TUJE PENĚŽNÍ ZÁPŮJČKY.

HROMADOVY
HODINY a KLENOTY

jsou nejlevnější a nejlepší.
Přesvědčte se! Přesvědčte se!

R. HROMADA
hodinář - BRNO - Nová 3.

Vlastní dílna na výrobu a správu.

Zpěvohra:

Páni:

Böhm Milan.	Nový Oldřich.
Bukovský Mírko.	Pešek L.
Čihák Jar.	Pivoňka AL.
Holík K.	Purkrábek Jan.
Chodounský St.	Šindler V.
Jeral Pavel.	Zakopal J.
Ježek P.	Zavadil B.
Kaullus R.	Zavřel K.
Marek VL.	Zimmermann V.

Sbor operní:

Dámy:

Bernasová A.	Lövořá K.
Halousková Ela.	Lövořá M.
Hönlgová R.	Modrová E.
Horácková M.	Poláková M.
Hauřová M.	Pospiřilová M.
Horká R.	Pospiřilová-Glücková M.
Hromadová Jar.	Růžicková M.
Jeřáblová M.	Skalická C.
Křížová M.	Střivá M.
Kyšperská R.	Tupá F.
Kubová S.	Truobranská M.
Losová Lídka.	Zedníčková M.

ČAJPLOVA LITOVELSKÁ PIVNICE
Koží 3. — Běhounská 4.

Doporučuje se P. T. návštěvníkům divadla.
Výtečné nápoje. Dobrá kuchyně.
TEPLÉ VEČERE PŘED I PO DIVADLE

ZDARILÉ MODERNÍ FOTOGRAFIE

PROVÁDÍ

FOTOATELIER
J. PETRŮJ, BRNO

ČESKÁ ULICE I.

ZVĚTŠENÉ PORTRÉTY
V KAŽDÉM PROVEDENÍ

CENY MÍRNÉ.

MODERNÍ ÚPRAVA.

Jánské prádlo

a modní zboží
v hojném výběru
za nejlevnější ceny
koupíte u firmy

VLADIMÍR KOUKAL

BRNO,

Jakubské náměstí číslo 4

(vedle Plzeňského dvora).

18

Orchestr:

Housle I.: Kontrabass: Fagot:

Burget J. Bech V. Bříza F.
Kubánek J. Fialová E. Větr O.
Kuchař J. Eim J. Neitř Fr.
Konrád B. Seidl St.
Sláma L. Skoták N.

Klarinet:

Kříčka St.
Kuta J.
Jirká M.
Pavelka K.

Flauta:

Bok Karel
Mach R.
Sedláček V.
Zelberlich O.

Trubka:

Fiala V.
Horký K.
Zoubek K.
Nešuta R.

Harfa:

Fáčková Naďa.

Angl. roh:

Musil Alois.

Tuba:

Haken V.

Viola:

Oboe:

Trkan J.

Habrda L.

Uhlir K.

Vilimek J.

Kovář V.

Pozoun:

Vágnér M.

Bárta G.

Lesní roh:

Jánský Fr.

Enzenberger E.

Karas J.

Beránek O.

Safář J.

Křenek J.

Timpani:

Kulhánek J.

Režný L.

Ušák J.

Vokas V.

Fibinger V.

Rehák J.

Zeman J.

Sluhové orchestru: Jan Skřivánek, F. Novák.

HYNEK HELLUS,

VLASTNÍ VÝROBA RUKAVIC,

BRNO, JANSKÁ UL. 11.

19

Odborný
ZÁVOD PÁNSKÝCH KLOBOUKŮ

KAREL LANDA,
BRNO,
Běhounská ulice číslo 1.

V. DRESLER,
BRNO,

NÁMĚSTÍ SVOBODY ČÍSLO 18

doporučuje svůj hojně zásobený
sklad pánským modním zbožím
a prádlem.

Novinky:

Pánské raglány, gumové pláště a sport. potřeby.
VLASTNÍ PARNÍ PRADELNA NOVÁ ULICE 31.
Telefon 1720.

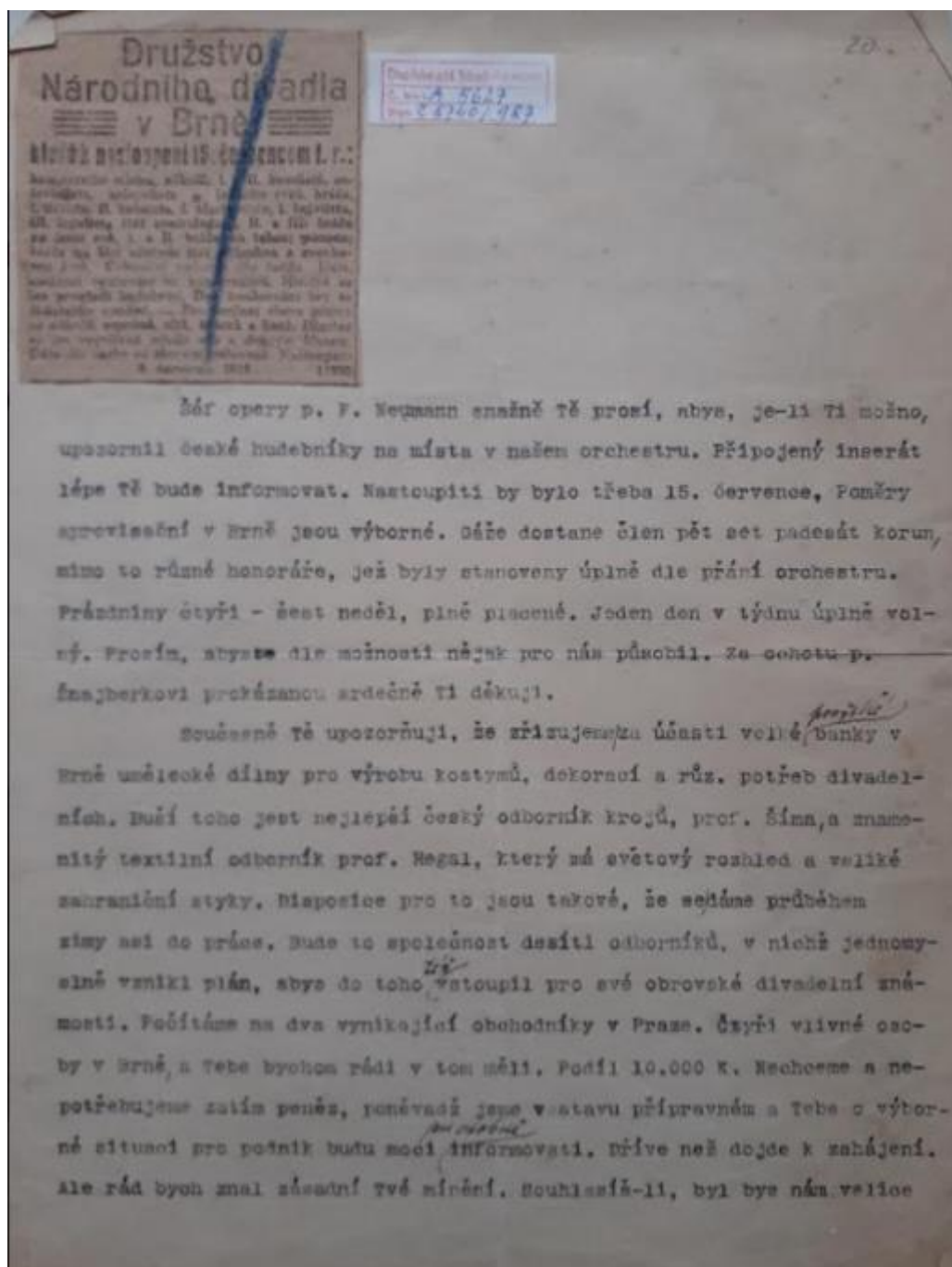
TECHNICKÝ PERSONÁL Městského divadla:

Thim R., strojnistr.	Konečný F., nábytkář.
Příbramský V., div. mistr.	Erman Z., "
Boháček V., správce.	Pistora A., stroj. pom.
Sára, mistr provaz.	Hájek F., topič.
Jandl J., vrch. elektromont.	Tichý K., "
Stroupek J., osvětlovač.	Grosman J., "
Šittar, osvětlovač.	Soukup K., truhlář.
Ledecký, rekvizitář.	Ceněk L., "
Kříž E., čalouník.	Hudec J., "
Pospíšil Fr., vlásenkář.	Hájek Č., "
Skácel, pom. vlásenkáře.	Potůček F., krejčí.
Smidla Fr., před. děl.	Niederle J., "
Laus J., "	Cervinka J., "
Kučera V., "	Nečas A., "
Kolačka L., "	Peč M., "
Sevčík A., "	Berntová M., vlásenkářka.
Cula K., dekoratér.	
Slezinger J., "	Garderobierky:
Buršík, "	Tumpachová J., Nešetřilová J., Pásková A., Slavičková A., Kyšperská A., Kulhánková M.
Bumbálek J., "	
Diviš A., "	Uklízečky:
Soukal Fr., "	Dvořáková M., Svatoňová A., Subertová J., Hrbková J., Zbytková L., Mrkvýková Fr., Vrzalová J., Moudrá P., Márová F., Bílek Jos., sluha.
Vondrák J., "	
Kříkava K., "	
Pichot Jos., "	
Král K., "	
Zábrana Fr., "	
Franěk R., "	
Burský R., "	
Kučera Fr., nábytkář.	

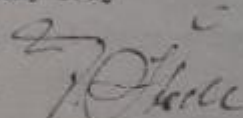
První česká továrna
hudebních nástrojů na Moravě
JOSEF LIDL V BRNĚ,
ZELNÝ TRH číslo 10.

Největší sklad pian a harmonii. — Doporučuje se.

vítán. Kdyby se Ti to po zjištění stavu nezamlouvalo, můžeš odstoupit
ale velké pražská banka na naše informace ihned zásadně řekla, že bu
podnik úplně financovat. Prosim o Tvou brzkou zprávu. Tím je kruh de
osob úplně uzavřen. Více jich vzít nechceme. Milostpaní rukulíbám.
Na scéně zde Tě důstojně uvedeme.

Srdcešně Ti ruku tiskne, oddaný Tvůj

V Brně, 31. května 1919.

V Brně, dne 22. června 1922.

Slavnému

ředitelství Národního divadla
/ k ruce ředitele p. Václava Štecha /
v B r n ě .

Za dobu mého působení v Národním divadle v Brně zvykl jsem si velmi často zaskakovati a skákat vůbec v opeře i činohře, ač při mé korpulentní postavě je to dosti nebezpečné. -

Tak také včera v "Hoffmannových povídkách" zaskočil jsem znova partii "Schlemihla". - Kromě toho měl jsem asi pět podobných experimentů : dvakrát v "Prodané nevěstě" /partii Krušiny/, v činohře v "Lilíomu" a "Porotním soudu" a jednou již ve jmenovaných "Hoffmannových povídkách". -

Znaže ředitelství Národního divadla v Brně hlavně po stránce mecenášské, dovoluji si tímto co nejzdvouřileji žádati, aby mi za tyto začátečnické výkony poskytnut byl též nějaký honorář, abych po dobu prázdnin mohl se finančně nějak poděpfiti. -

Vzdávaje předem nejardečnější díky, jsem

v hluboké úctě

oddaný

Josef Lamm
inspektor Národního divadla v Brně,

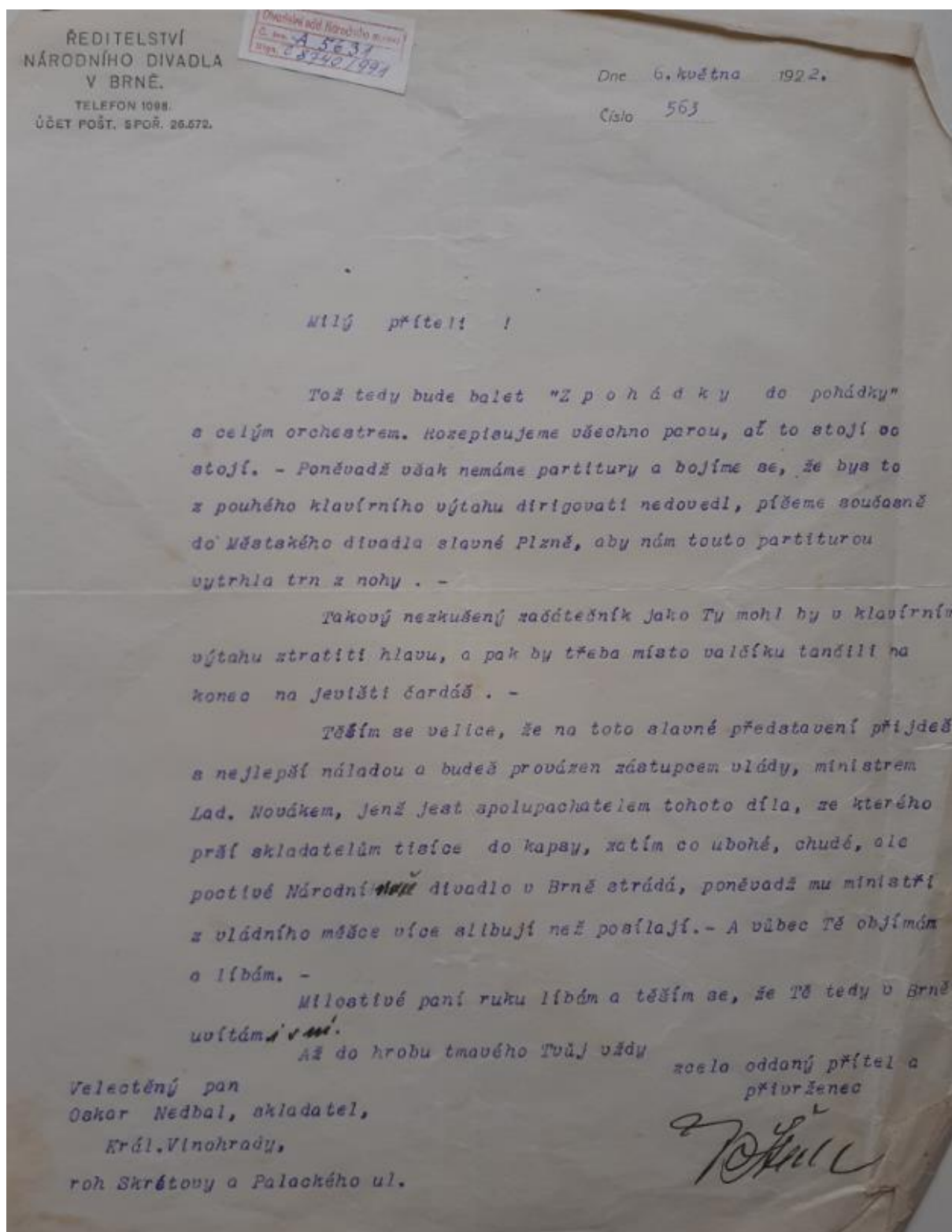
někdy také herec a někdy obchodní příručí.

práda! Pročtli jsem si to, odpust' o gustech, neboť mne brnila
slomyšnost lihtá a napuť literácká od jadu. Veris-
jam lidé (a verjeme se s tomu znaji!) ie by Ti tu sedesátku
práli? Já nezi ne nepatím, a kdyby se Ti stekne něco
potobního pínkotiho, aneb bylo pínkotiho, oždyly byk Ti od
něde pínal, aby Ti bylo při tom rukáno tak jak vypradáš
aly se tedy se omítuati i zemituosti mých tak jedy
a pínalo - pínkou čyňačka. Stará se náus tenkrát di-
la jako udutue čelo, ale due vypradá vĩa rukéčnosti
jelovčká vyhoda. Ležici životopráva jest oždyly con mife-
riorního ^{epého} než stojici, a v rytmu životuun gnos a diik (arrio
je oždyly utnauji než plih a kles - to nidej stouzil
mily Stechu. Kéž se, mon kón ser agenerie, blad tokoti
pravidla nikdy neopusti. Je tomu jatekoti bud zdrau
a otopis jíz se vci rukáne mají Avim

Harvina Samarika

K. M. Caplan.

26 / Duben 1915

Příloha 43 – Hrob V. Štecha ve Slaném; Literární muzeum [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <http://www.literarnimuzea.cz/hrob-vaclava-stecha/>

